

МІЖНАРОДНІ МУЛЬТИДИСЦИПЛІНАРНІ
НАУКОВІ ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ

www.economy-confer.com.ua

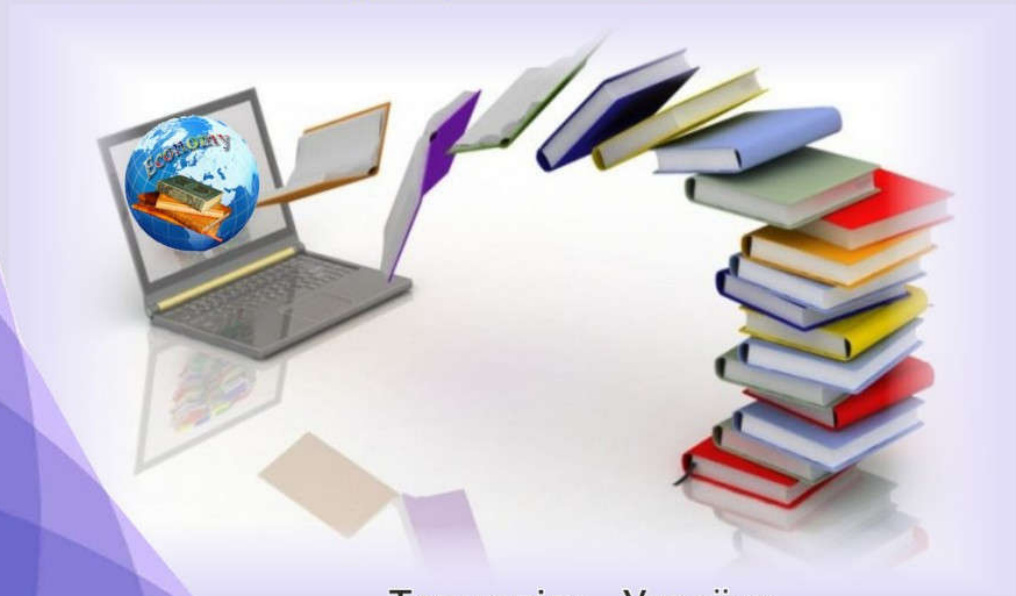
Світ наукових досліджень

Збірник наукових
публікацій міжнародної
Мультидисциплінарної наукової
інтернет-конференції

Випуск 14

24-25 листопада 2022 р.

ISSN 2786-6823 (print)

Тернопіль, Україна –
Переворськ, Польща
2022

УДК 001 (063)

«Світ наукових досліджень. Випуск 14»: матеріали Міжнародної мультидисциплінарної наукової інтернет-конференції, (м. Тернопіль, Україна – м. Переворськ, Польща, 24-25 листопада 2022 р.) / [редкол. : О. Патряк та ін.] ; ГО “Наукова спільнота”; WSSG w Przeworsku. – Тернопіль: ФО-П Шпак В.Б. – 222 с.

Збірник наукових публікацій укладено за матеріалами доповідей наукової мультидисциплінарної інтернет-конференції «Світ наукових досліджень. Випуск 14», які оприлюднені на інтернет-сторінці www.economy-confer.com.ua

Оргкомітет:

Патряк Олександра Тарасівна, кандидат економічних наук, Західноукраїнський національний університет;

Шевченко Анастасія Юріївна, кандидат економічних наук, ТОВ «Школа для майбутнього»;

Яремко Оксана Михайлівна, кандидат юридичних наук, доцент, Західноукраїнський національний університет;

Станько Ірина Ярославівна, кандидат юридичних наук, адвокат;

Назарчук Оксана Михайлівна, доктор філософії (Ph.D.), ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»;

Савчук Надія Антонівна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціогуманітарних технологій ЛНТУ

Яценко Василь Миколайович, кандидат педагогічних наук;

Рудакевич Оксана Мирославівна, кандидат філософських наук, Західноукраїнський національний університет;

Русенко Святослав Ярославович, аспірант, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка.

Адреса оргкомітету:

46005, Україна, м. Тернопіль, а/с 797

тел. +380977547363

e-mail: economy-confer@ukr.net

Оргкомітет конференції не завжди поділяє думку учасників. В збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Повну відповідальність за достовірність несуть учасники, їх наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерело є обов'язковим. Усі роботи ліцензуються відповідно до Creative Commons Attribution 4.0 International License

ISSN 2786-6823 (print)

© ГО “Наукова спільнота” 2022

© Автори статей 2022

ЗМІСТ

Економічне спрямування

<i>Anastasia Derevyanko</i> GLOBAL ECONOMIC GROWTH AND GENDER INEQUALITY.....	13
<i>Anhelina Savchuk</i> ENVIRONMENTAL CHANGES IMPACT ON GLOBAL ECONOMY.....	15
<i>Daria Kharytonova, Catherine Kirchu</i> THE IMPACT OF SOCIAL MEDIA ON BUSINESS.....	19
<i>Daria Kharytonova, Victoria Panchenko</i> TOURISM DURING THE WAR.....	21
<i>Iskanderov Ramiz Kamal, Melikov Anar Kerim</i> DEPENDENCE OF THE DYNAMICS OF DEVELOPMENT AT HAZARDOUS PRODUCTION ENTERPRISES ON INCREASED REQUIREMENTS FOR LABOR PROTECTION.....	23
<i>Olena Kalinichenko, Iryna Poita, Mykola Perelyhin, Tetiana Khotsianovska</i> THE INFLUENCE OF ELECTRONIC MARKETING ON THE COMPETITIVENESS OF PRODUCTS.....	25
<i>Olha Kushch</i> RUSSIA'S EXCLUSION FROM GLOBAL ECONOMY: EFFECTS.....	27
<i>Victoria Bets</i> THE IMPACT OF GLOBALIZATION ON STANDARDS OF LIVING AND INCOME INEQUALITY.....	31
<i>Vladyslava Kot</i> IS THE CHINESE ECONOMY A MIRACLE OR A BUBBLE?	34
<i>Yanina Luchko</i> DIGITALIZATION AND FUTURE OF WORK.....	37
<i>Байрамова Огулшат</i> СУТНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ В СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА.....	38

<i>Ганушевич Вікторія Василівна</i> ІННОВАЦІЙНІ ВАУЧЕРИ – ЯК СПОСІБ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ.....	40
<i>Ганушевич Вікторія Василівна</i> ІНСТРУМЕНТАРІЙ УПРАВЛІННЯ БІЗНЕСОМ.....	42
<i>Гармідер Лариса Дмитрівна, Куцинський Андрій Вадимович, Куцинська Марія Володимирівна</i> СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ ФАКТОРІВ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	44
<i>Гновенко Давид Олександрович</i> ФУНДАМЕНТАЛЬНИЙ ТА ТЕХНІЧНИЙ АНАЛІЗ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ.....	48
<i>Євдокимова Наталія Вячеславівна</i> ПОДАТКОВА ГРАМОТНІСТЬ ЯК УМОВА РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ.....	50
<i>Калініченко Зоя Дмитрівна, Тодоренко Іван</i> МОДЕРНІЗАЦІЯ ПІСЛЯВОЄННОЇ ЕКОНОМІКИ: ЦІЛІ ТА УМОВИ СТРУКТУРНОЇ ПЕРЕБУДОВИ.....	52
<i>Кобченко Андрій Андрійович</i> ДОСЛІДЖЕННЯ СВІТОВОГО ДОСВІДУ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ В СФЕРІ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ.....	54
<i>Коваленко Володимир Олександрович</i> МУНІЦИПАЛЬНІ ОБЛІГАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСУВАННЯ ІНФРАСТРУКТУРНИХ ПРОЄКТІВ ОТГ.....	56
<i>Ковальов Михайло Сергійович</i> АНАЛІЗ СТРУКТУРИ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ.....	58
<i>Ковальов Михайло Сергійович</i> ВЕКСЕЛЬ – ВАЖЛИВИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИНАМІЧНОГО РОЗВИТКУ ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН.....	60
<i>Ковальов Михайло Сергійович</i> РЕГУЛЯТИВНИЙ КАПІТАЛ – ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ЕФЕКТИВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	62

<i>Кравчук Анна Вікторівна, Косминський Ігор Владленович</i> ПРОВІДНІ НАПРЯМКИ РИНКУ POSm.....	64
<i>Льогка Маргарита Олексіївна, Писаревський Микола Ілліч</i> РОЗРОБКА ТА ОБГРУНТУВАННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ СТВОРЕННЯ ГОТЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	67
<i>Маскевич Маргарита Олександрівна, Фостолович Валентина Анатоліївна</i> ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБГРУНТУВАННЯ ТА ПЛАНУВАННЯ ПРОЕКТІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	69
<i>Мацелюх Христина Богданівна</i> ПРЯМІ ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	72
<i>Мельник Катерина Миколаївна</i> МОТИВАЦІЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ ЯК СПОСІБ ПІДВИЩЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ.....	74
<i>Михайлова Катерина Сергіївна</i> ОСОБЛИВОСТІ ОБІГУ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ.....	77
<i>Мойсеєнко Ангеліна Ігорівна</i> ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ В УМОВАХ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ.....	79
<i>Потьомкіна Юлія Олегівна</i> ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЛОГІСТИЦІ: ДОСВІД КОМПАНІЙ.....	81
<i>Ружинська Наталія Олексіївна, Луцько Марія Ігорівна</i> СИСТЕМА СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ.....	83
<i>Ружинська Наталія Олексіївна, Шульга Євгенія Володимирівна</i> ВЕДЕННЯ ІНТЕРНЕТ-БІЗНЕСУ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ В УКРАЇНІ.....	85
<i>Саватєєва Вікторія Олександрівна, Фостолович Валентина Анатоліївна</i> МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ЦІНАМИ ПІДПРИЄМСТВА.....	87
<i>Стеценко Дмитро Миколайович</i> СУТНІСТЬ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ В СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ.....	90

Сьомченко Вікторія Вікторівна, Корохова Марина Сергіївна
**МІЖНАРОДНІ ТА НАЦІОНАЛЬНІ СТАНДАРТИ:
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВИЗНАЧЕННЯ
ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ.....91**

Тесленок Ірина Миколаївна, Коцур Раджита Арсенівна
**ПІДХОДИ ДО РОЗРОБКИ КОНКУРЕНТНОЇ СТРАТЕГІЇ
ПІДПРИЄМСТВА ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ
В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....93**

Чичиндаєва Єлизавета Євгеніївна
**ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ.....95**

Інформаційні системи і технології

Козіброда Сергій Володимирович, Навізівська Наталія Богданівна
**DIGITAL-ART ЯК НАПРЯМОК РОЗВИТКУ
КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....97**

Мураховська Олена Анатоліївна
**ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
НА ЕТАПІ КОНЦЕПТУАЛЬНОГО ПРОЕКТУВАННЯ
БЕЗПЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ АПАРАТІВ.....99**

Поліщук Олександр Олександрович, Астахов Дмитро Сергійович
**ІНФОРМАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ ПЕРЕВІРКИ
ІНФОРМАТИВНОСТІ КРИТЕРІЮ СТЬЮДЕНТА
У ЗАДАЧАХ ЗМІНИ МАТЕМАТИЧНИХ ОЧІКУВАНЬ
ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ ВИМІРЮВАНЬ.....101**

Скращук Лариса Вікторівна, Щербанік Христина Романівна
**ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ І ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ
ОПТИМАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ.....103**

Стояк Яна Вікторівна, Клименко Світлана Володимирівна
**ІНФОРМАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ
ГІПОТЕЗ ПРО РІВНІСТЬ МАТЕМАТИЧНИХ ОЧІКУВАНЬ
ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ ВИМІРЮВАНЬ КРИТЕРІЯМИ
СТЬЮДЕНТА ТА ВАН ДЕР ВАРДЕНА.....106**

Федоренко Олексій Дмитрович, Клименко Світлана Володимирівна
**ІНФОРМАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
ІНФОРМАТИВНОСТІ ГІПОТЕЗ ПРО РІВНІСТЬ
МАТЕМАТИЧНИХ ОЧІКУВАНЬ
ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ ВИМІРЮВАНЬ
КРИТЕРІЯМИ СТЬЮДЕНТА І ВІЛКОКСОНА.....108**

Педагогічні науки

Liliia Zelenska, Svitlana Tymchenko **INNOVATIVE TEACHING
TECHNOLOGIES IN FUTURE AIR TRAFFIC
CONTROLLERS' FOREIGN LANGUAGE
TRAINING: COMMUNICATIVE ASPECT.....111**

*Yury Polukarov, Nataliia Kachynska, Olena Zemlyanska,
Oleksiy Polukarov, Olga Usik* **SPECIFICITY OF EDUCATIONAL
ACTIVITIES UNDER THE CONDITIONS OF
MARITAL STATUS.....114**

*Малко Наталія Володимирівна, Гірчак Галина Василівна,
Солина Наталія Миронівна* **ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ
НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ НА КАФЕДРІ СТОМАТОЛОГІЇ
ДИТЯЧОГО ВІКУ ЛНМУ ІМЕНІ ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....117**

Мелащенко Світлана Іванівна **АКАДЕМІЧНА КУЛЬТУРА
УКРАЇНСЬКОГО СТУДЕНТСТВА: ОСНОВНІ ЧИННИКИ
ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ.....119**

*Неустроєва Гелена Олегівна, Тимченко Галина Миколаївна,
Громов Вадим Олександрович* **METHODS OF INCREASING
MATHEMATICAL EDUCATION AND INFORMATION
CULTURE QUALITY OF THE STUDENTS STUDYING
INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS.....121**

Понадич Богдан Тарасович **ВІДМІННОСТІ HARD-SKILLS
ТА SOFT-SKILLS КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ.....123**

**Янішевська Зоя Вікторівна РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ
У ВИВЧЕННІ АНГЛОМОВНОГО ХУДОЖНЬОГО
ДИСКУРСУ.....126**

Психологічні науки

**Дорофей Світлана Василівна ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ
АКТИВНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ
НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....130**

**Другова Анастасія Валеріївна КАЗКОТЕРАПІЯ
ЯК МЕТОД ПСИХОТЕРАПІЇ ТА КОРЕКЦІЇ
ПОРУШЕНЬ ПОВЕДІНКИ У ДІТЕЙ.....134**

**Дуткевич Тетяна Вікторівна
ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕЖИВАННЯ ПАНДЕМІЇ COVID-19
ЛЮДЬМИ РІЗНИХ ВІКОВИХ КАТЕГОРІЙ.....139**

**Пиріг Уляна Ярославівна ЗМІСТ СОЦІАЛЬНО-
ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ДІТЕЙ
З ІНВАЛІДНІСТЮ ТА ЇХ БАТЬКІВ.....142**

**Свідерська Галина Мирославівна, Грицак Юлія Богданівна
АКАДЕМІЧНА ПРОКРАСТИНАЦІЯ У СТУДЕНТСЬКОМУ
СЕРЕДОВИЩІ.....146**

Юридичні науки

**Сударенко Олена Володимирівна, Вовк Олександра Сергіївна
МІЖНАРОДНІ ФІНАНСОВІ ВІДНОСИНИ З
“ДЕРЖАВАМИ – СПОНСОРАМИ ТЕРОРИЗМУ”.....149**

Історичні науки

**Біліченко Лідія Сергіївна СУЧАСНІ ВІТЧИЗНЯНІ
ДОСЛІДЖЕННЯ З ІСТОРІЇ КАТОРЖНИХ ТЮРЕМ
УКРАЇНИ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТ.).....152**

Постоєнко Віталіна Сергіївна, Чистякова Катерина Віталіївна
**ЖІНОЧА ОСВІТА ЯК ЯВИЩЕ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ
М. ЧЕРКАСИ У ХХ СТОЛІТТІ.....154**

Чеканов Всеволод Юрійович
**ПРОСТІР І ЧАС У НАУКОВО-
ПОПУЛЯРНІЙ ІСТОРИЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ.....156**

Мистецтвознавство

Берест Роман Ярославович, Берест Ігор Романович
**НАРОДНЕ МИСТЕЦТВО В ДІЯЛЬНОСТІ ДОРАДЯНСЬКИХ
ПРОФСПЛОК СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ.....159**

Ковальчук Ангеліна Юріївна
**ОСОБЛИВОСТІ ДРАМАТУРГІЇ
І. ФРАНКА В СУЧАСНИХ ВИМІРАХ.....163**

Міненко Анатолій Володимирович
**ПАРИЗЬКИЙ КЛАС
ТРОМБОНУ ХІХ СТ. ЯК МІСЦЕ ЗАРОДЖЕННЯ
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ВИКОНАВСЬКОЇ ШКОЛИ.....165**

Соціологічні науки

Хохлов Артем Сергійович
**РОЛЬ «KULTUR HILFT KULTUR»
В РОЗВИТКУ ЕСТЕТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ СУСПІЛЬСТВА.....169**

Фізичне виховання та спорт

Daria Kharytonova, Mariia Onofriichuk
**IMPORTANCE OF
PHYSICAL ACTIVITY DURING THE WAR 2022 IN UKRAINE.....172**

Марчик Валентина Іванівна
**ЦІННІСТЬ ФІЗИЧНОЇ
ПІДГОТОВЛЕНОСТІ У ЖИТТЄВОМУ УСПІХУ
ЛЮДИНИ ЗА ОЦІНКОЮ ШКОЛЯРІВ.....174**

Палієнко Ольга Адольфівна, Матюшок Максим Миколаєвич
**СУЧАСНИЙ СТАН МЕДИКО-БІОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ
ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....176**

Попов Валерій Миколайович ТЕХНОЛОГІЯ ВИХОВНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА З ФІЗИЧНОЇ
КУЛЬТУРИ І СПОРТУ.....178

Соціальні комунікації

Коваль Богдан Сергійович, Рожило Марія Андріївна
ПРІОРИТЕТНІ ЗАВДАННЯ ВЕДУЧОГО У ПІДГОТОВЦІ
АВТОРСЬКОГО ТЕЛЕПРОЄКТУ.....182

Медичні науки

L.A. Andrushchak PECULIARITIES OF SOURCES OF
RUDIMENTS AND MORPHOGENESIS OF THE
PELVICALYCEAL SYSTEM OF THE KIDNEY
IN SECOND MONTH OF THE HUMAN
PRENATAL ONTOGENESIS.....184

Гаморак Марта Ігорівна, Грищук Максим Остапович,
Гаморак Галина Петрівна ВПЛИВ СТРЕСУ НА ЕМОЦІЙНИЙ
СТАН ТА УСПІШНІСТЬ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-
МЕДИКІВ ІФНМУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....185

Ветеринарні науки

Карчевська Тетяна Миколаївна ЕПІЗООТИЧНА СИТУАЦІЯ
ЩОДО ЛЕЙКОЗУ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ
В ХМЕЛЬНИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ.....189

Сільськогосподарські науки

Присяний Сергій Борисович ВИДОВИЙ СПЕКТР
МІКРООРГАНІЗМІВ НАВКОЛОПЛІДНИХ
ВОД КОРІВ ЧОРНО-РЯБОЇ ПОРОДИ.....191

Хімічні науки

Pulypenko Tetiana Mykolayivna, Khussein Kuratulen Imtiazivna
**RESEARCH OF THE CHEMICAL COMPOSITION
OF NAIL POLISHES.....194**

Біологічні науки

Гриценко Катерина Владиславівна **ВИБІР ПОЖИВНОГО
СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ КУЛЬТИВУВАННЯ
LACTOCASEIBACILLUS RHAMNOSUS GG.....196**

Клим Захар Тарасович **ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ
ЕКСПРЕСІЙНОЇ СИСТЕМИ РІСНЯ PASTORIS ДЛЯ
ОТРИМАННЯ РЕКОМБІНАНТНОГО ОСНОВНОГО
АНТИГЕНУ НВсAg ВІРУСУ ГЕПАТИТУ В.....197**

Коц С.М., Коц В.П., Коц В.В. **ДЕЯКІ АСПЕКТИ
ПИТАННЯ ВИХОДУ ІЗ МАЛОЇ ДЕПРЕСІЇ.....199**

Штонда Ірина Юріївна **ВПЛИВ ВІЙНИ НА ЕКОЛОГІЧНИЙ
СТАН НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА.....201**

Технічні науки

Daria Kharytonova, Andrii Oshyta **TYPES OF DRONES
IN THE COMPARATIVE ASPECT.....204**

Volodymyr Borysevych, Zhang Xiang **INVESTIGATION OF
THE CLOSED DIE FORGING WITH FLASH OF COMPLEX
FORGINGS AND TOOL GEOMETRY CONSIDERATION.....206**

Боженко Михайло Федорович, Гула Степан Васильович
**ВИКОРИСТАННЯ КТАН-ів В СИСТЕМІ УТИЛІЗАЦІЇ
ТЕПЛОТИ ДИМОВИХ ГАЗІВ КОТЕЛЬНІ.....210**

***Застела Олександр Миколайович* МОДЕЛЮВАННЯ
ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСІВ ВИРУБКИ-ПРОБИВКИ
ПЕРЕДАВАЛЬНИМИ СЕРЕДОВИЩАМИ.....214**

Архітектура

***Iryna Berezovetska* THE ROLE OF GREEN PLANTATIONS
IN MODERN SETTLEMENTS.....216**

***Кашуба Оксана Мирославівна* ВИБІРКОВА ДИСЦИПЛІНА
«ВІЗУАЛЬНА ЕКОЛОГІЯ АРХІТЕКТУРИ».....217**

Військова справа

***Журін Сергій Олексійович* РОЗВИТОК ТА СТАНОВЛЕННЯ
РОСІЙСЬКИХ ПВК, ТА ЇХ УЧАСТЬ У БОЙОВИХ ДІЯХ
В РІЗНИХ РЕГІОНАХ СВІТУ.....220**

GLOBAL ECONOMIC GROWTH AND GENDER INEQUALITY

Anastasia Derevyanko

*student of the Faculty of International Trade and Law,
State University of Trade and Economics, Kyiv, Ukraine*

Supervisor: Oxana Oleksandrivna Khmil

*teacher of the department of foreign philology and translation,
State University of Trade and Economics, Kyiv, Ukraine*

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4087/>

Economic growth is a central economic challenge facing all countries. Its dynamics are used to judge the development of national economies, the standard of living of the population. This is the main indicator of the development and well-being of any country, one of the main macroeconomic goals. The key economic indicator of the country's development is the level of GDP per capita. Currently, countries in the world differ significantly in terms of the level of this indicator, which requires finding the reasons for such a difference.

Among the obvious factors, scientists single out the availability of appropriate resources, a good geographical location, the economic condition of neighboring countries, etc. However, this list does not explain why the rich countries are not concentrated in exactly one region, and why the relatively wealthy countries are geographically located among the poor countries. It should be noted that the analysis omits a fairly important social component of society's development it is gender equality. It is citizens who are the source of innovative ideas and creativity, on which the multifaceted progress of mankind and the evolutionary growth of civilization are based.

At the current stage of economic development, women and men have formally received equal rights, which society seeks to consolidate and develop, but the quality of employment of men and women in the labor market is different. Thus, gender inequality in the labor market is, on the one hand, one of the results of the development of society, and on the other hand, it is a source of many problems affecting the functioning of the labor market.

Global economic development and gender inequality have a close interconnection, because countries with high economic development have significantly lower indicators of gender inequality problems.

An invisible barrier that limits the career advancement of women to higher and better-paid positions. called "glass ceiling". An illustration of this phenomenon is that less than 10% of leading companies in the world have female CEOs. In the EU, the biggest gender gap in hourly wages is observed among managers: women earn

23% less than men. 15 In 2009, three economists decided to investigate the gender gap in the business sector. They analyzed data on a quarter of MBA graduates who attended the University of Chicago's business school between 1990 and 2006. "We decided to focus specifically on MBAs, because it is in the corporate sector that it is difficult for women to get into top management," explains economist Marian Bertrand, who led the study [1].

They asked the graduates a number of questions: about the job they went to after graduation, how many hours they worked and where, how much they earned in that position in a year. So they found that immediately after graduation, men and women had a wage gap, but a small one: the average salary for women at this stage was \$115,000 a year, while men earned an average of \$130,000. And after 9 years, men earned 60% more than women. While the average salary for women was \$250,000, it was \$400,000 for men. That is, with career growth, the gender gap in women's wages only increases. Also, women advance more slowly on the career ladder – this is called the "opportunity gap". For example, approximately the same number of men and women under the age of 30 start in positions that do not involve team management (about 75%). However, already at the age of 30-44, 36% of men become managers, compared to only 30% of women. And after all, one and a half times more men than women reach top management at the age of 45 and older. 60% of women at this age continue to be in non-management roles, compared to 45% of men at the same level.

When we compare men and women with the same level of education in the same field and in similar positions at the start of their careers, the gap will be small, but will widen over the next 5-10 years, especially if the woman has children. This phenomenon is called the "motherhood penalty" and it can manifest itself in a 7% salary reduction for each child. At the same time, the completely opposite situation is observed in men – "bonus for fatherhood". That is, the salary of men with children, on the contrary, is likely to be higher [2].

Due to the influence of gender stereotypes, which determine the traditional "roles" of women and men, it is women who are forced to choose between two priorities – to choose career development or to devote themselves to the family. The disproportionate distribution of household responsibilities, including taking care of young children, limits the opportunities for professional realization of women.

To conclude our work, we need to say that gender equality is an important component of the socio-economic development of the country. Numerous studies prove that the gender factor significantly affects the economic growth of the country. Modern international policy is aimed at achieving the equality of women and men in society, overcoming all forms of discrimination, in particular on the basis of gender, creating the necessary social and political prerequisites for realizing the rights and opportunities of women and men in all spheres of work, social and personal life. An important role in the formation and implementation of gender policy is played by the state, which creates mechanisms to achieve gender equality.

References:

1. Global Competitiveness Report 2016-2017 // World Economic Forum [Electronic resource]. – Access mode: <http://reports.weforum.org/globalcompetitiveness-report-2016-2017/>
2. Buts Yu. V., Shenogolets A., Murad Ya. Problems of gender equality in the system of social and labor relations in Ukraine. Abstracts of the 5th International scientific and practical conference "The world of science and innovation". Cognum Publishing House. London, United Kingdom. 2020. pp. 39-44.

ENVIRONMENTAL CHANGES IMPACT ON GLOBAL ECONOMY

Anhelina Savchuk

*student of the Faculty of International Trade and Law,
State University of Trade and Economics, Kyiv, Ukraine*

Supervisor: Oxana Oleksandrivna Khmil

*teacher of the department of foreign philology and translation,
State University of Trade and Economics, Kyiv, Ukraine*

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4077/>

Nowadays, climate change is challenging worldwide. The temperature of the reservoir and air is increasing, and sea levels are rising. Longer and more extreme dry spells threaten crops, wildlife, and freshwater resources. The variety of life in our world, from polar bears in the Arctic to sea turtles off the coast of Africa, is in peril due to climatic change [1].

In addition, having major effects on the planet and individuals, environmental changes also pose a serious threat to economic stability. The weak areas of the economy to environmental change incorporate agriculture and water industry, energy, tourism, infrastructure, transport, and the financial market.

On the one hand, environmental changes lead only bad impact on the global economy. According to the worst-case scenario, if global temperatures rise by 3.2 C by 2050, the environmental change could cause a \$23 trillion global economic decline and up to an 18% global GDP collapse. As a result, the global economy will experience a 3% decline in economic growth [2].

Firstly, agriculture has been greatly impacted by environmental change. Crop yields are sensitive to atmospheric conditions, and as our environment becomes more limiting, more frequent dry spells and decreased access to surface and groundwater might reduce crop yields in areas where it is important to produce food. Furthermore, several farms were washed away, and farmed animals perished due to excessive rain and softening snow that generated noteworthy floods [3].

Secondly, the rise of deficiencies in agriculture and the expansion in general costs level because of the weather change led us to consider the potential inflationary impact on the world economy. Decreased access to land might also be a sign of increased inflation. A few areas of the planet could eventually become terrible due to rising global temperatures, which would result in massive population movement. The need for less and less land will increase along with these developments' political and financial results. Also, rising worldwide food costs are probably going to reduce consumer incomes.

Thirdly, the travel industry will likewise experience because of the effect of environmental change. Due to less snow and ice, the country could lose two billion dollars in winter entertainment. Additionally, as water temperatures rise, the quality of the water may deteriorate due to more unusual and successive algal blooms, some of which may be poisonous, limiting freshwater fishing and other water sports. More frequent and severe forest fires will worsen the air quality and prevent the growth of the travel sector. Little islands and beachfront areas may get submerged as the ocean level rises, and some tourist destinations may become less desirable due to deforestation's severe impact on biodiversity [4].

Fourthly, a significant part of the basic infrastructure of our general public is in danger of flooding. Likewise, communication frameworks will be impacted. Rising ocean levels pose a threat to server farms, traffic trade centers, endpoints, and more than 6000 kilometers of fiber optic cable [3].

The recurrence and force of outrageous climate occasions in nations can harm factories, supply chains, and other frameworks, and disturb transport joins. Flooding of transport infrastructure; damage to roads, bridges, and other elements of road infrastructure, as well as the formation of ruts on roads due to high temperatures; delays in transport and an increase in the number of accidents due to increased heavy precipitation; ice deposition on power lines along railway tracks due to freezing rain; erosion of tracks due to heavy rains – all this will also lead to significant losses in the global economy.

Fifth, human well-being and efficiency will likewise fall victim to changes in the climate regime. It is estimated that mortality-related losses from extreme temperatures alone will cost \$140 billion annually [4].

The risk of water- and food-borne illnesses, food sensitivities, and the spread of bug-borne infections will increase with increased intensity and precipitation. Cataclysmic weather and environmental disasters might exacerbate emotional health problems.

These results of natural change may eventually result in diminished effectiveness. By 2090, it is expected that extreme temperatures will also prevent two billion workers from missing work, costing \$160 billion in lost wages. Due to the intensity, work efficiency is expected to decrease by 3% in the Southeast and Southern Extraordinary Fields districts by 2100, and in some areas of Texas and Florida, it may decrease by more than 6% [4].

Six, supply chain disruptions and decreased specialized productivity are raising operating costs. The effects of global environmental change on company productivity will be felt in several ways. The cost of natural resources and creation will likely increase due to the dry spell's increased water costs. Because of the unpredictability of the environment, businesses may need to manage asset expenses for production, transit of energy, and protection. Additionally, some products could become outdated or lose their markets, such as equipment used in coal mining or skiing in places where there is no longer any snow [4].

The reputation of the company may also suffer if it is thought to be taking actions that harm the environment. Additionally, investors will not be eager to invest their money in such a corporation.

Seven, as our environment turns out to be more extreme, we are probably going to require more energy to cool our working and living conditions in the summer as well as to warm in crueler winters. Considering that energy supports a significant part of the world's creation, the effect of higher utility costs and higher energy costs on inflation will be felt all throughout the worldwide economy. Not exclusively will energy request change, yet supply may likewise be decreased as the productivity of existing power plants is undermined by higher temperatures. Moreover, solid breezes, weighty snowfall, ice, and ice can prompt electrical cable breaks and disturb ordinary power supply to shoppers [3].

On the other hand, climate changes have a positive impact, too. Fortunately, environmental change likewise presents businesses with amazing open doors. The Carbon Divulgence Undertaking revealed that 225 of the world's 500 greatest organizations accepting environmental change could create more than \$2.1 trillion in new business possibilities. Close to half of these organizations distinguished the two dangers and open doors which could considerably affect their business, while 32% of the organizations revealed that they didn't recognize dangers or valuable open doors which would decisively affect their business, and 14% of organizations distinguished open doors yet no dangers [5].

There will be greater open doors to clean energy, tough and green structures, and energy production. Mixture and electric vehicle creation and the electric public travel area are supposed to develop. The development of the green framework and a stronger waterfront foundation could make many new positions. Moreover, there are groundbreaking new organizations – witness the sensational ascent of Beyond Meat, the organization selling plant-based burgers at Carl's Jr. furthermore, A&W.

New shipping delivery routes will become available for exchange when the icy ocean ice melts, greatly reducing truck time. Additionally, the warming Arctic may present greater opportunities for oil and gas drilling. To monitor extreme weather, weather satellites and radar technology will be used. All around the world, air conditioning and cooling equipment will be needed. New yields that are resistant to the effects of environmental change are being grown by biotech companies. Pharmaceutical companies predict an increased demand for medications to treat diseases, which emerged due to changes in the environmental system [4].

To sum up, I would like to say that environmental changes have both positive and negative influences on the global economy. Hotter temperatures, ocean level ascent, and outrageous weather conditions will harm property and basic foundation, influence human well-being and efficiency, and adversely influence areas like agriculture, forestry, fisheries, and the travel industry. The interest in energy will increment as the power age turns out to be less dependable, and water supplies will be anxious.

At the same time, ecological change presents business opportunities entryways, new shipping lines, expansion of companies producing equipment for cooling air, diversification of pharmaceutical products, and improvement of modern technologies for monitoring and forecasting the weather.

Unfortunately, the increase in global temperatures keeps accelerating, and the financial losses caused by environmental disasters around the world have reached incredible heights. Due to the fact that environmental disasters are becoming more frequent and critically devastating, there is a limited amount of time left to handle the situation and overcome negative influences. If sufficient action is not taken, environmental change is probably going to make much more prominent harm to the economy, climate, and human well-being.

References:

1. Effects of climate change | threats | WWF. *World Wildlife Fund*. URL: <https://www.worldwildlife.org/threats/effects-of-climate-change> (date of access: 20.11.2022).
2. *Swiss Re Group* | *Swiss Re*. URL: <https://www.swissre.com/dam/jcr:e73ee7c3-7f83-4c17-a2b8-8ef23a8d3312/swiss-re-institute-expertise-publication-economics-of-climate-change.pdf> (date of access: 20.11.2022).
3. The impact of climate change on the global economy. Schrodgers. URL: <https://prod.schrodgers.com/de/SysGlobalAssets/digital/us/pdfs/the-impact-of-climate-change.pdf> (date of access: 20.11.2022).
4. How climate change impacts the economy. *State of the Planet*. URL: <https://news.climate.columbia.edu/2019/06/20/climate-change-economy-impacts/>(date of access: 20.11.2022).
5. Major risk or rosy opportunity – CDP. *Home – CDP*. URL: <https://www.cdp.net/en/research/global-reports/global-climate-change-report-2018/climate-report-risks-and-opportunities> (date of access: 20.11.2022).

THE IMPACT OF SOCIAL MEDIA ON BUSINESS

Daria Kharytonova

*PhD, Lecturer of Foreign Philology and Translation Department,
State University of Trade and Economics, Kyiv
ORCID: 0000-0003-4806-3572*

Catherine Kirchu

*Student of Restaurant-Hotel and Tourist Business Faculty,
State University of Trade and Economics, Kyiv*

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4069/>

Nowadays, the Internet has become an important tool in the business world. Organizations increasingly communicate with consumers and other stakeholders via various online means such as company websites, banner advertising, and search advertising. Recently, there has been a rise in adopting social media for business purposes [1]. It is not a secret that popular social media sites for business are Facebook, Twitter, LinkedIn, and Google+. Also, some businesses use content-sharing sites such as YouTube.

The most noteworthy effect of social media on business is the expanded potential for customer connections and engagement. Digital consumers behave in different ways from their brick-and-mortar consumer counterparts. People live in a world where unlimited information and products are always at their disposal [2]. They use different devices, someone prefers a desktop. Someone chooses smartphones and tablets, but modern digital customers want not only quality but convenience as well. They also expect accessibility.

Today more businesses are proposing the potential for one-on-one interaction with clients online through a diversity of social media channels. Each social media platform presents a unique opportunity for customer engagement. You don't need to sign up for every social media platform available. The crucial thing for the business is to go where your customers are. Business considers its target market segments and focuses on finding ways to be accessible to them on social media.

The popularity of social media has led to the opening of a new avenue – digital marketing, which uses different digital platforms to promote a product or service. Social media marketing is a part of the digital marketing umbrella that markets products and services on social media platforms like Facebook [3].

Facebook is one of the world's largest social media platforms with nearly 1.44 billion active users each month [2]. Initially, Facebook was aiming to permit users to share links, pictures, videos and status updates with friends and family they knew in real life. Now Facebook has become a well-known platform for entertainers, brands and companies as well. It permits businesses to make a branded page to act as a portal for online customer interaction. E-commerce software even allows you to run a store directly through your Facebook page. The social media platform is a hub for users and customers in all market segments, so it is also a great platform to use for

customer service. The truth is that many consumers take to Facebook when they are happy with a product or service, but just as many use Facebook to complain about dissatisfactory customer experiences [2].

When carry on rightly, Facebook can be an important device for all sorts of businesses. Facebook's built-in star rating system for business pages permits customers to rate and review your services. Their friends will see their feedback which can make a noteworthy amount of word-of-mouth marketing without any effort or financial investment on your part. Indeed negative Facebook feedbacks give you the chance to illustrate your commitment to customer service by responding in an official capacity on a public platform.

The crucial factor for the success of social media is conversation. When a social media site is used for a business, it expands the conversation through buzzes that would call out the brand name. A company must be truly dedicated to a conversation through social media, as much as the customers are. The companies must take time to review the conversation and must dedicate time and effort to respond to customers' responses.

Social media is a cost-effective method for marketing activities [5]. It helps small businesses to serve international customers and vary their client base, making a positive effect on small businesses. Social media marketing is proving to be a cost-effective and efficient marketing medium for such businesses.

Social media is not only a place to market and advertise products but moreover a place to interact with customers to try and solve their problems. Yes, social media is now a major player in most people's business lives [4].

References:

1. Reiss-Davis, Z. (2013, July 17). In Business, Everyone Uses Social Media for Work; The Question is How. Forrester Blogs. Retrieved from http://blogs.forrester.com/zachary_reiss_davis/13-07-17-in_business_everybody_uses_social_media_for_work_the_question_is_how
2. <https://profiletree.com/impact-of-social-media-on-business/>
3. <https://emeritus.org/in/learn/impact-of-social-media-on-businesses/>
4. The Journal of Applied Management and Entrepreneurship, 2011, Vol. 16, No.3 <https://studylib.net/doc/8300921/the-history-of-social-media-and-its-impact-on-business>
5. Paridon, T. & Carraher, S. M. (2009). Entrepreneurial marketing: Customer shopping value and patronage behavior. Journal of Applied Management & Entrepreneurship, 14 (2), 3-28.

TOURISM DURING THE WAR

Daria Kharytonova

*PhD, Lecturer of Foreign Philology and Translation Department,
State University of Trade and Economics, Kyiv
ORCID: 0000-0003-4806-3572*

Victoria Panchenko

*Student of Restaurant-Hotel and Tourist Business Faculty,
State University of Trade and Economics, Kyiv*

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4079/>

The war in Ukraine has greatly changed people's lives, in addition, it has worsened the state of the economy and put upward pressure on prices. Businessmen suffer losses, it is difficult for them. Nevertheless, they try to adapt to new realities. One of the areas of business that is suffered the most is tourism. Due to the invasion of the Russian army on the territory of Ukraine, most of the tourist companies closed, while others reoriented themselves to volunteering and used their buses to rescue people from hot spots, organizing the purchase of humanitarian aid from abroad through their connections. This was the case at the beginning of the war.

With the onset of heat, everyone wanted to change the situation around them. People understood that the war would last for some time and began to get used to new realities, so the demand for tourist services began to recover gradually. Currently, women and children travel abroad, because men do not have this opportunity. Most tours are bus tours to neighboring countries, such as Bulgaria, Montenegro, Turkey, and Greece, because the air in Ukraine is closed for airplanes. It will be difficult for families with small children to endure a day-long move, so most choose to rest in their native country. Of course, it is possible to get to Poland by bus and then use the plane, but the cost will be more expensive [0].

Domestic tourism began to prevail, Ukrainians choose the western part of our country for this, because it is considered to be the safest, but not all its territories. Strategic objects, border areas, some mountains and forests are generally off-limits. However, this does not interfere with our people. A large number of Ukrainians visit museums, ride bicycles, and ATVs, buy mountain routes, go hiking and just relax by the pool. With the onset of cold weather, and especially when it snows, the already famous resort "Bukovel" and other ski resorts in western Ukraine gain popularity [0].

Due to the war, tourism declined. Many resorts and hotels closed indefinitely because they cared about their safety and the safety of vacationers. However, some did not close for a day, for instance, BANKHOTEL in Lviv (photo 2) and Yaremche Club Hotel (photo 1) in the Ivano-Frankivsk region. Because Ukrainians felt safer in the western part of our country. And from the first days of the war they filled possible accommodation facilities.

Yaremche Club Hotel was one of those at 100% occupancy, with occupancy dropping to 50% by June. This is less than it could be without the situation in the country. The hotel worked to help those in need – refugees, the military, the economy and guests. It was difficult because most of the staff went abroad for their safety and the safety of their relatives, some joined the army, so even helping refugees and volunteering was not easy, because the demand was only growing. Another problem was the curfew, which made it difficult for guests to check in and check out, so it was necessary to adapt. The employees even had to live on the territory of the hotel [0].

Photo 1

Starting from May, the load began to decrease, BANKHOTEL was already 80% full, in June – 40%. This hotel also had a hard time. In addition to the problems that Yaremche Club Hotel had, it had supply chain disruptions due to the lack of fuel and other causes that disrupted logistics processes. Accordingly, it affected the provision of accommodation facilities with products [0].

Photo 2

The unity, team and fighting spirit of our country leads us to victory. Despite all the problems, tourists continue to travel both within the country and abroad. At the same time, travel agencies adapt to the wishes and requirements of tourists. Accommodation establishments continue to meet all the needs of guests, try to make efforts to improve the state of our economy and help those in need.

References:

1. Катерина Артюх. (01.08.22). Туризм воєнного часу: хто і як їздить подорожувати з України. Режим доступу: <https://www.unian.ua/tourism/lifehacking/turizm-voennogo-chasu-hto-i-yak-jizdit-podorozhuvati-z-ukrajini-11925096.html>
2. Олена Барсукова. (20.06.22). Подорожі під час війни: де дозволено відпочивати і як безпечно організувати мандрівку. Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/travel/2022/06/20/249177/>
3. Тетяна Антонюк, Марина Паралюш. (21.07.2022). Встояти під час війни: як працюють готелі України. Режим доступу: <https://commercialproperty.ua/analytics/vstoyati-pid-chas-viyni-yak-pratsyuyut-goteli-ukraini/>

DEPENDENCE OF THE DYNAMICS OF DEVELOPMENT AT HAZARDOUS PRODUCTION ENTERPRISES ON INCREASED REQUIREMENTS FOR LABOR PROTECTION

Iskanderov Ramiz Kamal

*professor of Azerbaijan Technical University,
Department of "Economics and Statistics"*

Melikov Anar Kerim

*dissertation student of the Azerbaijan State
University of Oil and Industry*

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4031/>

An industrial accident occurs when a working hazardous production factor is exposed to it at the time of performance of his job duties or tasks of the work manager. Examples of accidents include falling from a height, bruises, dislocations, fractures, cuts, traumatic amputations of various parts of the body, burns, frostbite, exposure to electric current, hitting cars, etc.

The consequences of accidents can be very different: from microtraumas, which do not even cause temporary disability, to death. Accidents, depending on the circumstances, reasons, place and time of the incident, are divided into: accidents at work related to work; non-production accidents and domestic injuries.

The criteria for classifying an injury as an industrial injury (industrial accident), the procedure for investigating. This resolution approved the Rules for Investigation and Recording of Industrial Accidents and Occupational Diseases.

These Rules establish a unified procedure for the investigation, registration and recording of industrial accidents and occupational diseases. These Rules apply to: employers; policyholders for compulsory insurance against industrial accidents and occupational diseases (hereinafter – the policyholders); insurers entrusted with compulsory insurance against accidents and occupational diseases (hereinafter – insurers); foreign citizens and stateless persons; performing work on the basis of an employment contract (contract) (hereinafter referred to as employees); performing work on the basis of membership in organizations of any organizational and legal forms; heads and members of peasant (farming) households; students and pupils of educational institutions, including during their industrial practice (internship). The Rules for the investigation and registration of accidents apply regardless of the affiliation or non-affiliation of the victims with trade unions, however, the Rules reflect the powers of trade unions.

The main goal of improving working conditions is to achieve a social effect, i.e. ensuring labor safety, preserving the life and health of workers, reducing the number of accidents and diseases at work.

Improvement of working conditions also gives economic results: increase in profits (by increasing labor productivity); reduction of costs associated with compensation for work with harmful and difficult working conditions; reduction of losses associated with injuries, occupational morbidity; reduction in staff turnover, etc. The main document in the regulatory and technical documentation is the regulatory act "System of Labor Safety Standards".

The development of measures to prevent accidents, reduce the risk of accidents, improve safety and working conditions requires the heads of enterprises to manage industrial safety, system integration of human production processes into their systems, as well as the ability to implement countermeasures. Safely. commercial activity. To solve the problems of industrial safety management, a large amount of information is used, represented by a large number of indicators of a different nature and structure. In order to quickly respond to changing factors affecting the state of protection of hazardous production equipment, it is necessary to analyze and manage production risks, as well as use advanced technologies that allow organizing and processing data to achieve production risk levels.

Analysis of statistical data on accidents, theoretical study of the reliability of technological processes, modeling of situations of increased danger and risk assessment of victims, risk reduction and elimination of the consequences of accidents and accidents at hazardous production facilities Impossible without planning and timely implementation of measures. All this is an important element of measures aimed at increasing the protection of the population and territories from man-made emergencies.

THE INFLUENCE OF ELECTRONIC MARKETING ON THE COMPETITIVENESS OF PRODUCTS

Olena Kalinichenko

*Ph.D., Docent, Zhytomyr Ivan Franko State University,
Department of Economics, Management and Marketing
and Hotel and Restaurant Business
ORCID: 0000-0002-5213-1649*

Iryna Poita

*Ph.D., Docent, Zhytomyr Ivan Franko State University,
Department of Economics, Management and Marketing
and Hotel and Restaurant Business
ORCID: 0000-0003-2137-3706*

Mykola Perelyhin

Ph.D., Vocational, Technical Education Center of Zhytomyr

Tetiana Khotsianovska

Master's degree, Zhytomyr Ivan Franko State University

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4047/>

In modern conditions with uncertainty, risks and limitations, optimization at functioning of companies and the possibility of their survival in the market environment, at maintaining the existing level of competitiveness and increasing it are the main tasks of modern business, the solution of which depends on the adaptation of enterprises to modern management, the level of their profitability, the quality of the produced product (goods or services) and, as a result, future economic growth.

Electronic marketing was formed on the basis of modern marketing. E-marketing involves actions aimed at the promotion of goods and services on the Internet, so that it leads to actions in another level of economic relations. Participants of the Internet network are in relatively equal starting conditions. The main goal of Internet marketing is to encourage website visitors to purchase a product or service, thereby increasing profits and bringing the company to a new level of competitiveness [4, c. 98].

Elements of e-marketing primarily include:

- Obtaining the contact data of the user and maintaining databases, as well as information about their behavior on the network;
- adaptation of the offer to the requirements of the user as much as possible;
- adaptation of methods and frequency of interactions with the consumer: when and at which amount of information and how to inform the client so that the information will have the maximum chance to be selected, remembered and used.

However, the specificity of electronic marketing is weakly related to marketing tasks such as: creation of new goods and services, distribution, logistics and pricing.

E-marketing can suggest which problems are required to be solved, but is unable to specify how to solve those issues [1, c. 118].

The e-marketing strategy should be aimed at establishing personal contacts with consumers. It is known that there are the following main functions of the Internet:

1. Communications – with the help of IT and the Internet, you can connect consumers and suppliers (sellers), giving them the opportunity to negotiate and conclude agreements.

2. Spread of information. Opportunity to use the Internet as a carrier of information and search environment.

3. Ensuring the conclusion of agreements (sales) - signing the contract and payment. it can all be carried out in the Internet environment. However, not all available products are equally sold. But at least 10% of online user activity is shopping, so this function is important. Therefore, the growth potential of this particular use of the Internet in business is very high.

4. Assistance in daily routines – IT and Internet in particular, make it easier for a person to perform many routine functions, including processes related to purchases, search, comparison and selection of products or services [3].

Communicative possibilities of electronic marketing are broad and important for marketing policy. Internet provides easy access to relevant and updated information. In addition, there is effectiveness (there is feedback from the consumer). The interaction between the seller and the buyer (when the consumer asks a question and accordingly expects an answer) is quite relevant. If a lead is lost, finding a new buyer and encouraging communication will request more time and funds. Therefore, communication should be quick and targeted. Without the Internet and electronic marketing elements achieving this is almost impossible.

The Internet and the use of electronic marketing gives the opportunity to all interested parties to find and compare prices much easier than before. This leads to greater transparency of markets, and to increase the competitiveness of enterprises. However, it is thanks to transparency that suppliers have a better chance to know the needs of their consumers. Openness is a new opportunity, not a threat.

In electronic marketing, the power belongs to the consumer. It is the consumer who must express his desire to respond to the seller's offer.

The Internet is an opportunity to get any information in a matter of seconds. This fact is very important for competitiveness of products and services, it cannot be ignored when developing a business promotion strategy. Internet promotion is the most effective way to introduce yourself to thousands of interested network users [2, c. 34].

Electronic marketing makes it possible to monitor sales statistics and be in constant contact with customers, i.e. its advantages are as follows: interactivity (on the Internet you can directly interact with the audience, while maintain contact with clients and monitor the situation); targeting (this is a mechanism which allows you to select only the target audience and show advertising specifically for it); web analytics (it helps to understand which actions were most effective and attracted more visitors to the site, who will then become buyers).

References:

1. Dzhedzhula, V. V. Yepifanova, I. Yu. and Humeniuk, V. S. (2018), "Competitiveness of the enterprise as an economic category", *Ekonomichnyj visnyk Zaporiz'koi derzhavnoi inzhenernoi akademii*, vol. 6, pp. 116-121.
2. Yermakov, O. Yu. (2001), "Economic fundamentals and peculiarities of market gardening products formation", *Rynok fruktiv i iahid [Fruit and berry market]*, Kyiv, Ukraine, pp. 6-40.
3. Vojchak, A. V. (1998), *Marketingovyj menedzhment [Marketing Management]*, Vyd-vo KNEU, Kyiv, Ukraine.
4. Oklander, T. O. (2011), "Innovative methods of influencing consumers: aromarketing", *Marketynh i menedzhment innovatsij*, vol. 3 (2), pp. 97-101.

RUSSIA'S EXCLUSION FROM GLOBAL ECONOMY: EFFECTS

Olha Kushch

*student of the Faculty of International Trade and Law,
State University of Trade and Economics, Kyiv, Ukraine*

Supervisor: Oxana Oleksandrivna Khmil

*teacher of the department of foreign philology and translation,
State University of Trade and Economics, Kyiv, Ukraine*

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4066/>

From 24th of February, when Russia's invasion into Ukraine started, a lot of Western sanctions were put into the action. I can admit that Russian Federation plays an important role in the field of energy production, metals, agricultural production, so Russia's exclusion from global economy because of sanctions, will affect both: the whole world and Russia itself. The sanctions hit Russia's weak points, make the strongest influence on the Russian political elite, and are also coordinated with the actions of Ukraine's allies. In this essay I will consider the question of how sanctions and Russia's exclusion from global economy will impact on the world and on this country.

Firstly, I want to emphasize on the possible effects **in the sphere of international trade**. As we know, Russia is one of the biggest exporters of natural gas, crude oil, solid fossil fuel (mostly coal) to the Europe. According to the data, Europe imports from Russia 43% of natural gas, 29% of crude oil and 54% of solid fossil fuel (mostly coal) [1]. But what will be now? One of the most important law that is needed to be passed – full embargo on trade in Russian gas and oil. In this case, GDP of the aggressor country will fall. According to the research of the Quantitative Institute of the World Economy, falling in GDP, due to the stoppage of gas and oil trade, will be on 3% and 1,2% respectively. Unfortunately, now the full embargo is not implemented, but Europe try to find new sources for gas import. At the same time, the economy of European Union can even benefit from the refusal of Russian

gas and grow by 0.1% [1]. In this situation, Europe needs to replace imported resources with domestically produced resources and due to that increase the competitiveness of the European economy. If we are talking about the export of oil and gas to other powerful countries, it can be added that. On March 8, 2022, the Biden Administration announced a ban on imports of Russian crude oil and certain petroleum products, liquefied natural gas, and coal to the United States [2].

Currently, there is a ban on the export of certain goods from the EU to Russia (for example, energy equipment or aviation technology), as well as on imports from Russia to the EU (gold, wood, steel, iron, etc.). The European Commission has applied trade restrictive measures in the form of import and export bans on the two countries (Russia and Belarus) under the common foreign and security policy. These include import bans on some Russian and Belarusian steel products, coal, rubber products and wood, on Russian spirits, alcohol and seafood, etc. The total value of all export sanctions imposed on Russia so far is €22.8billion, 25 % of the EU's pre-war exports [8, p. 2]. Significant restrictions on transportation between Russia and the countries of the European Union have also been introduced. Thus, it will be much more difficult for the energy industry, aviation technologies and other industries that are subject to sanctions in the Russian Federation to develop, which, of course, will in turn have a negative impact on the country's economic growth. It is already understandable by analyzing CPI of Russia [3], [4].

Secondly, essential sphere which is also subject to sanctions is **financial field**. Russian financial institutions and banks are really active in global financial markets. Investors both in the European Union and the USA were not allowed to provide financing to Sberbank, VTB, Gazprombank, Rosselkhozbank, and VEB (Russia's state-owned development bank) ever since the occupation of Crimea [5, p. 19]. The most powerful action was the disconnecting of some Russian banks from SWIFT. After this, banks of aggressor country have actually lost the ability to conduct transactions in foreign currency (in euro, in dollar, etc.). They can conduct operations with banks of other partner countries, but not in dollars or euros. For instance, Sberbank, which is one of the most dominant bank, was positioned as authoritative players in the global financial market, has now become "de facto" as domestic bank of Russian Federation. Unfortunately, not all banks are disconnecting from SWIFT-system, but there are a lot of meanings of Western scientists that after some time absolutely all banks will be disconnected. If we are talking about the full disconnection from SWIFT, it should be noted that it will hit both ordinary citizens and Russia's export industries. In particular, citizens of the aggressor country will lose the opportunity to make international payments, money transfers *from* Russia or *to* Russia (here it is needed to be mentioned about labor migrants and their transactions for families that are living in the aggressor country). People that have banking cards of international payment systems, such as Visa and MasterCard, will lose the ability to make cashless payments. They will be needed to pay for goods and services only in cash. As a conclusion, the country will be fully isolated in an economic sense.

Thirdly, not the least important sphere is **tourism**. Of course, it is also covered by Western sanctions. Such restrictions can affect both: Russia and the whole world, because, as we know, tourism allows the circulation of money in economy. In the short term, countries that rely on both Russian and Ukrainian visitors will be affected because of travel from these countries will be limited. Larger impacts are expected in terms of travel from Russia [9]. At the moment, the visa facilitation agreement from 2007 has been suspended. Thanks to this, the flow of goods, capital and technology to Russia will be reduced. In turn, it impacts the economic growth and development of the country. The absence of new technologies is equal to absence of development of production, of service sector and so on. Russia's expenditures on the international tourism were around 36.2 billion U.S. dollars in 2019 [7]. Russia and Ukraine's international tourism spending in % of world total [6]. On the other hand, if people that live in the aggressor country, can easily make a visa and arrive to the Europe, consume and return to Russia and, accordingly, have access to goods and services that European sanctions deprive them of in their own country, will it be any sense of Western sanctions? At the moment, Europe has also completely closed the sky to Russian planes, which makes tourism from Russia much more difficult. Of course, it is important to highlight that Europe doesn't want to completely stop issuing visas to Russians. It's logically because the flow of money from international tourism will decrease, and it can influence the economy of EU and can lead to high inflation rates in Western economies, especially in Europe [9]. But if Russia can cut off its gas supplies, which have reliably supported Europe for decades, why shouldn't Europe cut off the flow of citizens whose support supports the Russian regime?

One significant point to underline here – possible **“brain drain”** from Russia to EU countries or USA. Right now, after 6 months of Russian-Ukrainian war, over one in five developers previously located in Russian (22.9%) and Belarus (23.9%) can no longer be located there [10]. This is three to four times higher than that of regional rate. Factors of “brain drain” in Russian Federation can be considered as: search for better working and living conditions abroad; fear of being unemployed in the homeland; lack of professional development prospects, etc. All this factors one way or another are connected with the Western sanctions, due to which scientific, economic, financial and many other perspectives become impossible. If we are talking about effects, so for the aggressor country it is really a bad move. The country will not get a return on its investment in human capital. Russia will suffer significant economic, cultural, and sometimes political damage. The negative effects for the country will be the "withdrawal" of human capital from the country, hindering its development in the future, and as a result, a decrease in tax revenues to the budget and cancellation of investments in education. Effects on the Europe, USA will be the complete opposite. EU and USA will "import of highly qualified personnel" without the need to spend money on their education, etc. If we are talking about the “blue collars”, countries-members of EU and USA pay less to immigrants, as a rule. So, whichever way you look at it, European Union and USA will benefit from “brain drain” from Russian Federation.

In this essay I have tried to understand the main possible effects after the Russia's exclusion from global economy. Consequently, I want to admit that Russia's invasion into Ukraine leads only to negative effects for the aggressor country. Falling of GDP, a significant reduction in exports and imports, impossible economic development and growth, possible future embargo on Russian gas and oil, gradual transition from open to close economy and even total ban in all spheres – all this scenarios became possible after the horrible morning on 24th February 2022. It should be noted, that nowadays Europe also has not the best times, because it has been dependent on Russian gas and oil for many years. Despite this, I am totally sure that EU will find more reliable importer of natural gas or will develop their own sources of minerals. The same with USA and the whole world: yes, right now they import some goods from Russia, but I am sure that gradually reducing these imports, in a year or two the world will forever abandon Russian goods. Having taken some difficult steps now, giving up Russian goods, gas and oil, all countries will start looking for substitutes, or produce them themselves, and in a few years the Russian economy will collapse completely, the country will be under heavy sanctions pressure. While Ukraine will prosper, provide Europe and the whole world with everything necessary, and the economy of our country will stand firmly on its feet.

References:

1. *From where do we import energy?* Shedding light on energy in the EU. (n.d.). Retrieved September 11, 2022, from <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/energy/bloc-2c.html>
2. D. Cimino-Isaacs, C., & Wong, L. (2022, March 18). *Invasion of ukraine: Russia's trade status – congress*. Retrieved September 11, 2022, from <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IN/IN11881>
3. Organization for Economic Co-operation and Development (2022, August 11). Consumer price index: All items for russian federation. FRED. Retrieved September 14, 2022, from <https://fred.stlouisfed.org/series/RUSCPIALLMINMEI>
4. Statista Research Department. (2022, August 12). Russia – monthly inflation rate 2022. Statista. Retrieved September 14, 2022, from <https://www.statista.com/statistics/276323/monthly-inflation-rate-in-russia/>.
5. Korhonen, I. (2019). Economic Sanctions on Russia and Their Effects. Retrieved September 11, 2022, from <https://www.ifo.de/DocDL/CESifo-Forum-2019-4-korhonen-economic-sanctions-december.pdf>.
6. U. N. W. T. O. (2022). World Tourism Organization. Impact of the Russian offensive in Ukraine on international tourism. Retrieved September 14, 2022, from <https://www.unwto.org/impact-russian-offensive-in-ukraine-on-tourism>
7. Department, S. R. (2022, March 24). *Russia: Outbound tourist visits 2014-2021*. Statista. Retrieved September 11, 2022, from <https://www.statista.com/statistics/894809/number-of-outbound-tourist-visits-from-russia/>

8. Parry, M. (2022, May). Russia's war on Ukraine: Eu trade policy. *At a Glance Notes of European Parliament*. Retrieved September 11, 2022, from [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/729422/EPRS_ATA\(2022\)729422_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/729422/EPRS_ATA(2022)729422_EN.pdf).
9. Tourism effects of russia's war on Ukraine. Oxford Economics. (2022). Retrieved September 14, 2022, from <https://www.oxfordeconomics.com/resource/tourism-effects-of-russias-war-on-ukraine/>
10. Wachs, J. (2022). Digital Traces of Brain Drain: Developers during the Russian Invasion of Ukraine. Retrieved September 11, 2022, from <https://arxiv.org/pdf/2209.01041.pdf>.

THE IMPACT OF GLOBALIZATION ON STANDARDS OF LIVING AND INCOME INEQUALITY

Victoria Bets

*student of the Faculty of International Trade and Law,
State University of Trade and Economics, Kyiv, Ukraine*

Supervisor: Oxana Oleksandrivna Khmil

*teacher of the department of foreign philology and translation,
State University of Trade and Economics, Kyiv, Ukraine*

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4071/>

The current stage of our world's development brings us to the conditions of global integration, meaning that most local economies become no longer just individual, but mostly interdependent between each other. Some people see a range of advantages for the individual's standard's of living in globalized society, while others try to find mostly disadvantages. So, due to that, we have got two opposite points of view, but which is more likely to be fair, and what other surprises globalization has prepared for us? In this essay we will try to reach the truth and find out the answers to these and many other questions.

First of all, it should be said that there exists a lot of definitions of globalization, but the essence all of them is approximately the same. In short [1], globalization means the speedup of movements and exchanges (of human beings, goods, and services, capital, technologies or cultural practices) all over the planet. One of the effects of globalization is that it promotes and increases interactions between different regions and populations around the globe. For sure, it is not new concept. Traders traveled vast distances in ancient times to purchase commodities that were rare or expensive for sale in their domestic countries.

Perhaps, one of the most prominent representor and symbol of globalization is an American-based multinational fast food chain McDonald's, which connects people all over the world [2]. Based on its annual report for 2021, McDonald's operated 40,031 total stores worldwide in over 100 countries [3]. Since, more businesses are built in different places, more local people are hired, which is directly increasing the standards of living by enlarging employment percentages, helping people earn for their families and also provides the opportunity to deliver good services to the customers. Furthermore, not only food industries play active role in globalization, banking, automotive and technological companies also are involved in this process.

So, on the one hand, considering our first example, you might think that people only benefit from globalization, but not everything is so rosy as it seems at first glance, because when it arrives somewhere, it must disappear somewhere. Such prerequisites of globalization may affect inequality in various ways. Firstly, it makes a difference in wages and other factor prices and thus changes the distribution of market incomes. Secondly, globalization affects political decisions and leads governments to change the tax system and public spending including spending on the welfare state. And thirdly, it causes a redistribution of resources and income among the population of different countries.

For instance, when a big company decides on moving its production to another country with cheaper labor and resources to minimize its costs and make the product more available for customers, the domestic labor market often suffers. Workers with a narrow profile massively lose their jobs and stable income, and therefore the opportunity for normal living conditions. The same situation arises when a foreign company displace a domestic manufacturer in one or another country. That is, what should have caused a certain benefit for society, on the contrary, resulted in a significant decrease in the level of income and deterioration of living standards [4]. The economist Branko Milanovic, using data from the World Bank, argues that the losers from globalization are working people in rich nations. Milanovic's research demonstrates that a large portion of the lower middle class in the U.S. and Western Europe have seen little to no gain in income since 1988. At the same time, 200 million Chinese, 90 million Indians and nearly 30 million people in Indonesia, Brazil, Egypt and Mexico have profited from globalization.

Based on Florian's Dorn study, we also can say, that the effect of globalization on income inequality is likely to differ depending on the development and income level of countries [5]. OLS fixed effects estimates in Table (which you can see in my Exel file) show a positive and sighthnificant correlation between globalization and income inequality within the sample of the 106 emerging markets and developing economies (columns 3 and 4), but no statistical significance within the 34 most advanced economies (columns 1 and 2). OLS fixed effects estimates show, however, a positive and significant correlation between globalization and income inequality for all 82 higher income countries (columns 5 and 6). The higher income sample includes the advanced economies sample and the 48 emerging economies having a per capita income level above a minimum threshold. All subsample-results confirm the baseline results indicating that the relationship between globalization and income inequality is significant. The results also suggest that the relationship between

globalization and income inequality is larger for less developed countries than for more advanced economies.

Globalization really have a huge impact on changing of standards of living and income inequality in the united world, but the results of this influence vary for people from countries with different levels of economic growth. As was mentioned before, population in highly developed states may suffer from losing stable income due to increasing of open trading, and vice versa people from developing countries acquire opportunity to make their life better in material way. This process provides all of us with variety of goods, services, information resources etc, also domestic businesses acquire much more opportunities to grow on international scale. Globalization leads to massive migrations from rural to urban areas, rapid grows of cities and trade hubs and then to increase in incomes and higher standards of living, but at the same time leads to crime, homelessness and poverty. It also causes many possible risks for ordinary working people and country`s local companies due to high competition with foreign manufacturers. But still, considering all this proc and cons of globalization, we should understand that despite of its partly harmful influence of people`s material stability we should get used to such conditions of living, because it is unstoppable process and only thing that we could do is to regulate globalization wisely with the help of legal instruments.

List of used resources:

1. What is Globalization? Examples, Definition, Benefits and Effects <https://youmatter.world/en/definition/definitions-globalization-definition-benefits-effects-examples/>
2. McDonald's Stock: King Of Fast Food Is Here To Stay (NYSE:MCD) Investments. <https://seekingalpha.com/article/4499843-mcdonalds-king-of-fast-food-is-here-to-stay>
3. McDonald's and Globalization: Impacts on Society By: Henrique Bertulino et al. <https://studybay.com/blog/globalization-and-impact-of-mcdonalds/>
4. Income Distribution – World Bank From the Fall of the Berlin Wall to the Great Recession Christoph Lakner Branko Milanovic. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/914431468162277879/pdf/WPS6719.pdf>
5. European Commission, official website Globalization and Income Inequality Revisited. <https://ec.europa.eu/info/index>

IS THE CHINESE ECONOMY A MIRACLE OR A BUBBLE?

Vladyslava Kot

*student of the Faculty of International Trade and Law,
State University of Trade and Economics, Ukraine*

Supervisor: Oxana Oleksandrivna Khmil

*teacher of the department of foreign philology and translation,
State University of Trade and Economics, Kyiv, Ukraine*

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4082/>

United States, China, Japan, Germany and the United Kingdom – these are the five major pillars and players of the world economy. Amongst all those top world economies, China undoubtedly is the most intriguing and fascinating economic phenomenon in our time. A country of more than a billion people that managed in less than 70 years to go from a poor and isolated country to one of the world's greatest and strongest economies. Many questions whether China's high-growth economic miracle could continue its success or it is a bubble that is doomed to pop soon. That's what I will try to find out in this essay.

First of all, the reforms introduced by Deng Xiaoping in 1979 certainly created an economic miracle. China rapidly improved living standards and eased food shortages. Shortly after, an annual growth rate of 9% had been achieved during 1979-1990 and 10.4% in 1990-2010. This was a dramatic change and progress on a scale that could be seen in the performances of transitional economies in Eastern Europe and the former Soviet Union [1].

Rapid economic growth was possible due to numerous structural transformations – in particular, urbanization and industrialization. Great role has played the re-establishment of diplomatic ties between China and US, as well as China's membership in The World Trade Organization in 2001. As a result, trade barriers and tariffs with other countries were lowered, leading Chinese goods to spread around the world and providing the global market with Chinese cheap labor, thus enabling China to gain a huge amount of capital.

The phenomenon of the Chinese economy can also be seen in the country's capacity to overcome world economic crises. When the Global Financial Crisis stroked in 2008, China's GDP fell to 6.2% in the fourth quarter. In 2009, the country's growth rate dropped to 5.9% [2]. According to Yu Yongding, a former member of the Monetary Policy Committee of the People's Bank of China, the government responded very quickly to address the situation, and its massive stimulus package helped to revive the country's economy and stabilize the global financial situation. Such actions prevented China from catastrophe and helped the Chinese economy to sail through almost unscratched, as well as empowered economic growth, leading to 10.6% of GDP in 2010 [3].

When talking about China's economic achievements and failures, we cannot ignore the events that turned the whole world upside down and completely reshaped it.

The outbreak of COVID-19, which was first identified in Wuhan, China in December 2019, has dealt a heavy blow to the world's economy, as enterprises and factories got completely shut down and business activities stopped. Quick reaction of the Chinese government in the form of lockdown, various strict policies and programs aimed at the maintenance of economic activities, such as promoting China's exports and overcoming the crisis resulted in economic growth overall. *"They were able to pull together all of the resources of the one-party state"*, said Carl Minzner, a professor of Chinese law and politics at Fordham University. *"This of course includes both the coercive tools – severe, mandatory mobility restrictions for millions of people – but also highly effective bureaucratic tools that are maybe unique to China"* [4]. As of the beginning of 2021, China, with 8.1% GDP growth, held a leading and quite admirable position among major world's economies – it successfully managed to get COVID-19 under control and become the only large economy that experienced a dramatic rebound [5].

Still, despite numerous successes and achievements in the global economic field, not everything is as bright and colorful as it might seem, and it's natural that China has its ups and downs. In recent month, due to Beijing's zero-COVID policies aimed at preventing the spread of coronavirus in communities, major cities were placed on lockdown, resulting in production decline, various challenges for logistic firms, rise of unemployment rate and leading to decline in GDP growth by 2.6% in the second quarter of this year [6].

For the past few years, China's economic growth miracle is seen to lose its momentum in the face of headwinds. Inability to escape problems that have already existed and have only just appeared such as debt burden, corruption, aging population, rising youth unemployment and inequality, is what constantly causes the country's economic slowdown. Declining efficiency of macroeconomic policy tools and financial system, and arising issues around global warming increasingly constrain China's growth [7].

China also faces the consequences of its current holding position in the geopolitical field. In response to the Russian invasion of Ukraine on February 24 in 2022, western countries imposed numerous amounts of severe sanctions on Russia. Yet, China still continues to provide economic support to the country-aggressor and conducts sudden military actions on the border with Taiwan, thus damaging its own reputation. Despite Beijing's attempts to safeguard its political, commercial, and economic ties with the West, it still faces the risk of imposing sanctions and financial restrictions, what at the same time, causes unwillingness of many companies to invest and cooperate closely with China and becomes stimulus to reduce dependence on Chinese supply lines, and thus could greatly shake its position and functioning on the global market [8].

As can be seen, China's extraordinary economic growth in the last seven decades was not the result of a miracle, but rather of deliberate economic decentralization and the Chinese government's capability and flexibility when facing challenges. Miracle is a perfect, flawless and unimprovable thing, what certainly cannot be said about Chinese economic policy, that is imperfect and always changes in the way of improvement or deterioration.

Yet, the way I see the state of things, it cannot be concluded that China is a bubble, as the following question arises: “How the bubble hasn’t already burst?” How is it that the country was able to experience such extended massive development and high levels of GDP growth during the previous years. Each bubble has its lifespan and is doomed to pop sooner or later. That’s definitely not the destiny of the Chinese economy, as it can still be successful even without attracting more foreign direct investments. Even if other countries raise tariffs or block trade with China, the world’s leading manufacturer and exporter, it would result in the country’s collapse. China has the largest population in the world, rich natural resources, plenty of land suitable for agriculture, and thus can stay a strong and self-sufficient nation for a long time, but still needs to reconsider its actions and policies in order to drive the country’s economy.

References:

1. Justin Yifu Lin, China and the Global Economy <https://www.frbsf.org/wp-content/uploads/sites/4/Lin.pdf>
2. China GDP 1960-2022. MacroTrends. (n.d.). <https://www.macrotrends.net/countries/CHN/china/gdp-gross-domestic-product>
3. Vaswani, K. (2018, September 12). Why Asia turned to China during the global financial crisis. BBC News. <https://www.bbc.com/news/business-45493147>
4. Myers, S. L., Bradsher, K., Wee, S.-lee, & Buckley, C. (2021, February 5). Power, patriotism and 1.4 billion people: How China beat the virus and roared back. The New York Times. <https://www.nytimes.com/2021/02/05/world/asia/china-covid-economy.html>
5. Jiang, D., Wang, X., & Zhao, R. (1AD, January 1). Analysis on the economic recovery in the post-covid-19 era: Evidence from China. Frontiers. <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpubh.2021.787190/full>
6. Hsu, S. (2022, August 8). China's low-growth zero-COVID policy signals transition away from reform period. – The Diplomat. <https://thediplomat.com/2022/08/chinas-low-growth-zero-covid-policy-signals-transition-away-from-reform-period/>
7. Pettinger, T. (2022, August 4). Problems and strengths of the Chinese economy. Economics Help. <https://www.economicshelp.org/blog/170431/economics/problems-and-strengths-of-the-chinese-economy/>
8. Xi, J. (2022, March 9). How Russia's Ukraine invasion weighs on China's economy. VOA. <https://www.voanews.com/a/how-russia-s-ukraine-invasion-weighs-on-china-s-economy-/6476439.html>

DIGITALIZATION AND FUTURE OF WORK

Yanina Luchko

*student of the Faculty of International Trade and Law,
State University Of Trade and Economics, Kyiv, Ukraine*

Supervisor: Oxana Oleksandrivna Khmil

*teacher of the department of foreign philology and translation,
State University of Trade and Economics, Kyiv, Ukraine*

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4070/>

With the onset of the new, 21st century, the world is experiencing a process of globalization that covers various spheres (political, economic, technological, etc.). Thanks to the opening of trade borders caused by the process of globalization, society has the opportunity to spread new ideas and technologies across the borders.

Digitalization, or in other words digital transformations, is one of the most famous impact of globalization and one of the most significant stages of human development, which shapes our society and better management mechanisms, expands access to education, health care and ensures the quality of public services. The global Covid-19 pandemic has proven the importance and necessity of digital technologies in both every day and professional life.

Firstly, digital transformations have a huge impact on people's everyday life. Thanks to digitalization, it was possible to conduct activities from any corner of the world. For example:

- Buy products online;
- Buy household goods and clothes from different countries of the world.

Digitalization is also one of those things that can help solve social problems. Especially facilitating access to basic services in the field of health care, such as an electronic waiting list at the hospital or an electronic prescription of medicines; in the field of providing financial services, such as obtaining a card in a few clicks thanks to online banking. In addition, it facilitating the access to services in the sphere of government activity. For example, thanks to DIYA, Ukrainians have access to online documents.

Another example of the benefits of digitalization was caused by the Covid-19 pandemic. Thanks to the development of technologies, in such a difficult period, people had the opportunity to develop further, work and, of course, study remotely.

Secondly, digital transformation (DX) and Industry 4.0 inevitably change the future of work, requiring a work transformation for an increasingly digital economy and work environment. The future of work has been one of the hottest topics in conversations regarding the evolution of business, our built environment, and our lives since the accelerating adoption of digital technologies [1].

If we talk about the future of work, it is being driven by two powerful forces:

- the growing adoption of artificial intelligence in the workplace and
- an expanding workforce that includes both current and off-balance sheet talent.

However, the future of work has changed rapidly in recent years due to Covid-19. The pandemic has pushed companies and consumers to quickly adopt new realities of life that will stay with us and that already change and will change the future of work.

Firstly, the most obvious change is that the number of people working remotely has increased dramatically. Some companies are already planning to shift to flexible workspaces after positive experiences with remote work during the pandemic, a move that will reduce the overall space they need and bring fewer workers into offices each day. A survey of 278 executives by McKinsey in August 2020 found that on average, they planned to reduce office space by 30 percent.

Secondly, pandemic promotes rapid adoption of automation and artificial intelligence. Especially it can be implemented for professions that require physical proximity at workplaces. For example, many companies deployed automation and AI (Artificial Intelligence) in warehouses, grocery stores, call centers, and manufacturing plants to reduce workplace density and cope with surges in demand [2].

To conclude, digital transformation is taking place and is very important in all sphere of humans life, but especially in a work environment. Thank to this, the future of work see a move towards advanced technology, flexibility and greater empathy for the workforce.

References:

1. The future of work – work, technology, flexibility and people [Electronic resource]. Retrieved 2022, from: <https://www.i-scoop.eu/future-work/>
2. The future of work after COVID-19 [Electronic resource]. Retrieved 2022, from: <https://www.mckinsey.com/featured-insights/future-of-work/the-future-of-work-after-covid-19>

СУТНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ В СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

Байрамова Огулшат

*магістрантка, Сумський національний
аграрний університет, м. Суми, Україна*

Науковий керівник: Стволол Надія Борисівна

*кандидат економічних наук, доцент,
Сумський національний аграрний університет, м. Суми, Україна*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4097/>

Трансформаційні процеси національного та міжнародного розвитку свідчать про посилення фінансового обміну та активізацію руху різних форм і видів фінансових ресурсів. Тому зростає значення управління фінансовими ресурсами для забезпечення роботи, розміщення, створення та реалізації стратегічних цілей і стратегій господарських організацій.

Враховуючи те, що управління фінансовими ресурсами є складною системою принципів, стратегій, методів та інструментів впливу на процеси формування та використання цих ресурсів, необхідно визначити терміни, щоб уникнути непорозумінь та некоректного використання понять.

Отже, в українській економічній думці виділяється багато визначень поняття «фінансові ресурси підприємства», однак у наукових колах по-різному розглядається його сутність.

Більшість авторів схиляються до думки, з якою погоджуємося і ми, і вважаємо, що під фінансовими ресурсами слід розуміти частину фінансів підприємства, які формуються в системі розподілу та перерозподілу національного багатства, валового внутрішнього продукту та національний дохід, який акумулюється на його рахунок, запозичені та зібрані кошти, що доступні для бізнесу та необхідні для того, щоб мати можливість виконувати свої фінансові зобов'язання, здійснення витрат з метою забезпечення процесу посиленого відтворення, а також з метою отримання прибутку від започаткування виробничо-господарської діяльності.

Здійснення суб'єктом господарювання фінансово-господарської діяльності передбачає регулярне надходження грошових коштів на банківські рахунки або в касу у вигляді виручки або доходу від реалізації продукції та їх вилучення при розрахунках. У процесі створення, розподілу, перерозподілу та використання фінансових ресурсів у суб'єктів господарювання виникають різноманітні фінансові відносини, які відображають економічний зміст фінансового сектора. У зазначеному контексті фінансові ресурси також розглядаються у формі вираження, зокрема, як сукупність доходів і надходжень ззовні (зібрані та позичені кошти), грошові потоки та потоки власного капіталу, готівка, кошти, прибуток і доходи наявних підприємств призначені для виконання фінансових зобов'язань підприємства, фінансування поточних витрат і витрат, пов'язаних із розширенням виробництва та підтримкою стабільності фінансово-господарської діяльності підприємства. Тому, всю сукупність фінансових взаємовідносин суб'єктів господарювання можна представити у вигляді грошових потоків, які мають чіткі вартісні характеристики.

Певні типи ресурсів мають свої специфічні якісні характеристики та характеристики, які дають змогу їх ідентифікувати по-різному. Фінансові послуги також мають свої особливості. Вони є важливою частиною та фактором управління фінансами. Загорулько Ю. І. вказує на тісний взаємозв'язок між фінансовими ресурсами та основною метою фінансового менеджменту, розглядаючи останню як систему принципів і методів розробки та реалізації управлінських рішень, пов'язаних зі створенням, розподілом і використанням фінансових ресурсів підприємства [1].

Тому, враховуючи викладені позиції дослідників окремих питань, ми цілком поділяємо наукову економічну точку зору та вважаємо, що управління діловим капіталом є одним із важливих чинників організації виробничо-господарської діяльності, є чинником, який має основний вплив на забезпечення фінансово-економічної ефективності бізнесу в сучасних умовах.

Список використаних джерел:

1. Загорулько Ю. І. Фінансова стійкість підприємства як економічна категорія.
URL: <http://uabs.edu.ua/>.

ІННОВАЦІЙНІ ВАУЧЕРИ – ЯК СПОСІБ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

Ганушевич Вікторія Василівна

студентка, Державний торговельно-економічний університет

Науковий керівник: Підкамінний Ігор Миколайович

кандидат економічних наук, доцент,

Державний торговельно-економічний університет

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4100/>

В сучасних умовах стратегічне планування діяльності підприємств передбачає перехід на новий рівень розвитку, шляхом впровадження інновацій.

За теперішніх умов економічного розвитку, а саме: війна, обмеженість природних ресурсів, глобалізація світової економіки, яка пов'язана з взаємопроникненням технологій та капіталів, своєчасна орієнтація на види товарів, робіт, послуг, які отримують попит, засновники підприємств зобов'язують топ – менеджерів застосовувати інноваційні стратегії.

В Україні вже досить тривалий час ведеться мова про підвищення рівня економіки, шляхом розвитку малого та середнього бізнесу. Одним із таких способів є використання інновацій у даних видах бізнесу, хоча інновації більш притаманні великим підприємствам. Тому постає запитання чи варто розвивати малий та середній бізнес саме у такий спосіб.

Розпочнемо з того чи варто взагалі розвивати такі види бізнесу. Більшість науковців вважають малий та середній бізнес рушієм економіки, адже вони є основою дрібного виробництва, мають швидкий темп окупності витрат, мають ширшу свободу вибору галузі ніж великий бізнес, також забезпечують ринок товарами, послугами та робочими місцями. Звідси можемо зробити висновок, що за рахунок малого та середнього бізнесу значно збільшується рівень життя населення, а це призводить до появи середнього класу людей, що є однією з ознак демократичного суспільства. Щодо економіки, то спостерігається перехід на ринковий тип.

Щодо інвестицій у малому та середньому бізнесі, то варто зазначити, що такий бізнес має найнижчі інвестиційні потреби, характеризується найшвидшим обігом капіталу. Світовий досвід показує, що він забезпечує у два-три рази більшу ефективність виробничих капіталовкладень і за обсягом коштів, і за

терміном віддачі [1]. Тому держава має усвідомлювати, що для цілковитого переходу на ринковий тип господарювання, варто застосовувати інноваційну модель розвитку. Це призведе до структурної добудови економіки та прискорить темп її розвитку, за рахунок підвищення конкурентоспроможності, появи на ринку високотехнологічної продукції, що забезпечить високий рівень експорту та раціональне використання ресурсів.

Спираюсь на досвід країн Європи, одним із способів розвитку малого та середнього бізнесу є застосування інноваційних ваучерів. Вперше ці ваучери почали застосовувати у Німеччині в 1997 році. Інноваційний ваучер призначений для розвитку МСБ, шляхом стимулювання інноваційної діяльності у підприємств, що не мають власного дослідницького потенціалу або ресурсів для досягнення своїх наукових цілей. Даний ваучер є документом, що друкується національними агенціями або фондами. Учасники програми, що хочуть отримати даний ваучер, просто подають свої заявки до агенції або фонду, і згідно рішення комісії можуть ним заволодіти [2].

На даний момент у світі існує 24 різновиди інноваційних ваучерів, що застосовуються у Нідерландах, Німеччині, Білорусі, Австралії, Молдові, США та інших країнах ЄС.

Для прикладу програма «Initiative Innovation Vouchers» існує в Ірландії ще з 2006 року та направлена на розвиток малого та середнього бізнесу, а також їх взаємодії з наукою. Ваучери номіналом 5000 євро призначені для компаній, що хочуть застосовувати інновації, котрі є результатом діяльності вищих навчальних закладів.

В Данії використання інноваційного ваучера направлено на розвиток відносин між малим, середнім бізнесом та державним сектором розробок та дослідів [3]. Це сприяє розвитку діяльності малого та середнього бізнесу, передачі знань в підприємницький сектор і оперативне залучення результатів інтелектуальної діяльності, отриманих завдяки державі, в господарчий оборот.

Серед країн пострадянського простору інноваційні ваучери поширені лише в Білорусі та Молдові.

Висновок. Задля розвитку економіки та країни в цілому варто зосередити свою увагу на підвищенні ролі малого та середнього бізнесу. Інноваційний розвиток малого та середнього бізнесу на основі застосування інноваційних ваучерів гарантує цільові витрати ресурсів, оскільки за його підтримки державою надається частина коштів, що покриває витрати на науково – дослідну роботу з пошуку результатів інтелектуальної діяльності, що направлена на покращення бізнесу. Даний інструмент забезпечує баланс цільових витрат ресурсів та свободи вибору малих та середніх підприємств щодо вибору знань та послуг, сприяє кооперації бізнесу та науки.

Список використаних джерел:

1. Україні потрібен революційний прорив у розвитку малого бізнесу. Виступ Президента країни Л.Д.Кучми на Всеукраїнській нараді з питань підприємництва 15 липня 2002 р. // Урядовий кур'єр. – 2002, 17 липня.
2. Інноваційні ваучери: зарубіжний досвід. Науково-дослідний інститут правового забезпечення інноваційного розвитку. URL: <https://ndipzir.org.ua/archives/3517>
3. Availability and Focus on Innovation Voucher Schemes in European Regions. Prepared by DG ENTR-Unit D2 «Support for innovation». Brussels, November 2009.

ІНСТРУМЕНТАРІЙ УПРАВЛІННЯ БІЗНЕСОМ

Ганушевич Вікторія Василівна

студентка, Державний торговельно-економічний університет

Науковий керівник: Підкамінний Ігор Миколайович

кандидат економічних наук, доцент,

Державний торговельно-економічний університет

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4099/>

Прогрес різних видів технологій у 2022 році не стоїть на місці, тому всім власникам бізнесу варто за ним спостерігати та черпати для себе щось корисне. Саме завдяки прогресу бізнесмени мають можливість полегшити ведення бізнесу, зробити його ефективним та якісним. Саме прогрес дає змогу застосовувати різні інструменти та системи управління бізнесом.

Мета кожного власника бізнесу забезпечити якісне управління своїм бізнесом, тому Дія.Бізнес провели опитування серед своїх користувачів та визначили, що саме хочуть бізнесмени від ефективного управління бізнесом. І ось які результати вони отримали:

- збільшення доходу;
- фокус своєї уваги на розвитку компанії;
- вихід з оперативної діяльності;
- масштабування;
- збільшення вартості компанії [1].

Для досягнення даних результатів бізнесменам варто використовувати інструменти управління бізнесом.

Що таке інструмент? Інструмент – це те, що людина використовує для досягнення бажаного результату з високим показником ефективності.

Навіщо використовувати інструменти управління бізнесом? Дані інструменти варто використовувати, тому що вони забезпечують автоматизацію процесів, якісне вирішення бізнес-задач, швидкий розрахунок із співробітниками та посередниками, мінімізацію людського фактору та багато іншого.

Варто розуміти, що управління бізнесом – це процес формування і розподілу ресурсів компанії так, щоб робота була продуктивною, а сам бізнес – конкурентоспроможним [2]. На початкових стадіях зародження бізнесу власникам не обов'язково використовувати велику кількість бізнес – інструментів, але при масштабуванні свого бізнесу це варто зробити. Адже потім бізнесмену доведеться обирати або зануритися в бізнес – рутину, або, використовуючи бізнес – інструменти, відцифрувати, автоматизувати та стандартизувати бізнес, щоб приділяти свою увагу більш важливим запитанням. Саме для цього й існують інструменти управління бізнесом, далі детальніше про них.

1. Таск – менеджери для бізнесу. Це інструменти, що дають змогу ставити задачі, визначати пріоритети, моніторити їх виконання та навантаження кожного з учасників команди, а також слідкувати за прогресом в реальному часі.

2. Файлові менеджери для управління бізнесом. Дана послуга або сервіс створені для того аби всі учасники команди не витрачали багато часу на пошук потрібного документу. До переваг таких менеджерів ще належить: забезпечення резервним копіюванням, робота з документами від створення до видалення, спільний доступ та якісна організація зберігання.

3. Тайм – менеджмент програми. Дані застосунки допомагають слідкувати та фіксувати час працівників на виконання будь – якої задачі, оптимізувати час виконання задач, шляхом визначення найтривалішої та делегуванням її, а також спростити частину роботи з фінансами.

4. Трекери прогресу. Тут все просто. Такі трекери застосовують для відстеження прогресу команди або одного з учасників. Також дані застосунки мають змогу створювати діаграми прогресу.

5. Сервіси для роботи з фінансами. Такі програми значно полегшують роботу фінансових менеджерів, адже за їх допомогою можна виставляти рахунки, слідкувати за витратами, розраховуватися за рахунками із співробітниками та постачальниками, створювати звітність, таблиці обліку, а також проводити інвентаризацію.

6. CRM – системи. Дані системи створені для управління роботи з клієнтами. За їх допомогою ви можете впорядковувати інформацію про клієнтів, бачити їх шлях, зберігати контакти, а також інформувати свої споживачів.

Дані інструменти можуть виконувати декілька функцій одночасно, тому з них створюють системи управління бізнесом.

Бізнес – інструменти дійсно можуть полегшити та покращити роботу бізнесу, але варто пам'ятати, що потрібно використовувати ті інструменти, які задовольняють потреби саме вашого бізнесу. Тому, перед початком роботи з ними фахівці рекомендують провести аналіз вашої діяльності та визначити слабкі місця бізнесу, а вже потім застосовувати інструменти. Таким чином дійсно можна зробити бізнес якісним та ефективним.

Список використаних джерел:

1. Ефективне управління бізнесом. – Дія. Бізнес. URL: <https://business.dii.gov.ua/cases/sistematizacia-biznes-procesiv/efektivne-upravlinna-biznesom>
2. Системи управління бізнесом, які варто використовувати вже сьогодні. – Worksection блог. URL: <https://worksection.com/ua/blog/best-business-management-software.html>

СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ ФАКТОРІВ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Гармідер Лариса Дмитрівна

доктор економічних наук, Державний вищий навчальний заклад
«Український державний хіміко-технологічний університет»
ORCID: 0000-0001-7837-2734

Куцинський Андрій Вадимович

Державний вищий навчальний заклад
«Український державний хіміко-технологічний університет»

Куцинська Марія Володимирівна

кандидат економічних наук, Товариство з обмеженою
відповідальністю «Екопласт Штанцл Україна»

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4049/>

За трансформаційних змін економічного простору, в умовах яких функціонують вітчизняні підприємства та які зумовлені глобальними та локальними проблемами та подіями, задачі збереження необхідних для здійснення господарської діяльності прибутків поєднуються з викликами ринку, котрий змінюється досить швидко, виходячи з потреб замовників та посилення в усіх галузях економіки конкуренції між підприємствами. Сучасні споживачі, при цьому, є досить вибагливими та вимагають швидких рішень, які, крім цього, відповідають вимогам якості, сприяють зменшенню вартості продукту, а також призводять до ефектної презентації продукту. Усі ці фактори безпосередньо впливають на собівартість продукту, а, у підсумку, на конкретні фінансові результати та показники ефективності діяльності підприємства. Необхідність надання управлінському апарату підприємства інформації для планування, організації та контролю й обґрунтування шляхів підвищення ефективності його діяльності потребує визначення основних факторів, що впливають на неї.

Для визначення основних факторів та розробки інформаційно-аналітичного забезпечення задачі підвищення ефективності діяльності підприємства необхідним є визначення очікуваного результату та чинників, які впливають на його отримання.

Між чинниками та очікуваним результатом існують зв'язки типу «причини-результат», які можуть бути представлені графічно за допомогою такого методу системного аналізу як діаграма причин і результатів, тобто схеми, що відображає зв'язок між показником якості та її чинниками [1]. Сьогодні ця діаграма використовується в різних царинах досліджень [2-4]. Наявність у поставленій задачі чітко визначеної цілі та досить розгалуженого комплексу факторів, що впливають на її досягнення, обумовлює можливість використання для її вирішення указанного методу системного аналізу.

Доцільно припустити, що ефективність діяльності підприємства за сьогоденних умов функціонування глобального економічного простору та швидкої зміни локального ринкового середовища безпосередньо залежить від того:

- наскільки результативно підприємство працює (при цьому, під результативністю діяльності підприємства слушно розуміти загальний (сукупний) результат функціонування підприємства як складної системи, котрий представлений кількісними та якісними показниками та який характеризує відповідність результатів діяльності такого підприємства цілям його діяльності, а також накопичений потенціал підприємства для його подальшого розвитку);

- який самий внесок в результативність діяльності підприємства робить кожен його структурний підрозділ (з урахуванням функціоналу структурних підрозділів, кореляції та взаємозв'язку результатів діяльності структурного підрозділу та загальних результатів діяльності підприємства);

- наскільки бережливо та раціонально використовуються наявні ресурси підприємства (за сучасних умов функціонування українського ринку це питання є дуже актуальним та важливим, оскільки наявне обґрунтоване обмеження джерел фінансування ресурсів підприємств різних галузей економіки країни);

- як оцінюються суспільством надані підприємством послуги (виконані роботи, продані товари або вироби) (для цього необхідно проводити аналіз задоволеності клієнтів з використанням сучасного інструментарію електронного маркетингу [5-6]);

- чи правильно сформований портфель послуг (робіт, продукції, товарів) підприємства (для цього необхідно проводити комплексний аналіз сегменту ринку, в межах якого працює підприємство, здійснювати оцінку та проводити дослідження конкурентів, аналізувати ринковий попит на послуги (роботи, товари, вироби), які входять до портфеля підприємства з використанням різноманітних методів, способів та прийомів маркетингового дослідження [7]) та ін.

Усе наведене вище залежить від дій (відсутності дій) безпосередньо самого підприємства. Тобто, так би мовити, це внутрішні чинники підприємства, які впливають на ефективність його діяльності.

Крім цього, аналізуючи спеціальну та наукову літературу, можливо зазначити, що також є й чинники зовнішнього середовища підприємства, які впливають на ефективність діяльності підприємства. До них, згідно з [8],

можна віднести загальногалузеві фактори, фактори невизначеності та зовнішнього ризику, територіальні та інвестиційні фактори тощо.

Аналізуючи зв'язок понять «ефект» та «економічна ефективність» [9], доцільно зазначити, що ефект характеризує будь-яку дію або взаємодію, котра дає результат. Ефективність же властива не будь-якій взаємодії, а лише цілеспрямованій, тому ця категорія має управлінський характер і відображає ступінь досягнення мети. На відміну від ефекту, ефективність – це завжди відповідне співвідношення результату і мети або результату і витрат на його досягнення.

До теперішнього часу дискусійним є питання про те, чи існує якийсь один узагальнений показник ефективності або це може бути лише система показників. Так, слушно зазначити, базуючись на результатах аналізу існуючої наукової думки в спеціальній літературі, що для оцінювання ефективності потрібна система показників.

Таким чином, ефективність діяльності підприємства можливо оцінити за багатьма показниками, що пропонуються в науковій літературі. При комплексній оцінці та аналізі ефективності важливо здійснити обґрунтований відбір показників та врахувати специфіку роботи об'єкта аналізу. Від цього, в значній мірі, залежить правильність управлінських рішень стосовно поточної діяльності й формування напрямків підвищення ефективності функціонування підприємства як складної економічної системи.

Отже, в сучасних умовах функціонування підприємств до основних факторів, що узагальнено впливають на ефективність їхньої діяльності та безпосередньо залежать від дій (відсутності дій) самого підприємства, можна віднести:

- якість послуг (робіт, продукції, товарів), що надаються (виконуються, продаються, виробляються) підприємством;
- безбитковість діяльності підприємства;
- ефективність діяльності основних структурних підрозділів підприємства;
- ефективність рекламної кампанії підприємства.

Очікуваним результатом діаграми причин і результатів задачі, що розглядається, являється підвищення ефективності діяльності підприємства. Основними чинниками - причинами першого порядку (головні гілки діаграми) – виступають наведені вище фактори, зміст яких деталізується за допомогою причин другого, третього і наступних порядків.

Таким чином, використання наведеного методу системного аналізу дозволить удосконалити інформаційну систему підприємства шляхом розробки інформаційно-аналітичного забезпечення задачі підвищення ефективності діяльності підприємства на основі виявлених факторів, що впливають на ефективність його роботи, з метою прийняття керівництвом обґрунтованих управлінських рішень.

Список використаних джерел:

1. Ishikawa K. What is Total Quality Control the Japanese Way. Englewood Cliffs. – N 1 Prentice-Hall Inc. – 1985. – Vol. 6, 5, № 13. – p. 44-45.
2. Куцинська М. В. Системний аналіз факторів, що впливають на ефективність роботи вищого навчального закладу / М. В. Куцинська // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених «Актуальні проблеми розвитку економіки України в контексті глобалізаційних процесів» (9 грудня 2009 р., м. Харків). – Харків: НТУ «ХП», 2009. – С.166-167.
3. Остапенко О. М. Застосування діаграми Ісікави для встановлення причин збитковості сільськогосподарських товаровиробників / О. М. Остапенко // Вісник Запорізького національного університету. – 2017. – №1(33). – С. 39-46.
4. Рибалко-Рак Л. А. Причинно-наслідкова модель формування системи управління якістю на основі діаграми К. Ісікави / Л. А. Рибалко-Рак, В. А. Панченко // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – 2013. – Випуск 23. – С. 110-115.
5. Zhuravel V. The particular theoretical aspects of the UI/UX-Design Marketing Component / V. Zhuravel, A. Kutsynskyi, M. Kutsynska // Економічний вісник ДВНЗ УДХТУ. – 2022. – № 1(15). – С. 106-114.
6. Гармідер Л.Д. Особливості розвитку електронної комерції / Л. Д. Гармідер, А. В. Орлова // Європейський вектор економічного розвитку. – 2015. – №1(18). – С. 58-65.
7. Гармідер Л.Д. Підходи щодо оцінки ефективності маркетингової діяльності на підприємствах сфери послуг / Л. Д. Гармідер // Науковий вісник ПУЕТ. Серія «Економічні науки». – 2016. – №3(75). – С. 177-181.
8. Мадрига Г. М. Теоретичні підходи до аналізу факторів впливу на ефективність діяльності малих підприємств / Г. М. Мадрига // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2012. – №739. – С. 1621.
9. Куцинська М. В. Аналіз існуючих підходів до оцінки економічної ефективності діяльності організацій / М. В. Куцинська // Економічний простір: Збірник наукових праць. – № 50. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2011. – С. 241-250.

ФУНДАМЕНТАЛЬНИЙ ТА ТЕХНІЧНИЙ АНАЛІЗ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Гновенко Давид Олександрович

студент, Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана

Науковий керівник: Старіков Олександр Юрійович

кандидат економічних наук, доцент, Київський національний
економічний університет імені Вадима Гетьмана

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4083/>

Актуальність. Інвестиційна діяльність розглядається модерною науковою спільнотою з точки зору трьох економічних теорій. Згідно з класичною економічною теорією основною метою інвестиційної діяльності є максимізація прибутку, згідно з теорією стійкого економічного зростання – збереження підприємством фінансової рівноваги, а відповідно до сучасної економічної теорії – збільшення ринкової вартості підприємства. Всі три концепції можуть бути об'єднані в один логічний ланцюг: максимізація прибутку – збільшення ринкової вартості – фінансова рівновага підприємства. Особливості зв'язку елементів цього ланцюга, з макро- та мікросередовищем вилилися в розробку двох підходів до обґрунтування інвестиційних рішень – фундаментального та технічного аналізу, які в свою чергу були предметом досліджень багатьох вчених: Б. Грема, Д. Додда, Е. Наймана, А. Ерліха, М. Гросса, серед вітчизняних – М. Солодкого, О. Сохацької, С. Вінницького тощо. Саме тому обрана тема є доволі актуальною.

Постановка проблеми. Ще Б. Грем, патріарх фундаментального підходу, в своїй праці «Розумний інвестор» наголошував на необхідності чіткого розподілу між інвестиціями (операціями, які здійснюються на основі дуже ретельного аналізу виробничих, фінансових показників підприємства та галузі в цілому) та спекуляціями (всіма іншими операціями) [1]. Подібний підхід став основною причиною протиставлення фундаментального аналізу технічному. Однак, розвиток сучасних технологій інформаційного аналізу, а також вдосконалення та уніфікація виробничих систем підприємств ставлять під сумнів такий підхід до інвестиційної діяльності. Нашою метою є з'ясування особливостей впливу динаміки сучасних економічних факторів на застосування фундаментального та технічного аналізу в процесі інвестиційної діяльності.

Результати дослідження. Історично склалося, що професійні інвестори використовують для прогнозу цін та прийняття інвестиційних рішень саме фундаментальний аналіз, оскільки він сфокусований на стратегічному аспекті та не бере до уваги тимчасові перепади ціни, базуючись на прогнозі фундаментальних чинників та їх впливу на ціну, тоді як спекулянти застосовують технічний аналіз, беручи до уваги лише короткострокові технічні коливання цін [2]. Основна відмінність полягає в природі інформації, яка використовується для здійснення прогнозу: в технічному аналізі –

це послідовність значень ціни певного інвестиційного об'єкту в часі, тоді як в фундаментальному – сукупність макроекономічних показників, що характеризують галузь в цілому, а також фінансові та виробничі показники підприємства. Очевидно, що фундаментальний аналіз вимагає обробки величезних обсягів різноманітної інформації. Так, У.Баффет свого часу опрацював до тисячі (!) сторінок звітної інформації в день [3].

Однією з невирішених проблем фундаментального аналізу є складність його формалізації – тобто відсутність чітких причинно-наслідкових зв'язків між макроекономічними, виробничими, фінансовими показниками і ціною [4]. Це спричиняє неоднаковість інтерпретацій його результатів в різних аналітиків та надає аналізу відтінок мистецтва. Саме вміння правильно (а точніше – ефективно) інтерпретувати є основною конкурентною перевагою фундаментального аналітика. Однак удосконалення процесів виробництва значно звужує поле впливу непередбачуваних факторів, що створює умови для застосування сучасних засобів інформаційної обробки в фундаментальному аналізі. До них належать різноманітні економетричні моделі, а віднедавна – нейронні мережі, здатні аналізувати величезні обсяги інформації в короткі терміни. З точки зору інформаційного забезпечення основна відмінність між фундаментальним та технічним аналізом полягає в діапазоні показників, які використовує аналітик: прихильник технічного аналізу – лише динаміку ціни (оскільки він вважає, що цього достатньо), а прихильник фундаментального – макроекономічні, фінансові та виробничі показники (оскільки вважає, що саме вони формують ціну, яка є лише наслідком процесу взаємодії попиту та пропозиції) [5]. Ніщо не заважає на основі вищезгаданих показників побудувати прогностичну модель (просту регресію або ж нейронну мережу), яка зможе миттєво передбачати динаміку ціни в залежності від змін самих показників. Це значно спрощує сам процес здійснення фундаментального аналізу. Насправді, наразі спостерігається ситуація, коли і фундаментальні аналітики застосовують елементи технічного аналізу, і технічні – елементи фундаментального. Саме це є наслідком спрощення процесів аналізу інформації. Виникає ситуація, при якій фундаментальний аналіз дає відповідь на питання «Що купити?», а технічний – «Коли купити (або продати)?». Саме це вказує на недоцільність подальшого розподілу аналізу на фундаментальний та технічний з точки зору ухвалення інвестиційних рішень.

Висновки. Отже, беручи до уваги тенденції до удосконалення виробничих процесів підприємств та інструментарію аналізу інформації, можна стверджувати про недоцільність подальшого смислового розподілу аналізу на фундаментальний та технічний. Можливість автоматичного аналізу великих обсягів інформації робить доступним здійснення фундаментального аналізу майже кожному суб'єкту інвестиційного процесу – чи то інвестору, чи то спекулянту. Фундаментальний аналіз застосовується при виборі самого об'єкту інвестування, а технічний – часу здійснення операції.

Список використаних джерел:

1. Грем Б. Розумний інвестор. Пер. з англ. О. Кальнової. Київ: Наш формат, 2019. 544 с.
2. Юркевич О. М. Сутність та необхідність фундаментального аналізу в процесі портфельного інвестування. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2011. № 11 (126). С. 80-85.
3. Хагсторм Р. Уоррен Баффет. Как 5 долларов превратит в 50 миллиардов. Простые правила великого инвестора. Пер. з англ. Н. Яцюк. Москва: Манн, Иванов и Фербер; Эксмо, 2015. 352 с.
4. Рибачук Ю. О. Проблеми застосування фундаментального аналізу при прогнозуванні вартості фінансових інструментів. *Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського*. 2015. Вип. 6. С. 790-793.
5. Ліхновський П. М. Фундаментальний аналіз у прийнятті інвестиційних рішень на фондовому ринку. *Економічний аналіз*. 2014. Вип. 17 (№ 1). С. 215-223.

ПОДАТКОВА ГРАМОТНІСТЬ ЯК УМОВА РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

Євдокимова Наталія Вячеславівна

*кандидат економічних наук, Комуніальний заклад вищої освіти
«Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4041/>

В умовах сучасної стресової економіки та розширення фінансово-економічних зв'язків особливого значення набуває податкова грамотність, яка має сприяти акумуляції бюджетних коштів та сталому розвитку держави. Формування податкової грамотності – це безперервний процес забезпечення розуміння сутності податкової системи, сприяння підвищенню культури сплати податків, розвитку малого та середнього бізнесу та забезпечення наповненості бюджетів. Податкова культура платників податків залежить від суспільної свідомості, освіти та знань чинного законодавства.

Відповідно ст. 16 Податкового кодексу України від 2 грудня 2010 року №2755-VI (із змінами та доповненнями, ПКУ), платник податків зобов'язаний стати на облік у контролюючих органах, вести в установленому порядку облік доходів і витрат, а відповідно до ст. 36 податковим обов'язком платника податку визнається обов'язок обчислити, задекларувати та/або сплатити суму податку та збору в порядку і строки визначені Кодексом.

В окремих випадках здійснення підприємством не типових для нього господарсько-фінансових операцій, при зміні системи оподаткування суб'єктами господарювання або у випадках щойно розпочатої підприємницької діяльності як наслідки можуть виникати арифметичні або методологічні помилки і відповідно навмисні або ненавмисні порушення.

При цьому причиною ненавмисних порушень переважно є незнання податкового законодавства, відсутність аналізу діяльності підприємства, що дозволяло б робити обґрунтовані висновки стосовно дотримання вимог податкового законодавства, або про безвідповідальність виконавців. На жаль, фіскальна політика держави керується принципом: «Незнання закону не звільняє від відповідальності» і не відрізняє помилки допущені навмисно та не навмисно, що в свою чергу тягне за собою негативні наслідки, починаючи від штрафів до можливості притягнення до кримінальної відповідальності.

Відповідно ст. 54.1. ПКУ платник податків самостійно обчислює суму податкового та/або грошового зобов'язання та/або пені, яку зазначає у податковій (митній) декларації або уточнюючому розрахунку, що подається контролюючому органу (наприклад: розрахунок суми ПДВ з врахуванням податкового кредиту, розрахунок єдиного податку з врахуванням суми мінімальної заробітної плати або прожиткового мінімуму та інші), крім випадків, передбачених податковим законодавством. Відповідно до вимог ПКУ, податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, транспортний податок та плату за землю фізичні особи сплачують протягом 60 днів з дня вручення податкового повідомлення-рішення.

Якщо платник податків не подає в установлені строки податкову декларацію, а при здійсненні заходів податкового контролю встановлено факти здійснення платником податків діяльності; дані перевірок результатів діяльності платника податків, крім електронної перевірки, свідчать про заниження або завищення суми його податкових зобов'язань; дані перевірок свідчать про порушення правил нарахування, утримання та сплати до відповідних бюджетів податків і зборів; результати митного контролю, отримані після закінчення процедури митного оформлення та випуску товарів, свідчать про заниження або завищення податкових зобов'язань, визначених платником податків у митних деклараціях, то згідно ст. 54.3. контролюючий орган зобов'язаний самостійно визначити суму грошових зобов'язань, а платник податків не несе відповідальності за своєчасність, достовірність і повноту нарахування такої суми, проте несе відповідальність за своєчасне та повне погашення нарахованого грошового зобов'язання. Якщо платник податків вважає, що контролюючий орган неправильно визначив суму грошового зобов'язання, то він має право звернутися до контролюючого органу вищого рівня із скаргою про перегляд цього рішення (56 ПКУ).

Скарга, подана протягом 10 робочих днів, що настають за днем отримання платником податків податкового повідомлення-рішення, зупиняє виконання грошових зобов'язань, визначених у податковому повідомленні-рішенні до дня закінчення процедури адміністративного оскарження. Крім того, протягом шести місяців з дати закінчення 10 денного строку, платник податків має право подати скаргу разом з клопотанням про поновлення пропущеного строку на подання скарги в адміністративному порядку та копіями підтверджуючих документів поважності причин його пропуску.

Узгоджені платником податків податкові зобов'язання свідчать про виникнення обов'язку сплатити такі зобов'язання у встановлений законом строк. За закінченням такого строку узгоджені податкові зобов'язання стають податковим боргом.

У випадку не погашення податкового боргу платником податку, відповідно до ст.95 ПКУ, контролюючий орган здійснить за платника податків на користь держави заходи щодо погашення податкового боргу шляхом стягнення коштів, які перебувають у його власності, а в разі їх недостатності – шляхом продажу майна, яке перебуває у податковій заставі.

Таким чином, чітке усвідомлення об'єктів і баз оподаткування, діючих ставок, порядку обчислення і строків сплати податків, прав і обов'язків платників податків, порядку і термінів оскарження рішень контролюючих органів є необхідністю.

Отже, податкова грамотність має бути пріоритетом держави і робота податкових органів у цьому напрямку має бути націлена на недопущення порушень податкового законодавства, ведення роз'яснювальних заходів, надання довідок і консультацій, інформування про зміни в податковому законодавстві тощо.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Державної податкової служби України. URL: <https://tax.gov.ua/nk/>

МОДЕРНІЗАЦІЯ ПІСЛЯВОЄННОЇ ЕКОНОМІКИ: ЦІЛІ ТА УМОВИ СТРУКТУРНОЇ ПЕРЕБУДОВИ

Калініченко Зоя Дмитрівна

*кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри
аналітичної економіки та менеджменту, Дніпропетровський
державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна
ORCID: 0000-0003-4790-7745*

Тодоренко Іван

*здобувач першого (бакалаврського рівня) спеціальності
073 «Менеджмент» Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4061/>

Війна стала серйозним випробуванням для української економіки. Втрата значної частини промислового потенціалу, наплив біженців, нестача енергоносіїв поставили з новою силою питання негайного проведення реформ.

Розробка механізмів реагування, формування принципів, методів та інструментарію управління та антикризових заходів є головним завданням

на найближчі роки. Слід зазначити, що кризи, ймовірно, будуть ліквідуватися як в нормальному режимі відпрацювання дестабілізуючих чинників, так і в неналежному режимі, коли чинники негативно впливають на кінцеві результати, вводячи країну в кризу.

Дослідження дозволило розмежувати підходи: по-перше, вказати фактори, що історично обумовлюють кризи; по-друге, відстежити формування факторів під впливом невизначеності майбутнього розвитку.

Розгляд існуючих підходів до побудови концепції післявоєнного управління базувались на характеристичні кризових явищ та встановленні залежностей між кризовими явищами. Проведено оцінку ефективності застосування підходів до регулювання заходів з орієнтацією на європейські цінності та розвиток.

Слід вказати, що багатьох дослідженнях викладено науково-теоретичну сутність інструментарію управління післявоєнною економікою країни.

У разі затягування війни з росією зростання економіки України становитиме лише 1,9%, у 2024 році – 2,5%. Такий альтернативний сценарій макроекономічного прогнозу подано у новому інфляційному звіті Національного банку України.

«У разі реалізації сценарію із тривалим збереженням високих ризиків безпеки перспективи відновлення економіки України наступного року суттєво погіршаться. Більш тривалий період пригніченого попиту, низької інвестиційної активності та логістичні обмеження будуть основними стримуючими факторами зростання ВВП. За таких умов повноцінне відновлення розпочнеться не раніше 2024 року. Слабкий споживчий попит стримуватиме інфляцію, проте вона залишатиметься високою через несприятливий вплив втрати експортного потенціалу на обмінний курс та високі інфляційні очікування» [1].

Традиційними проблемами інституційного характеру, що гальмують промисловий розвиток, залишаються:

нестабільна політична ситуація, яка спричинила значний вплив іноземних інвестицій з промисловості, а станом на 31.12.2017 р. рівень іноземних інвестицій у акціонерний капітал промислових підприємств та цінні папери досяг лише 60% від рівня 2000 р. [2];

недостатня урегульованість законодавчого поля формування промислової політики держави, що включає великий масив законних та підзаконних актів та змін до них, що містять у тому числі й суперечливі, застарілі норми; державних та міжнародних програм і проектів. Водночас відзначається поступовий перехід від «вертикальної» до «горизонтальної» промислової політики, що відповідає сучасній практиці Європейського Союзу та відбувається у змінах адміністративного, податкового, бюджетного, фінансового законодавства та у сфері зовнішньоекономічної діяльності;

відсутність ефективної взаємодії держави та бізнесу та її стійких інституцій, сформованих на базі спільних інтересів, які спрямовані на промисловий розвиток та економічне зростання. Демократичні засади функціонування уряду в Україні мали тенденцію до зниження, що характеризує погіршення діалогу між владою, суспільством та бізнесом;

незахищеність прав власності, що проявляється у вищих трансакційних витратах на розробки, комерціалізацію, виробництво та продаж об'єктів права промислової власності в Україні порівняно з іноземними державами.

Таким чином, тенденції свідчать про існування дисбалансів у вітчизняній промисловості. Це стосується витрат ресурсів, енергоємності, продуктивності праці, витрат на одиницю продукції, рентабельності виробництва, темпів впровадження інновацій, а також багатьох інших показників ефективності розвитку підприємств. Така ситуація пояснюється не лише неефективною фінансовою і промисловою політикою, що склалася, але і застарілою структурною та технологічною відсталістю виробництва.

Усе це дозволяє зробити головний загальний висновок про необхідність подальшої розробки науково-методичного інструментарію управління збалансованим розвитком з огляду на те, що підходи, які існують не повною мірою задовольняють існуючим потребам вітчизняних підприємств. Удосконалення інституційного середовища має відбуватись на основі співпраці між державою та бізнесом, через підтримку існуючих та розроблення нових форм партнерства, спільне розроблення політики, стратегій розвитку.

Список використаних джерел:

1. Що буде з українською економікою у разі затяжної війни – прогноз НБУ. Економіка. 28 жовтня 2022 р.
2. Доповідь «Про соціально-економічне становище України за 1 півріччя 2022 року»: Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

ДОСЛІДЖЕННЯ СВІТОВОГО ДОСВІДУ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ В СФЕРІ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ

Кобченко Андрій Андрійович

*старший викладач, Дніпровський національний
університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро
ORCID:0000-0002-5095-6815*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4107/>

Ринок платних медичних послуг в Україні почав формуватися з 90-років з моменту здобуття Незалежності та продовжує активно розвиватись. Перехід до ринкової системи відносин призвів до появи приватних медичних закладів. Головними причинами зростання ринку платних медичних послуг є недостатнє фінансування бюджетних медичних установ, труднощі доступу до лікаря, черги, неналежна якість безкоштовної медичної допомоги та на противагу якість в приватних медичних закладах.

Надалі розглянемо світовий досвід формування конкурентних переваг медичних установ на прикладі таких зарубіжних країн, як США, Японія, Німеччина, так як система охорони здоров'я в цих державах вважається досить розвиненою та конкурентоспроможною.

Для охорони здоров'я США характерно переважання приватної системи з елементами державної та страхової медицини та діє децентралізована система охорони здоров'я з високим рівнем конкуренції і фінансується із власних коштів населення, а медичне обслуговування надається переважно на платній основі. У США існує понад 1000 приватних страхових медичних компаній. Згідно з звітами федерального уряду США, у 2018 р. на сектор охорони здоров'я було витрачено близько 3,65 трлн. дол. США, що означає, що витрати становили 11 212 дол. США на особу, при цьому 59% витрат припало на лікарні, клінічні послуги та лікарів. Згідно з прогнозами національних видатків на охорону здоров'я на 2018-2027 роки, прогнозоване зростання національних видатків на охорону здоров'я становить близько 5,5% на рік у середньому та досягне майже 6,0 трлн. дол. США до 2027 р. [1].

Згідно з офіційними даними ВООЗ за якістю медичних послуг Японія займає одне з перших місць, основним фактором, що підтверджує таку характеристику, є найвищий показник у світі за тривалістю життя населення.

Основою політики японської системи охорони здоров'я є конкуренція між медичними установами, що змушує їх активно удосконалити рівень послуг, що надаються, і досягається за рахунок принципів свободи пацієнта під час виборів лікаря та медичної установи.

Близько 80% клінік Японії – приватні, але для громадян Японії це не відіграє жодної ролі, оскільки всі тарифи на медичні послуги встановлюються державою, а тому пацієнт не відчуває різниці при зверненні до державної або приватної клініки [2].

Основа німецької медицини сформована з лікарів «класичної медицини», яких сьогодні у Німеччині понад 300 тисяч фахівців, які працюють в майже 4000 клініках. У Німеччині немає державних клінік, що змушує клініки у конкуренції піклуватися безперервно про підвищення якості лікування шляхом постійного підвищення кваліфікації лікарів і всього медичного персоналу, а також перманентної заміни обладнання на дедалі сучасніше.

Клініки у Німеччині діляться на «приватні», тобто такі, власниками яких є група лікарів чи акціонерні товариства, «муніципальні», власниками яких є фірми, що належать місту, та «університетські», власниками яких є Університети, кожний з перелічених типів клінік має власні переваги та недоліки для населення Німеччини.

Цікаво, що досить часто провідні клініки знаходяться не у столицях земель, а в невеликих містах, але розвинена система автобанів та залізниць нівелює перешкоду в відстані [3].

В Україні сфера охорони здоров'я будучи галуззю економіки, залишається соціальною за своєю суттю, функціонує й розвивається у новому середовищі – загальної капіталізації економіки та вимагає високої ефективності послуг.

Можливості українського ринку платних послуг пов'язані з зростаючою потребою населення отримувати послуги в умовах підвищеної комфортності з елементами персоналізованого сервісу.

Поява різних організаційно-правових форм діяльності в сфері охорони здоров'я України, розподіл видів медичної допомоги за рівнями управління, зміна потоків фінансування неминуче супроводжується розвитком ринкових відносин у галузі, отже, українська система платних медичних послуг має вигляд конкуренції між приватними та державними організаціями.

Як показує світова практика, використання сучасних підходів з формування конкурентних переваг на ринку медичних послуг за умов конкуренції маркетингової політики, впровадження системи менеджменту якості дозволяють підвищити ефективність підприємницької діяльності, конкурентоспроможності медичного закладу.

Список використаних джерел:

1. Ринок медичних послуг ВРО у США – зростання, тенденції, вплив COVID-19 і прогнози (2022-2027pp.) <https://www.mordorintelligence.com/ru/industry-reports/united-states-healthcare-bpo-market>
2. Особливості медицини в Японії [Медпросвіта]. URL: <https://medprosvita.com.ua/osobennosti-meditsinyi-yaponii/>
3. Про структуру медичного обслуговування в Німеччині [Електронний ресурс] // Інформаційний портал про клініках та медичних центрах Німеччини. URL: <http://zentrale-deutscher-kliniken.de/AllgemeineInfos/Behandlung/Die-Behandlung-in-Deutschland.html>

МУНІЦИПАЛЬНІ ОБЛІГАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСУВАННЯ ІНФРАСТРУКТУРНИХ ПРОЄКТІВ ОТГ

Коваленко Володимир Олександрович

*аспірант кафедри фінансів Київського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна
ORCID: 0000-0003-0772-6165*

Науковий керівник: Лютий Ігор Олексійович

доктор економічних наук, професор, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4037/>

Процеси децентралізації в Україні поставили перед органами місцевого самоврядування питання щодо самостійного прийняття рішень у фінансуванні розвитку місцевої інфраструктури, а саме: лікарні, школи, водопостачання, об'єкти енергетичної інфраструктури тощо. Слід зазначити, що інтерес органів місцевого самоврядування до використання муніципальних облігацій залишається поки невисоким. Це можна пояснити тим, що донедавна

муніципальні облігації вважалися доволі ризикованими інструментом вкладення коштів для інвесторів та «дорогими грошима» для муніципалітетів. Також, не треба забувати про слабкий розвиток фондового ринку України, недосконалість законодавства щодо захисту інвесторів та особливістю виплат за облігаціями, а саме, процентні ставки та інші супутні витрати, які ототожнювали муніципальні облігації з комерційним кредитом. Верховною Радою були враховані та зняті існуючі недоліки у Законі України «Про ринки капіталів та організовані товарні ринки», що суттєво розширили можливості ОТГ щодо вибору та форм залучення ресурсів та інвестицій, таких як муніципальні облігації. Відтепер для інвесторів існують гарантії у вигляді умов розміщення та обігу державних цінних паперів і облігацій місцевих позик. У більшості випадків, отриманий фінансовий ресурс використовується для фінансування публічних інфраструктурних проєктів (будівництва доріг, об'єктів енергетичної та соціальної інфраструктури тощо). Зазначимо, що активізація фондового ринку України дозволить поширити практику отримання фінансового ресурсу ОТГ через інструмент муніципальних облігацій. Наприклад, 33% випущених у Польщі облігацій місцевих позик (комунальних облігацій) котируються на Варшавській фондовій біржі (23 емітента, обсяг торгів 23,4 млрд. злотих), торговий майданчик облігацій Catalyst. Інвестори- інституційні: банки (89%), інвестиційні фірми, страхові компанії.

Здійснити емісію облігацій місцевих позик у Польщі можна скоріше і простіше, ніж взяти кредит у банку [4]. Фінансовий ресурс залучений від облігацій залучають для реалізації інвестиційних проєктів або під майбутні доходи від них або під надходження у бюджети розвитку. Тип облігації, що буде випущено визначається напрямом використання та сферою застосування. Облігації під загальні гарантії використовуються, коли від реалізації проєкту у суспільній сфері неможливо отримати прямий дохід. Найбільш поширені серед облігацій є облігаційні позики під загальні гарантії. Переваги цього інструменту такі: вони є дешевшими в обслуговуванні; підготовка до їх емісії не вимагає від місцевих органів влади розгорнутого інвестиційного проєкту із зазначенням майбутніх прибутків та детального ризик аналізу; вони є більш гнучким способом залучення коштів. З іншого боку, можливість виходу на ринки капіталу за допомогою облігацій під загальні гарантії обмежена репутацією, іміджем і кредитним рейтингом територіальної громади, тоді як фінансування окремих проєктів зазвичай залежить від оцінки самого проєкту, і менше наражається на репутаційні ризики. Іншим чинником, що впливає на вибір типу облігації, є політичний ризик. Серед поширених практик в Україні щодо активного використання муніципальних облігацій є великі міста та мегаполіси, проте невеликі громади активізували свою зацікавленість у муніципальних облігаціях, як можливість залучення фінансового ресурсу у розвиток інфраструктури.

Враховуючи необхідність активної участі ОТГ у відновлення інфраструктури прогнозується більш активне використання муніципальних облігацій для залучення фінансового ресурсу.

Список використаних джерел:

1. В. І. Козак, С. О. Москвін. (2017) Емісія облігацій комунальних підприємств тамісцевих позик: практичний посібник: https://despro.org.ua/despro/Despro_2017_oblig_print.pdf
2. Буряченко А. Є., Козак В. І., Леонов Д. А., Москвін С. О. та ін. (2019). Фінансування місцевих інвестиційних проєктів: http://usmdi.org/library/nl_14p.php
3. Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Українське об'єднання ринків капіталу, DESPRO (2019). Програма навчального курсу «Фінансування місцевих інвестиційних проєктів»: <https://www.facebook.com/events/172867000098087/>
4. В. І. Козак, С. О. Москвін, В. В. Посполітак (2019). Фінансові інструменти: емісія муніципальних облігацій: <https://despro.org.ua/library/publication/dwnld7.php>

АНАЛІЗ СТРУКТУРИ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ

Ковальов Михайло Сергійович

студент, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Науковий керівник: Ульянова Людмила Петрівна

кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародної економіки та світових фінансів, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4104/>

У системі організації суспільного виробництва будь-якої ринкової країни велике значення відіграють комерційні банки. Вони співпрацюють з підприємницькими структурами, домогосподарствами, державними формуваннями та, виконуючи притаманні їм функції, забезпечують ефективність руху фінансових потоків у межах національної економіки. Комерційні банки (КБ) з самого початку їхнього створення залежать від досконалості регулятивної діяльності центрального банку країни, організації дійового контролю з його боку за виконанням КБ встановлених нормативних вимог. Особливе значення у здійсненні збалансованої діяльності банків має забезпечення їх власними ресурсами, іншими словами, власним капіталом банку.

Власний капітал є грошовими коштами та вираженою у грошовій формі частиною майна, яка є в наявності у власників, забезпечує фінансову стійкість банківської установи та її самостійність в економічному плані [1]. Власний капітал банку формується завдяки емісії власних акцій, які утворюють статутний капітал, відрахуванням від прибутку для створення резервних фондів та нерозподіленого прибутку, як джерела внутрішнього походження, що утворюється внаслідок розподілу прибутку як нерозподілена частина.

Варто зазначити, що частка власного капіталу у структурі всього сукупного банківського капіталу, як свідчить практика, незначна. Причиною цього є той факт, що банк виконує функцію фінансового посередника. Банківська установа залучає з грошового ринку тимчасово вільні кошти, які і є основним джерелом фінансових ресурсів для функціонування банку, забезпечення його оперативної діяльності.

Комерційним банкам вельми необхідно мати достатню кількість власного капіталу для захисту себе від ряду ризиків. Національним банком України впроваджені ряд нормативів достатності капіталу, серед яких є і мінімально допустимий обсяг основного капіталу (НЗ) у 7% від загальних активів банку. Особливо проблема забезпечення стабільності банківської системи України актуальна у ситуації розгортання повномасштабної війни, спровокованою Росією. Тому для оцінки стабільності банківської системи та можливості покривати наявні збитки банків доцільно проаналізувати структуру їх власного капіталу.

Станом на 01.10.2022 р. в Україні функціонує 67 комерційних банків, серед них 30 з іноземним капіталом. Причому у 22 банків частка іноземного капіталу складає 100%. Інформація про структуру власного капіталу комерційних банків України станом на 01.09.2022 року, наведена у таблиці 1.

Таблиця 1

Структура власного капіталу банків України на 01.09.2022 р.

Показники:	Обсяг, тис. грн	Питома вага, %
Статутний капітал	406 250 528	166,99
Емісійні різниці	14 544 657	5,97
Незарєєстрований статутний капітал	190 419	0,08
Інший додатковий капітал	-15 790	-0,006
Резервні та інші фонди банку	36 856 962	15,15
Резерви переоцінки	12 205 319	5,02
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	-226 758 082	-93,21
Усього власного капіталу	243 274 012	100

Джерело: розроблено автором на основі [2];

Наведені в табл. 1 “Структура власного капіталу банків України на 01.09.2022 р.” дані показують, що найбільшу вагому частину, серед показників загальних ресурсів комерційних банків, має статутний капітал, котрий перевищує підсумковий показник власного капіталу на 162,97 млрд. грн., тобто майже на 70%, оскільки за встановленими методиками розрахунку до нього відносять непокриті збитки. Таким чином, обсяг власного капіталу було розраховується як сума всіх його складових за мінусом непокритого збитку (226,8 млрд. грн.). Наявність останнього збитку загострює проблему пошуку отримання додаткових грошових коштів для покращення фінансових результатів діяльності комерційних банківських установ.

Складова обсягу власного капіталу у обсязі 5,97% (14,5 млрд. грн.) приходить на емісійні різниці. Це свідчить про наявність перевищення доходів, отриманих підприємством від первинної емісії власних акцій або інших корпоративних прав. Резервні та інші фонди банків складають 15,15% (36,8 млрд. грн.) від загального обсягу власного капіталу. Це показує певну наявність коштів на покриття непередбачених збитків по всіх статтях активів та позабалансових зобов'язаннях. Також 5,02% (12,2 млрд. грн.) припадає на резерви переоцінки, утворення яких було пов'язано зі зміною ринкової вартості своїх фіксованих активів.

Підводячи підсумок, необхідно відмітити, що з 2014 року, з метою подолання кризових явищ у фінансовій сфері, НБУ постійно посилює контроль за усіма показниками діяльності комерційних банків, вдосконалює нормативні вимоги. Наприклад була встановлена нова норма мінімального розміру статутного капіталу. Проте, за сучасних складних умов воєнного періоду, стагнації суспільного виробництва на тлі інфляції перед кожним комерційним банком стоїть проблема пошуку рішень по збільшенню власних капіталів та ліквідації значних обсягів непокритих збитків.

Список використаних джерел:

1. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс]: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення: 17.11.2022).
2. Офіційний сайт НБУ: Згруповані балансові залишки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/files/stat/aggregation_2022-09-01.xlsx (дата звернення: 17.11.2022).

ВЕКСЕЛЬ – ВАЖЛИВИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИНАМІЧНОГО РОЗВИТКУ ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН

Ковальов Михайло Сергійович
*студент, Дніпровський національний
університет імені Олеся Гончара*

Науковий керівник: Ульянова Людмила Петрівна
*кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародної
економіки та світових фінансів, Дніпровський національний
університет імені Олеся Гончара*

Інтернет-адреса публікації на сайті:
<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4103/>

Одним із невід'ємних аспектів ведення фінансових відносин між суб'єктами національної економіки є здійснення вексельного обігу. Вексель – цінний папір, який є свідченням безумовного грошового зобов'язання векселедавця сплатити установлену грошову суму власнику паперу в визначені терміни. Завдяки ньому можливо здійснювати підтримку ліквідності

підприємства, що його видало, здійснювати розрахунки за власними фінансовими зобов'язаннями. Також векселем можливо скористатися у якості засобу застави для отримання кредиту. За Законом України «Про обіг векселів в Україні» [1] установлені основні аспекти відносин з вексельними цінними паперами, також згідно з цим законом встановлено, що вексель може бути простим та переказним. Основною відмінністю переказного векселя є те, що завдяки ньому гроші може отримувати як перший векселеотримувач, так і наступний, кому буде передано цей папір.

Необхідною складовою досліджуваної проблеми є аналіз статистичних даних щодо обсягу випуску векселів емітентами у розрізі секторів економіки, які представлені у таблиці 1.

Із статистичних показників таблиці 1 видно, що депозитні корпорації, до яких відносяться НБУ, державні, приватні, з іноземним контролем банки, протягом аналізованих трьох років здійснювали щорічно емісію векселів загальною вартістю в 2 млн. грн. Це є незначним результатом, який свідчить про мале використання депозитними корпораціями можливості забезпечувати свої грошові зобов'язання цінними паперами у вигляді векселів.

Таблиця 1

Вартість випущених векселів емітентами у розрізі секторів економіки за 2019-2021 рр.

Роки:	2019	2020		2021	
Показники:	Обсяг, млн. грн	Обсяг, млн. грн	Темп зростання/спадання, %	Обсяг, млн. грн	Темп зростання/спадання, %
Депозитні корпорації	2	2	100	2	100
Інші фінансові корпорації	1471	140	9,51	263	187,85
Нефінансові корпорації	20 341	24 465	120,27	27 215	111,24

Джерело: розроблено автором на основі [2];

До інших фінансових корпорацій відносяться страхові корпорації, пенсійні фонди та інші фінансові посередники. Якісно відрізняється ситуація із вартістю емітованих векселів інших фінансових корпорацій, показники вартості яких за весь період перевищували аналогічні показники депозитних корпорацій. У 2020 році відбулося різке значне скорочення вартості випущених векселів на 90,49%. У наступному році вартість випущених за рік векселів підвищилася майже у два рази, і темп зростання склав 187,85%. Більш високі показники вартості випущених векселів інших фінансових корпорацій можливо пояснити їх більшою кількістю та обсягами діяльності.

До нефінансових корпорацій відносяться приватні підприємства та всі суб'єкти основною діяльністю яких є виробництво ринкових товарів чи надання нефінансових послуг. Векселі нефінансових корпорацій продемонстрували найбільші показники своєї вартості у порівнянні із іншими емітентами. За 2020

рік показник вартості емітованих векселів зріс на 20,27% у порівнянні із минулим роком, а в 2021 році на 11,24% у порівнянні із 2020 роком. Це є позитивною тенденцією, яка свідчить про щорічне збільшення кількості вироблених векселів.

Причиною більших обсягів застосування векселів та їх вартості серед нефінансових корпорацій є їх більша кількість у порівнянні із суб'єктами інших секторів економіки та більший обсяг грошових відносин.

Аналіз показав, що вексельні операції за аналізовані роки були найбільш поширеними саме серед приватних підприємств. Це є вигідно для них оскільки вони є гарантом повноти та своєчасності оплати наявних зобов'язань за ними. Зростання обсягів операцій з векселями є позитивною тенденцією, оскільки відкривається можливість залучити на внутрішньому ринку відносно дешеві фінансові ресурси, фінансувати короткострокові зобов'язання. Також поживлення вексельного обігу дозволяє оживити національну економіку, оскільки вексель є достатньо ефективним засобом платежу і інструментом здійснення кредитування в обхід обмеженої ліквідності, високих цін на деякі фінансові ресурси та дефіциту оборотних коштів.

Список використаних джерел:

1. Про обіг векселів в Україні: Закон України від 05.04.2001р. № 2374 – 111 зі змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2374-14>
2. Офіційний сайт НБУ: Цінні папери, крім акцій, випущені резидентами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/files/4-Financial_markets.xlsx

РЕГУЛЯТИВНИЙ КАПІТАЛ – ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ЕФЕКТИВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ковальов Михайло Сергійович

студент, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Науковий керівник: Ульянова Людмила Петрівна

кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародної економіки та світових фінансів, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4102/>

Одним із важливіших показників діяльності банків є обсяг регулятивного капіталу. Завдяки йому банк отримує можливість покривати негативні наслідки від ризиків різного виду у своїй діяльності. Достатні обсяги регулятивного капіталу є обов'язковою умовою забезпечення захисту коштів вкладників банку, фінансової стійкості та стабільної діяльності кожного банку.

Регулятивний капітал є сумою основного та додаткового капіталу з вирахуванням відвернень. До складу основного капіталу відноситься фактично сплачений зареєстрований статутний капітал, додаткові внески акціонерів у статутний капітал, фінансова допомога акціонерів банку і т. д. Додатковий капітал включає результати переоцінки основних засобів та результатів поточного та звітного року (прибутку). До відвернень відносяться балансова вартість акцій та інших цінних паперів з нефіксованим прибутком, сума вкладень в капітал дочірніх установ, балансова вартість акцій власної емісії та інше. В Україні склад регулятивного капіталу регламентується Інструкцією «Про порядок регулювання діяльності банків в Україні» [1], затвердженою постановою Правління Національного банку України.

Для оцінки стабільності та фінансової стійкості чотирьох крупніших системно важливих банків доцільно в динаміці розглянути обсяги їх регулятивного капіталу, які представлені у таблиці 1.

Детальному розгляду змін обсягів регулятивного капіталу за три роки у розрізі виділених крупніших комерційних банків України повинен, на наш погляд, передувати аналіз ступеню відповідності регулятивного капіталу кожного банку нормативу достатності, встановленого Національним банком України у обсязі не менше 200 млн. грн.

Розрахунки показали, що за період 2019-2021 року всі показники регулятивного капіталу ПриватБанку, Ощадбанку, Укрсиббанку, Укрексімбанку відповідали нормативному значенню цього показника, що є вельми позитивним результатом.

Таблиця 1

Регулятивний капітал найбільших комерційних банків України
у 2019-2021 роках

Роки:	2019		2020		2021	
Показники:	Обсяг, тис. грн	Обсяг, тис. грн	Темп зростання, %	Обсяг, тис. грн	Темп зростання, %	
АТ КБ "ПриватБанк"	19 223 588	35 256 911	183,4	40 842 924	115,84	
АТ "Ощадбанк"	12 355 512	18 132 364	146,75	18 017 403	99,36	
АТ "УКРСИББАНК"	6 108 440	7 245 446	118,61	8 910 845	122,98	
АТ "Укрексімбанк"	13 691 473	15 049 595	109,91	13 815 329	91,79	

Джерело: розроблено автором на основі [2];

Причина відповідності обсягів регулятивного капіталу всіх наведених банків нормативу у 200 млн. грн. пояснюється тим, що аналізовані банки є найбільшими в Україні і через велику кількість фінансових ресурсів у них проблеми із виконанням нормативів відсутні. Зазвичай їх невиконання характерне для малих банківських установ, що функціонують в Україні. Таких як АТ "БТА БАНК", "БАНК ФОРВАРД", "АЛЬПАРІ БАНК".

Що стосується динаміки збільшення обсягів регулятивного капіталу великих банків, то вона також в цілому є позитивною. Із наведеної статистичної

інформації можна побачити, що найбільшими обсягами регулятивного капіталу має в своєму розпорядженні АТ КБ “ПриватБанк”. Причому з кожним аналізованим роком його обсяг збільшувався, на 83,4% у 2020 році і на 115,84% у 2021 році.

АТ “Ощадбанк” за 2020 рік майже у півтора рази збільшив обсяги свого регулятивного капіталу, але вже у наступному році вони знизилися на 0,64%. За весь аналізований період регулятивний капітал все одно збільшився, тому наявна позитивна тенденція. У АТ “УКРСИББАНК” за весь аналізований період обсяги регулятивного капіталу зростали на 18,61% і 22,98% у 2020 році і 2021 році відповідно. Регулятивний капітал Укресімбанку збільшився на 9,91% у 2020 році та спав на 8,21% у 2021 році. В загалі за аналізований період збільшився на 123,8 тис. грн.

Підводячи підсумок дослідженню, необхідно відмітити, що, державні санаційні заходи, що проводилися з 2014 року значно посилили стійкість банківської системи України щодо виконання вдосконалених нормативів центробанку, що обумовлено не тільки різким зменшенням кількості комерційних банків (якщо у 2014 році їх було 180, то вже у 2022 році їх було 67), а й покращенням регулятивних функцій НБУ.

Список використаних джерел:

1. Інструкція про порядок регулювання діяльності комерційних банків в Україні: Постанова Правління НБУ від 28.08.2001 р. № 368. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text>
2. Національний банк України: офіційний сайт. Економічні нормативи та ліміти відкритої валютної позиції. URL: https://bank.gov.ua/files/stat/Ratios_by_Banks_2022-10-01.xlsx

ПРОВІДНІ НАПРЯМКИ РИНКУ POSm

Кравчук Анна Вікторівна

*студентка, Київський національний
університет будівництва і архітектури*

Косминський Ігор Владленович

*кандидат технічних наук, доцент,
Київський національний університет будівництва і архітектури
ORCID: 0000-0003-0234-7166*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4075/>

POSm – один з найбільш швидко зростаючих сегментів рекламного ринку. Вони використовуються більшістю учасників ринку, як один із найефективніших комунікаційних інструментів для просування своєї продукції, як з точки зору ефективності продукту, так і вартості контакту з цільовою

аудиторією. Основні тенденції ринку BTL, що впливають на POS-матеріали та їх використання для просування товарів:

- підвищується ефективність комунікації у точці продажу, відповідно збільшується попит з його BTL-активності.

- зменшення витрат на контакт із цільовою аудиторією порівняно з інструментами ATL.

- зростаюча конкуренція на ринку обумовлена зростаючим попитом та наявністю великої кількості пропозицій.

- споживачі, вже знайомі з різними способами просування, стануть грамотнішими і менш зацікавленими у використанні звичайних рекламних інструментів.

Конкуренція на ринку POS-матеріалів посилюється та використовуються різні методи та підходи для збереження своїх позицій та розвитку своїх компаній. Ось основні тренди цього року:

1. Розробка нестандартних рекламних оголошень. Основною тенденцією стало використання нестандартних POSm, і саме на них робили ставку дистриб'ютори та виробники. В основному це пов'язано з насиченням точок продажу різними рекламними матеріалами та загальними акціями. Останнім часом використання стандартних рекламних матеріалів стало менш ефективним у кінцевих споживачів.

Одним із основних напрямків є використання тривимірних структур. У майже половині випадків використовувався POSm, що зображує продукт або його концепцію основного продукту чи кампанії, збільшену вище людського зросту. Також звичайною практикою було використання різного ІТ-обладнання, як монітори, плазмові панелі тощо. В чверті випадків мало місце поєднання використання ІТ-технології та його тривимірної структури. Цей напрямок є одним із пріоритетних напрямів подальшого розвитку ринку.

Особливим моментом (крім ІТ-технологій) є використання підсвічування у нестандартних POSm. Використовувалася у більше третини випадків та майже завжди для 3D-конструкцій. Поруч із згаданими тенденціями поширене використання «елементів руху». У третині нестандартних рекламних матеріалів використовувався який-небудь елемент, що обертається або рухається. Незважаючи на широке використання нестандартних POSm, деякі виробники віддали перевагу розширенню функціональності та зручності використання своїх рекламних тумб, дисплеїв тощо – стандартних рекламних матеріалів.

Тому основний тренд на ринку – нестандартний POSm, який найчастіше використовується:

- об'ємна конструкція,
- підсвічування,
- ІТ-технології,
- елемент, що рухається
- і разом з тим різноманітні комбінації для посилення ефекту.

2. Збільшений обсяг. Другою за важливістю тенденцією стало розширення асортименту пропонованих рекламних матеріалів. Турбота про

клієнтів, здатність задовольнити їхні потреби та вимоги, розширення портфеля POSm-пропозицій та підвищення власної конкурентоспроможності є основними мотивами оператора ринку. Розширений асортимент охопив області упаковки, цінників, шовфтокерів, та іншого.

3. Модернізація виробництва та впровадження нових технологій. Постійне вдосконалення та впровадження нових технологій – одна із запорок успіху на ринку POS-матеріалів. Більшість компаній зробили крок у цьому напрямку. Ступінь впровадження нової техніки варіюється від закупівлі обладнання до розробки та налагодження нових технологічних процесів.

4. Розширення виробничих потужностей. Розширення існуючого виробництва говорить про сталий розвиток компанії та потенційне збільшення обсягу замовлень, на яке розраховує компанія. Збільшення потужності призвело до підвищення продуктивності, збільшення дальності дії тощо.

5. Зниження ціни. Один із найпоширеніших інструментів маркетингової політики пов'язаний із продажем POS-матеріалів. Зниження цін найчастіше було пов'язане з модернізацією виробництва та впровадженням нових технологій, а також напередодні нового сезону.

6. Інші тренди. Іншими найбільш поширеними тенденціями є:

- підвищення рівня якості продукції (в основному пов'язані з модернізацією виробництва),
- скорочення часу виробництва (зазвичай внаслідок впровадження нової технології збільшення асортименту),
- підвищення продуктивності (пов'язане з модернізацією існуючої чи набутої виробничої технології),
- використання антивандальних систем для захисту POSm та інше.

Підсумовуючи треба зазначити, що для збереження та зміцнення існуючих позицій, а також для подальшого розвитку та завоювання більшої частки ринку компанії-оператори ринку POSm не стоять на місці та постійно працюють над своїм удосконаленням. Основним трендом є зовнішня орієнтація на клієнта, що включає індивідуальний підхід, використання нестандартних рекламних матеріалів, розширення асортименту тощо. Також необхідно зазначити, що деякі компанії почали приділяти увагу не лише креативній складовій рекламних матеріалів, а й їх практичності.

POS матеріали стають все більш ефективними порівняно з іншими інструментами просування і саме вони є одним із найшвидших напрямків BTL активностей (з точки зору розподілу бюджетів). Відповідно, компанії, які вже на даний момент починають інвестувати в цей напрямок (практичну складову рекламних матеріалів – модернізація виробництва, впровадження нових технологій для підвищення якості, практичності та терміну експлуатації, а також зниження витрат), роблять гарний заділ на майбутнє.

Список використаних джерел:

1. Що таке POS-матеріали: види та 30+ прикладів. Ringostat : веб-сайт. URL: <https://blog.ringostat.com/ru/chto-takoe-pos-materialy-vidy-i-30-primerov/> (дата звернення: 15.11.2022)/

2. Что такое POS-материалы: показываем. Sendpulse веб-сайт. URL: <https://sendpulse.ua/ru/support/glossary/pos-materials#Resources> (дата звернення 14.11.2022)
3. Оформлення прикасової зони в магазині. Publish Україна. URL: <https://publish.com.ua/biznes/oformlennya-prikasovoji-zoni-v-magazini.html> (дата звернення: 18.11.2022).
4. Как стимулировать клиента совершать импульсивные покупки: эффективные маркетинговые приемы. InSales. URL: <https://www.insales.com/ua/blogs/blog/impulsivnye-pokupki> (дата звернення: 18.11.2022).
5. Клод Хопкинс. Реклама. Научный подход. ЛитМир. URL: <https://www.litmir.me/br/?b=151803> (дата звернення: 18.11.2022).

РОЗРОБКА ТА ОБҐРУНТУВАННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ СТВОРЕННЯ ГОТЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Льогка Маргарита Олексіївна

*студентка, Харківський національний
університет ім. В.Н. Каразіна*

Писаревський Микола Ілліч

*кандидат економічних наук, доцент,
Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4045/>

Пандемія Коронавірусу завдала серйозної шкоди туристичній індустрії, в тому числі готельному бізнесу. За даними компанії Colliers International, заповнюваність українських готелів вже в березні 2020 року впала майже в два рази в порівнянні з минулим роком (до 35% проти 69,5%). Щоб не простоювати і допомогти в боротьбі з вірусом, готелі по всьому світу передали номерні фонди медикам, які працювали в «червоній зоні» і продовжують там перебувати.

Зараз туризм потроху оживає, але світ навколо надто змінився, і тепер готелі змушені працювати в нових реаліях [2].

Для розробки моделі готельного підприємства варто розглянути з урахування поточних обставин 5 аспектів такої діяльності: інноваційний, маркетингові дослідження, організаційно-технологічний, інженерно-технічний та економічний [1].

1. Інноваційний аспект

Передумовою інноваційного розвитку є прагнення власників готелю забезпечити стабільний дохід за рахунок максимальної кількості клієнтів, а також продавати їм різноманітні нові додаткові послуги, а також розширювати базу постійних і постійних гостей готелю. Рішення цих завдань стає можливим

при впровадженні та використанні інноваційних технологій у сфері готельної діяльності [2].

Готельний бізнес в силу своєї специфіки одним з перших повністю адаптував до своїх потреб досягнення в галузі телекомунікацій і систем автоматичної обробки інформації. Автоматизація дозволила підприємствам гостинності підвищити ефективність роботи за допомогою автоматизованих і онлайн-систем, забезпечити максимальну присутність на споживчих ринках і таким чином максимально наблизитися до потенційних клієнтів.

2. Маркетингові дослідження

У ході аналізу такого аспекту варто розглянути характеристику регіону, де планується розмістити готельне підприємство та обґрунтувати вибір місця будівництва, провести аналіз існуючого ринку готельних послуг, дослідити контингент потенційних споживачів, визначити концептуальні засади діяльності засобу розміщення.

3. Організаційно-технологічний аспект

Основний технологічний процес готельного обслуговування відповідає основній функції готельного підприємства – забезпеченню розміщення та обслуговуванню гостей (клієнтів) під час їх перебування. Основний технологічний процес готельного обслуговування визначає традиційний технологічний цикл обслуговування споживачів, під яким розуміється період обслуговування споживачів від моменту оформлення первинного замовлення на місце або номер у готелі до моменту вибуття з готелю.

4. Інженерно-технічний аспект

При дослідженні такого аспекту і в майбутньому створенні готельного підприємства варто звернути увагу на розміщення готельного підприємства в містобудівній структурі, врахувати характеристику інженерних систем засобу розміщення (вентиляція, енергозабезпечення, системи безпеки та зв'язку), розробити дизайн майбутнього проєкту тощо [3].

5. Економічний аспект

Основною метою планування готельного бізнесу є формування ресурсного потенціалу підприємства, що створює передумови для виконання розробленої виробничої (експлуатаційної) програми, формування оптимальних операційних доходів і витрат, отримання цільового прибутку, досягнення плановий термін окупності капітальних вкладень.

Тож, про визначенні доцільності створенні підприємства готельного типу варто розрахувати економічні показники як пропускна спроможність, планування обсягів реалізації товарів, послуг, планування річного товарообороту, склад та первісна вартість основних засобів, планування фонду з/п, собівартості товарі, поточних витрат, а також планування цільового прибутку підприємства та основних результатів діяльності.

Список використаних джерел:

1. Проектування готелів : навч. посіб. / за ред. А. А. Мазаракі. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2012. – 340 с.
2. Інноваційний розвиток готельно-ресторанного господарства та харчових виробництв : матеріали I Міжнародної наук.-практ. інтернетконф. – Прага: Oktan Print s.r.o., 2020. – 232 с. http://elibrary.donnuet.edu.ua/2267/1/INNOVATIVE%20DEVELOPMENT_2020.pdf
3. Головка О. М. Організація готельного господарства: Навч. посібник / Головка О. М., Кампов Н. С., Махлинець С. С., Симочко Г. В. // За ред. О. М. Головка. – К.: Кондор, 2011. – 410 с.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБГРУНТУВАННЯ ТА ПЛАНУВАННЯ ПРОЕКТІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Маскевич Маргарита Олександрівна
магістр, Житомирський державний
університет імені Івана Франка

Фостолович Валентина Анатоліївна
доктор економічних наук, доцент кафедри економіки,
менеджменту, маркетингу та готельно-ресторанної справи,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Інтернет-адреса публікації на сайті:
<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4040/>

Умови сьогодення, які орієнтовані та постійні цифрові трансформації та зміни свідомості і потреб людей вимагає еластичності у підприємств при організації і провадженні бізнесової діяльності. Підприємство в намірах мати конкурентні переваги повинно бути інноваційним та слідувати світовим трендам, що орієнтовані на запит споживача. Розробка конкурентного продукту (товарів, робіт та послуг) є передумовою ефективної діяльності компанії. Управлінському персоналу підприємства важливо розуміти необхідність розвитку в усіх напрямках його діяльності через впровадження інноваційних технологій, модернізацію устаткування шляхом розробки і реалізації нових, унікальних проектів.

Формуючи власну ідею для підприємства необхідним важелем її імплементації у реальний процес реалізації є вміння управлінського персоналу підприємства здійснювати управління проектами. Через представлення новизни у роботі підприємства згідно із умовами впровадження кожного нового проекту працівники компанії зможуть запропоновану ідею реалізувати поетапно. З цією метою підприємству важливо впровадити систему проектного менеджменту, що виступає запорукою розвитку й надає можливість адаптувати у виробничий процес найбільш прийнятні тренди, залучити інвесторів,

і що найважливіше, не втратити своє місце на ринку, збільшуючи попит серед споживачів.

Об'єктом управління в системі проектного менеджменту ну підприємстві лежить безпосередньо проект. Досліджуючи саме поняття терміну «проект», відмічено досить різноманітне їх визначення. Нами досліджено проект через призму підприємницької діяльності. Наше поняття проекту досліджено в аспекті сукупності певних процесів, які спрямовані на створення певного нового продукту (товару, роботи або послуги).

В процесі вивчення даного питання нами досліджено, що потреба у підприємства в створенні проекту з'являється тоді, коли стають не дієвими традиційні підходи до вирішення проблем та перестають приносити результати. Кожен проект є унікальним та має власні характеристики і риси, які притаманні лише йому. Основні характерні риси проекту нами представлено схематично на рисунку 1.

Рис. 1. Риси, які ідентифікують та характеризують проект

Джерело: Сформовано автором

Кожна із вищезазначених рис і ознак демонструє переваги сформованої для реалізації ідеї над усіма іншими.

Унікальність проекту полягає в тому, що результатом проекту завжди буде щось особливе і нове, яке буде відмінним від уже існуючої ідеї. Специфікою є те, що нова ідея завжди є більш ефективною не лише в економічному аспекті, але і у економічному та соціальному напрямках.

Розробляючи проект, його власник розуміє усі стадії його реалізації, зазначаючи терміни його початку і завершення, тобто має чітко визначений термін дедлайну і йому притаманна риса тимчасовості.

Важливою відмінною властивістю проекту є його спроможність бути еластичним при зміні умов його реалізації. Тому, не дивлячись на те, що проект завжди орієнтований на поставлену мету, він у процесі його впровадження може видозмінюватися, тобто - повинен мати можливість бути гнучким та змінювати форму.

Найбільш важливою ознакою проекту та показником його успіху є саме запланований результат.

Незважаючи на ознаку гнучкості процесу реалізації проекту та його постійне еволюціонування і динамічність процес його реалізації здійснюється чітко за етапами, які відповідно оформляються і мають певну сукупність завдань.

Розробляючи проект необхідною складовою є постановка цілей та їх обґрунтування. Після того, як визначено ціль проекту – розпочинається наступний етап планування, в процесі якого визначаються завдання й обов'язки учасників процесу.

На етапі планування проекту чітко визначаються часові межі реалізації кожного із завдань в межах усіх етапів та встановлюється вартість проекту.

На завершальній стадії реалізації проекту проводиться моніторинг та здійснюється контроль якості.

Під час написання проекту, етап планування слугує запорукою успішної реалізації проекту. Етап планування проекту є одним із головних, оскільки під час планування не лише обґрунтовується вартість та часові межі, але і проводиться:

- оцінка тривалості проекту;
- оцінка вартості проекту;
- оцінка бюджету;
- визначається обсяг необхідних ресурсів;
- аналізуються ризики;
- встановлюються критерії успіху.

Усе це свідчить проте, що етап планування проекту є складною і динамічною системою процесів, яка поєднує в собі усі елементи проекту: від постановки цілей до отримання результату, тобто успішного завершення проекту.

Слід зазначити, що під час планування проекту дуже важливо використовувати методи інноваційних технологій, що покращує ефективність роботи команди та підприємства в цілому. Кожен наступний проект завжди несе у собі новизну, яка завжди виступає викликом для персоналу, та підприємства. Тому, для реалізації проекту необхідно формувати таку робочу команду, яка буде готова приймати нові рішення, ставити цілі проекту, визначати поетапно технологію виконання завдань для його реалізації, аналізувати результати роботи та динаміку проекту.

На етапі планування проекту в технології роботи проектної команди досить ефективними є техніки такі як: брейн-стормінг, Mind Map та інші.

На етапі пошуку найкращих варіантів рішень та під час постановки цілей найбільш ефективно використовувати метод «6 капелюхів» та метод CPS.

З метою мінімізації ризиків на етапі вибору альтернатив та при перевірці ідей доцільно використовувати метод HADI-цикл.

Реалізуючи ідею виконання проекту важливо застосовувати сучасні технології в сфері цифрових трендів. Для комфортного доступу до інформації, її безпечного зберігання доцільно використовуються хмарні сховища. Наприклад, досить зручним є зберігання документів на сервісах Google, таких платформах як Office 365, Google Workspace та інші.

Інноваційність проекту, сучасні моделі технологій його реалізації та цифрова наповненість є важливими факторами інвестиційної привабливості та характеристикою високої репутації підприємства, що визначає його статус на ринку серед конкурентів.

Отже, кожне підприємство, яке має намір стати на шлях інноваційного розвитку в середовищі конкурентної боротьби за ринок та споживача повинно орієнтувати свою діяльність на інноваційний тип розвитку, постійно орієнтуючись на тренди у бізнесі. Реалізація нових ідей, адаптованих до конкретного бізнесу у визначеній сфері діяльності може бути реалізовано через впровадження проектів. Реалізуючи інноваційні проекти підприємство діє у напрямку вирішення проблем, вносячи нові та сучасні ідеї, підходи, технології для покращення власного статусу, рівня популярності серед споживачів та інвесторів.

Для успішної реалізації проекту слід досить пильно ставитись до кожного із етапів проекту та до процесу його планування, оскільки від цього залежить результат та ефективність кожного із процесів на усіх стадіях його впровадження і реалізації. Інтегрування цифрових трансформацій у кожний із етапів реалізації проекту збільшує величину економічної вигоди від його впровадження, підвищує ділову репутацію підприємства та позитивно впливає на професійний рівень колективу та його корпоративну культуру.

Література:

1. Посібник з підготовки проектів. EuropeAid/132810/C/SER/UA URL: <https://enefcities.org.ua/upload/files/Dodatky.pdf>
2. Управління проектами розвитку міжнародного бізнесу: Навчально-методичний комплекс дисципліни: навчальний посібник для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальності 073 «Менеджмент», освітньо-професійної програми «Менеджмент міжнародного бізнесу» / КПІ ім. Ігоря Сікорського ; уклад.: А. Р. Дунська, М.О. Кравченко, КПІ ім. Ігоря Сікорського. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. 105 с.

ПРЯМІ ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Мацелюх Христина Богданівна

*студентка, Львівський національний
університет імені Івана Франка*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4055/>

Прямі іноземні інвестиції є дуже важливою формою вкладення капіталу для країн які розвиваються. У країну в яку активно залучають такі інвестиції згодом впроваджують новітні технології та сучасний досвід, а такі дії дають державі змогу підвищувати свій соціально-економічний стан.

По-перше, нові прямі іноземні інвестиції в Україну різко скоротились після початку війни. По-друге, попри деяке покращення бізнес-середовища в Україні, політичні проблеми та загрози безпеці запобігають відновленню інвестицій. Звісно, невизначеність навколо військового конфлікту з Росією стримуватиме інвестиції в Україну. Щоб підвищити ймовірність залучення

справжнього іноземного капіталу, необхідно усунути значні перешкоди на шляху ПІІ, що існували ще задовго до початку конфлікту.

Більшість інвестицій з офшорів в Україну – це український або російський капітал, власники якого використовують компанії у Кіпрі та інших офшорах задля оптимізації оподаткування та отримання специфічного правового статусу тощо.

Таким чином, падіння прямих іноземних інвестицій після початку війни в основному зумовлене різким зменшенням вливань українських та російських підприємців, що проводили свої капітали через офшори. До цього призвела гостра економічна криза та невизначеність, пов'язані із військовим конфліктом та політичними змінами. Тому мова йде не стільки про повернення реального іноземного капіталу, а про створення умов для його залучення. Загибель людей та фізична втрата інвестицій, труднощі із забезпеченням чинників виробництва, різке падіння внутрішнього попиту – таким є можливий прямий вплив війни на інвестиції. Конфлікт також може призводити до несприятливих змін державної політики.

Також інвестори звертають увагу на чимало чинників як економічного, так і політичного характеру. Згідно з опитуванням зацікавлених Україною інвесторів від компанії Dragon Capital, військовий конфлікт з Росією є меншою перешкодою, ніж широкомасштабна корупція і відсутність довіри до судової системи. Непередбачуваний валютний курс та нестабільна фінансова система практично настільки ж важливі. Можливо, це опитування применшує вплив війни, оскільки опитані інвестори вже цікавляться Україною попри збройний конфлікт. Але опитування підкреслює, що військовий конфлікт є лише одним із багатьох чинників, що впливають на іноземні інвестиції в Україну.

Напрямки активізації інвестиційного процесу в Україні повинні бути наступними:

- ✓ усунути негативні чинники правового характеру на законодавчому та виконавчому рівнях влади, які унеможливають ефективне регламентування підприємницької діяльності у залученні та освоєнні інвестицій;

- ✓ забезпечити гнучку податкову політику з метою підвищення зацікавленості інвесторів; доцільним буде звільнити від оподаткування інвестиції впродовж першого року;

- ✓ удосконалити порядок сплати мита і зборів при надходженні іноземних інвестицій в Україну;

- ✓ впровадити судову реформу, щоб усі були рівні перед законом, а не вибірково;

- ✓ створити сприятливе середовище для розвитку науковців, щоб припинити їх відтік закордон та реалізовувати інтелектуальний потенціал у середині країни.

Список використаних джерел:

1. Череп О. Г., Чеховська В. С. Стимулювання інвестиційних процесів в економіці України задля підвищення її конкурентоспроможності. – 2022.
2. Прямі іноземні інвестиції в Україні: війна і мир [Електронний ресурс] // Vox Ukraine – URL: <https://voxukraine.org/uk/investments-in-ukraine-ua/> (дата звернення: 20.11.2022).

МОТИВАЦІЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ ЯК СПОСІБ ПІДВИЩЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ

Мельник Катерина Миколаївна

*студентка факультету фінансів та обліку,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ, Україна*

Науковий керівник: Беляєва Наталія Сергіївна

*кандидат економічних наук, доцент, Державний
торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4085/>

Нові умови диктують новий підхід до формування лояльності працівників. Людський капітал завжди буде самим цінним ресурсом підприємства. За будь-яких масштабів бізнесу успіх неможливий без команди мотивованих однодумців. Команда, у свою чергу, буде ефективна тоді, коли буде збудовано результативну систему мотивації всім учасникам відносин.

З початком військового конфлікту продуктивність праці більшості підприємств знизилась, що обумовлено підвищенням напруги в колективі, звільненням персоналу тощо. Таким чином, дослідження мотивації з метою підвищення продуктивності праці в умовах війни є актуальним питанням.

Мотивація виступає складовою загальної корпоративної культури підприємства та безпосередньо впливає на продуктивність праці [1]. Проведений аналіз показав, що мотивація співробітників знижується через страхи, породжені війною.

Базовий список негативних факторів розширюється поширеними побоюваннями працівників, пов'язаними з їх фінансовим станом, здоров'ям близьких та сімейною ситуацією. Співробітники справляються з цим по-різному: хтось схильний до негативного впливу більше, хтось менше, але тиск відчують всі. Пошук нових способів мотивації співробітників дає працедавцю можливість сформувати нову загальну культуру стабільності, соціальної згуртованості, довіри та причетності.

Залучення і мотивація співробітників відіграють велику роль в успіху будь-якої організації, особливо коли компанія переходить на режим роботи в умовах кризи. Ефективна система винагороди підвищує продуктивність працівників, спрямовує діяльність персоналу у необхідне організації русло.

Звичайно ж, треба розуміти, що хоч матеріальна винагорода і грає основну роль мотивації співробітників, але вона не є єдиним способом стимулювання працівників. Це також може бути надання відгулів, просування по службі, визнання колективу, комфортні умови праці тощо. В період війни на перший план виходять нематеріальні чинники мотивації.

На рис.1 представлені методи негрошової мотивації персоналу, які використовуються роботодавцями в умовах війни:

Турбота про здоров'я робітників	<ul style="list-style-type: none"> • Кошти індивідуального захисту для офлайн працівників. • Регулярні опитування співробітників. • Контроль переробок та турбота про відновлення.
Рішення проблем та реальних потреб	<ul style="list-style-type: none"> • Надання необхідних ресурсів вдома. • Допомога у створенні прийнятних робочих умов вдома. • Нові правила ділового етикету. • Оптимізація корпоративної комунікації онлайн
Екологічний оффбордінг та культура визнання	<ul style="list-style-type: none"> • інструменти соціального визнання досягнень співробітників. • культура позитивного зворотного зв'язку. • визнання вкладу та ризиків офлайн співробітників • допомога в державній підтримці для переселенців;

Рис.1. Способи негрошової підтримки мотивації праці персоналу в умовах війни

До інноваційних методів мотивації праці персоналу в умовах війни відносяться:

- турбота про здоров'я працівників;
- екологічний оффбордінг та допомога при звільненні;
- культура визнання заслуг та досягнень;
- вирішення проблем і реальних потреб персоналу [2].

З початком кризи багато підприємств скоротили витрати на заохочення працівників. Віддаленим співробітникам потрібна електронна пошта, гарне підключення до Інтернету, інструменти для відстеження робочого часу, інструменти для віддаленого спілкування, інструменти для відео-конференцій, інструменти для управління проектами, платформа для прямого обміну повідомленнями, а також спосіб обміну та завантаження файлів для ефективного виконання своєї роботи. Все це дозволяє продуктивно співпрацювати, спілкуватися та є важливими складовими, що впливають на мотивацію команди та подальший успіх. Саме тому керівництво має дбати про забезпеченість віддалених співробітників всім необхідним.

Крім того, персонал повинен розуміти, що вони роблять важливу справу, що їхня робота потрібна і цінна, і вона може впливати на цей світ.

І зараз цінність big idea, тобто місії та стратегії компанії, лише зростає. В умовах невизначеності майбутнього залучення керівника стає головним оплотом команди.

Зняти тривожність і об'єднати співробітників можна лише тоді, коли керівник чітко доносить стратегію і заряджає ентузіазмом людей. Один із способів передати цей ентузіазм – внести в роботу соціально значиму складову.

Керівництву необхідно культивувати позитивні емоції. Навіть такі дрібниці, як смішний відеоролик або коротке листування з другом, здатні підвищити мотивацію.

За даними досліджень, позитив може покращити продуктивність, а також фізичне та психічне здоров'я. Негативні емоції, навпаки, не дають вийти із зони комфорту та знижують уважність.

Ефективним методом є введення в практику управління персоналом відкритих дверей. Дана методика заключається в тому, що керівник має вислухати скарги співробітників і допомогти спеціалістам, що вигоріли, спробувати себе в новій ролі всередині компанії. Така практика дозволить не лише позбутися вигорання та підвищити мотивацію і як наслідок продуктивність. Керівник, який дає можливість змінити роль, працює на зростання лояльності та поваги з боку команди.

Практику горизонтального зростання та ротації в інші сфери всередині компанії давно практикують вітчизняні компанії. Вони відстежують, коли у співробітника падає мотивація, щоб обговорити його персональний план розвитку, бажання та можливу перспективу зміни позиції.

Нові реалії показали, що зовнішні обставини часто непередбачувані, а іноді лояльність співробітників – єдине, що може утримати справу на плаву. В умовах війни зросли страхи співробітників через невизначеність, можливість втрати роботи тощо. В процесі дослідження встановлено, що основними методами мотивації в умовах війни для підвищення ефективності є нематеріальні. Перш за все потрібно об'єднати людей спільною метою, частіше проводити відкриті наради, зустрічатися з колективом, допомагати співробітникам в складних життєвих ситуаціях, чесно повідомляти про труднощі в справах підприємства та планах їх подолання тощо.

Список використаної літератури:

1. Колесник В. І. Особливості мотивації та стимулювання персоналу промислових підприємств в умовах світової пандемії // Економіка харчової промисловості. 2022. Т. 14, Вип. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/echp_2022_14_1_5
2. Семикіна М. В. Вдосконалення технологій мотиваційного менеджменту на основі оцінки професійного розвитку та конкурентоспроможності персоналу // Науковий вісник Льотної академії. Серія : Економіка, менеджмент та право. 2021. Вип. 5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sbfaseml_2021_5_16

ОСОБЛИВОСТІ ОБІГУ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Михайлова Катерина Сергіївна

студентка факультету економіки та управління

Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: Теслюк Софія Анатоліївна

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів,

Волинський національний університет імені Лесі Українки

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4065/>

Сучасний темп життя дуже напружений і українці не мають часу, а іноді й можливості адаптуватися до графіка роботи банків, щоб здійснювати необхідні фінансові операції. Однак світ все більше рухається в бік цифрових технологій і електронні гроші стають популярними в нашій країні як один із способів вирішення цієї проблеми. Саме тому стрімкий розвиток інформаційних технологій та потреби електронної комерції, які не повністю задовольняються звичними для нас платіжними засобами, вимагали створення багатьох електронних платіжних засобів, серед яких важливе місце займають електронні гроші. Роль електронних грошей при здійсненні онлайн розрахунків стрімко зростає. Але оскільки електронні гроші є новим поняттям українського законодавства, то їх правове регулювання не є повністю сформованим. Тому одним із найактуальніших завдань в Україні сьогодні є розробка та впровадження нових підходів і інструментів підвищення ефективності щодо розрахункових операцій через Інтернет. Після широкомасштабного збройного нападу та введення в Україні воєнного стану головним завданням було забезпечення надійного та стабільного функціонування банківської системи країни, а також максимального забезпечення потреб людей в Україні. Недосконалість визначення електронних грошей у законодавстві України зумовлена новизною інституту електронних грошей, відсутністю єдиної теоретичної позиції щодо визначення їх сутності та недостатнім розумінням їх технічних характеристик.

Під електронними грошми мають на увазі еквівалент традиційних паперових грошових коштів, що перебувають в обігу всередині конкретної електронної платіжної системи. Сутність електронних грошей полягає в зберіганні грошової вартості на електронних носіях – смарт-картах або жорсткому диску комп'ютера. Їх обіг відбувається за допомогою комп'ютерних мереж, Інтернету, платіжних карт, електронних гаманців і пристроїв, що працюють з платіжними картами (банкомати, термінали). По суті електронні гроші не є грошима в традиційному розумінні цього слова. Справжні гроші залишаються в оператора електронної платіжної системи (ЕПС), тобто в разі розрахунків через ЕПС руху реальних грошей не відбувається, електронні

гроші обмінюють на реальні після закінчення угоди через банки-партнери оператора [1].

Обіг електронних коштів може здійснюватися як за правилами, встановленими або узгодженими з державними центральними банками, так і за власними правилами недержавних електронних платіжних систем.

Для користування електронними грошима, як правило, необхідно створити електронний гаманець і потім його поповнити. Після цього ви зможете оплачувати послуги багатьох українських компаній, отримувати грошові перекази на свій електронний гаманець, самостійно знімати гроші через відділення банків-партнерів і переказувати гроші на картки. Клієнт відкриває банківський рахунок для внесення електронних грошей. Потім вносить готівку в касу або перераховує гроші безготівково на банківський рахунок. Для поповнення рахунку можна використовувати банкомати та платіжні термінали. Банк же конвертує готівкові або безготівкові кошти в електронні гроші.

В умовах воєнного часу, а саме з 24 лютого 2022 року Національний банк України тимчасово призупинив операції з випуску та розповсюдження електронних грошей, поповнення електронних гаманців електронними грошима. Цю постанову ввели для зупинки руйнування банківської системи країни. Банки ж продовжували роботу з урахуванням обмежень, визначених цією постановою. Але для продовження нормального функціонування банківських систем під час воєнного стану та здійснення безготівкових розрахунків без обмежень було введено доповнення в постанову. Відповідно, це забезпечило стабільний грошовий обіг України, а також захист прав користувачів електронними грошима.

Відповідно до положень вищезазначеної постанови банки забезпечують роботу відділень в безперебійному режимі в умовах відсутності загрози життю та здоров'ю населення, а платежі Уряду здійснюватимуться без обмежень згідно законодавства про особливий період. Важливо, що нарахування та виплата заробітних плат, стипендій, пенсій та державних допомог під час воєнного стану не припиняється [2].

Можна зробити висновок, що оплата товарів та послуг онлайн стає все більш популярною останнім часом, оскільки цей спосіб є доступним, зручним і економить час. Електронні гроші мають низку переваг порівняно з готівковими та безготівковими коштами: висока швидкість транзакцій, низька вартість здійснення операцій, мобільність та можливість забезпечити анонімність та конфіденційність транзакцій. Завдяки цьому використання електронних коштів забезпечує значні фінансові привілеї для всіх питань економіки України. Проте на сьогоднішній день, під час воєнного стану, обіг електронних грошей в Україні залишається незавершеним та недосконалим, про що свідчать численні листи-роз'яснення Національного банку України, а також інших міністерств і відомств. Тому необхідне подальше вдосконалення нормативно-правової бази обігу електронних грошей в Україні, яка має бути спрямована на утвердження електронних грошей як елемента системи безготівкових розрахунків. Не зважаючи на введення воєнного стану на території України,

українська банківська система продовжує працювати, але з урахуванням деяких тимчасових обмежень, встановлених постановою. Але удосконалення законодавства сприятиме ефективній реалізації банківської та грошово-кредитної політики в Україні. Тому дослідження правового регулювання електронних грошей залишається актуальним і на сьогодні.

Список використаних джерел:

1. Електронні гроші в Україні: правове підґрунтя та особливості функціонування. URL: <https://news.dtki.ua/finance/currency-and-securities/45425-elektronni-grosi-v-ukrayini-pravove-pidgruntya-ta-osoblivosti-funkcionuvannya> (дата звернення: 10.11.2022).
2. Особливості роботи банківської системи в період запровадження воєнного стану. URL: <https://www.prostir.ua/?news=osoblyvosti-roboty-bankivskoj-systemy-v-period-zaprovadzhennya-vojennoho-stanu> (дата звернення: 10.11.2022).
3. Електронні гроші в Україні: економічна сутність та особливості правового регулювання. URL: <https://www.ukrlogos.in.ua/10.11232-2663-4139.15.16.html> (дата звернення: 10.11.2022).
4. Електронні гроші: види і системи. URL: https://bankchart.com.ua/e_banking/statti/elektronni_grosi (дата звернення: 10.11.2022).

ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ В УМОВАХ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ

Мойсеєнко Ангеліна Ігорівна

*магістрантка, Сумський національний
аграрний університет, м. Суми, Україна*

Науковий керівник: Стволоц Надія Борисівна

*кандидат економічних наук, доцент, Сумський національний
аграрний університет, м. Суми, Україна*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4074/>

Завдання етики полягає в роздумах і описі моралі; поясненні моралі для критичного розуміння та визнання; пропонуванні власної моральної моделі. Мораль визначається як систематичне прагнення зрозуміти наш особистий та соціальний моральний досвід таким чином, щоб встановити правила, які повинні регулювати поведінку людини, розвивати цінності, яких слід дотримуватися, та виховувати особистість, яку люди можуть отримати від власного розвитку. Завдяки цим завданням етика розширила світогляд людей, з'ясувала значення моральних цінностей та проблем для окремих людей, сприяла розвитку культури мислення та надихнула їх на власні моральні пошуки для людей.

Існують певні особливості функціонування моралі: моральнісні судження є такими, що той, хто їх формулює, робить це для того, щоб вжити їх і до себе. Мораль охоплює все розмаїття людського буття, вона не є замкненою лише на певному аспекті та сфері життя людей. Мораль існує не як стан, а як вектор свідомого життя, що означає безперервність зусиль по її реалізації, мораль не може вміститися в певній змістовно конкретній, позитивній вимозі, або їх сукупності.

Професійна етика відображає особливості моральної свідомості, міжособистісних стосунків та поведінки людей, які зумовлені особливостями професійної діяльності. Однак з плином часу професійна етика повинна стати більш чіткою, що призводить до появи професійної етики. Професійна етика – це вже не фіксована спонтанно сформована етика, а професійно-етичні установки, свідомо сформовані в системі.

Як зазначає Бондар В., проблеми дотримання аудиторами принципів професійної етики в цілому спричиняють проблеми недовіри користувачів фінансової звітності до аудиторської професії та оприлюднених аудиторських висновків, що не сприяє створенню інвестиційно привабливого іміджу нашої держави та вітчизняних суб'єктів господарювання на зовнішніх ринках.

Становище професійних колективів у суспільстві та унікальність діяльності, деталі міжособистісних стосунків у професійній діяльності, етичні вимоги, особливо стрес, складність впровадження етики в певних професіях – це умови, що мають визначальне значення для професійної діяльності службовців. Так: службовці займають специфічне місце у суспільстві, вони реалізують державну управлінську діяльність; в професійній діяльності службовців складаються особливі відносини: відносини між службовцями і громадянами вибудовуються на засадах служіння державного апарату народів, його інтересам. Для побудови стосунків всередині професійної групи службовців кардинальне значення має принцип ієрархії. Підвищені моральні вимоги в державному управлінні обумовлені: розпорядженням великими матеріальними цінностями, людськими ресурсами; безпосереднім впливом на життя конкретних людей; існуванням ризику, непередбаченості у діяльності, сполученням формальнопроцедурних регламентацій діяльності з можливістю прийняття вольових суб'єктивних рішень, імовірним творчим характером праці.

Ці чинники призводять до виникнення особливих етичних проблем професійного життя працівників. Таким чином, адміністративна етика пред'являє специфічні вимоги до моральності працівників, які пов'язані з особливістю професії.

Для забезпечення своїх специфічних інтересів окремі групи повинні мати гарантовані державою можливості брати участь у прийнятті рішень, що торкаються безпосередніх проблем таких груп та у контролі за виконанням цих рішень. Права людини, якщо вона належить до тієї чи іншої меншини у відкритих соціумах оберігаються суспільством та державою особливо ретельно.

Спілкування є міжсуб'єктною взаємодією між людьми, умовою життєдіяльності та способом їхнього об'єднання, при якому здійснюється зв'язок моральної свідомості з моральною практикою, реалізуються світоглядні позиції людей та їхнє розуміння моральних принципів та засобів їх здійснення.

Якщо реалізувати три його основні функції, спілкування стане більш ефективним, завдяки передачі емоційних установок та взаємодії. Культура спілкування включає морально-психологічні компоненти, відповідні знання, необхідні для взаємодії, і здатність застосовувати їх у конкретних ситуаціях. Невід'ємною частиною культури спілкування є етична культура спілкування.

Етична культура спілкування – взаємозв'язок людської свідомості, поведінки та моральних цінностей, установок, норм та принципів. Будь-яке спілкування між державними службовцями та громадянами повинно сприяти встановленню контактів та взаємодії з метою плідного діалогу.

Представницька роль займає понад половину робочого часу. Саме тому від адміністратора потребується гармонійне поєднання навичок політика та адміністратора, висока комунікативна культура. Недовіра визначається як сумнів у вірності спільній справі, у готовності дотримуватися спільних інтересів або умов взаємного договору, у щирості мотивів дій людини. Недовіру можуть спричинити певні причини, зокрема організаційні, технічні тощо.

Однак, довіра до службовців не забезпечується законами, наказами та кодексами. Довіру потрібно завойовувати. Її формування вимагає «тривалої та позитивної історії співробітництва і згоди» між адміністративним апаратом та працівниками.

Список використаних джерел:

1. Василевська Т. Е. Етика державних службовців і запобігання конфлікту інтересів: навч.-метод. матеріали / Т. Е. Василевська ; уклад. О. М. Руденко. – К. : НАДУ, 2013. – 76 с.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЛОГІСТИЦІ: ДОСВІД КОМПАНІЙ

Потьомкіна Юлія Олегівна

студентка, Державний торговельно-економічний університет

Науковий керівник: Жуковська Валентина Миколаївна

доктор економічних наук, доцент, професор,

Державний торговельно-економічний університет

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4095/>

Логістика є одним із основних видів діяльності будь-якої компанії, тому її оптимізація є важливою для підтримки високого рівня конкурентоспроможності. Наразі спостерігається тенденція до підвищення рівня вимог клієнтів та партнерів до якості логістичного обслуговування,

що пов'язано з переорієнтацією на європейські стандарти вантажопереробки, транспортування та складування та появою в Україні сучасних логістичних центрів, які можуть надавати якісні послуги. Тому метою тез є актуальний досвід компаній у використанні інновацій в логістиці.

Глобальна конкуренція за ринки збуту, вимагає впровадження інноваційних технологічних рішень, щоб конкурувати за споживача та гарантувати оптимальний розподіл, ефективне зберігання, комплектування і доставку замовлень у короткі терміни.

Наразі в компаніях за останні чотири роки, активно впроваджені рішення, у тому числі логістичного сервісу та транспортної логістики в торгівлі, зокрема Жуковська В. акцентувала у монографії [1, с. 240-243] на такі інноваційні рішення компаній як: управління сервісними операціями у ланцюгу поставок товару, точність логістичних рішень управління складом; навігація по торговому об'єкту з метою полегшення вибору покупок для споживачів; датчики ідентифікації місцезнаходження клієнта та при завантаженні додатків – моніторити історію замовлень; використання клієнтів-роботів для консультування споживачів тощо.

Огляд публікацій [2-4] свідчить про активне впровадження компаній нових рішень у сфері логістики на базі штучний інтелект та IoT. У сучасних вантажних транспортних засобах штучний інтелект застосовується для ідентифікації дорожніх знаків та розмітки, реагування на ситуативні фактори погоди та дорожнього руху. Наприклад, компанія HERE Technologies, провідна технологічна платформа для даних про місцезнаходження використовує інноваційну функцію у прогнозуванні маршрутів (*HERE Predictive Routing*) у функціональній складовій BMW Maps «Навчання навігації» операційної системи BMW8. Ця функція відстежує стан дорожнього та динаміку руху кожного водія на регулярних маршрутах: отримані дані застосовує для створення прогнозів щодо майбутніх подорожей, часу відправлення, місць призначення та маршрутів [2]. Втім, нині автовиробники облаштовують свої вантажівки пристроями, які дозволяють стежити за станом та амортизацією (експлуатацією) вузлів та агрегатів автомобіля. Таким чином, скорочуються ризики ремонту у дорозі та з'являється можливість прогнозувати терміни технічного обслуговування атомобіля залежно від його реального стану, а не від пробігу [3].

Наступною новацією, яка варта уваги, є забезпечення прозорості ланцюгів поставок завдяки сенсорній технології IoT, що дозволяє використовувати дані в реальному часі, а саме: моделі трафіку, погоду, стан доріг і портів, що використовуються для швидкого реагування на зміни та оптимізацію повторюваних бізнес процесів. Це також допомагає відстежувати запаси, транспортні засоби та обладнання. Прикладом використання сенсорної технології є система Harag-Lloyd Live для моніторингу контейнерів, рефрижераторів у реальному часі, що запропоновано компанією Globe Tracker [4]. Таку систему впровадила компанія *Harag-Lloyd*, яка відчула ключові переваги інноваційної системи Harag-Lloyd Live:

- повна прозорість всіх важливих даних протягом усієї мультимодальної подорожі;

- легкий доступ до цифрового холодового ланцюга;
- зручне завантаження даних;
- високий рівень безпеки завдяки легкому відстеженню розташування контейнерів;
- впевненість планування на основі глибоких знань для оптимізації ланцюга поставок [4].

Отже, підсумовуючи вище наведене, можна зробити висновок, що спостерігаються галапуючі тенденції до змін у розвитку логістичних рішень. Впровадження системних технологій в сферу логістики забезпечує появу багатьох нових можливостей для компаній та створює значний потенціал економії на витратах.

Список використаної літератури:

1. Жуковська В. М. Соціальний розвиток організації: потенціал, управління, інновації : монографія; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 351 с.
2. HERE powers BMW Maps with Predictive Routing. URL: <https://www.here.com/about/press-releases/en/here-powers-bmw-maps-with-predictive-routing>
3. Штучний інтелект у логістиці та вантажних перевезеннях. URL: https://logist.today/uk/dnevnik_logista/2019-12-22/iskusstvennyj-intellekt-v-logistike-i-gruzovyh-perevozkah/
4. About Hapag-Lloyd LIVE – Reefer. URL: <https://www.hapag-lloyd.com/en/services-information/cargo-fleet/container-monitoring/hapag-lloyd-live-reefer.html>

СИСТЕМА СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Ружинська Наталія Олексіївна

кандидат економічних наук, доцент, Державний податковий університет, м. Ірпінь, Київська область
 ORCID: 0000-0002-6424-2928

Луцько Марія Ігорівна

студентка, Державний податковий університет, м. Ірпінь, Київська область

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4034/>

Соціальне підприємництво є видом підприємницької діяльності, який окрім комерційних результатів передбачає вирішення іншої соціальної проблеми. Початки соціального підприємництва сягають середини 19 століття. Він поділяється на період зародження (середина 19 ст. – друга половина 20 ст.), період становлення (кінець 20 ст.) і період розвитку (початок 21 ст.) [1, с. 22].

Слід погодитись, що розвиток соціального підприємництва в сучасному розумінні припав на 2000-ті роки, але водночас слід підкреслити, що його активізація в Україні почалася після Революції Гідності. Вирішення нагальних проблем для країн, регіонів, муніципалітетів, міст тощо. Сьогодні, на даний момент, це інструмент для державних інституцій для досягнення своїх цілей шляхом створення та отримання вигоди від іншого продукту, і ця частина може стосуватися вирішення соціальної проблеми власного вибору. У більшості випадків соціальні компанії хвилюють проблеми спільноти, в якій вони знаходяться, тому що їхні засновники піклуються про них і змушують їх почуватися особливими. Вони є орієнтовані на рішення. У соціальних підприємствах системні рішення будуються навколо проблем.

Розрізняють три типи соціального підприємництва: 1) має бути зайнято принаймні 50% робочої сили, яка представляє вразливі верстви населення, створення нових робочих місць; 2) компанії можуть наймати менше половини своєї робочої сили з уразливих груп, натомість щонайменше 10% прибутку йде на соціальні цілі; 3) можна спрямувати 20% прибутку на соціальні цілі, не використовуючи незахищені верстви населення [2].

Основними категоріями громадян України, які займаються соціальним підприємництвом, є люди з інвалідністю, внутрішньо переміщені особи, особи, звільнені з місць позбавлення волі, учасники АТО/громади та бойових дій особи, внутрішньо переміщені особи та особи, які перебувають у складних життєвих обставинах Лише в Україні кількість внутрішньо переміщених осіб перевищує 1,5 млн [3].

Проблемами, які гальмують розвиток соціального підприємництва, є відсутність матеріально-технічної, фінансової та правового регулювання, плинності кадрів і недостатнього рівня кваліфікації працівників, недостатньої компетентності в даній сфері підприємництва, відсутності управлінського досвіду, усвідомлення того, наскільки важливо залучати певні групи людей до соціальних ініціатив. Соціальне підприємництво сьогодні потребує розробки чітких правових дефініцій та механізмів регулювання. Спірним питанням є необхідність надання податкових пільг чи інших стимулів для соціальних підприємств.

З огляду на викладене вище вважаємо, що є деякі значні моменти, які необхідно враховувати в Україні на майбутнє. Посилення статистичного обліку соціальних підприємств має бути додатково досліджено, статистично задокументовано та глибоко проаналізовано. Лише тоді, коли проблема чітко сформульована та знайдені шляхи її вирішення, можна сформулювати перспективні напрямки активізації її розвитку.

Література:

1. Соціальне підприємництво: від ідеї до соціальної трансформації / А. А. Свинчук та ін. Київ: ТОВ «ВІ ЕН ЕЙ ПІДПРИЄМСТВО», 2017. 188 с.
2. Чабарай Х. Підприємці та супердержави. Як розвивається соціальний бізнес в Україні Week.ua. 16 січня 2018 р. URL: <https://tyzhden.ua/Economics/207751> (дата звернення: 10.06.2019).
3. Флюнт С. Аліна Бочарнікова: Соціальні підприємці працюють з усім світом. Український інтерес. 2019. 11 лютого. URL: <https://uain.press/economics/alina-bocharnikova-sotsialni-pidpryuyemtsi-pratsyuyut-z-usim-svitom-993962>.

ВЕДЕННЯ ІНТЕРНЕТ-БІЗНЕСУ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ В УКРАЇНІ

Ружинська Наталія Олексіївна

кандидат економічних наук, доцент,

Державний податковий університет, м. Ірпінь, Київська область

ORCID: 0000-0002-6424-2928

Шульга Євгенія Володимирівна

студентка, Державний податковий університет,

м. Ірпінь, Київська область

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4033/>

Глобальний виклик, який постав перед Україною є російська військова агресія у формі збройної, політичної, економічної, інформаційної та інших видів. Війна – це явище, що не обходить нікого і ніщо стороною. Тому і ведення бізнесу не обійшло теж.

Деякі роки назад під час пандемії COVID-19 більшість підприємств були вимушені перейти в Інтернет і жити в нових реаліях. Підприємці почали вчитися новим видам реклами і маркетингу, новим умовам поставок і новим функціям доставок. Тепер відбувається все те саме, але вже з поглядом на сьогодення війни [1].

Бізнес змушений змінити свій складський ланцюжок і збільшити складність і вартість всіх операцій, пов'язаних з виробництвом, доставкою і реалізацією продукції [2]. А тому розглянемо саме ведення інтернет-бізнесу, з точки продажу вже готової продукції.

Більшість логістичних компаній відмовилися від складських приміщень. Бізнеси відмовились закупівлі товарів в таких об'ємах, як це було раніше. Зараз дуже великий ризик знаходження товару в одному, постійному місці. Через часті влучання ракет, вся продукція може просто зникнути і варіант повернення коштів занадто важкий. Та і навіть замовлення нової продукції зараз відбуваються повільно, дорого і небезпечно. По суті зараз бізнес працює «з коліс» – отримав продукцію, відвантажив на свій склад і одразу реалізував.

Ведення інтернет-сторінок також ускладнилося. Планові чи раптові відключення світла, а також додатково впливають оголошені повітряні тривоги, і якщо бізнес в якійсь тривожній області то вибухи ледь не кожен день. Фізично за таких умов неможливо повноцінно знімати контент, проводити зйомки чи просто стабільно відписувати клієнтам. Бо це все потребує гарного зв'язку, Інтернету і часу. Тому зараз відслідковується затримка замовлень або збільшення часу їх виконання.

І напевно останнім пунктом слід охарактеризувати саме доставку. Адже по суті це один із головних пунктів. Не буде доставки – не буде продажу [3]. Ведення інтернет-бізнесу якраз і є саме доставка. З нею були проблеми з самого початку збройної агресії. Це величезна кількість блокпостів та оглядів, це відсутність пересування під час комендантської години, що в свою чергу унеможлиблює своєчасну доставку продукції чи товарів.

Отож, підсумовуючи слід зазначити, що ведення інтернет-бізнесу в умовах війни досить тривожний і важкий процес. Адже тепер з'явилися часті затримки, став відбуватися повільніше навіть сам процес замовлення продукції. Але в цей час бачимо, що бізнес все одно розвивається і навіть незважаючи на перешкоди отримує прибуток, хоч і він менше минулого, разом з тим відбувається і наповнення державного бюджету. А тому є впевненість, що з нашими підприємцями після перемоги значну частину таких проблем можна буде вирішити і навіть завдяки минулому досвіду покращити кожен з пунктів.

Список використаних джерел

1. Бізнес під час війни : URL : <https://www.epravda.com.ua/news/2022/09/27/691914/> (дата звернення: 10.11.2022)
2. Головна задача – вистояти. Що турбує бізнес в Україні під час війни : URL : <https://www.rbc.ua/ukr/news/glavnaya-zadacha-vystoyat-bespokoit-biznes-1655831867.html> (дата звернення: 8.11.2022)
3. Слободянюк, О. Функціонування бізнес-структур в умовах воєнного стану. Проблеми раціонального використання соціально-економічного, еколого-енергетичного, нормативно-правового потенціалу України та її регіонів: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції ГО «ІЕЕЕД», (01 червня 2022 року), м. Луцьк: СПД Гадяк Жанна Володимирівна, друкарня «Волиньполіграф», 2022. 214 с.

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ЦІНАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Саватєєва Вікторія Олександрівна

*студентка освітньо-кваліфікаційний рівень Магістр,
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Фостолович Валентина Анатоліївна

*доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки,
менеджменту, маркетингу та готельно-ресторанної справи,
Житомирський державний університет імені Івана Франка
ORCID: 0000-0001-5359-7996*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4106/>

У сфері результативності діяльності підприємства може формування цінової політики відіграє чи не найважливішу роль. Значення ціни є важливим як в системі управління виробничо-комерційною діяльністю, так і у системі збутової діяльності підприємства. Технологія розроблення цінової стратегії має проводитись у рамках загальних стратегічних цілей підприємства. Отже, етапами, які передують розробленню підприємством цінової стратегії, виступає визначення стратегічних цілей орієнтованих на позиціонування товару на цільовому ринку. Аналогічне бачення висвітлено у наукових дослідженнях вітчизняних фахівців [1, с. 105].

У літературі виокремлюють різні методи формування ціни. Серед методів ціноутворення виділяють витратні, ринкові та параметричні методи ціноутворення [1, с. 106]. Ціноутворення тісно пов'язане із каналами розподілу, тобто із кількістю посередників, що беруть участь в доведенні товарів до споживача. На кожному із етапів просування товару на ринку в системі економічних взаємовідносин виникає потреба застосовувати торговельні надбавки. Таке додавання у вартості товару (робіт, послуг) спричиняє зростання ціни, і відповідно, змінює її структуру. Виходячи із цього, вибір методу ціноутворення підприємствами буде різнитись.

Досить поширеними в практичній діяльності підприємства застосовують витратні методи ціноутворення. При їх застосуванні превалюючою ознакою є простота отримання інформації в системі показників ціноутворення та відносна простота системи розрахунків. Також при використанні витратного методу ціноутворення позитивною ознакою є надійність інформації та доступність отримання відомостей для проведення розрахунків при формуванні ціни. Даний метод ціноутворення доцільно застосовувати при встановленні ціни на нову продукцію, на товари штучного виробництва а також на продукцію монопольних виробництв. Простота формування ціни полягає у тому, що розрахунок продажної ціни проводиться шляхом додавання до витрат чи собівартості їх виробництва якоїсь конкретної суми очікуваного доходу. Найбільш поширені методичні підходи при виборі підприємством методу ціноутворення нами згруповано та представлено на рисунку 1.

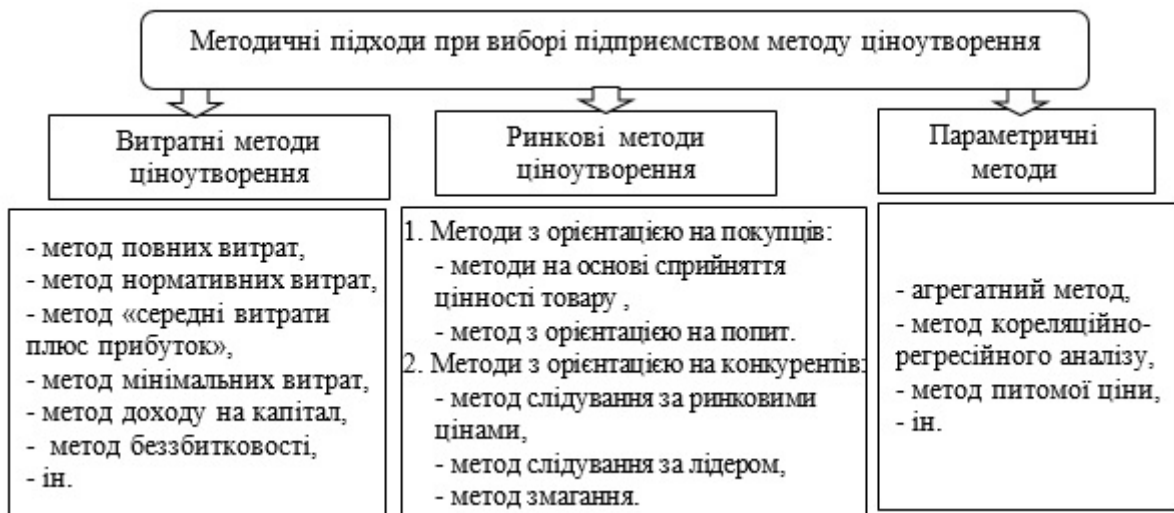

Рис. 1. Методичні підходи при виборі підприємством методу ціноутворення

Джерело: Узагальнено автором на основі [1, 2]

Дослідивши методи розрахунку цін, я прийшла до висновку, що найпоширенішим методом є «метод плюс». При застосуванні цього методу підприємство розрахунок ціни продажу здійснює шляхом підсумовування витрат на виробництво та витрат на закупівлю і на зберігання матеріалів і сировини та додаванням їх до очікуваної величини прибутку. Нами відмічено, що даний метод ціноутворення активно використовується для формування ціни товарів найширшого кола сфер діяльності. Складність лише у визначенні суми очікуваного.

Зазвичай під витратами розуміються витрати, які включають постійні та змінні витрати. Витрати також розраховуються на певну одиницю продукції, і тоді визначають середні витрати, що складаються із середніх постійних витрат та середніх змінних витрат.

Більшість менеджерів вважають за краще встановлювати відносно високу первісну ціну на товар, що просувається на ринок, щоб швидше окупити витрати, здійснені на стадії його розробки та впровадження на ринок, коли обсяги продажів відносно невеликі.

Використання методу «мінімальних витрат» в системі ціноутворення передбачає встановлення ціни на мініальному рівні, який дає можливість покрити витрати на виробництво конкретної продукції. Дана техніка ціноутворення раціональна при впровадженні нового товару на ринок. При невмілому використанні цієї методики фірмі загрожують збитки. Отже, результативність характеризується низкою показників міри досягнення встановлених цілей підприємством та показником результативності його діяльності.

Нами відмічено, що використовуючи метод «надбавки до ціни» розрахунок ціни продажу здійснюється шляхом множення ціни виробництва, ціни закупівлі та зберігання сировини й матеріалів на певний коефіцієнт додаткової вартості. На практиці, зазначений коефіцієнт визначається розподілом загальної суми

прибуток від продажу на собівартість. Можливий також підрахунок даного коефіцієнта шляхом розподілу загальної суми прибутку від продажу на ціну продажів.

Важливим способом у формуванні цінової політики є метод «цільової ціни». В його основі лежить ціна через визначення собівартості одиниці продукції із урахуванням обсягу продажу, що забезпечує отримання наміченого прибутку. Але при цьому методі ціна підраховується виходячи з інтересів продавця і не береться до уваги ставлення покупця до ціни, що встановлюється.

Слід зауважити, що на сьогодні найбільш важливим, на нашу думку, є визначення ціни з орієнтацією на попит, з урахуванням стану конкуренції на ринку. Хоча й хочеться, щоб ціна, що розраховується, покривала собівартість і цільовий прибуток, але якщо вона була визначена з ігноруванням змін і вимог попиту, що відображає купівельну спроможність ринку, то ця обставина нерідко стає причиною зриву планів фінансової діяльності компанії. Такий підхід можна реалізувати, застосовуючи ринкові методи ціноутворення. В їх основі лежить сприйняття товару покупцем. Розрахунок ціни проводиться шляхом отримання обґрунтовано максимального прибутку через призму досягнення вигідного співвідношення для фірми в частині:

- «цінність-витрати»,
- оцінки попиту,
- існуючих конкурентів.

Найбільш досконалою методологією формування ціни є застосування параметричного ціноутворення, яке реалізують через урахування залежності між техніко-економічними параметрами виробу та між ціною шляхом техніко-економічних порівнянь й розрахунків.

Отже, слід розуміти, що ефективно сформована цінова політика сприятиме зростанню обсягу товарообороту, орієнтована на оптимізацію витрат та на збільшення величини отриманого прибутку.

Список використаних джерел:

1. Ларка С. Л., Павленко В. В. Ціноутворення в системі економічного управління розвитком бізнесу. *Класичний приватний університет*. 2021. Випуск 2(25) С. 104-107
2. Могилевська О., Слободенік А., Данилевська-Жугунісова О. Ключові аспекти ціноутворення як елемент маркетингової політики підприємства. *Економічний аналіз*. 2022. Том 32. № 2. С. 140-145. DOI: 10.35774/econa2022.02.140

СУТНІСТЬ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ В СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ

Стеценко Дмитро Миколайович

магістрант, Сумський національний
аграрний університет, м. Суми, Україна

Науковий керівник: Стволол Надія Борисівна

кандидат економічних наук, доцент, Сумський національний
аграрний університет, м. Суми, Україна

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4096/>

Термін «кадровий потенціал» набув під час переходу від масового до динамічного виробництва. Це була своєрідна наукова відповідь на потребу практики забезпечити розробку високоякісного дизайну та використання відповідних навичок робітника як повного інструменту виробництва та управління [1].

Поняття «кадровий потенціал» необхідно розглядати в контексті поняття «потенціал» взагалі. Тоді вміння працювати з можливостями певного класу робітників, спеціалістів, інших робочих груп може бути розпочато відповідно до завдань і цілей, поставлених перед громадою, регіоном, групою на певному етапі розвитку.

Основу кадрового потенціалу утворюють навички працівників компанії, необхідні для вибору, виконання та координації дій, які забезпечують переваги на ринках товарів, послуг та інформації. Трудові ресурси визначають здатність організації за інших рівних умов виконувати поставлені перед ними завдання. Оскільки організація є сукупністю взаємодіючих працівників, владу працівників можна визначити, з одного боку, показниками складу працівників, а з іншого боку, особистими характеристиками та ступенями потенційної влади кожного працівника.

Крім того, владу співробітників характеризують соціально-психологічні та організаційні параметри групової динаміки: групова згуртованість, соціально-психологічний клімат, організаційна культура, діловий дух, ділове кредо та організаційні цінності.

Кадровий потенціал – сукупність якісних характеристик працівників, накопичених на різних етапах навчання та виробничої праці, які визначають можливості успішної праці та професійного розвитку.

Так, кадровий потенціал є:

1) відображенням минулого;

2) реалізація набутих знань і вмінь;

3) розвиток навичок і створення нових якостей, що містять аспекти майбутнього розвитку.

Розвиток кадрового потенціалу передбачає підвищення якості бізнес-персоналу. Його основними частинами є вибір форм і методів навчання, розвиток кваліфікації співробітників підприємства, організація

процесу навчання і підвищення кваліфікації співробітників підприємства, склад, організація навчального процесу кадрового резерву. Основна мета кадрового потенціалу – забезпечити бізнес необхідними ресурсами, які можуть вирішувати проблеми та досягати поточних бізнес-цілей і стратегій.

Слід зазначити, що необхідність збільшення ресурсів визначається насамперед тим, що певні кваліфікації, уміння та навички працівників можуть бути залучені та брати участь у роботі, тобто вони є гнучкими та здатними розвиватися та змінюватися. Управління цими розробками має здійснюватися регулярно, беручи до уваги можливу еволюцію організації на структурній фазі та процес використання людських ресурсів [2].

Управління кадровим потенціалом – одна з найважливіших функцій будь-якого бізнесу. Правильне управління персоналом дозволяє забезпечити наявність конкурентних переваг, ефективну роботу і високу продуктивність співробітників. У сучасному контексті людські ресурси слід розглядати як сукупність навичок і здібностей працівників, необхідних для виконання дій, які забезпечують стратегічну перевагу серед конкурентів.

Список використаних джерел:

1. Борщ В. І. Сучасна парадигма системи управління персоналом закладу охорони здоров'я. *Економіка та управління національним господарством*. 2019. № 1(69). 73-79.
2. Колот А.М. Економіка праці і соціально-трудова відносини: підручник. КНЕУ, 2018. 711 с.

МІЖНАРОДНІ ТА НАЦІОНАЛЬНІ СТАНДАРТИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Сьомченко Вікторія Вікторівна

*кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку та оподаткування, Запорізький національний університет
ORCID: 0000-0003-4860-0964*

Корохова Марина Сергіївна

*студентка, Запорізький національний університет
ORCID: 0000-0003-1985-2820*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4038/>

На сьогоднішній день в Україні відбуваються зміни та перебудовування бухгалтерського обліку через війну та паралельну інтеграцію країни у Європейський союз. Тому бухгалтерським облік повинен бути простим а зрозумілим аби уникнути будь-яких економічних перешкод та виходу не тільки на національний ринок, але і на міжнародний.

Усі підприємства будь-якої форми власності, величини та галузі мають основні засоби, які є вагомою частиною та формує виробничу потужність. І тільки правильне ведення бухгалтерського обліку основних засобів забезпечить стабільну та ефективну роботу підприємства. Також, основні частини є вагомою частиною балансу та це суттєво впливає на показники та фінансовий результат, саме тому порівняльний аналіз є актуальним.

Перше, що можна порівняти, це визначення. За Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7, основні засоби – це матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, виконання робіт і надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік) [1].

За Міжнародним стандартом бухгалтерського обліку 16, основні засоби – це матеріальні об'єкти, що їх:

- 1) утримують для використання у виробництві або постачанні товарів чи наданні послуг для надання в оренду або для адміністративних цілей;
- 2) використовуватимуть, за очікуванням, протягом більше одного періоду [2].

На перший погляд, визначення дуже схожі. Але за МСБО немає уточнення що є предметом основних засобів.

Є різниця між визначенням класифікацій ОЗ, які наведені нижче у таблиці 1.

Таблиця 1.

Класифікація основних засобів за МСБО 16 та П(С)БО 7

Класи ОЗ за МСБО 16	Групи ОЗ за П(С)БО 7
Земля	Земельні ділянки
Машини та обладнання	Машини та обладнання
Кораблі	Багаторічна насадження та плодоносні рослини
Меблі та приладдя	Транспортні засоби
Земля та будівлі	Капітальні витрати на поліпшення земель
Офісне обладнання	Інструменти, приладдя, інвентар
Літаки	Будівлі, споруди та передавальні пристрої
Автомобілі	Тварини
	Інші основні засоби

Джерело: сформовано автором на основі [1, 2]

МСБО 16 наводить класи основних засобів, тоді як П(С)БО 7 класифікує основні засоби за групами. На відміну від міжнародних стандартів у національних інші необоротні матеріальні активи виділено у самостійну групу.

Якщо казати про амортизацію, за П(С)БО 7 визначено п'ять методів (прямолінійний, зменшення залишкової вартості, прискорене зменшення залишкової вартості, кумулятивний, виробничий) [1], коли а МСБО 6 тільки три методи: прямолінійний, зменшення залишку, суми одиниці продукції [2].

Також, у МСБО 16 є несуттєвими початок та кінець нарахування амортизації, навіть вартість землі може бути амортизована, а в національному стандарті терміни амортизації чітко прописані, земля не амортизується. Ще одна відмінність в тому, що за національними стандартами якщо відбувається модернізація, добудова чи реконструкція основного засобу, амортизація призупиняється.

Роблячи висновок з проведеного аналізу, можна сказати, що П(С)БО 7 та МСБО 16 схожі між собою, але мають такі відмінності як: визначення ОЗ, класифікація (групи та класи), методах амортизації тощо. Аби наші підприємства виходили на міжнародний ринок, треба або підлаштовувати національні стандарти більш під міжнародні, прийти до одного терміну, класифікації та амортизації, або переходити на МСБО.

Список використаних джерел:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»: затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 № 92 (із змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text> (дата звернення: 17.11.2022).
2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби»: затверджено Радою з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку від 01.01.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_014#Text (дата звернення: 17.11.2022).

ПІДХОДИ ДО РОЗРОБКИ КОНКУРЕНТНОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Тесленок Ірина Миколаївна

кандидат економічних наук, доцент,

Національний університет «Запорізька Політехніка»

Коцур Раджита Арсенівна

студентка, Національний університет «Запорізька Політехніка»

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4044/>

Сьогодні основною метою діяльності кожного підприємства є стабільне функціонування, стійка конкуруюча позиція на ринку та можливість витримати всі наслідки зовнішніх випробувань, таких як пандемія у 2020 році та воєнний стан.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що визначення правильного стратегічного курсу у такий складний час для галузі та країни в цілому є найбільш відповідальною справою для підприємства, оскільки формує пріоритети його діяльності на довгострокову перспективу.

За даними Укрінформу і за спільними оцінками Мінекономіки України та Київської школи економіки (KSE), станом на вересень 2022 найбільша частка непрямих втрат внаслідок повномасштабної війни, яку розпочала Росія, сфері промисловості та українським підприємствам – \$29,8 млрд [1].

Згідно з даними дослідження «стану та потреб українського бізнесу під час воєнного стану», проведеним Центром розвитку інновацій, Офісом з розвитку підприємництва та експорту, національним проектом Дія.Бізнес спільно з Advanter Group, 39,9% всіх підприємств в Україні повністю або майже зупинені [2].

Наразі підприємства стикаються з цілою низкою проблем: скорочення попиту на продукцію через втрату платоспроможності населення України, зменшення сировинної бази та проблеми з логістичними поставками з окупованих територій країни, скорочення співробітників через труднощі з оплатою праці. Другорядними, але не менш важливими, причинами є відсутність досвіду стратегічного планування вітчизняних підприємств за таких умов, а також брак кадрів відповідної кваліфікації для здійснення управлінських стратегічних дій.

Розробка та реалізація ефективної конкурентної стратегії має забезпечити реалізацію максимальних можливостей суб'єкта підприємництва, сформувати позитивний імідж підприємства, забезпечити високе положення на ринку та прибутковість діяльності.

Сучасні підходи до розробки конкурентної стратегії можна звести до трьох основних видів: процесного, системного, ситуаційного [3, с. 29].

Враховуючи сучасне економічне становище українських підприємств харчової промисловості, найбільш прийнятною для реалізації в їх практичній діяльності вважаємо саме ситуаційний підхід, який являє собою логічне продовження теорії систем, спосіб мислення відносно організації, що розглядає конкретні ситуації, а саме: виділення факторів, що створили певну ситуацію і є найбільш впливовими, визначення недоліків і переваг, обмежень і наслідків ситуації, обрання специфічних прийомів і методів управління для конкретної ситуації, якою зараз являється воєнний стан запроваджений у країні.

Список використаних джерел:

1. Kyiv School of Economics. Київ, 2022. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-pryamih-zadokumentovanih-zbitkiv-infrastrukturi-skladaye-110-4-mlrd-minimalni-potrebi-u-vidnovlenni-zruynovanih-aktiviv-zrosli-do-188-mlrd/> (дата звернення: 17.11.2022).
2. Center for innovations development: «Стан та потреби бізнесу в Україні: регіональні тенденції, літо 2022», 2022. URL: <https://cid.center/state-and-needs-of-business-in-ukraine-regional-trends-summer-2022/> (дата звернення: 17.11.2022).
3. Кравченко М. О. Системний менеджмент: Конспект лекцій: навч. посіб. Київ, 2021. 112 с.

ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Чичиндаєва Єлизавета Євгеніївна

бакалавр, Державний торговельно-економічний університет

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4091/>

Практично, коли знаходишся в невідомій ситуації, яка складається в майбутньому. Потрібно шукати певні рішення, розробляти план, спираючись на імовірнісні характеристики. Тобто потрібно діяти в умовах невизначеності, розв'язувати певні завдання оптимального пошуку. Такі завдання формулюються окремим найкращим рішенням наперед заданій множині допустимих рішень.

Основною інформацією, необхідною для розв'язання, є виробнича функція, яка є залежністю виробництва від двох аргументів: рішення та ситуації. Головний крок при її розв'язанні полягає у поєднанні виробничої функції та функції ризику. Остання відображає залежність ступеня ризику реалізації планів. Методи поєднання є різні та неоднозначні, які залежать від критеріїв ризику, які обирає сама людина.

Головними причинами невизначеності можуть бути:

- невизначений характер науково-технічного процесу;
- динамічні зміни внутрішніх та зовнішніх умов розвитку економіки, які впливають на стан підприємства;
- неминучі похибки при використанні та аналізі систем;
- розширення творчої активності працездатного населення;
- необхідність проектування потужних інформаційних потоків з допомогою комп'ютерної бази даних;
- імовірнісний характер основних економічних параметрів.

Планування в умовах кризи є швидке реагування на поточні зміни зовнішнього середовища через прийняття оперативних рішень щодо корегування та уточнення квартальних планів.

Важливим завданням в таких умовах стає розвиток гнучкого планування виробничої діяльності підприємства. Динамічне планування застосовується в умовах підвищеної нестабільності та динамічності зовнішнього середовища. При застосуванні динамічного планування відбувається постійне оновлення даних і відображення всіх змін у режимі реального часу, тобто планування на основі реальних даних підприємства. Виділяючи слабкі місця, слід спрямовувати всі сили на їхнє усунення.

Серед основних підходів щодо підвищення ефективності планування в умовах кризи, які повинні дотримуватися підприємства, для того щоб втриматися на ринку і продовжувати своє успішне існування є такі:

- зниження деталізації, підвищення гнучкості та оперативності планування;
- розробка антикризових асортиментів продукції, що дозволить ефективно функціонувати в умовах зниження попиту;

- планування бюджету компанії, планування витрат і передача повноважень із управління витратами менеджерам підрозділів, що дозволить значно знизити витрати компанії;

- стежити за досвідом закордонних підприємств і по мірі можливості втілювати на власних підприємствах;

- на період кризи не планувати довгострокових інвестиційних проектів, які не принесуть доходу в найближчому майбутньому;

- застосування динамічного планування та своєчасне внесення змін до планів;

- планування виходячи з песимістичного прогнозу, що дозволяє підготуватися до гіршого варіанту розвитку подій;

- використання в антикризовому плануванні експертні оцінки співробітників, що дозволяє за короткий термін ефективно використовувати величезний досвід і знання, накопичені топ-менеджерами компанії.

Також важливе значення при плануванні діяльності підприємств, що діють в невизначеному ринковому середовищі, належить сценарному плануванню. При сценарному плануванні підприємство визначає ключові фактори зовнішнього середовища, які впливають на його діяльність, далі формулює якісно різні варіанти розвитку подій, на основі яких прогнозує як будуть змінюватися ці чинники та відповідні ринки. При цьому підприємство складає різні варіанти плану. На наступному етапі визначаються ризики та можливості для компанії в кожному сценарії. Таке планування дозволяє підприємству моделювати чисельні можливі зміни не тільки для того, щоб вибрати з них найбільш прийнятні, але і щоб мати в своєму розпорядженні запасні рішення, забезпечуючи швидку і раціональну реакцію на них.

Отже, планування ризику в діяльності підприємства дасть можливість зменшити невизначеність, усунути конфліктність, розробляти і приймати точніші плани, оптимізувати ресурси і у результаті підвищити стабільність і ефективність діяльності підприємства на ринку.

Список використаних джерел:

1. *Пастухова В. В.* Стратегічне управління підприємством: філософія, політика, ефективність. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2002. – 302 с.
2. *Вітлінський В. В.* Аналіз, оцінка і моделювання економічного ризику. [Текст]. – К.: ДЕМІУР, 1996. – 211 с.
3. *Кобзій О. В.* Застосування методу динамічного планування в діяльності підприємств в умовах економічної кризи/ *О. В. Кобзій*// Економічний Вісник Донбасу. – 2009. – № 4 (18). – С. 80-83.

DIGITAL-ART ЯК НАПРЯМОК РОЗВИТКУ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Козібрда Сергій Володимирович

кандидат педагогічних наук, Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка
ORCID: 0000-0003-4218-0671

Навізівська Наталія Богданівна

студентка, Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4101/>

Сучасні цифрові технології диктують розвиток усіх галузей знань людини. Така сфера образотворчого мистецтва, як живопис, не залишається осторонь.

Деякі дослідники відзначають, що у час інформаційних технологій, новим орієнтиром використання комп'ютера є комп'ютерна графіка. Вона займає одну з перших позицій у цифровій мистецькій діяльності [1].

Живопис як вид образотворчої діяльності супроводжує людство всіх етапах розвитку. Шляхом створення картин відбувається відображення епохи, історичних подій, основ звичайного життя та святкових заходів. Мистецтво, будучи особливим змістовним різновидом свідомості суспільства, може розповісти про певний історичний період, про його особливості та характерні риси [2].

У науковій літературі Digital-Art окреслюється створення електронних зображень, здійснюване з допомогою використання людиною комп'ютерних імітацій традиційних інструментів художника (наприклад, пензлі, полотна, фарби, пастель) [3]. При цьому вказується, що це зручний вид діяльності, що вимагає лише сучасних технічних засобів та програмного забезпечення.

Застосування сучасних технічних новинок та знань у галузі інформаційно-комп'ютерних технологій – це результат науково-технічного прогресу. Розвиток цифрового цифрових програмних засобів дозволяє навіть художникам-початківцям максимально використовувати свій талант і технічні можливості домашнього комп'ютера. Так, до актуальних технічних програм, у яких можна професійно створювати картини у різних стилістичних напрямках, можна віднести Krita, Gimp, Affinity Designer, BlackInk, Corel Painter, Adobe Photoshop, Adobe Illustrator. Також можливо малювати за допомогою графічного планшета, який є пристроєм з плоскої основи не великої товщини, який називається робочою областю та електронного пера. При взаємодії пера з робочою поверхнею на екрані комп'ютера відображаються штрихи, які є складовою малюнка або тексту. І якщо програми дозволяють малювати в якомусь стилі, а також допомагають усунути недоліки, замінити відсутність

навичок, умінь у малюванні, то графічний планшет дозволяє реалізувати власний власний стиль та майстерність художника. До позитивних характеристик Digital-Art можна віднести доступність, велику швидкість виконання роботи, цікавий уніфікований інструментарій. Економія часу при підготовці до малювання також присутня – не потрібно змішувати фарби, готувати особливі інструменти, місце роботи та спеціальне світло. Звичне зручне місце роботи за персональним комп'ютером чи ноутбуком дозволяє творити, не відволікаючись на побутові речі. Також Digital-Art дозволяє змішувати стилі, отримуючи унікальні зображення. Однак, при створенні малюнків за допомогою сучасних цифрових технологій існує низка складнощів, з якими може зіткнутися і сам художник, і поціновувачі його творчості.

По-перше, це складність оволодіння відповідним програмним інструментарієм. Художник у Digital-Art повинен правильно встановити та використовувати програмне забезпечення, щоб досягти потрібного стилю та відображення практичних навичок. Так, сучасні програми дозволяють використовувати налаштування пензля, полотна, шари, ефекти тіней, свічення, контурів, скосів, інструменти керування кольором та текстурами, фільтри світлокореції та інші можливості. Весь інструментарій міститься у програмному забезпеченні, і на етапі встановлення, і перед початком створення зображення потребує оволодіння певними програмними навиками.

Цифровими художниками стають в основному найенергійніші та найцікавіші люди, які вміють навчатися і знаходити інформацію самостійно; дизайнери та поліграфісти (мають досвід роботи з графікою на персональному комп'ютері) [4].

По-друге, необхідність наявності сучасного та потужного комп'ютера з великим обсягом оперативної пам'яті, що дозволить створювати зображення з великою роздільною здатністю, обробляти їх та зберігати.

По-третє, у рамках роботи в напрямку Digital-Art виникає питання з авторськими правами на отримані зображення. Існує можливість копіювання твору безліч разів, що ставить під удар самого автора. І якщо питання з самим.

По-четверте, не кожен дизайнер має спеціальну профільну освіту, а можливості Digital-Art взагалі не вимагають наявності художньої майстерності. У науковій літературі зазначається, що не кожен цифровий художник достатньо володіє навичками композиції, колористики і перспективи, поверхово знається на анатомії людини і тварин [3].

Таким чином, розвиток сучасних комп'ютерних технологій спричиняє впровадження деяких напрямів гуманітарного знання у технічну сферу з використанням сучасних можливостей технічних засобів. Digital-Art на етапі розвитку комп'ютерних технологій – це перспективний напрям для сучасного художника. Результати такої діяльності можуть бути використані відразу після завершення роботи. Не потрібно чекати, щоб висохли фарби, немає необхідності оцифровувати створений малюнок, особливо великого розміру. Дуже зручно використовувати результати цифрового живопису у дизайні, підготовці макетів книг та журналів, рекламній сфері.

Література:

1. Єрохін С. В. Автореферат дисертації на тему «Естетика цифрового комп'ютерного зображувального мистецтва» / С.В. Єрохін. – 2010. – 360 с.
2. Lopes D. A. Philosophy of Computer Art. Routledge / D. A. Lopes, 2009. – 160 pp.
3. Wands B. Art of The Digital Age. L.: Thames & Hudson / B. Wands, 2006. – 224 pp.
4. Popper F. From Technological to Virtual Art. MIT Press / F. Popper, 2007. 471 pp.

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЕТАПІ КОНЦЕПТУАЛЬНОГО ПРОЕКТУВАННЯ БЕЗПІЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ АПАРАТІВ

Мураховська Олена Анатоліївна

старший викладач, Національний аерокосмічний університет

ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»

ORCID: 0000-0002-6170-5173

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4063/>

Інтенсивний розвиток безпілотних літальних апаратів (БПЛА) пояснюється цілою низкою їх переваг: багатоцільовим призначенням; дешевизною проектування, виготовлення та експлуатації; можливістю прихованого застосування, здатністю виконувати завдання в умовах, небезпечних для життя людини та збереження літального апарату (ЛА).

Як і проектування звичайного ЛА, розробка БПЛА складається з кількох етапів, першим із яких є зовнішнє (концептуальне) проектування, у ході якого формується основна концепція БПЛА [1]. Реалізація обраних на цьому етапі рішень дозволяє на наступних етапах проектування забезпечити здатність виконувати як основні, так і допоміжні цільові призначення, а також ефективність БПЛА, що розробляється [2]. Правильний вибір напрямів творчого пошуку на етапі зовнішнього проектування є вирішальною умовою для здійснення всієї програми розробки БПЛА. Методи вирішення проблем концептуального проектування належать до класу евристичних, тому вони важко піддаються формалізації та автоматизації [3]. Укрупнений алгоритм розв'язання задачі запропонованим методом наведено на рисунку 1.

Рисунок 1. Укрупнений алгоритм методу зовнішнього проектування БПЛА

На першому етапі необхідно сформулювати науково-обґрунтований комплекс вимог до створюваного БПЛА. Далі формуються набори альтернативних варіантів рішення для кожної з виділених підсистем БПЛА, набори всіх можливих конструктивних рішень та вводяться вагові коефіцієнти, що характеризують перспективність, бажаність застосування саме такого рішення в конструкції БПЛА. Критерієм оцінки сформованого варіанта є комплект коефіцієнтів, що формується за заданим алгоритмом для кожної підсистеми. Метод має ряд принципових переваг:

- найбільш оригінальні та перспективні варіанти рішень не втрачаються за психологічним бар'єром розробника нової конструкції;

•розробнику надається можливість здійснювати аналіз різноманітних варіантів конструкції виробу, що проектується;

•метод органічно включає кращі прийоми брейнстормінгу, наочний і легко автоматизується.

Таким чином, запропонований метод та його програмна реалізація САКОПР є потужним автоматизованим інструментом для генерації, подальшого аналізу та селекції множини альтернативних варіантів БПЛА, що проектується.

Список використаних джерел:

1. Концепции развития современной авиационной техники основных назначений : инновац. учеб. для неавиационных специальностей аэрокосм. ун-та / В. А. Богуслаев, А. И. Рыженко, Е. А. Мураховская, Р. Ю. Цуканов. – Запорожье : Просвіта, 2020. – 707 с.

2. Мураховська О. А. Аналіз невизначеностей при концептуальному проектуванні безпілотної авіаційної техніки у єдиному інформаційному просторі [Текст] / О. А. Мураховська, О. І. Риженко // Всеукраїнська науково-технічна конференція «Інтегровані комп'ютерні технології в машинобудуванні ІКТМ-2017»: Тези доповідей. – Харків: Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», 2017. – Том 1. – с. 256.

3. Мураховська О. А. Технологія пошуку оптимальних концептуальних рішень багатоступінчастих авіаційних систем з різним принципом дії ступенів / О. А. Мураховська // Вісник Харківського університету. Серія: Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих вчених м. Харкова. – 2001. – № 506. – Ч. 2. – С. 138-140.

ІНФОРМАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ ПЕРЕВІРКИ ІНФОРМАТИВНОСТІ КРИТЕРІЮ СТЬЮДЕНТА У ЗАДАЧАХ ЗМІНИ МАТЕМАТИЧНИХ ОЧІКУВАНЬ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ ВИМІРЮВАНЬ

Поліщук Олександр Олександрович

*магістр, Дніпровський національний
університет імені Олеся Гончара*

Астахов Дмитро Сергійович

*старший викладач, Дніпровський національний
університет імені Олеся Гончара*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4052/>

Одним з поширених методів класичної математичної статистики щодо перевірки нульової гіпотези про рівність середніх значень двох експериментальних вибірок є критерій Стьюдента (t-критерій) [1]. Класична математична статистика запропонує альтернативи критерію Стьюдента

при випадках, коли експериментальні вимірювання мають різну природу походження та їх статистичні параметри різні. Найбільш поширеними є двовибірковий критерій Стьюдента, який в свою чергу використовується для незалежних вибірок вимірювань та двовибірковий критерій Стьюдента для залежних вибірок, окрім цього існує одновибірковий; також існують непараметричні аналоги критерію Стьюдента.

Розробка інформаційної технології щодо автоматизації процесів дослідження експериментальних вибірок, а саме проведення розрахункового експерименту та перевірка гіпотези про зміну математичних очікувань двох експериментальних вибірок вимірювань, за допомогою використання критерію Стьюдента.

Залежно від формулювання статистичних гіпотез розрізняють параметричні і непараметричні статистичні гіпотези. Більшість параметричних методів розроблені для нормально розподілених сукупностей. Деякі методи дозволяють аналізувати дані, розподілені за іншими законами (наприклад, біноміальному або Пуассона). Непараметричні методи дозволяють досліджувати дані без припущень про характер розподілу, а також можуть бути застосовані в тих випадках, коли змінні, які вимірюються, виміряні за допомогою порядкової або метричної шкали [2]. Непараметричні методи найбільш прийнятні, коли обсяг вибірок малий. Якщо експериментальні вимірювання при $n > 100$, то не має сенсу використовувати непараметричні методи. У випадку $n > 100$ вибіркові середні підкоряються нормальному закону, навіть якщо вихідна змінна не є нормальною або виміряна з похибкою. Таким чином, параметричні методи, які є більш чутливими (мають більшу статистичну потужність), практично завжди підходять для великих вибірок.

Однією з головних переваг t-критерію є широта його застосування. Він може бути використаний для зіставлення середніх у зв'язкових та нескладних експериментальних вибірок вимірювань, причому вибірки можуть бути не рівні за величиною.

Для застосування t-критерію Стьюдента необхідно дотримуватися таких умов:

1. Вимір може бути проведений у шкалі інтервалів та відносин.
2. Порівнянні вибірки мають бути розподілені за нормальним законом.

Для перевірки працездатності запропонованої інформаційної технології та використовуючи програмний генератор випадкових величин з рівномірним законом розподілу ймовірності було сформовано три вибірки з логістичним і експоненціальним законами розподілу ймовірності $x_{1(k_j)}$, $x_{2(k_j)}$ и $x_{3(k_j)}$, де j – номер експерименту ($j=1, 2, \dots, N$), k – номер вимірювання ($n=1, 2, \dots, n$). Всі вибірки формувалися з однаковими математичними очікуваннями. Вони впорядковуються наступним чином

$$x_{(1)}^* < x_{(2)}^* < x_{(3)}^* \dots < x_{(i-1)}^* < x_{(i)}^* \dots < x_{(n)}^*.$$

Проведені дослідження дозволили надійти наступного висновку: користуватися t-критерієм можливо у випадку щодо вибірок випадкових величин, законів розподілу відмінних від нормального. Для прикладу було взято два закони: логістичний – злегка асиметричний і експоненціальний – яскраво виражений асиметричний. Для цих двох законів розподілу був розрахований t-критерій, який спочатку був застосований для випадкових величин з нормальним законом розподілу.

Таким чином, проведені дослідження показали, що при проведенні обчислювальних експериментів з перевірки інформативності критерію Стьюдента для вибірок експериментальних вимірювань з законами розподілу відмінними від нормального (експоненціальний і логістичний) при малій довжині вибірки, можна зробити висновок, що цей критерій можна використовувати для статистичного аналізу в образі експериментальних вимірювань з невідомими статистичними закономірностями.

Список використаних джерел:

1. Закс Л. Статистическое оценивание / Л. Закс. – М.: Статистика, 1976. – С. 598.
2. Холлендер М., Вулф Д. А. Методы непараметрической статистики / М. Холлендер, Д. А. Вулф. Пер. с англ. М.: Финансы и статистика, 1983. – С. 518.

ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ І ТЕХОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ОПТИМАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Скращук Лариса Вікторівна

*кандидат економічних наук, Чернівецький національний
університет імені Ю. Федьковича
ORCID: 0000-0001-7842-1540*

Щербанік Христина Романівна

*магістр, Чернівецький національний
університет імені Ю. Федьковича*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4068/>

Роль інформаційних систем і технологій у сучасному світі невпинно зростає, оскільки вони займають особливе місце як в організації виробничої діяльності підприємства, так і при прийнятті оптимальних управлінських рішень.

Для окремих суб'єктів господарювання зазначені системи мають фундаментальне та вирішальне значення. До таких суб'єктів господарювання можна віднести підприємства та компанії, ефективність управлінських дій яких значною мірою залежить від якості та швидкості інформаційного забезпечення, адже наявність своєчасної та достовірної економічної інформації разом з трудовими, матеріальними та вартісними ресурсами є однією з найважливіших умов успішної діяльності підприємства.

На сучасному етапі розвитку технології не існує єдиного загальноприйнятого визначення інформаційних систем. Зміст цього поняття можна описати з різних поглядів, наприклад:

- з технічного погляду – інформаційними системи вважають набір взаємозалежних компонентів, які збирають, зберігають, опрацьовують та розподіляють інформацію з метою забезпечення управління підприємством та підтримки прийняття управлінських рішень;

- з ділового погляду – під інформаційними системами розуміють сукупність інформації, апаратно-програмних та технологічних засобів, засобів комунікації, методів і процедур опрацювання даних та персоналу, які організують збирання, зберігання, опрацювання та розподіл інформації для підготовки та прийняття управлінських рішень;

- з семантичного погляду – інформаційні системи – це сукупність різноманітних взаємопов'язаних або взаємозалежних відомостей про стан об'єкта управління та процеси, які в ньому відбуваються; відомості виражені в показниках, зібрані та опрацьовані за допомогою інформаційних технологій за визначеною методикою та за заданим алгоритмом [1].

Проте є дещо спільне між усіма визначеннями інформаційних систем, а саме завдання, які вони виконують. До основних завдань варто віднести три складові:

- збір інформації з різних джерел;
- реєстрація, опрацювання та зберігання інформації, що характеризує стан підприємства та управлінням ним;
- розподіл інформації між підрозділами та окремими виконавцями у відповідності до їх завдань та цілей.

Створення інформаційної системи підприємства має базуватись на певних принципах, серед яких основними є: відповідність цілям організації та методам автоматизації ділових процесів; створення у відведений проміжок часу із дотриманням обмежень бюджету проекту; наявність можливостей для супроводження роботи системи, її модифікації та «нарощування» відповідно до динамічних змін зовнішнього та внутрішнього середовищ підприємства; забезпечення інтеграції новоствореної системи з базами даних і технікою, які вже існують на підприємстві; зниження трудомісткості шляхом застосування методів оптимізації на кожному етапі її створення та експлуатації [2].

У сучасному розумінні інформаційну систему підприємства слід розглядати як програмний комплекс, що є сукупністю окремих модулів, які стосуються усіх сфер діяльності підприємства та взаємодіють в режимі реального часу. Це дозволяє прийняти своєчасні та ефективні рішення на різних рівнях управління підприємством. Ця технологія відіграє дуже важливу роль у процесі прийняття рішень як вищого керівництва, яке швидко отримає достовірну та об'єктивну інформацію про роботу всього підприємства, так і керівників середнього та нижчого рівня, які можуть контролювати заплановані завдання та коригувати роботу своїх відділів, що в свою чергу дозволить уникнути помилок при виконанні різноманітних операцій

за допомогою структурної моделі управління інформаційною системою підприємства.

Впровадження інформаційної системи робить підприємство більш гнучким до змін зовнішнього середовища, дозволяє оперативно реагувати на нові запити споживачів, що, у свою чергу, дає можливість підприємству збільшити обсяги продажів. Крім того, інформаційні системи дозволяють підприємству розподіляти робочий час таким чином, щоб працівники мали можливість виконувати свої обов'язки на висококваліфікованому рівні, не витрачаючи час на аналіз, обробку та систематизацію великої кількості даних. Ця перевага інформаційних систем дозволяє збільшити продуктивність праці та ефективність роботи підприємства в цілому. Однак, важливим етапом для досягнення поставлених цілей є саме вибір необхідного програмного продукту, який має максимально відповідати вимогам щодо організації ефективного документообігу та інформаційного обміну.

Для інформаційних систем характерні постійні зміни, які відбуваються впродовж усього періоду їх існування. Це пояснюється постійним розвитком інформаційних технологій та нових моделей корпоративного бізнесу, постійним прагненням підприємців підвищити ефективність обробки інформації та прийняття управлінських рішень. Як наслідок – поява нових, якісніших програмних засобів, які активно впроваджують в свої процеси керівники підприємств та компаній. Проте, на жаль, ще значна кількість українських підприємств не використовує інформацію системно або невдало впроваджує інформаційні системи, що пов'язано з недосконалістю технічних засобів. Зазначені проблеми ще раз підкреслюють необхідність ІТ-модернізації більшості вітчизняних підприємств.

Інформаційні системи, які застосовуються на сучасних підприємствах, повинні відповідати критеріям мінімальної вартості обладнання і програмного забезпечення, максимальної простоти використання, гнучкості, захисту та безпеки даних, сумісності нової технології з уже наявним обладнанням і програмним забезпеченням [2]. Крім цього, зважаючи на постійний розвиток інформаційних систем, впроваджена на підприємстві інформаційна технологія має враховувати надзвичайно високу швидкість її зміни у відповідності до нових викликів чи версій. Нехтування цим фактом може призвести до швидкого морального старіння інформаційної технології та необхідності вживання заходів щодо її модернізації [2].

Таким чином, враховуючи зазначені переваги, принципи та критерії застосування інформаційних систем на підприємстві, приходимо до висновку, що при гармонійному їх впровадженні в організаційну структуру компанії досягається більш конкурентоспроможний рівень підприємства, шляхом прийняття оптимальних управлінських рішень.

Список використаних джерел:

1. Юрчук Н. П. Інформаційні системи в управлінні діяльністю підприємства. *Агросвіт*. 2015. № 19 – С. 53-58. URL: <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=2008&i=10>.
2. Пурій Г. М. Інформаційні системи і технології в управлінні діяльністю підприємства. *Ефективна економіка*. 2019. № 6. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7127>.

ІНФОРМАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ГІПОТЕЗ ПРО РІВНІСТЬ МАТЕМАТИЧНИХ ОЧІКУВАНЬ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ ВИМІРЮВАНЬ КРИТЕРІЯМИ СТЬЮДЕНТА ТА ВАН ДЕР ВАРДЕНА

Стояк Яна Вікторівна

магістр, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Клименко Світлана Володимирівна

кандидат технічних наук, доцент, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4054/>

Зважаючи на тенденцію феноменального прискорення нагромадження даних у сучасному світі, тема їх ефективного аналізу є надзвичайно актуальною. Виходячи з цього, правильний вибір методів статистичного аналізу є критично важливим для покращення роботи різних галузей (наприклад, медицина, машинобудування, неруйнівний контроль тощо), в яких будуть застосовані ці методи.

Метою роботи є розробка інформаційної технології, за допомогою якої проведено порівняння математичних очікувань при застосуванні параметричного та непараметричного критеріїв для різних за довжиною вибірок випадкових величин. Наразі науковці, що досліджують статистичний аналіз дійшли висновку, що параметричні критерії є менш універсальними, але при цьому вони потужніші та ефективніші за непараметричні критерії [1]. Предметом дослідження є перевірка правильності даного твердження.

Параметричні критерії – це ті, які роблять припущення щодо параметрів розподілу випадкових величин, з яких складається вибірка. Це часто припущення про те, що дані розподілені за нормальним законом розподілу. Непараметричні критерії можуть використовуватися коли дані розподілені як за нормальним законом розподілу, так і за іншими (експоненціальними, логістичний, Релея, тощо).

Якщо використовувати непараметричні критерії в усіх випадках, то це б позбавило клопоту перевірки нормальності. Однак параметричним критеріям надають перевагу з наступних причин:

1. Часто потрібна не лише перевірка значущості; досліджується також і вибірка, з якої надійшли зразки, і це найкраще зробити з допомогою оцінки параметрів і довірчих інтервалів.

2. Важко виконувати гнучке моделювання за допомогою непараметричних тестів.

3. Параметричні тести зазвичай мають більшу статистичну потужність, ніж їхні непараметричні еквіваленти. Іншими словами, існує більша ймовірність виявити значні відмінності між вибірками, коли вони справді існують.

Вхідними параметрами у досліді будуть виступати вибірки розміром 10, 20 та 40; з логістичним та експоненціальним законами розподілу ймовірностей; з довірчим інтервалом із надійністю 0,95. У якості критеріїв для порівняння обрано: параметричний критерій Стюдента та еквівалентний непараметричний критерій Ван дер Вардена.

Досліджуючи ці критерії у віртуальному середовищі MATLAB, для критерію Стюдента використовується формула:

$$z = (\bar{x} - \bar{y}) \left\{ \frac{\sigma_1^2}{n} + \frac{\sigma_2^2}{n} \right\}^{-\frac{1}{2}},$$

а для Ван дер Вардена наступна:

$$X = \sum_{i=1}^m u \frac{R_i}{m+n+1},$$

де u – γ -квантиль стандартного нормального розподілу.

Для обчислення квантилів $u \frac{R_i}{m+n+1}$ може бути застосовано наближення

$$u \frac{R_i}{m+n+1} \approx 4.91 \left[\left(\frac{R_i}{m+n+1} \right)^{0.14} - \left(1 - \frac{R_i}{m+n+1} \right)^{0.14} \right].$$

Гіпотеза зсуву відхиляється, якщо $|X| < x_\alpha$, де x_α – критичне значення, наведене у спеціальній таблиці [2].

При $n \geq 20$ розподіл X задовільно описується нормальним із середнім $\mu = \mathbf{M}(x) = 0$ та дисперсією

$$\mathbf{D}(x) = \frac{mn}{(m+n)(m+n-1)} \sum_{i=1}^{m+n} u^2 \frac{R_i}{m+n+1}.$$

Якщо $|X^*| = \left| \frac{X}{\mathbf{D}(x)} \right| < u \frac{1+\alpha}{2}$, гіпотеза зсуву відхиляється з достовірністю α [2].

Виконуючи порівняння критеріїв отримуємо результати представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Розмір вибірки <i>n</i>	Критерій Стьюдента		Критерій Ван дер Вардена	
	Логістичний	Експоненційний	Логістичний	Експоненційний
10	0,9781	0,9756	0,9594	0,9568
20	0,9741	0,9709	0,9725	0,9673
40	0,9688	0,9671	0,9851	0,9804

З отриманих даних можна зробити висновок, що при $n \rightarrow \infty$ ефективність критерію Ван дер Вардена не поступається ефективності критерію Стьюдента.

Виходячи з інформації про універсальність, потужність та ефективність різних типів критеріїв за певних умов та з різною довжиною вибірок, є змога краще застосовувати статистичний аналіз у різноманітних сферах: науках (від фізики до соціології), виробництва, техніки, соціально-економічної сфери тощо.

Список використаних джерел:

1. Методи аналізу даних : навчальний посібник для студентів / В. Є. Бахрушин. – Запоріжжя : КПУ, 2011. – 268 с.
2. Кобзарь А. И. Прикладная математическая статистика. – М.: ФИЗМАТЛИТ, 2006. – 816с.

ІНФОРМАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНФОРМАТИВНОСТІ ГІПОТЕЗ ПРО РІВНІСТЬ МАТЕМАТИЧНИХ ОЧІКУВАНЬ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ ВИМІРЮВАНЬ КРИТЕРІЯМИ СТЬЮДЕНТА І ВІЛКОКСОНА

Федоренко Олексій Дмитрович
магістр, Дніпровський національний
університет імені Олеся Гончара

Клименко Світлана Володимирівна
кандидат технічних наук, доцент,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Інтернет-адреса публікації на сайті:
<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4053/>

Невід’ємною складовою сучасного світу являється статистичне оброблення результатів вимірювань. На сьогоднішній день, значимість цього процесу постійно зростає, так як застосування методів вимірювань посідає важливе місце у житті людства, де об’єкти вимірювань чітко описуються імовірнісними законами. Обробка та аналіз результатів вимірювань

присутня, насамперед, у великій кількості підприємств, які здійснюють перевірку приладів або самі являються їх виробниками, так наприклад, у неруйнівному контролі виробів машинобудування, медицині, психології, соціології, тощо [1-3]. Проведення аналізу експериментальних даних дозволяють отримати інформацію щодо пояснення причинно-наслідкових зв'язків та подальших прогнозів явищ, що спостерігаються. Характер та сутність причинно-наслідкових зв'язків між явищами, які досліджуються та вивчаються підтверджуються гіпотезами, що є логічним припущенням щодо структури дослідженого об'єкту. Для перевірки гіпотез в статистичному аналізі використовуються статистичні критерії. Статистичний критерій, являє собою математичне правило, відповідно до якого приймається або відкидається та чи інша статистична гіпотеза із заданим рівнем значущості [4]. При необхідності перевірки статистичної гіпотези, застосування одного критерію може привести до неточних результатів, а у висновок чого, і до помилкових рішень. Тому використання двох критеріїв є більш надійним способом перевірки однієї гіпотези та отримання надійних статистичних оцінок.

Розроблення інформаційної технології перевірки інформативності гіпотез про рівність математичних очікувань експериментальних вимірювань є найбільш ефективним засобом. У якості статистичних методів у інформаційній технології застосуємо критерій Стюдента та критерій Вілкоксону [4].

Критерій Стюдента – це статистичний метод, який дозволяє порівнювати середні значення двох вибірок і з урахуванням результатів тесту робити висновок, відрізняються вони один від одного статистично чи ні. Нульова гіпотеза передбачає, що математичні очікування рівні (заперечення цього припущення називають гіпотезою зсуву). У разі недотримання цих умов при порівнянні вибірових середніх повинні використовуватися аналогічні методи непараметричної статистики, серед яких найбільш відомими є U-критерій Манна-Уїтні (у якості двовибіркового критерію для незалежних вибірок), а також критерій Вілкоксону (використовується у випадках залежних вибірок). Критерій Вілкоксона – непараметричний статистичний метод, який використовується для перевірки відмінностей між двома вибірками парних або незалежних вимірів за рівнем будь-якої кількісної ознаки, виміряної в безперервній або порядковій шкалі [5].

Інформаційна технологія може бути використана в задачах контролю стану технічного об'єкта, шляхом порівняння двох вибірок вимірів його параметра до експлуатації та після неї протягом деякого проміжку часу $x^{(k/n)}$ та $y^{(k/n)}$, де n – розмір вибірки. Класична математична статистика припускає безліч методів рішення цієї технічної задачі шляхом перевірки гіпотез про значення параметрів законів розподілення ймовірностей досліджуваних вибірок експериментальних вимірів. Це порівняння параметрів вибірок, які описуються законом розподілення Гаусса (нормальний закон розподілу ймовірності), математичним очікуванням, дисперсією, коефіцієнтами кореляції. Другий метод порівняння вибірок незалежний від знання законів розподілення ймовірності – порівняння зсувів і масштабів розподілення

вибірок $x(k)$ та $y(k)$ на осях вимірів x та y . Це їх мінімальні, максимальні та середні значення. Таким чином, застосування саме цих знань у інформаційній технології дозволяє проводити обчислювальні експерименти та визначати інформативність застосування різних критеріїв щодо порівняння експериментальних вибірок. Отримані результати обчислювальних експериментів дозволяють порівнювати оцінки критеріїв з їх пороговими значеннями, в межах, в яких вони повинні знаходитися, якщо гіпотеза про рівність математичних очікувань двох досліджуваних вибірок вірна. Також слід зазначити, що практично це зробити неможливо, але розроблена інформаційна технологія дозволяє теоретично визначити особливості застосування критеріїв шляхом заміни вибірок вимірювань їх моделями вибірок вимірів, які формуються за допомогою комп'ютерних генераторів випадкових величин з рівномірними законами розподілення.

Список використаних джерел:

1. Malaychuk V., Klymenko S., Lysenko N. Study and comparison of classical and modified bush-wind criteria in cyber security tasks // International scientific and technical conference Information technologies in metallurgy and machine building // Dnipro, 2022. – С. 138-139.
2. В. В. Огоренко, С. В. Клименко, Д. С. Астахов Компьютерные информационные технологии обработки измерений в задачах наблюдения и контроля / Огоренко В. В., Клименко С. В, Астахов Д. С. – Дніпро: Системні технології, випуск 4 (129), 2020. – С.27-39.
3. Малайчук В. П., Огоренко В. В., Клименко С. В. Обработка нечетких решений в задачах компьютерного психометрического тестирования // В. П. Малайчук, В. В. Огоренко, С. В. Клименко. – Дніпро: Системні технології, випуск 5, 2013. – С. 75-81.
4. А. И. Кобзарь Прикладная математическая статистика / Кобзарь А. И. ФИЗМАТЛИТ, 2006. – С. 816.
5. Wilcoxon, F. Individual comparisons by ranking methods. Biometrics, 1, 1945. – P. 80-83.

INNOVATIVE TEACHING TECHNOLOGIES IN FUTURE AIR TRAFFIC CONTROLLERS' FOREIGN LANGUAGE TRAINING: COMMUNICATIVE ASPECT

Liliia Zelenska

*Candidate of Pedagogical Sciences,
Flight Academy of the National Aviation University
ORSID: 0000-0003-4051-2011*

Svitlana Tymchenko

*Candidate of Pedagogical Sciences,
Flight Academy of the National Aviation University
ORSID: 0000-0001-8627-1220*

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4081/>

The problem of innovative teaching technologies is one of the most urgent in the global pedagogical and scientific research practice. Nowadays, changes in higher educational establishments require constant study, scientific and practical issue substantiation of better experience of innovative educational activity; usage specifics of interactive forms of education in higher educational establishments etc.

In the foreign language training of future air traffic controllers (ATCs) we consider the concept of "teaching technology" in pedagogical and psychological aspects, namely as an interaction way of educational activity's subjects with the provision of their comfortable conditions, in the process of which a systematic and well-constructed educational process guarantees the achievement of the set goal.

For the foreign language training of future ATCs, it is necessary to use technologies that activate cognitive activity, that is, the desire to think independently, to find one's own approach to solving a task or problem, the desire to acquire knowledge independently, to form a critical approach to the opinions of others and the independence of one's own thoughts. This requirement naturally leads to the use of interactive training methods and technologies in the educational process.

Technologies are called interactive, as they significantly change the role of the one who teaches (the role of the manager is instead of the informant role), and the role of those who is learnt (information is not a goal, but a means for mastering the actions and professional activity operations). There are many different approaches to the classification of interactive training technologies, but we prefer the views of the Ukrainian scientist O. Pometun, who promotes interactive training technologies. The essence of interactive training is that the educational process takes place under the conditions of constant, active interaction of those who study. This is co-training, mutual training (collective, group, cooperative training), where the learner and the teacher are equal, and they are equal subjects of training. The teacher acts as an organizer of the educational process, a group leader. The organization of interactive

training involves modeling situations, using role-play games, and common problem solution. It contributes effectively to the formation of values, skills and abilities, the creation of cooperation atmosphere and interaction, and it gives the opportunity to the teacher to become a real leader [1, p. 7].

There are many varieties of interactive technologies in the methodological literature. The most common is the classification by O. Pometun and L. Pirozhenko. Four groups of interactive technologies are distinguished by them [2, p. 124-130] and used by us in the process of future ATCs' Professional English language training:

1) technologies of cooperative training, which involve the interaction of all graduates and their joint work. This group of interactive technologies is used by us in every Professional English class. Using cooperative training, higher education graduates interact with each other, form in pairs, trios, and groups. This group of interactive technologies includes: "Pair Work", "Rotating (changeable) threes", "Two - four - all together", "Carousel", "Work in small groups", "Aquarium";

2) technologies of collective and group training, which are based on the joint work of the entire group. The methods of collective and group training enable the frontal work of all applicants for higher education, where everyone must be involved in solving of the assigned tasks. In particular, in the foreign language training of future ATCs, it is possible to use such types of collective-group training technology as "Microphone", "Discussion of the problem in the general circle", "Unfinished sentences", "Brainstorming", "Situation analysis", "Problem Solving" etc.;

3) technologies of situational modeling, which are aimed at getting freedom by higher education graduates in self-determination, expressing thoughts, creating problem situations, developing of creativity. Higher education graduates choose what role they will play in the game, ways of the created problem situation development, and accordingly they take responsibility for its solution. In this case, the teacher acts only as an adviser, assistant. This type of interactive technologies includes the following methods: "Simulations or simulation games", "Role plays" etc. It is worth noting that we carry out Professional English language training by modeling the subject and social-psychological content of the future activity of ATCs. Under such conditions of the educational process organization, quasi-professional activity and foreign language speech activity are united by a common context. The goal of the higher education graduates' activity is not to assimilate a certain amount of information, but development of abilities to perform future professional foreign language speech activity.

Effective forms of specific conditions' modeling of ATCs activity is business and role-playing games, situational tasks (cases), modeling of communicative situations of professional interaction, modeling of situations for practicing clarification techniques etc. The cumulative effect of the mentioned forms creates conditions for the formation of procedural communicative and cognitive motivations for the future ATCs' Professional English, which in turn, ensures a high level of their foreign language speech and communicative activity;

4) technologies for working out debatable issues, which involve public discussion of a certain controversial issue, taking up and defending one or another position. In the course of working out debatable issues, graduates express their

own opinion regardless of what it is, justify it, give arguments regarding its correctness and accuracy, exchange their ideas with other participants etc. We notice that it is the discussion methods of teaching in foreign language training of future ATCs that help to understand and assimilate the educational material effectively. Higher education graduates take an active part in the discussion of the issue, which forces them to take their own position on the discussed issue, that is, they are not just passive listeners of the information communicated by the teacher or speaker. Discussion methods help to find the right answer collectively or solution during the discussion, to defend one's own point of view. They are aimed at a reasoned presentation of one's own thoughts, proving one's point of view, and logically constructing an answer.

In our research, we emphasized that an important factor in the effectiveness of the educational process in Professional English language training is the active involvement of applicants of higher education in quasi-professional activities with the aim of forming foreign language communicative competence. This means that foreign language educational material should be an effective means of subject-communication activity. On this basis, preference is given to such methods of work, which contain interesting information of a problematic nature, encourage higher education graduates to think. These methods cause the need to express them about what they have heard. We select and adapt methods that reflect various aspects of professional and communicative activity problems of aviation specialists, in particular ATCs. In the process of their implementation, graduates discuss the causes of conflict situations in their professional activities; analyze ways to overcome them, thereby simultaneously mastering the English language of their professional field and effective methods of professional communication. To achieve this goal, we use innovative interactive technologies [3, p.163-168].

Therefore, in the foreign language training of future ATCs, we use interactive teaching technologies as one of the effective techniques for improving the foreign language communicative competence of future specialists. Technologies of cooperative and collective-group training help higher education graduates immerse themselves in a specially created real atmosphere of foreign language communication. Technologies of situational modeling allow expanding and consolidating the knowledge obtained during theoretical training; to form foreign language communicative skills, namely: the ability to make decisions in specific situations based on the assessment of the situation, according to the available, often insufficient information; perform a variety of roles, from ATCs to airline managers etc. Technologies for processing debatable issues enable the formation of skills to effectively choose and use foreign language verbal means of communication according to a specific communicative situation; the ability to express one's opinion concisely and precisely etc. In this regard, innovative interactive teaching technologies are increasingly being used in the educational process of aviation higher educational establishments.

References:

1. Interaktyvni tekhnolohii navchannia: teoriia, praktyka, dosvid. (2002) [*Interactive Teaching Technologies: Theory, Practice, Experience*]: metod. posib. avt. / uklad.: O. Pometun, L. Pyrozhenko. Kyiv: APN [in Ukrainian].
2. Interaktyvni tekhnolohii: teoriia ta metodyka [*Interactive Technologies: Theory and Methods*]. Retrieved from: https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/377/1/interakt_tehn_teor_met.pdf (Last accessed: 11.11.2022) [in Ukrainian].
3. Zelenska, L. M., Tymchenko, S. V. (2022) Pedahohichni tekhnolohii formuvannia inshomovnoi komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh dyspetcheriv upravlinnia povitrianyh rukhom: kontekstnyi pidkhid. [Teaching Technologies of Future Air Traffic Controllers Foreign Language Communicative Competence Formation: Context Approach]. *Naukovyi visnyk Liotnoi akademii. Seriya: Pedahohichni nauky*, 11, 163-168 [in Ukrainian].

SPECIFICITY OF EDUCATIONAL ACTIVITIES UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATUS

Yury Polukarov

*candidate of technical sciences, National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»
ORCID: 0000-0002-6261-3991*

Nataliia Kachynska

*senior lecturer, National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»
ORCID: 0000-0003-3339-2226*

Olena Zemlyanska

*senior lecturer, National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»
ORCID: 0000-0002-9608-3677*

Oleksiy Polukarov

*candidate of technical sciences, National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»
ORCID: 0000-0003-4260-0330*

Olga Usik

student, National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4030/>

Introduction. The war in Ukraine forced millions of people to adapt to the new realities of life and work, regardless of region, gender, age, and type of activity. Despite the difficulties, the state did not stop the work of educational institutions,

so the problem of teaching subjects at the appropriate level became a serious challenge for all educators. Fulfilling the requirements of the Law of Ukraine «On Education» in the conditions of martial law requires a rethinking of all previously acquired experience and great intellectual, physical and psychological efforts to create new programmatic, methodical, methodological and technical developments for a quick transition to the most widespread asynchronous form of education in such conditions [1].

The rapid implementation of various forms of distance learning began in 2020 during the pandemic. And the crisis phenomena caused by military actions significantly activated the work in the direction of mastering various educational platforms to ensure the provision of higher quality educational services.

Thus, the «SIKORSKY DISTANCE LEARNING PLATFORM» has been created at the National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute» (hereinafter – KPI named after Igor Sikorsky), which uses the technological environment Moodle and the package of Google cloud applications – G Suite for Education. The trend in the development of distance learning both in Ukraine and at our university is mostly set by enthusiasts and volunteers. On the basis of the Educational and Methodological Complex «Institute of Postgraduate Education» for several years, teachers' qualifications have been advanced in extremely relevant areas of knowledge regarding the use of modern means of creating educational content.

Based on the acquired knowledge and experience, teachers have the opportunity to create unique educational courses, which, in addition to educational and methodological literature, can be filled with various additional educational and scientific educational video and photo materials.

The main advantage of the Moodle system over other platforms is the ability to create various test tasks for remote control or self-testing of knowledge [2]. The possibility of taking distance courses and remote assessment of tasks at any convenient time for users is undoubtedly convenient for all participants of the educational process, which contributes to the implementation of the recommendations of the State Service of Education Quality of Ukraine regarding the reduction of educational loads compared to peacetime in order to maintain the psycho-emotional state of those seeking education and teachers.

At the same time, in KPI named after Igor Sikorsky developed the University Electronic Campus system with a convenient service for remote filling in of assessment and examination information by teachers, which not only remotely informs the participants of the educational process about current achievements, but also optimizes the work of scientific and pedagogical workers. That is, today KPI named after Igor Sikorsky provided a closed cycle of the educational process in distance mode.

At the same time, it should be emphasized the importance of the personal responsibility of everyone involved in the educational activities of an educator in creating a healthy working atmosphere during communication (full-time or extramural) with students, because the full-fledged formation will depend on the environment in which future specialists will study personalities, the formation

and development of a worldview worthy of a modern person and the desire to seek progressive solutions for the creation of the society of the future in any circumstances.

Having determined the peculiarities of the provision of educational services in the conditions of martial law, it is possible to single out the following main tasks for the proper functioning of the education management system:

- provision of training in the most acceptable and safe form;
- research, study and implementation of the latest distance learning technologies in the educational process;
- ensuring uninterrupted functioning of equipment and equipment to support the transmission of information via the Internet in a 24x7 mode;
- creation of recommendations and video materials to support the psycho-emotional state;
- the authorities should assist in equipping the structural units with the necessary equipment, which provide access to the platforms, and it would be ideal to obtain the necessary amount of free mobile Internet for students (pupils) and teachers (teachers) who are involved in the educational process;
- Ukraine's Ministry of Education and Science should provide for the fixation in ratings and lists of achievements in professional activity, as well as intellectual and methodological achievements in the creation of the latest forms of teaching and knowledge control, as well as effective learning conditions.

Conclusion. Given the available information about the ways and means of organizing decent learning conditions under martial law, it can be concluded that the main driving force in this process is the human factor.

References:

1. Klimenko A. S. (2022). Osoblyvosti orhanizatsii osvithnoho protsesu v zakladakh vyshchoi osvity Ukrainy v umovakh voiennoho stanu. Materialy vseukrainskoho naukovo-pedahohichnoho pidvyshchennia kvalifikatsii, 3 travnia – 13 chervnia 2022 roku. – Odesa : Vydavnychiy dim «Helvetyka», 194-197.
2. Gamage, S. H., Ayres, J. R., & Behrend, M. B. (2022). A systematic review on trends in using Moodle for teaching and learning. *International Journal of STEM Education*, 9(1), 1-24.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ НА КАФЕДРІ СТОМАТОЛОГІЇ ДИТЯЧОГО ВІКУ ЛНМУ ІМЕНІ ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Малко Наталія Володимирівна

кандидат медичних наук, доктор філософії,
кафедра стоматології дитячого віку, Львівський
національний медичний університет імені Данила Галицького

Гірчак Галина Василівна

кандидат медичних наук, кафедра стоматології
дитячого віку, Львівський національний медичний
університет імені Данила Галицького

Солина Наталія Миронівна

кафедра стоматології дитячого віку, Львівський
національний медичний університет імені Данила Галицького

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4078/>

Від 24 лютого 2022 року Україна живе у новій реальності, вирішуючи, зокрема, проблеми надання освітніх послуг. Згідно з Указом Президента України №64/2022 від 24.02.2022 р. «Про введення воєнного стану в Україні» у закладах вищої освіти запроваджено дистанційне навчання [1].

У світі дистанційне навчання набуло поширення досить давно, проте в Україні воно активно використовується впродовж останнього десятиліття. У Львівському національному медичному університеті (ЛНМУ) імені Данила Галицького перший етап впровадження цього різновиду навчання було розпочато 06.12.2016 року (наказ № 3573-з). Згідно з Наказом №3573-з на стоматологічному факультеті здійснено реєстрацію студентів I-V курсі, у платформі misa [2, 3]. Викладачі кафедри стоматології дитячого віку у стислі терміни здійснили інформаційне наповнення відповідної сторінки цієї освітньої платформи. Сюди увійшли тести із субдисциплін, методичні рекомендації, лекційні матеріали, завдання для самостійної роботи. Доступ студентам до даної інформації відкритий завжди. Відповідальний за дистанційне навчання на кафедрі має можливість звітувати про успішність студентів та доповнювати курс новою інформацією.

На виконання Постанови Кабінету Міністрів України від 11.03.2020 №211 «Про запобігання поширенню на території України коронавірусу COVID-19» та відповідно до наказу ректора від 12.03.2020 №1041-з «Про введення в дію карантину у Львівському національному медичному університеті імені Данила Галицького» було запроваджено з 12.03.2020 року дистанційне навчання для студентів усіх спеціальностей та років навчання з використанням платформи misa та zoom. Наявний контент було доповнено новими навчально-методичними матеріалами, посиланнями на інформаційні ресурси в мережі Інтернет (зокрема, на аудіо- та відеоматеріали), завданнями для поточного контролю (не менше,

ніж 30 тестових завдань за темою заняття). Викладачі зараховували оцінки студентам лише у день навчального заняття за розкладом, облік результатів поточного контролю проводили у журналі обліку успішності (у т. ч. в електронному). Відробки пропущених занять та незадовільних оцінок проводились у режимі онлайн за окремим графіком, доступним на веб-сторінці кафедри. З початком війни формат дистанційного навчання став єдино можливим, оскільки в університеті, на жаль, немає достатньої кількості сховищ на випадок повітряної тривоги для всіх учасників освітнього процесу. Однак, враховуючи побажання окремих студентів, було організовано навчання в режимі офлайн.

2022-2023 навчальний рік ЛНМУ імені Данила Галицького згідно з наказом ректора розпочав у форматі змішаного навчання. Аудиторні заняття на кафедрі стоматології дитячого віку проводяться зі студентами 5 курсу, а також студентами факультету іноземних студентів, які перебувають в Україні. Студенти 2-4 курсів займаються онлайн. Навчальні матеріали на платформі misa доступні студентам впродовж тижня, оскільки можливими є перебої з інтернет зв'язком та електроенергією. Найбільшою проблемою в теперішніх умовах стала практична підготовка майбутніх фахівців. Частково її вдалося вирішити за рахунок виробничої практики на 5 році навчання, яка відбувалася офлайн на базі Стоматологічного медичного центру ЛНМУ імені Данила Галицького та інших клінік різної форми власності.

Висновок. Дистанційне навчання – це нова, специфічна форма здобування освіти, дещо відмінна від звичних форм (очного або заочного), яка забезпечує неперервність навчання в період воєнного стану, яка вимагає від студента само організованості та самомотивованості.

Список використаних джерел:

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. №64/2022. <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397/>
2. Положення про організацію освітнього процесу у Львівському національному медичному університеті імені Данила Галицького [Ухвалено Вченою Радою ЛНМУ імені Данила Галицького 18.02.2015 р., Протокол № 1-ВР].
3. Адамова І, Головачук Т. Дистанційне навчання: сучасний погляд на переваги та проблеми. Витоки педагогічної майстерності. 2012; 10: 3-5.

АКАДЕМІЧНА КУЛЬТУРА УКРАЇНСЬКОГО СТУДЕНСТВА: ОСНОВНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ

Мелащенко Світлана Іванівна

викладач, Відокремлений структурний підрозділ

«Полтавський політехнічний фаховий коледж

Національного технічного університету

«Харківський політехнічний інститут»

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4036/>

Анотація. Вивчення фактичного стану та факторів, які визначають академічну культуру здобувачів освіти та формують ставлення до проявів академічного шахрайства. Обґрунтована значущість дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти та роль мотивації викладачів.

Ключові слова: академічна доброчесність, здобувач освіти, навчання.

Академічна доброчесність означає, що в процесі навчання чи досліджень, здобувачі освіти, викладачі та науковці керуються, передусім, принципами чесності, чесною працею та навчання. Плагіат, списування, несанкціоноване використання чужих напрацювань є неприйнятним і жодним чином не толеруються в спільноті. Академічна доброчесність стосується не лише якості освіти – вона напряму впливає на те, яких громадян виховує система вищої в країні, які цінності закладаються під час навчання в університеті та яким є «секрет успіху» в суспільстві. Чи це важка і наполеглива праця, яка допомагає досягати успіхів як окремому індивіду, так і країні в цілому, чи це обман, шахрайство та сумнівна спритність, які потім стають нормами суспільних відносин і тягнуть країну на дно [1]. Стаття 42 Закону України визначає академічну доброчесність як сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень. Порушенням академічної доброчесності вважається: академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво; необ'єктивне оцінювання; допомога учням під час оцінювання їх навчальних результатів чи створення перешкод під час оцінювання; вплив на працівника, щоб він здійснив необ'єктивне оцінювання [2]. Академічна доброчесність стосується не лише якості освіти – вона безпосередньо впливає на те, яку молодь виховує система вищої освіти в країні, які цінності закладаються під час навчання в університеті та яким є «секрет успіху» в суспільстві. Чи це важка і наполеглива праця, яка допомагає досягати успіхів як окремому індивіду, так і країні в цілому, чи це обман, шахрайство та сумнівна спритність, які потім стають нормами суспільних відносин і тягнуть країну на дно [3, с. 12].

Академічна культура – одна з найважливіших складових вищої школи як соціального інституту. Академічна культура являє собою сукупність моделей поведінки, які здобуваються в академічному просторі в процесі адаптації до зовнішнього соціокультурного середовища, внутрішньої інтеграції та розділяються більшістю представників академічного середовища. Розрізняють два аспекти академічної культури: формальний (визначається законами) та неформальний (визначається традиціями) [4].

У 2016 році у межах реалізації проєкту сприяння академічній доброчесності в Україні – SAIUP у партнерстві із Міністерством освіти і науки України та за підтримки Посольства США в Україні вийшов Курс «Основи академічного письма» розроблено в межах Проєкту сприяння академічній доброчесності в Україні (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project, SAIUP), що адмініструється Американськими Радами з міжнародної освіти за сприяння МОН України та підтримки Посольства США в Україні. Запропонована програма курсу розглядається його розробниками як базова, така, яку можна і потрібно адаптувати під конкретні вимоги університетів, учасників Проєкту сприяння академічній доброчесності в Україні, та університетів, що бажають впроваджувати цей чи подібні йому курси самостійно. Завдання даного курсу: формування у здобувачів освіти усвідомлення, що академічна доброчесність – це не абстрактне поняття, що не має жодного відношення до реалій їхнього життя; що оволодіння навичками усного і писемного наукового мовлення, отримання вмінь для написання текстів, публічної презентації своїх думок є запорукою успішної кар'єри у будь-якій обраній майбутнім випускником сфері. Також, формування академічної культури у студентів почасти бачиться всього лиш як складова формування академічної культури у вищій школі, де усі учасники академічного процесу «адміністрація – викладач – здобувач освіти» є пов'язаними між собою низкою взаємних зобов'язань, прав і обов'язків [5].

Необізнаність, невпевненість, думки про те як сприймуть твою точку зору оточуючі – впливають на світогляд молоді. Кожен, здобувач освіти, повинен показувати власну позицію, вміти аргументовано відстоювати точку зору. Впевненість в собі може допомогти в майбутньому, адже студенти матимуть більше довіри з боку викладачів, тому що будуть впевнені в тому, що вони отримають справедливу оцінку за власні знання та старання. Викладачам важливо впроваджувати принципи академічної доброчесності в навчання, викладання та наукову діяльність. Перш за все, самим створювати доброчесне середовище у навчальному закладі, мотивуючи здобувачів освіти.

Джерела та література:

1. Academ IQ [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.saiup.org.ua/>.
2. Закон України Стаття 42. Академічна доброчесність [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://kodeksy.com.ua/pro_osvitu/statja-42.htm.

3. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених / [А. Артюхов, Р. Безус, Т. Васильєва та ін.]. – Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. – 169 с. – (Наукове). – (ISBN 978-617-7139-26-2).
4. Академічна культура українського студентства: основні чинники формування та розвитку [Електронний ресурс] // Київ. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://surgery-four.pdmu.edu.ua/storage/common/docs/R1vyflum4hNfJntUrILfR6KRh1FhLdBWxXuD6Amv.pdf>
5. Основи академічного письма [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/05/Academic_Writing_Course.pdf.

METHODS OF INCREASING MATHEMATICAL EDUCATION AND INFORMATION CULTURE QUALITY OF THE STUDENTS STUDYING INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS

Неустроєва Гелена Олегівна

старший викладач кафедри міжкультурної комунікації та іноземної мови Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»
ORCID: 0000-0001-9183-7225

Тимченко Галина Миколаївна

кандидат технічних наук, доцент кафедри «Прикладна математика» Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»
ORCID: 0000-0002-7279-7173

Громов Вадим Олександрович

студент 2 курсу факультету Міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4048/>

The main goal of teaching mathematics to students of International Economic Relations specialties within the framework of the qualification requirements is to develop in them the knowledge, skills and competences necessary for their future professional activities. In this regard, they should have such a level of mathematical training that is necessary for the implementation of professional activities, for continuing education. A scientific approach using mathematical methods is used both in academic research and in the practice. To improve the quality of mathematical training, it is necessary to:

- formulate the goals of mathematical education, taking into account modern requirements for the character and level of skills, which are necessary for students of International Economic Relations;

- apply new approaches to the selecting and structuring of the educational material;
- develop diagnostic methods of assessing the state of the "teacher-student" system for the implementation of compensatory and corrective teaching goals;
- create schemes for the development of training programs, tests, presentations, project works, etc.;
- develop a system for demonstrating the effectiveness of mathematical methods to enhance the motivation of students, especially at the early stages of learning mathematics, using computer technology.

It is advisable to apply a technological approach to the construction of the educational process, which involves both the practical implementation of developing, student-centered learning and levels of differentiation and individualization. With the technological approach, the student is placed in a situation of choice, has the opportunity to develop creative abilities and to satisfy the vital needs of a future specialist. The methodological system of teaching mathematics to students of the Faculty of International Economic Relations, aimed at improving the quality of mathematical training, integrates many progressive ideas and relies on the technology of module learning, the technology of problem-based learning, the technology of phased formation mental actions, technology of programmed learning. The technological approach to the construction of the educational process makes it possible to form the information technologies culture of the students as the part of the basic culture of the individual. As a result a set of acquired competencies helps to work with information sources; be flexible to a creative approach in the field of information activity, which allows you to work effectively when searching, transmitting, receiving information; have the ability to generate qualitatively new information on this basis.

At present, a high level of skill in the chosen field of activity is no longer enough; the need to update knowledge, improve skills, and develop new types of activity is increasing. Properly organized independent learning activity encourages the students to master the complex skills and abilities necessary for its implementation and makes it possible to integrate the acquired competencies in their professional activity. Rationally organized classroom and extracurricular forms and types of independent work, their integration into a single interconnected system can contribute to the formation of full-fledged knowledge, creative thinking, a positive attitude to learning, optimal methods and techniques of mental work, as well as the formation of an information culture competencies.

The tools for the formation of information culture are libraries with a modern search engine; personal computer with programs and devices for receiving, transmitting, processing and storing information and local and global information networks. The student masters rational methods of searching, analyzing and synthesizing information, the method of "information self-service", and the ability to analyze the capabilities of software products in order to identify the appropriateness of their use in educational and future professional activities. Thus, the formation of an information culture should be a specially organized, purposeful process, involving the acquisition of special knowledge and skills by students.

References:

1. Deesri, A. Games in the ESL and EFL Class / A. Deesri // The Internet TESL Journal. – 2002. - Vol. VIII, #9.
2. Kolmos, Almos, Fleming Fink, and Lone Krogh. The Aalborg PBL model – Progress, Diversity and Challenges / Kolmos, Almos, Fleming Fink, and Lone Krogh // Aalborg University Press – 2004.
3. Palomba, Catherine A., and Trudy W. Banta. Assessment Essentials: Planning, Implementing, and Improving Assessment in Higher Education / Palomba, Catherine A., and Trudy W. Banta // San Francisco, Jossey-Bass – 2013.

ВІДМІННОСТІ HARD-SKILLS ТА SOFT-SKILLS КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ

Попадич Богдан Тарасович

*аспірант кафедри загальної педагогіки та педагогіки
вищої школи, Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний університет»*

Науковий керівник: Опачко Магдаліна Василівна

*доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри
загальної педагогіки та педагогіки вищої школи,
Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний університет»*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4084/>

Для сучасного суспільства дедалі очевиднішим є протиріччя, що полягає у стрімкому розвитку науки, техніки, технологій, з одного боку, і певної консервативності традиційної професійної освіти, що ускладнює підготовку таких фахівців, компетенції яких відповідали б вимогам сучасного ринку праці, з іншого. Вища освіта у кращому разі сприяє формуванню у студентів компетенцій, що дозволяють вести професійну діяльність у певній сфері.

Аналізуючи стан досліджуваної проблеми, ми послуговувалися працями вітчизняних та зарубіжних учених: дослідженням softskills як необхідної складової підготовки ІТ-фахівців (Н. Длугунович [2]), концептуальних підходів до визначення «softskills» у сучасних освітніх та професійних моделях (Ю. Дроздова, О. Дубініна [3]), розвиток «softskills» у студентів як один із важливих чинників працевлаштування (К. Коваль [4]), набуття м'яких навичок для успішного працевлаштування (Дж. Бартель [8]) та ін. Водночас, проблема відмінності hard-skills та soft-skills компетенцій майбутніх юристів не була предметом спеціального дослідження, що і зумовило вибір тематики пропонованої статті.

Дослідження показують, що для молодого фахівця важливими є не лише професійні компетенції, але й додаткові знання та навички. Термінологія *hard-skills* і *soft-skills* виникла за аналогією з англійськими термінами «*hardware*» – комп'ютерне залізо та «*software*» – програмне забезпечення. Комп'ютер, здавалося б – це якийсь матеріальний об'єкт, який можна відчутти. Але головне в комп'ютері – програмне забезпечення, без якого неможлива робота пристрою. Те саме можна сказати і про навички. Начебто для успішної роботи потрібно мати деякий набір вузькопрофесійних навичок, які фахівці називають «твердими» навичками. Але високої оплати та успішного кар'єрного зростання добиваються не завжди найкращі у своїй галузі фахівці, а люди, які мають «м'які» навички.

Попри загальну популярність терміна *soft skills* у лінгвістичній науці його часто замінюють терміном «міжособистісні навички» [7, с. 80]. *Soft skills* – комбінація міжособистісних, соціальних навичок, навичок спілкування, критичного мислення, рис характеру, атрибутів кар'єри та емоційного інтелекту. До цих навичок відносять: чесність, спілкування, ввічливість, відповідальність, соціальні навички, позитивне ставлення, професіоналізм, гнучкість, роботу в команді та робочу етику тощо [8, с. 456]. За Н. Длугунович, *hard skills* – це професійні, технічні, точні навички, що пов'язані з діяльністю в галузі формалізованих технологій та позначають розуміння й знання конкретних професійних завдань [2, с. 239].

Випускники закладу вищої освіти – майбутні юристи – стануть успішними лише тоді, коли, окрім здобутих фундаментальних знань, здобудуть міждисциплінарні знання та навички, що дають змогу комплексно підходити до вирішення проблем, ефективно адаптуватися до зовнішнього середовища, прогнозувати майбутнє, тим самим випереджаючи його [5, с. 96].

Професія юриста – це особливий рід занять людей, які мають спеціальну підготовку. Юристами є люди, які виконують різні види робіт: судді, прокурори, адвокати, слідчі, нотаріуси, корпоративні юристи. Часто правила та прийоми виконання однієї з цих робіт поширюються на всі напрямки та види професії юриста, зберігаючи свою специфіку для окремої групи. Робота в галузі права – це робота не лише з інформацією, але й, перш за все, з людьми, у яких склалися певні життєві негаразди, що потребують в процесі їх вирішення співчуття, розуміння дійсних обставин проблеми та емоційної підтримки на всіх етапах її розв'язання [6].

Дослідження вітчизняної та зарубіжної літератури дозволило нам виділити відмінності, що розмежовують *hard-skills* від *soft-skills* у майбутніх юристів (табл. 1):

Таблиця 1

Відмінності, що розмежовують hard від soft-skills у майбутніх юристів

Hard-skills	Soft-skills
для успіху в освоєнні hard-skills юристу необхідний інтелект (ліва півкуля мозку, IQ, логіка)	для розвитку soft-skills юристу потрібна «емоційність» (права півкуля мозку, EQ, емпатія)
вимоги до hard-skills залишаються незмінними незалежно від компанії, в якій працює правник	soft-skills, навпаки, мінливі та ситуативні
опанувати hard-skills можна у різних закладах освіти	для освоєння soft-skills не існує легких покрокових інструкцій: людина або має якусь якість від народження (наприклад, дружелюбність, спокійний характер), або набуває його з досвідом, шляхом спроб і помилок (наприклад, вміння працювати в команді, лідерські якості)
для hard-skills існують сертифікати та дипломи, що підтверджують, що юрист має необхідні професійні навички	soft-skills не мають сертифікації і довести їх наявність набагато важче

Опитування роботодавців 2020 року демонструє, що оптимальним співвідношенням soft skills і hard skills є 61% та 39%. Найбільш очікуваними від працівника є вміння брати на себе відповідальність (62,1%), бажання розвиватися (56,9%), наполегливість (48,3%) і комунікабельність (51,7%) (Державний центр зайнятості, 2020) [1]. Отже, доходимо висновку, що професійну успішність визначають саме soft skills.

Таким чином, варто визнати, що soft-skills – це компетенції майбутнього. Дипломи, сертифікати та досвід, звичайно є важливими у професійній діяльності юриста, але рівень розвитку soft-skills компетенцій, які є більш соціальними та ефективними у роботі правника, ніж вузькі hard-skills. Сьогодні знання і навіть навички (як окремі елементи) старіють досить швидко, тому підхід на основі компетенцій є найперспективнішим, а рівень розвитку soft-skills компетенцій має переважне значення.

Список використаних джерел:

1. Державний центр зайнятості. Розширення можливостей молодих фахівців. URL: <https://www.dcz.gov.ua>
2. Длугунович Н. А. Softskills як необхідна складова підготовки ІТ-фахівців. Вісник Хмельницького національного університету. Технічні науки. 2014. № 6. С. 239-242. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_tekh_2014_6_47 (дата звернення: 20.09.2022).

3. Дроздова Ю. В., Дубініна О. В. Концептуальні підходи до визначення «softskills» у сучасних освітніх та професійних моделях. Softskills – невід’ємні аспекти формування конкурентоспроможності студентів у ХХІ столітті: тези доповідей (Київ, 21 лютого 2020 р.). Київ: Київ. нац. торг. - екон. ун-т, 2020. С. 31-34.
4. Коваль К. Розвиток «softskills» у студентів – один із важливих чинників працевлаштування. Вісник Вінницького політехнічного інституту. 2015. № 2. С. 162-167.
5. Попадич О. О., Попадич Б. Т. Транспрофесіоналізм як педагогічна проблема. Інноваційна педагогіка : науковий журнал. Випуск 49. Том 2. Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій. Видавничий дім «Гельветика». 2022. С. 94-98.
6. Сторчай Дарина. Юрист майбутнього: PRO soft skill – як інструмент розвитку професійності правника. 15 квітня 2021 року. URL: <https://pravokator.club/news/yuryst-majbutnogo-pro-soft-skill-yak-instrument-rozvytku-profesijnosti-pravnyka/> (дата звернення: 12.11.2022).
7. Bartel J. Teaching soft skills for employability. TESL Canada Journal. 2018. № 35 (1). P. 78-92.
8. Robles M. Executive Perceptions of the Top 10 Soft Skills Needed in Today's Workplace. Business Communication Quarterly. 2016. 75 (4). P. 453-465.

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ У ВИВЧЕННІ АНГЛОМОВНОГО ХУДОЖНЬОГО ДИСКУРСУ

Янішевська Зоя Вікторівна

кандидат педагогічних наук, доцент,

Київський національний лінгвістичний університет

ORCID: 0000-0002-4328-9137

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4056/>

Починаючи з останньої чверті минулого століття, головну мету навчання іноземних мов почали формулювати як розвиток у учнів (студентів) іншомовної комунікативної компетентності. Саме це формулювання знайшло відображення у Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти 2001 року [4, 9]. Прийняття комунікативної компетентності в якості головної мети навчання мовам примусило кардинально переглянути традиційні підходи. Це відобразилося у застосуванні *комунікативного методу* (навчання мові як засобу спілкування і через спілкування) в різних його модифікаціях як головного і фактично єдино прийнятного у різних умовах і ситуаціях практичного навчання і викладання. Отже, в наш час вже мало хто сумнівається в тому, що *навчати треба не мові (її системі), а спілкуванню нею*, тож для цього потрібно, щоб учні оволоділи іншомовною комунікативною компетентністю.

Комунікативну компетентність розуміють як здатність встановлювати і підтримувати важливі контакти з людьми. Знання мови не є самоціллю, в соціумі важливим є *саме спілкування, мовленнєва дія та її наслідки*. Тобто, навчити мови – це значить сформувати комунікативну компетенцію [2, 75]. До складу комунікативної компетентності входить певна сукупність знань, вмій, навичок, які забезпечують ефективний перебіг комунікативного процесу.

Розглянемо способи формування комунікативної компетентності студентів-філологів на прикладі вибіркової дисципліни «Практика спілкування в контексті англomовного художнього дискурсу (на матеріалі соціально-психологічної прози)», що викладається на I курсі Київського національного лінгвістичного університету. Мета вивчення дисципліни полягає у розвитку комунікативної компетентності у використанні англійської мови студентами I курсу. Дисципліна передбачає вдосконалення навичок читання, говоріння та письма. Практика спілкування відбувається в контексті англomовного художнього дискурсу, а саме роману Дж.Д. Селінджера «Ловець у житі» (“The Catcher in the Rye”), який є одним з найвидатніших творів американської літератури ХХ століття. Цей бестселер, написаний у 1951 році, не втрачає своєї актуальності і сьогодні. Автор показує складний внутрішній світ підлітка, який долає свій шлях від дитинства до зрілості. Розкриттю ідейного задуму сприяє лексична стилістика твору – типовий для підлітків шкільний «діалект», насичений вульгаризмами, сленгом, модними термінами. Отже, глибокий і актуальний зміст роману, а також цікавий лексичний склад роблять його цікавим і корисним для вивчення студентами I курсу.

В процесі вивчення курсу за вибором студенти розширюють запас лексичних одиниць. Для цього застосовується *лексичний підхід*, який полягає в тому, що мова презентується у вигляді *chunks* (словосполучень), а не окремих слів. До кожного заняття складений активний вокабуляр, який містить словосполучення та *slang expressions* з їх стандартними еквівалентами з літературної мови. Наприклад:

- to give sb a buzz – to phone sb
- to flunk a subject – to fail a subject
- to cut sth out – to stop doing sth or talking about sth
- a hot-shot – someone who likes to show off.

Під час виконання домашнього завдання студенти знаходять ці словосполучення у тексті, а потім на занятті відтворюють контекст, у якому вони вживались. Відтворення контексту сприяє більш глибокому розумінню значень словосполучень і ефективному їх запам'ятовуванню. Застосування лексичного підходу у вивченні курсу не суперечить комунікативному підходу в навчанні, а доповнює і поглиблює його. Використання лексичного підходу у навчанні англійської мови дозволяє вільно оперувати великою кількістю фраз і виразів без граматичних і стилістичних помилок.

Курс складається з 15 занять – на кожне заняття студенти читають дві глави з роману. До кожного заняття складений комплекс вправ – *Lexical assignments, Speech exercises, Talking points*. Робота над текстом роману передбачає наступні етапи:

I. Pre-reading tasks. Метою цього етапу навчання читання є зняття лексичних труднощів, роз'яснення викладачем нового вокабуляру, сленгових слів та їх літературних еквівалентів.

II. Reading. Другий етап читання тексту здійснюється студентами самостійно під час підготовки домашнього читання.

III. Language exercises. На цьому етапі з метою формування мовних навичок студентам пропонуються вправи, спрямовані на опанування активного лексичного матеріалу та його вживання в межах надфразових єдностей. Вправи передбачають пошук у тексті англійських еквівалентів слів, ідіом, заповнення пропусків словами у реченнях, переклад українською мовою окремих уривків з роману.

IV. Speech exercises. Завдання цього етапу курсу спрямовані на розвиток мовленнєвих умінь діалогічного та монологічного мовлення. Вправи включають обговорення змісту роману (відповіді на питання), а також комунікативні ситуації для діалогічного мовлення. Усна комунікація завжди відбувається в конкретній обстановці, яка характеризується певними особливостями. Тому введення навчально-мовленнєвих ситуацій у навчальний процес є дуже корисним та ефективним. Включення в навчальний процес поняття “навчально-мовленнєва ситуація” відображає тенденцію до зближення навчально-мовленнєвої діяльності студентів з реальними умовами комунікації іноземною мовою. Приклад завдання: «*Couple up. One of you is Holden, the other one is Sally. You've just visited the matinee performance on Broadway. Discuss your attitude to shows and movies, using word-combinations from chapters 15 – 16*».

V. Talking points. Завдання останнього етапу дають студентам можливість обговорити одну з моральних або соціально-психологічних проблем, що піднімає автор роману, або «розшифрувати» символи в романі, які часто використовує Дж.Д. Селінджер. Наприклад: *How can you interpret Holden's desire to become «the catcher in the rye?»* Студенти обговорюють запропоновану проблему, спираючись на власний досвід, знання та уяву.

Отже, в процесі вивчення курсу студенти не тільки розширюють запас лексичних одиниць і вдосконалюють уміння й навички читання і розуміння оригінального тексту, а й також розвивають уміння продукувати чітке, зв'язне усне мовлення з ефективною логічною структурою. Крім того, мовленнєві вправи з використанням комунікативних ситуацій та лексичних одиниць роману, які спрямовані на створення діалогів, сприяють розвитку комунікативної компетентності студентів.

Список використаних джерел:

1. Назаренко Н. С. Роль навчально-мовленнєвих ситуацій у процесі формування комунікативної компетенції / Н. С. Назаренко // Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету. – 2006. – Вип. 13. – К. – С. 188-193.
2. Павленко О. О. Стратегії мовної освіти в Україні в руслі загальноєвропейських Рекомендацій Ради Європи / О. О. Павленко // Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики. Зб. наук. праць. – 2003. – Вип. 10. – К. – С. 74-80.
3. Янішевська З. В. Розвиток комунікативних навичок студентів-психологів на заняттях з англійської мови / З. В. Янішевська // Теоретичні питання культури, освіти та виховання. – 2019. – №2(60). – К. – С. 41-45.
4. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment // Cambridge: University Press. – 2001. – 260 p.

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Дорофей Світлана Василівна

*кандидат психологічних наук, Кам'янець-Подільський
національний університет імені Івана Огієнка*

ORCID: 0000-0001-9623-3623

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4076/>

Розвиток творчої активності особистості є одним із найактуальніших завдань сучасного суспільства, яке перебуває на етапі глобальних трансформацій системи освіти України, інтеграції у світовий освітній простір. Відповідно до європейських вимог та вітчизняних державних документів (Державної національної програми «Освіта» (Україна XXI століття), Національної доктрини розвитку освіти України, Закону України «Про освіту», «Про вищу освіту», Концепція національного виховання) потребують оптимізації завдання та механізми творчого розвитку учнів і молоді, здатної до професійного самовдосконалення та самореалізації. Відповідно, виникає необхідність кардинальних змін у змісті, формах і методах навчально-виховного процесу, де реалізується творчий підхід до розвитку особистості, формування активно перетворюючої позиції, творчого потенціалу.

Концепція Нової української школи (НУШ) наголошує на необхідності створення інноваційного, креативного освітньо-предметного середовища, що сприяє формуванню ключових і предметних компетентностей учнів, розвитку активних, самостійних, творчих і духовно розвинутих громадян, які здатні стратегічно та креативно мислити, продукувати нові, несподівані ідеї, вирішувати проблемні ситуації та приймати ефективні рішення.

Реалізація концепції Нової української школи потребує здатності педагогів до творчого саморозвитку та розвитку творчої особистості учня. Формування творчої активності вчителя стає одним із чинників піднесення духовної культури українського народу, всебічного розвитку дитини, підлітка, юнака як цілісної особистості, формування здібностей і таланту юних громадян України.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що сучасна система навчання в загальноосвітніх навчальних закладах потребує не лише підготовки компетентних учнів, а й творчих педагогів, які забезпечують формування ціннісного та духовного світогляду учнів та молоді. Особливо помітною стає потреба у вчителях, які вміють використовувати ресурси внутрішнього потенціалу для успішного професійного зростання.

Проблему креативності та творчих здібностей досліджували багато вчених (Дж. Гілфорд, А. Маслоу, Т. Андерсон, В. Андреев, В. Біблер, А. Брушлінський, С. Гольдентріхт, О. Матюшкін, Я. Пономарьов та ін.). Підсумком їхніх багаторічних досліджень став висновок, що творчість не є особливим даром для обраних, а, навпаки, властивістю, більшою чи меншою мірою поширеною між усім людством; а творче мислення починає працювати у будь-якої нормальної людини, коли саме життя, практика ставить перед нею якісь труднощі, перешкоди, що постають у вигляді більш-менш складних завдань.

Сучасні наукові дослідження мають тенденцію переходити від розробки загальної теорії креативності до пошуку шляхів навчання творчій діяльності. Але сама проблема навчання творчості містить у собі внутрішнє протиріччя. Феномен креативності передбачає створення чогось якісно нового, чого раніше не існувало. Тому не можна навчити того, що не створено, але можна навчити механізмів його створення, сформувані здібності до творчої діяльності, її рушійні мотиви.

Питання творчості та творчого процесу особистості та педагога були предметом дослідження представників різних галузей науки: філософів (І. Зязюн, М. Каган, О. Лосєв, Б. Новіков та ін.), психологів. (Н. Вишнякова, В. Клименко, В. Рибалка та ін.), педагоги (Л. Арчажнікова, Л. Баренбойм, Б. Брилін, Л. Масол, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, О. Отич, О. Щолокова та ін.). Активна творча діяльність, на думку А. Брушлінського, В. Моляко, Я. Пономарьова, В. Роменця, сприяє розкриттю наявного творчого потенціалу вчителя. Продуктивна творча діяльність, за позицією Л. Виготського, Г. Костюк, Б. Теплова, Т. Цигульської, дає змогу розвивати креативність учителя.

У процесі дослідження виявлено, що основні підходи до вивчення та трактування креативності можна диференціювати в залежності від того, який із чотирьох аспектів проблеми висувається на перший план: творчий процес; продукт творчості; предмет творчості; середовище, в якому здійснюється творчість. Порівняльний аналіз різних концепцій креативності дав змогу виділити дві взаємопов'язані сторони креативності: внутрішню та зовнішню. Зовнішній аспект – творчість як збагачення культури, створення суспільно значущих цінностей – характеризується діяльністю, яка продукує якісно нові об'єкти. Основним критерієм креативності є новизна продукту діяльності. Внутрішній аспект творчості – творчість як самореалізація особистості, її утвердження у світі, реалізація здібностей і талантів, відображає зміну і становлення особистості в процесі творчої діяльності. Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про неоднозначність феномену креативності, різноманітні аспекти якого відображені в численних поняттях: творча діяльність, творча особистість, креативність, творчий потенціал, творчі здібності тощо.

Загальнонауковий аналіз дає змогу розглядати творчу діяльність як одну з важливих ланок творчої діяльності, що здійснюється в ній і виражає прагнення і готовність особистості свідомо і добровільно здійснювати ініціативні дії. Творча діяльність характеризується самостійністю, ініціативністю, творчим мисленням, новизною результату, оригінальністю, включає потенційну й реалізовану активність. Виявлення творчої активності особистості може бути ситуативним (в певних умовах, ситуаціях) або інтегральним (постійне виявлення в різних видах діяльності).

У результаті вивчення наукових праць визначено етапність виявлення творчої активності, коли творча особистість виявляє зацікавленість, ініціативу, самостійність у виборі мети, у з'ясуванні засобів, характеру діяльності (новизна, оригінальність), її оптимізація (зменшення кількості дій, витраченого часу, енергії), що супроводжується позитивним емоційним забарвленням, натхненням [2].

На основі вивчення наукових джерел та власних спостережень визначено складові поняття творчої діяльності, а саме: мотиваційну, евристичну та діяльнісно-вольову.

Таким чином, мотиваційний компонент забезпечує спрямованість майбутньої творчої діяльності та емоційне забарвлення цього процесу. Це потреба у творчій самореалізації, здобутті знань та їх інтерпретації, інтерес до творчої музично-сценічної діяльності, бажання реалізувати свої творчі здібності, задоволення від процесу творчої діяльності.

Евристичний компонент у структурі творчої діяльності відіграє вирішальну роль і включає творче мислення, його пошуково-перетворюючий характер, інтелектуальну творчу ініціативу – самостійний пошук і діяльність поза заданими рамками. Найвищим результатом роботи творчого мислення є створення власних творчих доробків.

Активно-вольовий компонент у структурі творчої діяльності учнів визначає їх цілеспрямованість, ініціативність, самостійність, наполегливість, вольове прагнення до творчості, загальну активність.

Вивчаючи творчу активність педагога як провідну характеристику педагога-професіонала, науковці запропонували виділяти дві основні складові розвитку творчої активності – формування професійно-творчої мотивації та творчих здібностей до педагогічної діяльності. Мотиваційна спрямованість на оволодіння новими способами професійної діяльності, на створення нових, більш досконалих якостей як педагога, так і його учнів є пусковим механізмом включення здібностей, умінь, навичок у процес певної педагогічної творчості різного рівня.

Вивчаючи процес становлення, розвитку та становлення творчої активності особистості фахівця, можна виділити такі фактори, які суттєво впливають на особистість та відіграють значну роль у змінах, що з ним відбуваються. Це мотивація діяльності та пізнавальної діяльності – лише та людина гідна займатися педагогічною діяльністю, яка постійно здобуває нові знання та прагне використати їх у практичній діяльності. Здатність до критичного аналізу – саме за умови постійної саморефлексії, загального та

професійного аналізу діяльності майбутній учитель може розвивати та збагачувати свій потенціал, шліфувати свою майстерність. Самооцінка є одним із найважливіших показників професійної успішності. Дисциплінованість – лише постійно вимагаючи від себе дотримання певних правил і норм, учитель зможе навчити своїх учнів виконувати вимоги, які висуває професія, познайомить їх з умовами життя людини в суспільстві, навчить їх не пасувати перед проблемами та труднощами, а успішно їх вирішувати, що є запорукою успіху та самореалізації молоді людини в сучасному суспільстві [3].

Важливим фактором можна назвати цілеспрямованість. Уміння ставити значущі цілі, поетапно вирішувати проблеми, досягаючи практичних результатів, допомагає спеціалісту бачити перспективу власного інтелектуального та професійного вдосконалення та планувати розвиток своїх учнів, чітко визначаючи, що, як і за рахунок чого він хоче дати їм, чого навчати як виховувати. Високі естетичні, морально-етичні, загальнолюдські цінності характеризують особистість майбутнього вчителя як еталон, зразок, на який учні можуть орієнтуватися під час роботи над розвитком власної особистості. Толерантність, уміння не лише висловлювати власну думку, а й з повагою ставитися до думки інших – одна з рис самодостатньої особистості, яка є гідним членом суспільства і вміє гідно поводитися з іншими людьми. Гнучкість мислення допомагає знаходити вихід із будь-якої ситуації, практично використовувати власний досвід, який буде доречним у вирішенні даної проблеми. Образне мислення не тільки дає можливість створювати щось принципово нове, але й допомагає шукати нестандартні підходи та нетривіальні шляхи вирішення будь-яких завдань. Впевненість у собі допомагає людині, яка безпосередньо займається педагогічною діяльністю, реалізувати свій професійний потенціал і певною мірою впливати на своїх учнів. Оптимізм допомагає в найскладніших педагогічних ситуаціях не втрачати віри в кінцевий результат і робити все для того, щоб повною мірою вжити дієвих заходів, ефективність яких може проявитися навіть через досить тривалий час. Уміння правильно визначати проблему, шукати оптимальні шляхи її вирішення допоможе молодому вчителю відчувати, що педагогічна діяльність – це досить тернистий шлях і впевнено по ньому може йти лише той, хто не опускає руки перед труднощами.

Тому усвідомлення цих факторів, розвиток і вдосконалення особистості в цих напрямках сприяє формуванню всебічно розвиненого фахівця, здатного до самовдосконалення, творчого розв'язання завдань і практичної реалізації своїх знань і здібностей у педагогічній діяльності. Створення творчого середовища в школі є важливою умовою формування творчої активності колективу навчального закладу. Виховати творчу особистість може тільки творчий педагог, творча особистість, з унікальними і неповторними методами і прийомами, підходом до діяльності, до кожної дитини.

Список використаних джерел:

1. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013#Text>
2. Полякова О. М. Категорія "творча активність" в сучасній психолого-педагогічній науці. // Наукові записки: Збірник наукових статей Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. К.: НПУ, 1999. Ч. 4. с. 33-40.
3. Холоденко В. О. Сутність, зміст та структура творчої активності особистості // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Серія «Психолого-педагогічні науки» Н.: НДУ ім. М. Гоголя, 2013. № 1. С. 84-88.

КАЗКОТЕРАПІЯ ЯК МЕТОД ПСИХОТЕРАПІЇ ТА КОРЕКЦІЇ ПОРУШЕНЬ ПОВЕДІНКИ У ДІТЕЙ

Другова Анастасія Валеріївна

*магістрант, факультет психології та соціальної роботи,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, м. Одеса*

Науковий керівник: Данілова Олена Сергіївна

*кандидат психологічних наук, доцент, Одеський
національний університет імені І. І. Мечникова, м. Одеса*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4050/>

Проблема навчання та виховання дітей з порушеннями поведінки на сьогодні є досить актуальною. Дані порушення у дітей можуть мати різні причини та різні види. Це можуть бути проблеми в спілкуванні дитини з однолітками, невміння виражати та керувати своїми емоціями, проблеми шкільної дезадаптації, психологічний та психічний стан дитини та інші.

Порушення поведінки в дошкільному та молодшому шкільному віці негативно позначається на пізнавальних (мислення, пам'ять, увага, уява, мовлення) та емоційно-мотиваційних психічних процесах розвитку дитини (емоції, почуття, мотивація, воля), це, в свою чергу, впливає на формування навичок навчальної діяльності та розвиток дитини в цілому.

Для активізації розвитку пізнавальних процесів в освітньому процесі може використовуватися метод казкотерапія. Ефективність використання казкотерапії в корекційному навчанні підкріплюється науковими працями Т. Зінкевич-Євстигнеєвої, В. Мурашевського, А. Міллера, О. Рау. Вивченням казки та її лікувальним впливом на дітей займалися також Т. Вохмяніна, М. Осоріна, Н. Пезешкіан, О. Петрова, Д. Соколов. В своїх дослідженнях вони довели, що метод казкотерапії дає позитивні результати в психотерапевтичній та корекційній роботі з дітьми дошкільного віку, які мають різноманітні емоційні та поведінкові проблеми, труднощі в сприйнятті своїх відчуттів, у комунікативно-рефлексивних процесах.

Останнім часом метод казкотерапії активно інтегрується в систему корекційно-розвивального процесу для дітей із особливостями психофізичного розвитку, порушенням поведінки та інші. Потужні можливості казки, як фольклорного жанру, зумовлюють її терапевтичний ефект у різних ситуаціях: метод казкотерапії розглядають і в освіті, і у вихованні, і у розвитку дитини, і у тренінгах, і як інструмент психотерапії.

Метод казкотерапії використовується психологами та психотерапевтами як інструмент передачі досвіду, як інструмент розвитку, як інструмент формування «життєвого сценарію». До того ж, за допомогою казкотерапії можна розвивати, пам'ять, мислення, увагу, творчі здібності, розширити свідомість, викликати емоційну реакцію та інше.

Привабливість казки як методу корекційно-педагогічного впливу для дитини зумовлена її властивостями:

- відсутність в казці прямих повчань;
- події казкової історії завжди логічні, природно витікають одна з одної, що дозволяє дитині засвоювати причинно-наслідкові зв'язки і спиратись на них;
- через казкові образи дитина знайомиться з досвідом багатьох поколінь.

За допомогою казки у дитини відбувається процес пізнання навколишнього світу, а осмислення її сюжету вчить дитину бачити самого себе в діях та думках героїв, які живуть на сторінках чарівної історії. При цьому у дитини формується певна думка про різні типи відносин і характер людини. Завдяки казці дитина вчиться знаходити власні помилки у поведінці, спілкуванні і діяльності та моделювати варіанти їх зміни. Тому, працюючи з казкою, можна здійснити певний вплив як на психічний, так і на мовленнєвий розвиток дитини, що позитивно відобразиться на її подальшому розвитку і становленні дитини як гармонійно розвиненої особистості.

Даний психотерапевтичний метод має багатовікову історію, хоч наукове обґрунтування і використання в спеціальній педагогіці та психотерапії казка отримала порівняно недавно. Проте, на сьогоднішній день, метод казкотерапії є одним з найбільш перспективних та беззаперечних, оскільки під час роботи над казкою дитина збагачує словниковий запас, запам'ятовує дійових осіб та сюжет, встановлює послідовність подій, вчиться рахувати, розвиває уяву, концентрує увагу, вчиться зв'язно, логічно, послідовно, правильно будувати розповідь.

На думку І. Макєєвої «казкотерапія - інтеграційна діяльність, в якій дії уявної ситуації пов'язані з реальним спілкуванням, спрямованим на активність, самостійність, творчість, регулювання дитиною власних емоційних станів» [3].

Дитячий психолог та засновник методу казкотерапії Т. Зінкевич-Євстигнеєва визначає казкотерапію: «як набір способів передачі знань про духовний шлях душі і соціальної реалізації людини, як виховну систему, властивої тому духовну природу людини» [2].

Науковець та дослідник казки Є. Свиридова вважає, що використовуючи в роботі казкотерапію, дитячому психологу необхідно враховувати наступні

психологічні механізми впливу казок на особистість: «по-перше, чарівні казки є символічним відображенням древніх ритуалів, найважливішим з яких для казок виступила ініціація. Долаючи різноманітні труднощі, герой отримує можливість зміни – переходу на інший якісний рівень.

По-друге, казки описують глибинний досвід проживання емоційних криз, характерних для людини, яка розвивається. Впливаючи на несвідомому рівні, казки включають адекватні механізми захисту «я», зокрема, адаптаційні механізми, що допомагають подолати кризу.

По-третє, відтворюючи кризові життєві ситуації, казка вчить дитину продуктивно переживати страх і звертатися зі страхом, направляючи, проектуючи його в конкретні казкові образи.

По-четверте, образи казок допомагають дитині пережити реальну життєву ситуацію, моральні норми і принципи взаємовідносин між людьми в близькою і зрозумілою йому формі» [7].

Сучасна психологія та психотерапія лише не так давно виділила казкотерапію як метод психотерапії та психологічної корекції. Але, незважаючи на це, на сьогоднішній день терапевтичні казки активно використовується психологами в психотерапевтичній роботі як з дітьми, так і з дорослими [1].

Важливими прийомами розвитку у дошкільників та дітей молодшого шкільного віку є записи їх розповідей чи придуманих казок з подальшим обговоренням і оцінкою. Також важливо запропонувати дітям розповісти щось із цього своїм батькам або молодшим дітям.

Можливості казки дуже потужні. Перші казки, які чує дитина, традиційно збагачені ритмічною мовою, слова їх часто заримовані, а героям зазвичай надаються незвичайні визначення. Недарма ж людство, передаючи їх зміст поколіннями з уст у вуста, прагнуло надати відповіді на основні життєво важливі питання, закладаючи таким чином підсвідомо власну історію розвитку взаємин в сюжети багатьох таких розповідей, аналізуючи, що для розвитку необхідно перш за все знати: своє походження, специфіку оточуючих, свою мету і тих, хто допоможе на шляху її досягнення. Звертаючись до відомих казок, відразу бачимо, що їх герої шукають відповіді саме на ці питання. А разом з ними і кожен читач чи слухач поповнює свій власний внутрішній світ нормами і правилами поведінки, цінностями, важливими для людства. Казка допомагає образно відтворити життєві реалії, адже дії, що відбуваються у ній, можуть відбуватися і в повсякденному житті, але дослівно, без вигаданого колориту.

Таким чином, завдяки казковим сюжетам діти вперше опановують фундаментальні життєві принципи та через дії героїв можуть порівняти, що таке добро і зло, самотійно вирішуючи, хто з героїв казки позитивний, а хто – негативний. І хоч усвідомлення цього приходить не відразу, та саме завдяки казці в дошкільні роки робляться перші кроки в цьому напрямку.

Загалом казкотерапію можна визначити як діяльність, де дії уявної ситуації тісно зв'язані з реальним спілкуванням, що націлює на самотійну творчу активність та забезпечує врегулювання дитиною свого емоційного

стану. Таким чином, використання казкової форми дозволяє активувати розвиток творчих здібностей особистості та удосконалити її взаємодію з довкіллям. Крім того, метод казкотерапії є впливом практичної психології на внутрішній світ дитини. Щоправда вплив цей більше орієнтується на дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, оскільки їм ще не властиво оцінювати реальні події та аналізувати їх для самостійних рішень.

Виділяють наступні основні принципи занять з казкотерапії:

1) добровільність участі дітей, що є центральним моментом методу казкотерапії. Цьому сприяє ритуал «входження в казку»;

2) зв'язок з реальністю: через казки відбувається залучення дитини до загальнолюдських цінностей. Дитина має можливість відновити втрачені сили, зміцнити віру в добро, при цьому рівень її тривоги знижується і настає відчуття спокою і задоволення;

3) врахування індивідуальних особливостей дітей: від ступеня психологічного комфорту учасників залежить їх активність, глибина емоційної включеності дитини в казкотерапію;

4) увага рухової активності дітей: втома після багаторазового виконання психогімнастичних етюдів призводить до мимовільного розслабленню організму і, як наслідок, до зняття емоційної напруги;

5) розвиток самостійності дітей щодо сюжету казок, дія однолітків, власних переживань [4].

Правила проведення занять з казкотерапії: заняття проводяться один-два рази на тиждень. У молодшій і середній групі тривалість занять складає 15-20 хвилин, у старшому дошкільному віці тривалість досягає 25-30 хвилин, а в молодшому шкільному віці – 30-40 хвилин. Казкотерапія проводиться в не великих групах. Склад кожної з них не повинен перевищувати 12 осіб. Найбільш оптимальна кількість учасників групи – 8-10 осіб. На думку Є. Свиридової «Як показує досвід, саме в цьому діапазоні ефекти групової казкотерапії можуть проявлятися особливо яскраво. Регулярність проведення сприяє закріпленню позитивного ефекту в розвитку особистості і мовлення дитини» [7].

Для проведення занять створюється безпечний простір. Місце для заняття повинно бути досить багато. На підлозі необхідний великих розмірів килим. Так, О. Складенко пише: «у процесі розслаблення (сидячи, лежачи, стоячи) дітям не рекомендується рухатися, розмовляти, ставити запитання, тому що процес «слухання себе» дуже відволікає увагу дітей і легко руйнує створену провідну атмосферу. Спочатку діти можуть відчувати деяку незручність від нерухомості. Ведучому потрібно буде дуже м'яко і терпляче пояснити дітям, як навчитися «слухати» себе, долати неприємні відчуття, бути мужнім і сильним. У процесі заняття дітям періодично дається можливість говорити про свої відчуття, але іноді пропонується просто мовчки «послухати себе» [8].

Роль психотерапевта, або педагога-психолога в заняттях з казкотерапії ключова. Саме від нього залежить, яку атмосферу, який настрій він створює, як буде направляти увагу дітей, активізувати і заспокоювати їх. Ведучий

повинен тонко відчувати, в якому ритмі і темпі проводити заняття, коли зменшувати або збільшувати кількість і інтенсивність вправ. Розвиток емоційної чуйності дітей на музику повинно бути в центрі уваги психотерапевта, або педагога-психолога протягом усього заняття [5].

Необхідно пам'ятати, що все, що виконується дітьми, всі їхні слова, руху, навіть імпровізація (її потрібно заохочувати особливо) є успішними, вдалими, розкутими, допомагають дитині повірити в себе і в свої сили. Дітей необхідно постійно підбадьорювати, словесно заохочувати і за особливо важкі вправи неодмінно хвалити [6].

Підсумовуючи все вищевикладене, відзначимо, що казка надзвичайно багатогранна, як і саме життя, це робить її ефективним психотерапевтичним і розвиваючим методом. І щоб метод казкотерапії дав результат, треба використовувати казки в повній мірі, а заняття з використанням музики та казки дітям дуже подобаються, а якщо дитина щось виконує з бажанням, то і результати вражають.

Висновки. Отже, казкотерапія – є ефективним методом психотерапії та корекційно-розвиваючої роботи з дітьми з різними порушеннями розвитку та поведінки.

Корекційно-розвиваюча робота – результат плідної співпраці між дитиною та педагогами. Останні допомагають дітям розвивати мислення, пам'ять, увагу, уяву, сприйняття та вчать висловлювати свої думки правильно, логічно та послідовно, вести себе відповідно до прийнятих соціальних норм.

Казка є доступною формою виховання, за допомогою якої діти вчаться адекватно реагувати на будь-які життєві ситуації, вчаться відрізнити хороше від поганого. Вона завжди допоможе подолати страхи, невпевненість, підштовхне розвиток фантазії, а з нею – нестандартні рішення та розуміння того, що досягнути всього можливо. Доведено, що казка має позитивний вплив на виховання та розвиток дітей.

Список використаних джерел:

1. Єнгалічева І. В. Казкотерапія як один із методів корекційно-розвивальної роботи з педагогічно занедбаними учнями. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Педагогіка, соціальна робота». Випуск 25. – 2019. С. 70-72.
2. Зинкевич-Евстигнеева Т. Д. *Игры в сказкотерапии* / Т. Д. Зинкевич-Евстигнеева, Т. М. Грабенко. Санкт-Петербург : Речь, 2008. 208 с.
3. Макєєва І. П. Казка як засіб розвитку емоційної сфери у дошкільнят з порушеннями поведінки. *Дошкільня освіта*. 2002. №1. С. 70-75.
4. Мовчан М. М. Дитячі страхи як особливий різновид людських страхів. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 7: Релігієзнавство. Культурологія. Філософія : Збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. Випуск 29 (42). С. 210-218.

5. Музичук О. О. Казка як засіб розвитку особистісних цінностей молодших школярів. *Проблеми сучасної психології*. 2012. № 17. С. 22-35.
6. Саржанова А. С. Детские страхи и пути их преодоление / А. С. Саржанова, А. К. Егенисова. *Современные наукоемкие технологии*. 2014. № 7. С. 155-157.
7. Свиридова Є. В. Чарівні казки та прийоми їх аналізу на уроках літературного читання. *Поч. школа*. 2004. № 6.
8. Скляренко О. М. Психологічні детермінанти та психокорекція шкільних страхів у молодших школярів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / Скляренко Оксана Миколаївна. Київ, 2005. 20 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕЖИВАННЯ ПАНДЕМІЇ COVID-19 ЛЮДЬМИ РІЗНИХ ВІКОВИХ КАТЕГОРІЙ

Дуткевич Тетяна Вікторівна

кандидат психологічних наук, професор,

Кам'янець-Подільський національний

університет імені Івана Огієнка

ORCID: 0000-0003-3792-7195

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4035/>

Серйозним викликом для людства стало нове коронавірусне захворювання – COVID-19, що набуло масштабів пандемії. Більша частина населення країн, що запровадили карантинні заходи, опинились в умовах певних (іноді досить суворих) обмежень, що спричинили депривацію багатьох важливих потреб людини – таких як потреби у інформації та пізнанні нового, у «живому» спілкуванні та вільному пересуванні тощо. Як наслідок згаданої депривації у людей виникають різноманітні психічні розлади. Саме тому проблема вивчення особливостей переживання людьми пандемії COVID-19 є одним із найбільш актуальних напрямів сучасних психологічних досліджень.

Дослідження спектру психічних розладів під час пандемії COVID-19 (Т. А. Ємельянцева та ін.) [1, с. 383], (J. Bohlken et al.) [5, с. 191] виявляють, передовсім, емоційні порушення (підвищення тривожності, симптоми дистресу і депресії, порушення сну тощо). Спостерігаються когнітивні розлади, зокрема дефіцит виконавчих функцій [1, с. 383], а також прояви соціальної дезадаптації (Г. О. Хомич, О. Войтенко [4, с. 114]). Особливості названих психічних розладів визначалися віком, статтю, професією, спеціалізацією, видом діяльності та близькістю до хворих на COVID-19. Поширеність різноманітних психічних розладів, спричинених карантинними обмеженнями під час пандемії COVID-19 свідчить як про необхідність продовження їх досліджень, так і про важливість організації психологічної та психотерапевтичної підтримки широким верствам населення, у тому числі з урахуванням вікової категорії людей (С. Д. Максименко) [2, с. 89].

З метою виявлення відмінностей у переживанні пандемії COVID-19 представниками різних вікових категорій нами проведено емпіричне дослідження. Використано опитувальник «Переживання пандемії COVID-19» (Т. Д. Марцинковська, Д. П. Ткаченко) [3], що складається з 21 питання, відповідь на кожне з яких пропонується обрати з наступних варіантів: так (2 бали), не знаю/не впевнений (1 бал), ні (0 балів). Оцінка переживання пандемії COVID-19 варіюється від 0 до 42 балів і визначається на основі суми балів, набраних респондентом за вісьмома шкалами: «Фрустрація простору», «Ступінь небезпеки», «Способи захисту», «Інформація», «Майбутнє та цифрові технології», «Емоційний стан», «Фрустрація часу», «Майбутнє і реальність».

Для розрахунку емпіричних результатів дослідження використовувалися методи математичної статистики (визначення відсоткових співвідношень, дисперсії).

У дослідженні брали участь учні підліткового віку (12,8 років, n=78), студенти (22,5 роки, n=88), дорослі (45,7 років, n=58).

Отримані внаслідок опитування результати та їх кількісне узагальнення віддзеркалює табл. 1.

Таблиця 1

Рівень переживання пандемії COVID-19 серед опитаних з різних вікових категорій

Вікова група	Рівень переживання пандемії COVID-19 (у балах)	Дисперсія
Підліткова, n=78	15,7	25,4
Юнацька n=88	19,4	34,21
Доросла, n=58	20,3	41,3

Аналіз даних табл. 1 свідчить, що переживання пандемії COVID-19 зі зростанням віку опитаних виявляється більш напруженим, зокрема серед підліткової групи цей показник становить 15,7 балів, серед юнацької – 19,4 бали, а для дорослих – 20,3 бали. Також відзначається зростання і дисперсія результатів у порівнюваних вікових групах опитаних, а саме: 25,4 у підлітків, 34,2 у юнаків та 41,3 у дорослих. Однак отримані результати не досягають навіть половини максимально можливого для проведеного опитування значення у 42 балів, тобто загальний рівень переживання пандемії COVID-19 серед опитаних можна оцінити як помірний у всіх вікових групах.

На підставі отриманих результатів можна засвідчити загальну тенденцію до посилення переживання пандемії COVID-19 зі зростанням віку досліджуваних. Найбільш загострене переживання подій, пов'язаних з пандемією COVID-19, дорослими, вочевидь зумовлене зростанням у них почуття відповідальності не лише особисто за себе, але й за свою родину, близьких і дітей, а також глибшим усвідомленням можливих загроз і небезпек, що стало наслідком здобутого ними життєвого досвіду. Представники підліткової та юнацької вікових категорій можуть виявляти порівняно

нижчу відповідальність внаслідок свого соціального статусу, позначеного переходом до повноліття, до створення власної сім'ї та народження дітей.

Варто звернути увагу і на дисперсію, яка також зростає у групах досліджуваних від однієї вікової категорії до іншої. Найнижчою вона є у підлітків, представники юнацької вікової категорії демонструють середню серед порівнюваних вікових груп дисперсію. Нарешті, дорослі у своїх переживаннях пандемії COVID-19 є найбільш контрастними, тобто відзначаються, з одного боку, високими, а, з іншого – низькими балами переживання пандемії COVID-19.

Такі результати, на нашу думку, можна пояснити зростанням відмінностей у життєвій ситуації представників опитаних вікових категорій. Так, підлітки відзначаються більшою однорідністю їх соціального статусу (вони є учнями, неповнолітніми, проживають з батьками тощо). Юнаки мають більше відмінностей у своїй життєвій ситуації (хтось вчиться, хтось працює, частина мають власні родини і дітей тощо). А у дорослих життєва ситуація набула максимальної індивідуальної своєрідності й визначеності, що вплинуло на контраст у гостроті їх переживання пандемії COVID-19.

Отже, приналежність до певної вікової категорії виступає важливим чинником переживань пандемії COVID-19. Зі зростанням віку від підліткового до дорослого переживання пандемії COVID-19 загострюються, що має враховуватись під час надання відповідної психологічної допомоги.

Список використаних джерел

1. Емельянцева, Т. А., Смычек, В. Б., Мартыненко, А. И., Захаревич, О. Ю., Лакутин, А. А. (2021). COVID-19 и психические расстройства: анализ данных и перспективы. *Психиатрия, психотерапия и клиническая психология, том 12, No 3*. 383-390.
2. Максименко, С. Д. (2020). Соціальні та природні екстремальні виклики – психологічний захист населення. *Психологія і педагогіка у протидії пандемії COVID-19: Інтернет-посібник / за наук. ред. В. Г. Кременя ; [координатор інтернет-посібника В.В. Рибалка ; колектив авторів]*. Київ : ТОВ «Юрка Любченка». 88-100.
3. Марцинковская, Т. Д., Ткаченко, Д. П. (2021). Опросник «Переживания пандемии COVID-19». *Новые психологические исследования, 1*. 54-68. DOI: 10.51217/npsyresearch_2021_01_01_03
4. Хомич Г. О., Войтенко, О. (2021). Емоційні переживання та психологічний супровід дорослих у період пандемії. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки : зб. наук. праць / за наук. редакцією І. С. Булах*. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, Вип. 15 (60). 111-119. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series12.2021.15\(60\).11](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series12.2021.15(60).11)
5. Bohlken, J., Schömig, F., Lemke, M. R., Pumberger, M., Riedel-Heller, S. G. (2020). COVID-19 Pandemic: Stress Experience of Healthcare Workers. A Short Current Review. *Psychiatrische Praxis, 47(04)*: 190-197. DOI: 10.1055/a-1159-5551

ЗМІСТ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ ТА ЇХ БАТЬКІВ

Пиріг Уляна Ярославівна

*асистент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи,
Львівський національний університет імені Івана Франка*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4093/>

Досвід вітчизняної і міжнародної практики свідчить, що реабілітаційна робота з батьками, які виховують дітей з порушеннями психофізичного розвитку повинна проводитися разом з дітьми, із застосуванням новітніх технологій фізичної, педагогічної, соціально-психологічної реабілітації, із врахуванням сучасного стану розвитку дефектології, педагогіки, психології, соціальної роботи. Тому важливим є співпраця різних спеціалістів для оптимального вирішення психофізичних проблем у батьків, членів родини та самих дітей [1].

Як і у дітей, у батьків найперше і найчастіше спостерігається соціальна дезадаптація, порушення соціальних контактів, низький соціометричний статус, що поглиблює порушення їх психічного розвитку, негативно впливає на емоційно-вольову сферу. Тому актуальним є проведення соціально-психологічної реабілітації дітей з цією категорією дітей для відновлення втрачених соціально-психічних функцій. Ця проблема у соціально-психологічній літературі вивчена недостатньо, порівняно з фізичною реабілітацією [4].

А. Капська наголошує, що існує три основних мети ранньої соціально-реабілітаційної роботи батьків, які виховують дітей з порушеннями психофізичного розвитку [10, с. 190]. Першою метою є: забезпечення соціального, емоційного, інтелектуального і фізичного розвитку батьків, дитини, яка має відхилення, і спроба максимального розкриття її потенціалу для навчання.

Другою важливою метою є попередження вторинних дефектів у дітей з відхиленнями у розвитку. Це може проявитися в результаті двох основних причин: або ж після невдалої спроби призупинити прогресування первинних дефектів за допомогою медичного, терапевтичного чи навчального вливу, або ж у результаті порушення взаємовідносин між дитиною і сім'єю, викликаного, в основному, тим, що сподівання батьків стосовно дитини не виправдались.

Третьою метою ранньої соціально-реабілітаційної роботи є адаптація сім'ї, яка має дітей з відхиленнями у розвитку, щоб максимально ефективно задовольнити потреби дитини. Для такої сім'ї має бути розроблена фахівцями індивідуальна програма, що відповідає потребам і стилям життєдіяльності сім'ї.

В. Бочелюк називає такі напрямки соціально-психологічної підтримки осіб з особливими потребами [3].

- Соціальна паспортизація цих дітей – своєчасне їх виявлення, фіксація їх анкетних даних.

- Відвідування їх на дому, складання акту обстеження житло побутових і моральних умов проживання в сім'ї.

- Застосування до цієї категорії дітей психокорекційних методів роботи.

- Виявлення творчих обдарувань, здібностей, реклама творчих здобутків дітей з різними фізичними і психічними вадами на рівні села, міста, в яких вони проживають.

- Ствердження їх особистісного Я-Виховання в соціумі, гуманного відношення до дітей з обмеженою дієздатністю.

- Організація дозвілля, зайнятості в гуртках, клубах, секціях тощо.

- Здійснення матеріальної допомоги сім'ям, в яких проживають такі діти, здійснення їх соціального захисту.

- Проведення просвітницької роботи для батьків цих дітей, педагогів, вихователів.

- Пошук спонсорів для здійснення соціального захисту цієї категорії дітей [3].

При здійсненні соціально-психологічної реабілітації батьків, членів родин, які виховують дітей з порушеннями психофізичного розвитку, та й самих дітей використовують відповідні методи роботи: арт-терапія, танцювальна терапія, музикотерапія, психодрама, іпотерапія, працетерапія, дельфінотерапія, психологічний тренінг та ін.

Арт-терапія. Важливість проведення арт-терапії зазначають Н. Біланик, В. Любота, В. Пшенічна, С. Солопай, які зауважують, що арт-терапія – універсальний метод лікування на основі образотворчого й іншого видів мистецтва. В даний час він усе більш застосовується як засіб оздоровлення, психотерапії, профілактики, реабілітації, розвитку можливостей людини і її гармонізації [2].

Танцювально-рухова терапія. На думку, Н. Олексюк, заняття з танцювальної терапії дозволяють неповносправним дітям відчувати гармонію частин тіла, оскільки рух однієї частини тіла впливає на все тіло і ми можемо відчувати себе єдиною цілістю [5, с. 128].

Музикотерапія. Функціональний ефект музично-терапевтичного впливу складається з таких основних факторів: здатності музики викликати в слухачів необхідні емоційні стани, думки, психологічні установки й дії; рефлекторної зміни функціональних систем організму відповідно до викликаного емоційного стану; музичній стимуляції й регуляції рухової діяльності й різних ритмічних процесів в організмі. Музикотерапія також сприяє активізації пізнавальної й розумової діяльності [9].

До спеціальних реабілітаційних методик відносяться іпотерапія, заняттєва терапія (працетерапія) та інші.

Іпотерапія спрямована на реабілітацію людей з психофізичними обмеженнями з допомогою верхової їзди на конях.

Працетерапія (заняттєва терапія) – спрямоване залучення хворого у трудову діяльність із лікувальною та реабілітаційною метою. Протипоказаннями до працетерапії є гострі хворобливі стани, патології свідомості, активне медикаментозне лікування, виражені депресивні і астеничні стани, негативізм до праці [6].

Однією з ефективних форм групової роботи з батьками, які виховують дітей з обмеженими можливостями є психологічний тренінг. При проведенні тренінгів потрібно враховувати: час настання інвалідності, характер реакції на інвалідність, важкість порушення (діапазон обмежень через порушення), рівень інтелектуального та емоційного розвитку, дотримання логічної послідовності тренінгових занять. Групова робота – тренінги особистісного росту, заходи з просвіти та психопрофілактики, сімейна психотерапія, робота різноманітних терапевтичних груп, заняття в майстернях, соціотерапія, ігротерапія, психотерапія кризових станів, поведінкова терапія, дискусійна терапія, та інше.

Дельфінотерапія. Ефективність цього методу пов'язана з тим, що дельфіни – доброзичливі, прагнуть до встановлення контакту з людиною, їх інтелект – найвищий серед усіх тварин. Важливим у роботі з дельфіном є стимуляція чутливого компоненту психоемоційної сфери людської діяльності. Допомагає дельфінотерапія при дитячих неврозах, аутизмі, порушеннях опорно-рухового апарату, посттравматичному синдромі, стимулює мовленнєву діяльність [7].

Психологічна діагностика – включає використання різних методик, тестів, спостереження, опитувальників (на виявлення особистісних особливостей, міжособистісних відносин, пізнавальних процесів). На підставі результатів психодіагностичних досліджень складається план щодо подальшої корекції або консультаційної роботи.

Психологічна просвіта та інформування – первинна індивідуальна консультація, тематичні лекції, диспути, групові ігри, фільмотерапія, бібліотерапія.

Психологічне консультування – психологічна допомога людям, що знаходяться в межах психологічної норми в адаптації, розвитку і розширення особистісного потенціалу. Види консультування: індивідуальне консультування, групове консультування, сімейне консультування.

Психологічна підтримка і супроводження – соціально-психологічні тренінги, ділові ігри, профконсультація, профорієнтація, зустрічі в групах за інтересами [8].

Отже, у соціально-психологічній реабілітації як новому напрямі соціальної роботи, йде активний пошук, становлення методів її реалізації. Серед них є як методи психологічні (арт-терапія, танцювальна терапія, музикотерапія, психодрама, іпотерапія, працетерапія, дельфінотерапія, психологічний тренінг та ін.) та соціальної роботи (соціальний супровід, соціальна діагностика).

Список використаних джерел:

1. Андрейко Б. В. Психологічна допомога батькам дітей з порушенням розвитку // «Психологія і особистість»: зб. наук. праць, Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка. № 2 (10), ч. 2. 2016. С. 58-64.
2. Бойчук Ю. Д. Методичні рекомендації щодо організації та змісту діяльності вчителя загальноосвітнього навчального закладу в умовах інклюзивного навчання / О. С. Бородіна, Ю. Д. Бойчук – Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2013. – 20 с.
3. Бочелюк, В. Й. Психологія людини з обмеженими можливостями : навч. посіб. [Електронний ресурс] / В. Й. Бочелюк, А. В. Турубарова. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 264 с.
4. Дідик Н. М. Соціально-психологічна реабілітація дітей з порушеннями психофізичного розвитку / Н. М. Дідик // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія : Соціально-педагогічна. – 2012. – Вип. 19(1). – С. 87-96. – URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkr_sp_2012_19\(1\)_10](http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkr_sp_2012_19(1)_10).
5. Капська А. Й., Олексюк Н. С., Ралаур С. М., Фалинська З. З. Соціально-педагогічна робота з проблемними сім'ями: Посібник. Тернопіль: Астон, 2010. – 304 с.
6. Кузава І. Б. Інклюзивна освіта дошкільників, які потребують корекції психофізичного розвитку: теорія та методика. Монографія. / І. Б. Кузава – Луцьк, ПП Іванюк В. П., 2013. – 292 с.
7. Лукіна Л. М. Практична дельфінотерапія / Л. М. Лукіна // Практична психологія та соціальна робота. – 2010. – №4. – С. 47-58.
8. Першко Г. О. Підготовка соціальних педагогів до інтеграції дітей з особливостями психофізичного розвитку у середовище загальноосвітнього навчального закладу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05. / Г. О. Першко – Київ, 2011. – 283 с.
9. Призванська Р. А. До проблеми застосування музичної терапії в системі корекційної роботи з дошкільниками, які мають розлади спектру аутизму / Р. А. Призванська // Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки). Збірник наукових праць; випуск 10. – Кам'янець-Подільський, «Медобори-2006», 2017. – С.255-264
10. Соціальна робота: Технологічний аспект/ За ред. А. Й. Капської. – К. ДЦССМ, 2004. – С. 177-202.

АКАДЕМІЧНА ПРОКРАСТИНАЦІЯ У СТУДЕНТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Свідерська Галина Мирославівна

кандидат психологічних наук, доцент, Тернопільський
національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка
ORCID: 0000-0001-5654-3512

Грицак Юлія Богданівна

магістр, Тернопільський національний педагогічний
університет ім. В. Гнатюка

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4046/>

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), майже 96% жителів Землі хоча б один раз в житті прокрастинували, а для 52% цей феномен є серйозною щоденною проблемою. Як свідчить статистика, серед прокрастинаторів найбільшу кількість займають студенти. Згідно з дослідженнями зарубіжних психологів, від 80% до 95% студентів закладів вищої освіти іноді прокрастинують, а приблизно 75% з них вважають себе хронічними прокрастинаторами і майже 50% студентів відкладають важливі справи систематично [3]. Відтак сучасні реалії студентського життя актуалізують проблему діагностики та корекції прокрастинації у вищій школі.

Розвиток і становлення сучасних студентів відбувається у доволі непростих умовах. Ставши студентом вузу, колишній школяр ступає на власний шлях особистісного та професійного розвитку. Університетське навчання стає підґрунтям для розкриття численних можливостей молодій людини: інтелектуальних, моральних, комунікативних, лідерських. Проте цей тернистий шлях ускладнюється різноманітними бар'єрами, перешкодами, складними завданнями, тільки подолавши які хлопці та дівчата зможуть отримати відповідний результат. У цьому мали б допомогти вміння планувати, організовувати і вчасно виконувати власну діяльність. Та сьогодні маємо можливість спостерігати серед студентів таку звичку, як накопичення великої кількості невиконаних завдань, несвоєчасне їх виконання, здача заліків чи екзаменів по другій відомості, звичка писати наукову роботу у суворих межах дедлайну тощо.

Наукові спроби дослідити даний вид відтермінування начальних завдань – академічну прокрастинацію – були здійснені С. Бабатиною, Дж. Буркою, М. Дворник, В. Дуб, Н. Карловською, Т. Колтунович, К. Мей, Н. Мілграмом, С. Світенко, Р. Феррарі, А. Шиліною, М. Шиманською та ін. Як наголошують вказані вчені, синдром прокрастинації не стає перешкодою, якщо має тимчасовий характер і, навпаки, переростає в проблему, якщо має хронічні ознаки. Хронічна прокрастинація найчастіше спостерігається серед тих студентів, які несвідомо обрали фах та навчальний заклад, їм нецікаво вчитися, нецікаво відвідувати пари, тому вони тягнуть до останнього

і намагаються виконати неприємні для них завдання в переддень заліків чи іспитів.

На думку С. І. Бабатіної та С. В. Світенко, студентська прокрастинація виникає найчастіше в ситуаціях і справах, пов'язаних з інтелектуальною напругою, недостатньою мотивацією, необхідністю взаємодії з людьми, які викликають негативні емоції. Проявляючись у межах домінуючої поведінки, прокрастинація у студентів виступає як поєднання емоційно-орієнтованого копінгу і копінгу, орієнтованого на уникнення [1]. Тобто, чим більше людина схильна звертатися до прокрастинації, тим частіше вона використовує раціоналізацію як механізм психологічного захисту для її виправдання.

Якщо говорити про фактори, які обумовлюють прокрастинацію в студентському середовищі, то до них відносять психологічні (підвищену особистісну тривожність, неадекватну самооцінку, порушення вольової сфери, невміння організувати себе та час, відсутність мотивації до навчання, загальну поведінкову ригідність, страх перед успіхом, перед невдачею і перед критикою, зайву самовпевненість), соціально-психологічні (соціальні та сімейні проблеми, авторитарність батьків; недостатність комунікації з оточенням, відволікаючі фактори вузівського середовища), педагогічні (надмірну вимогливість або відсутність вимог від викладача, брак керівництва і консультацій з боку викладачів) та психофізіологічні (темперамент, імпульсивність, нейротизм, стан здоров'я, втому, хворобу, низький життєвий тонус тощо).

Для деяких студентів проблемою є ситуації, коли їх повинні оцінювати, бо вони прагнуть уникнути напруги, що пов'язана з виконанням діяльності, яка їм неприємна, нецікава або складна. Також причиною може стати намагання молодої людини протистояти встановленим зовні правилам і строкам. Студент, порушуючи термін здійснення необхідної діяльності, створює для себе ілюзію доказу своєї незалежності. «Бунтарський дух» дуже властивий цьому віку, як і максималізм – «все або нічого».

О. П. Безносок вказує, що академічна прокрастинація має в своїй основі три компоненти: емоційний, когнітивний та поведінковий, і їх розуміння дає змогу виокремити особливості поведінки студента на кожному із них [2]. Так, на емоційному рівні навчальна прокрастинація супроводжується відчуттям дискомфорту, через який може виникати стресовий стан, тривога, страх, паніка. Наслідками відтермінування на емоційному рівні є виникнення почуття розчарування, пригнічення, провини, сорому, байдужості, злості, зневіри, фрустрації, незадоволеності собою та різними сферами власного життя. На когнітивному рівні з'являються сумніви у своїх силах, і студенти-прокрастинатори починають переконувати самих себе, що від них нічого не залежить, вони не зможуть виконати це завдання, звинувачують себе: «Зі мною завжди таке трапляється» тощо. Таке мислення впливає на емоційний стан, породжує відчуття безнадії та пригніченості, формує неправильні установки та ірраціональні переконання у власній неспроможності.

Щодо поведінкового компонента, то тут прокрастинація може мати адаптивний і дезадаптивний варіанти. Адаптивний є мобілізаційною стратегією, коли студент під дією стресу та обмежених часових термінів все-таки виконує завдання вчасно, отримуючи за це позитивне підкріплення – винагороду хорошою оцінкою. Дезадаптивний варіант проявляється у нерішучості щодо дій, у відкладанні виконання навчальної діяльності на невизначений термін. Дана стратегія супроводжується зниженням фізичного та психоемоційного благополуччя студента, вона формує в нього почуття незадоволеності собою, сприяє негативним тенденціям на шляху до самореалізації.

Як бачимо, усі компоненти - когнітивний, емоційний та поведінковий – пов'язані між собою причинно-наслідковими зв'язками, а розуміння вказаних складових прокрастинації дає змогу усвідомити особливості прояву механізму зволікання та його наслідків для особистості, її психологічного благополуччя та ефективності професійної підготовки.

Оскільки прокрастинація в індивіда не є вродженою, а є набутою поведінкою, то з симптомами її прояву можна боротися різними психологічними прийомами і заходами. Ефективними у подоланні прокрастинації є техніки управління часом та формування навичок планування. Серед студентської молоді важливо проводити профілактичні та просвітницькі бесіди, тренінгові заняття з формування у них часової компетентності, поінформованості щодо прийомів та методів ефективної самоорганізації, планування діяльності та управління часом життя. Адже академічна прокрастинація, яка найчастіше спостерігається саме у студентів, є деструктивною формою поведінки особистості відносно організації ними власного часо-простору [1]. Відтак своєчасна психологічна профілактика і психокорекція академічної прокрастинації студентів дозволить запобігти зниженню рівня їх навчальної успішності та сприятиме розвитку особистісних і професійних якостей, які дозволять майбутньому фахівцеві бути конкурентоспроможним на професійному ринку.

Список використаних джерел:

1. Бабатіна С. І., Світенко С. В. Вивчення особистісних чинників схильності до прокрастинації осіб юнацького віку. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*, 2019. Вип. 1. С.7-14.
2. Безносюк О. П. Вплив прокрастинації на навчальну діяльність студентів ЗВО. Дипломна робота. Національний авіаційний університет, 2022. 70 с.
3. Steel P. Arousal, avoidant and decisional procrastinators: Do they exist? *Personality and Individual Differences*. 2010. № 48. P. 926-934.

МІЖНАРОДНІ ФІНАНСОВІ ВІДНОСИНИ З “ДЕРЖАВАМИ – СПОНСОРАМИ ТЕРОРИЗМУ”

Сударенко Олена Володимирівна

кандидат юридичних наук, доцент,

Державний торговельно-економічний університет

Вовк Олександра Сергіївна

студентка магістратури,

Державний торговельно-економічний університет

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4027/>

В наш час, час, коли сучасні технології розвиваються кожну хвилину, коли фраза: “Я маю друзів по всьому світу”, стає реальністю, бо потрібна лише хвилинка, щоб зателефонувати на інший бік світу, міжнародні відносини грають одну з основних ролей в житті людства. Будь-які міжнародні відносини стають в нагоді, від економічних до політичних, від культурних до ідеологічних, вони допомагають людству розвиватися, об’єднують нації та ведуть до формування регульованого світового порядку. Одна з головних цілей міжнародних відносин – є можливість співпраці держав одна з одною. Провідною сферою, що допомагає розвиватись цій можливості, є міжнародні фінансові відносини.

Для початку пропоную розібратися з поняттям “міжнародні фінансові відносини”. Міжнародні фінансові відносини – особлива сфера міжнародних відносин, тісно пов’язана з валютними і кредитними відносинами. Виникнення міжнародних фінансів пов’язане з появою товарно-грошових відносин і створенням держави. Міжнародні фінансові відносини являють собою досить складну систему руху грошових потоків. Вони згруповані за такими напрямками:

- взаємовідносини між суб’єктами господарювання різних держав;
- взаємовідносини держави з юридичними і фізичними особами інших держав;
- взаємовідносини держави з урядами інших держав та міжнародними фінансовими організаціями;
- взаємовідносини держави і суб’єктів господарювання з міжнародними фінансовими інституціями.

Міжнародні фінансові відносини виникають у зв’язку з рухом грошових потоків між національними суб’єктами різних країн: між підприємствами; між урядами країн; між підприємствами й урядами; між громадянами й урядами [1, с. 183-184].

Тобто, міжнародні фінансові відносини так званий «грошовий зв'язок» між державами, який допомагає розвивати співпрацю між ними та й розвиватися економіці кожної держави окремо. Неймовірно кількість можливостей вони відкривають для кожного суб'єкта міжнародних відносин. Зароблені кошти, в результаті міжнародної співпраці, можна витратити на розвиток своєї держави, на розвиток культури, підняття економіки та виведення її на новий рівень та багато іншого. І ось, з одного боку все просто чудово, налагодження дружніх відносин з усіма державами світу, співпраця з іншими державами, можливість розвитку своєї рідної землі. Але, що робити, якщо одним із учасників цих міжнародних фінансових відносин є «держава-спонсор тероризму»? Чи робить іншу державу, яка має фінансові відносини з «державою-спонсором тероризму», її співучасником? І яку роль в цій ситуації відіграють міжнародні фінансові відносини?

Згідно з українським законодавством, а саме ст. 1 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» тероризм – суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей [2].

У 2022 році, після того, як росія напала на Україну та почала застосовувати терористичні дії по всій території, до Верховної Ради України внесли законопроект про запровадження статусу держави-терориста. Документ визначає державу-терориста як державу, влада якої базується на систематичному порушенні прав і свобод своїх громадян та громадян інших держав на її території, їх терорі й залякуванні та на застосуванні сили проти цивільного населення інших держав всупереч міжнародному праву. Державою-спонсором тероризму пропонується визначити державу, яка надає матеріальну та іншу допомогу терористичному угрупованню, яке становить загрозу національній безпеці України, або іншій державі-терористу [3].

У міжнародному праві немає єдиного визначення поняттю «тероризм». ООН найчастіше визначає його як «злочинні акти, розраховані на створення обстановки терору» [4]. Поняття «держава-спонсор тероризму» ввів та використовує Держдепартамент США, для позначення держав, які надавали підтримку актам міжнародного тероризму. При визнанні держави «спонсором тероризму» влада США накладає на таку державу чотири основні категорії санкцій: 1) обмеження на допомогу з боку США, включаючи економічну; 2) заборону на експорт та продаж продукції оборонного призначення до такої держави; 3) додаткові заходи контролю над експортом товарів подвійного призначення; 4) різні фінансові та інші обмеження. Тим самим США блокує фінансові можливості держави зі статусом «спонсор тероризму» продовжувати спонсорувати одну з найжахливіших речей в світі – тероризм.

Беручи до уваги вищезазначене, ми можемо дійти до висновків, що міжнародні фінансові відносини являють собою так звані «грошові відносини» між державами світу, вони можуть принести кошти, які можна буде вкладати

в розвиток всіх сфер своєї рідної держави чи обирати інший шлях та вкладати їх в спонсорство тероризму, в спонсорство вбивства. Тобто, кожна співпраця з такою державою буде приносити їй прибуток і, звісно, він буде йти не на розвиток своєї держави, а на тероризм іншої. І якщо, держава має цей статус, але є ті, які співпрацюють з нею, неважливо з якою метою і як вони аргументують цю співпрацю, вони є співучасниками тероризму. На жаль, сьогодні наша рідна земля потерпає від рук терориста і всі ми чудово розуміємо, наскільки це жахливе відчуття. І досвід сьогодні демонструє всім нам реакцію світу на події, які відбуваються в Україні і наскільки швидка та жорстка буде ця реакція. Зокрема, 13 жовтня 2022 року Парламентська асамблея Ради Європи ухвалила резолюцію, в якій росія названа терористичним режимом. Резолюція була ухвалена одностайно, за неї проголосували 99 депутатів, присутніх у залі, один утримався. У цьому документі вказується, що «ця агресія має бути однозначно засуджена як злочин сама по собі, як порушення міжнародного права та як головна загроза міжнародному миру і безпеці» [5]. Цей приклад доводить нам, що світ готовий боротися з тероризмом та варварством, а не просто замовчувати все. Саме тому я вважаю необхідністю голосно кричати з приводу цієї теми і підкреслювати її важливість в нашому світі. Бо хіба не людське життя і безпека найголовніше, що тільки може існувати...

Список використаних джерел:

1. Фінанси (Загальна теорія). Опарін В. М., Навч. посібник. К.: КНЕУ, 2002.
2. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20.03.2003 № 638-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text>
3. Про Звернення Верховної Ради України до Палати представників та Сенату Конгресу Сполучених Штатів Америки щодо визнання Російської Федерації державою - спонсором тероризму: Постанова Верховної Ради України від 03.05.2022 № 2234-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2234-20#Text>
4. Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму: прийнята резолюцією А/54/615 Генеральної Асамблеї від 09.12.1999: Конвенцію ратифіковано із заявою Законом України № 149-IV від 12.09.2002. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_518#Text
5. Офіційний портал Верховної Ради України. Верховна Рада України. Резолюція ПАРЄ про визнання російського режиму терористичним має дати поштовх цілій низці інших важливих процесів, – делегатка українського парламенту в ПАРЄ». Верховна Рада України. (14.10.2022). URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/229159.html>

СУЧАСНІ ВІТЧИЗНЯНІ ДОСЛІДЖЕННЯ З ІСТОРІЇ КАТОРЖНИХ ТЮРЕМ УКРАЇНИ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТ.)

Біліченко Лідія Сергіївна

магістр історії, Чорноморський національний університет

ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ORCID: 0000-0001-5547-9248

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4024/>

Каторга (від грец. katergon – галера) – вид кримінального покарання, що полягає у використанні праці засуджених на тяжких примусових роботах у місцях ув'язнення чи заслання, яка поєднувала у собі особливо жорсткий режим отримування. Примусова тяжка праця злочинців на користь держави застосовувалася з найдавніших часів. Сам термін «каторга» виник у середні віки та означав покарання, що полягало у засланні засуджених веслярами на судна-галери, де вони приковувалися ланцюгами до лав у трюмах. У Російській імперії каторга зародилася у XVII ст. «Соборным уложением» 1649 р. де передусім в розряд в розряд каторжних арештантів потрапляли шахраї, злодії та розбійники, які після тюремного ув'язнення в кайданах посилалися на важкі роботи. Основним місцем ув'язнення до ХІХ ст. була Сибір, а також ряд інших земель, що освоювалися.

На українських землях каторжна система розповсюдилася у другій половині XVIII ст. Основною причиною використання праці каторжників на теренах України стала Російсько-турецька війна 1768-1774 рр. – одна з ключових за значенням воєн між Османською та Російською імперіями. У ході війни російський імперський уряд вирішив збудувати ряд фортифікаційних укріплень від Дніпра до Азовського моря. Так як робочих рук не вистачало, то до будівництва були залучені каторжні ув'язнені, серед яких було багато засуджених до каторги козаків та гайдамаків. Варто також відзначити, що у ході будівничих робіт була заснована Олександрівська фортеця, яка згодом перетворилася у м. Запоріжжя. Указом імператора Олександра II від 1869 р. засновувалися перші каторжні тюрми України у Харківській губернії (Новоборисоглібський та Новобілгородський центри) які проіснували до 1892 р. У 1906 р. після завершення війни з Японією, Російська імперія за Портсмутським мирним договором втратила свої права на південну частину о. Сахалін, куди російський уряд відсилав арештантів для відбування каторжних робіт. Виходячи з цього, 10 квітня 1906 р. був оприлюднений документ, затверджений Миколою II про те, що арештанти каторжного розряду на Сахалін не посилаються, а відбувають покарання, перебуваючи в європейських

в'язницях. Згідно із законопроектом, на території України засновувались три нові каторжні тюрми – Харківська, Херсонська та Миколаївська.

Варто відзначити, що зі встановленням Незалежності України в 1991 р. українські науковці не поспішали досліджувати проблему функціонування каторжних тюрем на території України. Зазначена тема майже не досліджена в українській історіографії і на сьогоднішній день. Першими хто звернув увагу на історію каторжних тюрем України були краєзнавці. Серед праць які торкалися теми нашого дослідження можна виділити публіцистичні праці С. Гаврилова й Ю. Любарова [3] та Н. Христової [7] у яких розглянуто тему функціонування Миколаївської каторжної тюрми.

Лише нещодавно почали з'являтися наукові праці які стосуються зазначеної проблематики. Серед них можна віділити праці П. Токаленка [6], Л. Левченко [4], І. Міронової [5], Л. Біліченко [1;2].

Зокрема, П. Токаленко дослідив проблематику системи виконання покарань у Російській імперії відносно політичних арештантів під час і після Першої російської революції. Описав репресивну модель тюремного ув'язнення на початку ХХ ст. на Півдні України та приділив увагу спробам втеч політичних арештантів із в'язниць та жаргонному тюремному спілкуванню [6, с. 32-37].

У 2019 р. вийшла друком стаття Л. Левченко про Миколаївський піклувальний про тюрми комітет, де на основі архівних джерел розкривається і діяльність миколаївської каторжної тюрми № 2. Наукова розвідка містить дуже цінну інформацію про побут ув'язнених та їх роботу в тюремних майстернях [4, с. 44-58].

Досить цінної у контексті нашого дослідження є наукова розвідка І. Міронової, у якій розглянуто основні положення реформи скасування тілесних покарань 1863 р. та її реалізацію у каторжних тюрмах Харківської губернії. У статті зазначено, що приводом до запровадження цієї реформи стали гуманізація поглядів суспільства та ліберальні реформи Олександра II. Звернено увагу на те, що на початковому етапі реформою було збережено основні види тілесних покарань для каторжан і засланих до Сибіру. Також у праці висвітлено умови перебування та систему тілесних і моральних покарань політичних каторжан у Новоборисоглібському та Новобілгородському політичних центрах. Розглянуто основні види та терміни каторги, проаналізовано головні закони та законодавчі акти щодо її реорганізації, заснування каторжних тюрем та еволюцію системи покарання упродовж другої половини ХІХ – початку ХХ ст. [5, с. 69].

У праці Л. Біліченко, присвяченій Миколаївській каторжній тюрмі, було встановлено, що серед в'язнів тюрми зустрічалися й відомі революціонери та герої громадянської війни: Григорій Котовський, Михайло Фрунзе, Афанасій Матюшенко. У статті також досліджено побут ув'язнених і виявлено, що на території тюрми функціонувала школа, храм і бібліотека. Діяли майстерні, зокрема: столярна, кравецька, взуттєва, слюсарна, палітурна та миловарна, обладнані всіма необхідними верстатами [1, с. 50]. У іншій праці Л. Біліченко досліджено реформування системи каторжних тюрем в Російській імперії в другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. Зокрем, Автором було встановлено,

що виникнення каторжних тюрем на території України пов'язано з пенітенціарною реформою імператора Олександра II 1869 р., у результаті якої в Харківській губернії було створено Новоборисоглібський та Новобілгородський каторжні центри. На думку Л. Біліченко, основною причиною відкриття каторжних тюрем в Україні стало зростання революційного руху і збільшення кількості засуджених осіб до каторжних робіт за революційну пропаганду. У результаті пенітенціарної реформи 1906–1907 рр. на території України було відкрито Харківську, Херсонську та Миколаївську каторжні тюрми [2, с. 95].

Список використаних джерел:

1. Біліченко Л. Історія Миколаївської каторжної тюрми (1907-1920 рр.). Старожитності Лукомор'я. 2021. № 3. С. 50-59.
2. Біліченко Л. Каторжні тюрми України у контексті реформування пенітенціарної системи Російської імперії (друга половина XIX-початок XX ст.). Емінак. 2021. 2 (34). С. 95-104.
3. Гаврилов С., Любаров Ю. Николаев – 220 лет: очерки истории жизни города и горожан. Николаев, 2009. 208 с.
4. Левченко Л. Миколаївський піклувальний про тюрми комітет як орган управління тюремним господарством та опіки над в'язнями. Вісник Пенітенціарної асоціації України. 2019. № 3. С. 44-58.
5. Міронова І. Реалізація реформи скасування тілесних покарань у каторжних тюрмах Харківської губернії (друга половина XIX – початок XX ст.). Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. 2021. Том 32 (71) № 4. С. 69-76.
6. Токаленко П. Реакційна політика царизму на півдні України у роки Першої російської революції 1905-1910 років: статистичний вимір. Емінак. 2015. № 4. С. 32-37.
7. Христова Н. Тюремний маршрут: гауптвахта, острог, «бухтеевка», каторжная тюрьма. Вечерний Николаев. 2020. № 46. С. 6-7.

ЖІНОЧА ОСВІТА ЯК ЯВИЩЕ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ М. ЧЕРКАСИ У XX СТОЛІТТІ

Постосенко Віталіна Сергіївна

студентка I курсу ОС Магістр, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Чистякова Катерина Віталіївна

студентка I курсу ОС Магістр, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4039/>

Виникнення жіночих гімназій у провінції було закономірним наслідком модернізації суспільного життя [4, 92]. Створення загальнодоступної відкритої жіночої середньої освіти у формі гімназій засвідчило ментальну «зрілість»

тогочасного суспільства щодо підвищення освітнього рівня дівчат. Адже здобуті знання дозволяли не лише підійти на крок ближче до перспективи «навчати та навчатися», але й створити гідне матеріальне підґрунтя в майбутньому.

На початку ХХ ст. стало актуальним питання жіночої освіти. Законодавчо жіноча гімназія визначалася як освітній заклад, призначений для «должного и надлежащего просвещения и образования всех желающих и способных приходящих учениц всех сословий и вероисповеданий» [3, 83]. Так у цей час у місті Черкаси існувало 3 жіночі гімназії: Самойловської, Благовещенського та Городецького.

Приватна жіноча гімназія була створена у м. Черкаси А. В. Самойловською в 1904 р. Через деякий час пожертв меценатів і власних коштів Самойловській надали можливість замовити проект нової будівлі, проектованого спеціального для навчального закладу. «Будували гімназію 2 роки – в 1910-1912-х рр., а відкриття приурочили до 300-річчя будинку Романових. У гімназії навчалось близько 400 учениць, працювали відомі педагоги. В основному дівчат готували як учителів молодших класів, але при цьому навчали ще як доглядати за дітьми, надавали ази кулінарії, ручній праці, танцям та музиці. Навчання було платним, лише кілька гімназисток навчалось безоплатно» [5].

За архівними даними можна проаналізувати актуальність жіночої освіти у Черкаському повіті. Так, у 1912 р. навчалось 251 учениця, у 1913 р. – 256, у 1914 р. – 219 [2].

Гімназію Городецького побудували у період з 1903 по 1905 рр. На цю архітектуру місто виділило величезну суму на ті роки – 83 000 руб [1, 56]. Це був перший «палац» міста у стилі модерн, прикрашений ракушками на даху, квітковими гірляндами, із використанням незвичних архітектурних прийомів, характерних для стилю Городецького. У грудні 1905 р. тут вперше розпочали своє навчання 360 молодих міщанок та дворянок. У гімназії навчалися лише дочки заможних сімей, виховання яких було світським. Викладачами у гімназії були випускницями інституту благородних дівчат, де вони навчалися разом із графіннями та баронесами [8].

Згідно положення жіночі гімназії мали складатися з семи класів «с годичным для каждого класса курсом, но для приготавлиющихся к педагогической деятельности может быть учреждаем при женских гимназиях еще и восьмой дополнительный класс, также с годичным, а где возможно и с двухгодичным курсом обучения» [7, 23].

Попечитель кийвської шкільної округи зробив наказ, «щоб керівництво жіночих гімназій склало і розіслало в департамент народної освіти, попечителям шкільних округ і по вищих школах реєстри тих осіб, яким видано було в їх гімназіях які-небудь свідоцтва за час починаючи з 1903 до 1908 р. І далі в кінці кожного шкільного року керівництво всіх середніх жіночих шкіл розсилатиме такі реєстри учениць, які будуть завершувати науку» [6, 2].

Генерація модерного жіноцтва являла собою якісно новий тип особистості, запорукою чого ставала гімназійна освіта. Поряд з цим, простежується бажання родин надати донькам ґрунтовну освіту, що демонструють численні батьківські клопотання про відкриття додаткових класів, прохання про зарахування понад комплект, звернення щодо нестачі місць у навчальних закладах.

Список використаних джерел:

1. Береза Н. І. Черкасам 700 лет: подборка документов и материалов / Н. І. Береза, В. Н. Болтенків [та ін.]. – Черкаси, 1986. – С. 55-56, 66-68.
2. Держархів Черкаської обл., 133, оп. 1, спр. 43, арк. 9
3. Драч О. О. Розвиток жіночої освіти в Україні у другій половині ХІХ ст. / О. О. Драч // Збірник наукових праць. Харківський державний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди. Серія «Історичні науки». – 1999. – Вип. 2. – С. 84-91.
4. Драч О. О. Жіноча середня освіта провінційного міста: осмислення практики функціонування гімназій Черкас (кінець ХІХ – початок ХХ ст.) [Електронний ресурс] / О. О. Драч, А. А. Котиченко // Вісник Черкаського університету. – Черкаси, 2013. – № 9. – С. 86-93.
5. Женская гимназия А. В. Самойловской [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zruchno.travel/ObjectEntity/ObjectEntitylang=ru&idCrm=8e8e7d53-02b0-851b-59df-588b78ac58ac>.
6. Рада [Електронний ресурс] // Київ. – 30.04.1909. – № 97. – С. 1-4. Режим доступу : <https://cutt.ly/8MZwe20>
7. Родевич М. Сборникъ действующихъ постановлений и распоряжений по женским гимназиям и прогимназиям Министерства народного просвещения [Електронний ресурс] / М. Родевич. – С.Пб, 1884. – Режим доступу : <https://www.prlib.ru/item/442813>
8. Черемис В. Привид Городецького у Черкасах Що насправді побудував архітектор у нашому місті? [Електронний ресурс] / В. Черемис. – Черкаси, 2017. – Режим доступу : <https://in.ck.ua/ua/sytuacii/pryvvyd-gorodeckogo-u-cherkasah>.

ПРОСТІР І ЧАС У НАУКОВО-ПОПУЛЯРНІЙ ІСТОРИЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Чеканов Всеволод Юрійович

кандидат історичних наук, Таврійський національний

університет імені В. І. Вернадського

ORCID: 0000-0003-0651-4267

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4043/>

Репрезентація простору і часу в науково-популярній історичній літературі істотно відрізняється від власне наукової літератури: вона переслідує відмінні цілі і надає інші можливості.

Науково-популярна література не підсумовує *дослідження* як завершений процес, виконаний автором, а узагальнює *знання* як логічно завершений інформаційний контур питання, що має суспільну значущість. Її читають з метою поповнення інформованості. Тому історичні факти в ній подаються у прийнятній для нефахівців необтяжливій формі масової інформації (науково-популярні історичні праці і газетні статті на історичну тематику дуже подібні). Усі проблемні моменти, що є предметом дослідження та обговорення в науковій літературі, тут виносяться за дужки. За Т. Куном, “підручники” функціонують виключно всередині “нормальної науки”, всіляко приховуючи кризові моменти в ній і саму можливість руйнування парадигми, що їх породила [1, С. 209]. Відповідно, малодосліджені об’єкти історичної науки подаються в більш завершеному, більш осмисленому вигляді. У науковому ж дослідженні такі об’єкти показані як сукупність незамкнених контурів. Це часто є важливою стороною репрезентації об’єктів дослідження, особливо віддалених у часі [3, С. 88-89].

Проте, такі об’єкти можуть виступати предметами розгляду і в науково-популярних історичних працях. Часто вони є важливими складниками етногенезу сучасних націй, для самоідентифікації яких принципово важливо показати їх давність. Вони мають бути розташовані в історичному просторі та часі відповідно до цієї мети.

Малодосліджені об’єкти отримують в науково-популярній літературі інтегральні властивості, яких у дійсності не мають. Це відбувається через показ їх як таких, над якими “працюють вчені”. При цьому малодослідженість виступає як вияв їх постійної добудови та дооформлення, не впливаючи на просторово-часові межі. Всередині цих меж “вчені досліджують невідоме” у складі об’єкту, начебто уже окресленого в цілому. Невідоме зменшується до дрібниць, щодо яких слід чекати “нових відкриттів”.

Використання численних лапок у попередньому абзаці показує коло шаблонних понять, що допомагають нефаховій аудиторії уявити роботу вчених-істориків. Розуміння того, що пізнання невідомого вимагає не тільки дослідних процедур, але також апробації, полеміки та висування концепцій, які можуть відчутно змінити усталені шаблони, у цієї аудиторії відсутнє. Тому історичний простір в науково-популярному дискурсі вимушено показується як статичне “минуле країни”, а історичний час подається засобами спрощеної періодизації (“княжа доба”, “козацька доба”). В такому викладі часто робляться некоректні узагальнення, що ототожнюють територію з діями спільнот (“індіанці вимагали...”, “у Великій Британії виникла нова серйозна проблема”), або зв’язують вчинки політичних акторів з перебігом часу чи навіть періодів (а не з передумовами, що ускладнило б виклад): “На наступний рік послідував закон...”, “період відносної політичної стабільності продовжувався недовго...” [2, С. 48-49, 181]. Іноді можна зустріти ще дивніші витвори: “Реформи президента надихалися ідеями прогресистів” [2, С. 261] (ясно, що надихався президент, але це знов ускладнило б виклад). Подібну лексику зведено в систему.

В науково-історичному дослідженні предметом часто є створення нових об'єктів і визначення їх меж, характеру, передумов, наслідків існування і т. і. В науково-популярній літературі ця стадія дослідної роботи показується як уже виконана, а її результати – як самоочевидні. Стосовно найдавніших епох ця самоочевидність досягається за рахунок використання готових схем визначення просторово-часових меж об'єктів. Тому інтродукційні частини науково-популярних праць вводять читача в контекст подій, застосовуючи хронологічні рамки, що вже не підлягають обговоренню. Створюється психологічно комфортний для дилетантів образ минулого, подібний до того, що змальовується екскурсоводами. Принципові для істориків моменти, які можуть дезорієнтувати аудиторію, подаються як неконroversійні і загальновідомі. Так, об'єкти “промислова революція”, “Візантія”, “Столітня війна” чи “Київська Русь” зображуються як загальновизнані, а той факт, що вони насправді є результатами згоди наукового загалу (можливо, тимчасової), не підкреслюється.

У такий спосіб науково-популярна історична література виконує соціально значущі функції в суспільстві, для якого зрозумілою і достатньою є історія-оповідання, а не історія-проблема. При цьому утворюються зрозумілий для загалу каркас викладу і його змістовне наповнення, де враховані ці здобутки.

Залежність науково-популярного дискурсу від позаісторичних та політичних впливів робить його вразливим для змін в ідеологічній та політичній сферах. Цей дискурс виявляє тенденцію до “старіння” сильніше, ніж науковий. Той часто залежить від оригінальності внеску. Науково-популярний же дискурс не самостійний; він засновується не на *виробленні* нових концепцій, а на виборі з числа наявних. Відсутність оригінальних моментів саме і робить його нестабільним: науково-популярні праці потребують заміни та оновлення і тоді, коли, відбуваються політичні зміни, і тоді, коли прогресує наука. Вони втрачають актуальність через високий рівень залежності від застарілих концепцій, наприклад, позитивізму, марксизму-ленінізму тощо.

Список використаних джерел:

1. Кун Томас. Структура научных революций. Москва: АСТ, 2015. 320 с.
2. Римини Роберт. Краткая история США. Москва: КоЛибри, 2019. 480 с.
3. Чеканов Всеволод. Фемний лад у Візантії в історіографії: проблема “малодослідженості”. *Київська старовина*. 2010. № 3. С. 83-90.

Мистецтвознавство

НАРОДНЕ МИСТЕЦТВО В ДІЯЛЬНОСТІ ДОРАДЯНСЬКИХ ПРОФСПІЛОК СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ

Берест Роман Ярославович

*доктор історичних наук, професор кафедри режисури
і хореографії, Львівський національний університет ім. І. Франка
ORCID: 0000-0001-7405-2020*

Берест Ігор Романович

*доктор історичних наук, професор кафедри інформаційної,
бібліотечної та архівної справи, Українська академія друкарства
ORCID: 0000-0001-6141-4678*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4064/>

Унікальним феноменом в історії вітчизняного та світового профспілкового руху стали професійні спілки, що виникали та діяли на галицьких землях у дорадянський період. Поява професійних спілок в Східній Галичині була зумовлена низкою чинників економічного, соціального, виробничого та іншого характеру. Саме виробничий, суспільно-політичний, соціально-економічний, культурно-освітній розвиток краю сприяв не тільки появі та поширенню робітництва, але й виникненню і розвитку перших професійних товариств. Згодом професійні організації стали прикладом для робітництва, селянства, інтелігенції не тільки для земель імперії, а й багатьох інших держав [1, с. 86-89].

Тематика появи та діяльності професійних спілок Східної Галичини поки що не знайшла належного висвітлення у вітчизняній та зарубіжній історіографії. Перші публікації появилися в середині 90-х рр. минулого століття. Вони були пов'язані з унікальними відкриттями Романа Береста в галузі створення перших профспілок в Галичині, відомостями про перші профспілкові часописи, що знайшло відображення у низці статей та кількох монографіях дослідника [2; 3]. В першій чверті ХХІ ст. помітно поживилася робота з вивченням біографії галицьких профспілок, що, перш за все, було пов'язано з наближенням 200 – літнього ювілею від часу появи першої професійної спілки у Львові. На особливу увагу заслуговує фундаментальна монографія Ігора Береста “Історія профспілок України (Східна Галичина 1817-1918 рр.)”[4], а також низка аналітичних статей, які відображають багатогранність діяльності профспілок. Багато наукових праць опубліковано одноосібно та у співавторстві. Значне їх число вийшло іноземними мовами у високорейтингових вітчизняних та зарубіжних наукових виданнях [7, 8; 9; 10; 11; 12]

Першу професійну організацію робітництва на галицьких землях під назвою “Стоваришування робітників друкарської справи”, яка за мету своєї діяльності поставила проблему соціального захисту, було створено 6 листопада 1817 року у Львові в приватній поліграфічній фірмі Антонія Піллера [2, с. 7]. Її засновником був тодішній керівник виробництва друкарні німець Єжи Леонард Руль. Саме він у вище зазначений день зробив свій благочинний грошовий внесок у створену спілкову Касу добровільних пожертв для хворих робітників [3, с. 88].

Метою заснування професійної спілки була потреба соціального захисту робітників друкарні, що найбільш радо підтримало просте робітництво, яке, незважаючи на свою поліетнічність, гуртувалося навколо товариства. Згодом на сторінках першої профспілкової газети львівських поліграфістів “Czcionka” (1872 р.) акцентовано, що це була перша професійна спілка не тільки в територіальних межах Галичини, але й усієї Австрійської імперії [4, с. 110].

В особливостях формування та діяльності професійних спілок Галичини у першій половині XIX ст. тісно перепліталися економічні, політичні, соціальні, етнокультурні, національні, релігійні та інші чинники, які доповнювалися звичаями й традиціями місцевого населення, що нерідко ускладнювало суспільний феномен професійних спілок. Тому не випадковим є те, що професійні спілки акумулювали в собі суперечності періоду та виступали важливими суб’єктами суспільного життя [2, с. 106].

У порівнянні з іншими організаціями в середовищі профспілок дуже рано поширилося нове явище – робітнича соціальна солідарність [4, с. 112], яка виражала єдність інтересів, цілей, побутуючих стандартів, взаєморозуміння. Саме на базі соціальної солідарності в діяльності низки професійних товариств Галичини простежується організація духовного життя, шляхом створення при спілках різних мистецьких, культурно-освітніх, спортивних, релігійних та інших гуртків, товариств тощо.

Проте в другій половині XIX ст. (радше після революції 1848 року) під переважаючим впливом політичних та національних чинників галицькі профспілки стали чіткіше розмежовуватися за етнічними, релігійними й фаховими ознаками [5, с. 5-8].

Важливе місце в культурному житті галицьких поліграфістів та інших профспілок займали газети “Rękodzielnik” (“Рукодільник”), “Czcionka” (“Буква” – “Літера”) та інші, які наприкінці 60-х та упродовж 70-х рр. XIX ст. у Львові виходили польською мовою. На сторінках профспілкової преси не тільки публікували новини з робітничого життя, але й велику увагу відводили культурно-освітній роботі.

Серед багатьох професійних та взаємодопомогових організацій Галичини другої половини XIX ст., які виникли під впливом діяльності спілки друкарів, на особливу увагу заслуговує студентське товариство взаємодопомоги Вищої Крайової школи рільництва (1869 р.), що знаходилась поблизу Львова в містечку Дубляни. Незважаючи на те, що основною метою товариства була економічна підтримка його членів, культурно-освітня робота отримала дуже важливе значення. Поважне місце у бібліотеці відводили історичним

працям, котрі допомагали студентам у вивченні історії, географії, культурної спадщини Східної Галичини. У культурно-освітній роботі вагоме значення мала організація та проведення вистав, хореографічних виступів, літературно-музичних вечорів, різних святкувань, приурочених пам'ятним роковинам, відомим діячам, подіям тощо [6, с. 347-350].

Наприкінці XIX – початку XX ст. одним із важливих культурно-освітніх центрів Галичини було українське професійне ремісниче товариство “Зоря”. Великі заслуги у заснуванні та підтримці діяльності товариства належать відомим галицьким громадським і політичним діячам: В. Нагірному, Ю. Романчуку, К. Левицькому та ін. Члени Товариства проводили широку національно-культурну, мистецько-пізнавальну та суспільно-політичну діяльність, закликали *“вести будову нашого відродження на пожиток нашої матері України, прямуючи до її самостійності і незалежності”* [6, с. 165-166].

Організація культурного дозвілля нерідко передбачала різноманітні культурно-мистецькі заходи, піші мандрівки історичними місцями краю. В умовах чужоземного панування це мало надзвичайно важливе значення. Товариство сприяло розвитку української промисловості, реалізуючи заклик “свій до свого”, підтримувало діяльність бюро посередництва праці, відстоювало фахові інтереси членів товариства, займалося національним вихованням української фахової молоді, залучаючи шпальта професійних часописів “Молоді робітники”, “Новітній ремісник”, “Добробут”, “Фаховий вісник”, “Наш прапор”.

Крім українських професійних спілок велику культурно-освітню роботу в Східній Галичині в зазначений період проводили польські, німецькі (австрійські), єврейські та інші профспілки, що може стати предметом окремої наукової розвідки. Зокрема, 9 квітня 1873 р. в місті Стрий виникло Польське товариство взаємодопомоги християнських міщан “Gwiazda” (“Зірка”). Воно мало читальню, бібліотеку, займалося організацією та проведенням аматорських театральних виступів, влаштовувало вечори поезії, підтримувало проведення вокальних та танцювальних виступів, відзначення релігійних свят [14, арк. 38]. Серед єврейських профспілок найбільше значення в культурній та освітній роботі належало професійній спілці єврейських артистів, яку створив у Львові в 1920 р. Ісидор Бамбах. Спілка мала свої філії в Дрогобичі, Кракові та Львові [2, с. 52].

У 1922 р. у Золочеві на базі місцевих професійних спілок залізничників, лісових та сільськогосподарських робітників виникло міжспілкове культурно-освітнє товариство “Поступ”. Культурно-освітні товариства при профспілках використовувались не лише для самоосвіти робітництва, а й для пропаганди національно-культурного надбання. Таку роботу плідно вела Культурна ліга, яка виникла при професійній спілці деревообробних робітників у Ковелі. Завдяки Культурній лізі профспілка деревообробників перетворилася на головну у місті в питаннях культурного життя і вела за собою усі професійні спілки повітового містечка [2, с. 52].

Висновки. Загалом, у порівнянні з польськими, німецькими, австрійськими, єврейськими професійними спілками українське робітництво перебувало у значно гіршому становищі, що отримало відображення на культурно-освітній діяльності. Перш за все, українці не мали підтримки державних установ та значно програвали в конкурентній боротьбі. Тому лише на хвилі національного самоусвідомлення намагалися пізнати й показати самотність української історії та культури.

Список використаних джерел:

1. Берест Р. Stowarzyszenia wzajemnej pomocy członków sztuki drukarskiej – прообраз перших профспілок на землях України // Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму. Київ. Вип.1. 2018. С. 86-89.
2. Берест Р. Нариси історії профспілкового руху в Західній Україні (1817-1939 рр.) / Роман Берест. Дрогобич: Відродження, 1995. 128 с.
3. Берест Р. Я. Професійний рух на західноукраїнських землях в австрійський період // Нариси історії професійних спілок України. Київ, 2002. 731 с.
4. Берест І. Історія професійних спілок України. (Східна Галичина 1817-1918 рр.) / Ігор Берест. Львів: Левада, 2017. 768 с.
5. Берест Р. Перші профспілки: початок біографії // Профспілки України, 1995. С.5-8.
6. Берест І., Берест Р. Дорадянські професійні спілки Східної Галичини та їх діяльність в галузі культури, освіти та дозвілля робітництва // Збалансований розвиток туристичних регіонів: національний і світовий досвід. Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (25-26 квітня 2013 року). Львів: Ліга-Прес, 2013. 460 с.
7. Berest R., Berest I. Travels, Leisure and Education in the Activities of the First Trade Unions of Eastern Galicia in the XIX Century // Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Turystyki i Ekologii 8 (t. 16, nr 2). S. 94-107.
8. Berest I., Berest R. Relations of the East Galicia state institutions with professional unions of educators in the legal period (1868-1914) // Problem space of modern society: philosophical-communicative and pedagogical interpretations. Part II. 2019.
9. Берест І. Р., Берест Р. Я., Пасечник М. С., Савчук Г. Н., Олейник Н. А. Анализ устава и первого года деятельности Львовского Общества галицких врачей («Towarzystwo lekarzow galicyjskich»). // Медичні перспективи. Вип. 25 (2). С. 168-176.
10. Berest I., Berest R., Pasichnyk M., Zachepa A., Zubko N. Pedagogical Ideas and System of Eastern Galicia in the Second Half of the Xixth Century on an Example of the Professional Activity of Towarzystwa Pedagogicznego we Lwowie // Journal of Complementary Medicine Research 11 (1), S.373-373.
11. Берест І. Р., Берест Р. Я., Пасічник М. С., Пасічник С. М., Савчук Г. М. Еволюція лікувально-оздоровчого напрямку діяльності профспілок Галичини ХІХ – початку ХХ ст. // Медичні перспективи. Вип. 26 (3). С. 197-204.

12. Berest I., Berest R. The role and influence of “Pedagogical society in Lviv” on the consolidation of Galician society in the second half of the XIX century // Актуальні питання у сучасній науці. Вип.5. 2022. С.8-20.
13. Пасіцька О. І. Українська національна ідея в контексті діяльності професійних товариств міжвоєнного Львова // 300 років Конституції Гетьмана Пилипа Орлика: проблеми становлення і розвитку українського державотворення. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Львівський державний університет внутрішніх справ. – Львів, ЛьвДУВС. 2010. 296 с.
14. Центральний державний Історичний архів України у Львові, ф. 146 (Галицьке намісництво), оп.25, спр.18 (Справа про затвердження Статуту товариства взаємодопомоги “Гв’язда” в Стрию. 46 арк.

ОСОБЛИВОСТІ ДРАМАТУРГІЇ І. ФРАНКА В СУЧАСНИХ ВИМІРАХ

Ковальчук Ангеліна Юріївна

магістр 2 курсу Харківської державної академії культури

Науковий керівник: Кікоть Антоніна Андріївна

доктор культурології, професор,

Харківська державна академія культури

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4059/>

На сучасному етапі національний театр як один із невід’ємних компонентів української культури не лише формує естетичні цінності суспільства, а й зберігає та пропагує національну самобутність.

Деякі аспекти проблеми української драматургії крізь призму франкського освітлення вже частково порушували українські вчені, зокрема Я. Білоштан, Ю. Бобошко, Ю. Грицай, П. Кирчів, С. Ковпик, А. Новіков, Й. Федас та ін. Проте публікації письменника такого характеру на шпальтах іншомовної періодики, на жаль, досі залишаються малодослідженим сегментом творчості митця.

Іван Франко був одним із небагатьох письменників, які проявили себе в різних жанрах. Він був поетом і прозаїком, публіцистом, автором наукових досліджень, драматургом і перекладачем. Його інтерес до драматургії та театру проявився в театральних рецензіях, у критичних статтях, а також у перекладах драм та оригінальних драматичних творах.

Драма почала цікавити Франка надзвичайно рано, ще в юнацькі роки він написав польську драму на вірші «Югурта», текст якої не зберігся. У той час він дуже цікавився римською історією і тому, ймовірно, сюжетом другої драми у віршах, яку він не закінчив, була повість німецькою «Ромул і Рем».

У 1873 році Іван Франко познайомився з творчістю низки українських письменників: С. Руданського, М. Вовчка, П. Куліша, П. Мирного. Під впливом свого вчителя – відомого філолога і поета Верхратського, Франко зацікавився історією Русі та інших слов'янських народів, на основі чого була створена драма в трьох діях «Три князі на один престол».

Закінчивши в 1875 р. гімназію, Франко вступив до Львівського університету. У той період він уже мав кілька зошитів власних творів, серед яких були переклади «Антигони» і «Електри» Софокла та декілька оригінальних драм. Збереглася ж лише частина однієї з тих драм – драма «Славою і Хрудом». Дія цієї п'єси розгортається в Чехії в XVIII сторіччі. Не зважаючи на те, що між написанням «Три князі на один престол» та «Славою і Хрудом» минув тільки рік, різниця між цими драмами дуже велика. Перш за все дійові особи не являють собою відображення пороку чи то добродійства, як в «Трьох князях», вони вже характерні власною індивідуальністю. Крім того, в драму введені соціальні мотиви – результат впливу на Франка демократичних ідей.

Після цього Франко залишає драматургію майже на десять років, і лише в 1884 р., на прохання Гриневецького, він переробив для театру «Руська Бесіда» – п'єсу Г. Кляйста «Розбитий збанок». В сюжеті розповідається про те, як сільський суддя власною хитрістю потрапив в тенета і, як наслідок, сів на лаву підсудних. Текст п'єси не зберігся.

У наступні роки Франко в своїх оригінальних п'єсах довго зупиняється на сільській тематиці, відбираючи типи з рідного, українського села. Цій темі була присвячена п'єса «Рябина», написана в 1892 р., та інші його роботи «Украдене щастя», «Учитель» і «Будка №27». П'єса «Рябина» висвітлює свавілля і розгул, що панували в українському селі, що було передано австрійським урядом у руки брехливих орендарів та тиранів. В ній підкреслювалась роль «громади».

Коли не брати до уваги ранніх драматичних спроб та пізніших незавершених творів, у художній спадщині Івана Франка налічується 7 п'єс, написаних протягом 1890-х років.

П'єси «Рябина» (1896; 1893), «Майстер Черняк» (1894), «Учитель» (1896), «Украдене щастя» (1893), «Будка, ч. 27» (1896) присвячені темам сучасного І. Франко життя. Драми «Сон князя Святослава» (1895) та «Кам'яна душа» (1895) написані на історичну тематику.

Таким чином, Іван Франко є основоположником українського наукового театрознавства, теоретиком та істориком драматургії. Як театрознавець кінця 80-х – початку 90-х років рецензував п'єси І. Котляревського, М. Старицького, С. Гулака-Артемівського, М. Кропивницького, Панаса Мирного, Н. Кибальчича, О. Огоновського та інших. Написав низку статей і досліджень, серед них: «Руський театр у Галичині» (1885), «Наш театр» (1892), «Руський театр» (1893), «Русько-український театр (Історичні обриси)» (1894). За словами Л. Мороза, у своїх критично-театральних творах він осмислив складні історичні шляхи розвитку театру в Галичині в широкому порівнянні із західноєвропейським театром і драматургією, які є важливими для України творами.

Володіючи неймовірними талантами творчої та наукової продуктивності, Іван Франко виявив глибокі знання духовної, в тому числі культури народу, що посіло значне місце в наукових здобутках письменника, а також особливостях його драматургії.

ПАРИЗЬКИЙ КЛАС ТРОМБОНУ ХІХ СТ. ЯК МІСЦЕ ЗАРОДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ВИКОНАВСЬКОЇ ШКОЛИ

Міненко Анатолій Володимирович

2 курс аспірантури Львівського національного

університету ім. І. Франка

ORCID: 0000-0002-0348-3541

Науковий керівник: Сиротинська Наталія Ігорівна

доктор наук, Львівський національний університет ім. І. Франка

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4062/>

Виконавська школи гри на тромбоні – це певний комплекс виконавських традицій, що склався в певному регіоні. Осередками таких формувань, є здебільшого консерваторії, викладачі яких сформували принаймні декілька поколінь музикантів, які в свою чергу, показали визначні виконавські результати на світовій арені. Такі музиканти-випускники мають показати переваги методу свого викладача на міжнародних конкурсах, працювати в кращих оркестрах, викладати в кращих закладах. Таким чином, дана виконавська традиція буде розповсюджуватися і ставати загальноживаною.

Також, важливим етапом розповсюдження є методичні книги – «школи гри на тромбоні», де автор фіксує всі, на його думку, необхідні етапи формування музиканта. Вони можуть містити текстові примітки, вправи, етюди і навіть п'єси (наприклад, «школа гри на корнет пістоні і саксгорні» (Grande Méthode complète pour cornet à pistons et saxhorn) Жана Батиста Арбана (Joseph Jean-Baptiste Laurent Arban, 1825-1889 pp.), містять написаний спеціально для школи «веніціанський карнавал»). В цих посібниках можна чітко бачити сформовані традиції, що відобразив автор у своїй роботі.

Найпершою європейською «школою» вважається «Гами та методика гри на альтовому, теноровому та басовому тромбонах» («Gamme et méthode pour les trombones alto, ténor et basse», 1795-99 р., Париж, Jean-Georges Sieber), написана професором Паризької консерваторії Андре Брауном (A. Braun) в комбінації з іншим твором Француа Рене Гебауера (Gebauer) (50 уроків для тромбонів альтового, басового і тенорового» («50 leçons pour la trombone basse, alto & tenor», прибл. 1800 р. – Париж, Jean-Georges Sieber) – що разом утворюють повноцінний формат «школи» в сучасному його розумінні. Різні видання цієї методичної праці містили лише прізвище автора.

А. Браун був першим, хто затвердив у своїй роботі тромбон як хроматичний інструмент строю Bb. В часи Бароко та Ренесансу, тромбон мав стрій А з чотирма діатонічними позиціями куліси і це тривало до другої половини XIII століття. На перших сторінках школи розміщена схема інструменту, серія уроків на гамах в найбільш використовуваних тональностях, одна сторінка вправ та п'ять коротких мелодій. Для студентів, які шукали додаткові матеріали, А. Браун рекомендував «50 leçons pour la trombonne basse, alto & tenor» Ф. Р. Гебауера, що ще раз доводить спорідненість цих двох праць.

Ф. Р. Гебауер, був одним з тринадцяти музикантів, призначених викладачами Національного Інституту, що передував Парижській консерваторії.

Після цієї роботи вся Європа отримала сильний поштовх у розвитку тромбонного мистецтва гри. Так, німецький композитор, музикознавець та викладач – Франц Йозеф Фроліх (Franz Joseph Fröhlich, 1780-1862) написав свою «Повну теоретико-практичну музичну школу» («Vollständige theoretisch-practische Musikschule») (Simrock, 1811). Вона була більше схожа на філософський трактат про музику ніж школу в сучасному її розумінні.

Наступним великим французьким здобутком є «Школа гри на тромбоні» («Grand Méthode de trombone») першого відомого французького тромбоніста-соліста Фелікса Вобарона (Felix Vobarone). Він не тривало викладав в Парижській консерваторії з 1833 по 1835 рр., працював музичним керівником у кавалерійській школі в Сомюрі та в першому полку кінно-гренадерів королівського гарду.

Головною проблемою, що постала перед Ф. Вобароном, була недостатня технічність тромбоністів свого часу. Після винайдення Генріхом Штольцелем вентильного механізму для мідних духових інструментів в 1814 році, став набувати популярності помповий (вентильний) тромбон. При всіх своїх очевидних перевагах у вигляді більшої технічності інструменту, цей різновид тромбону мав головний недолік – тембральну скромність, в порівнянні з кулісною версією. Багато композиторів того часу, переважно писали саме для помпової версії. І навіть фабрики, що виробляли тромбони, випускали більше інструментів з клапанами.

Ф. Вобарон одним з перших використав різні склади декламації для переходу у високий регістр, що видно на прикладі:

На сьогодні, актуальними залишилися лише склади "Da", "Dau", "Di" – для переходу від нижнього регістру до високо і "Da" і "Ta", для м'якшої та твердішої атаки відповідно, так як вони забезпечують стабільний початок ноти без змін і зберігають тембральну одноманітність при зміні регістрів.

Наступним важливим кроком у формування французької виконавської традиції гри став Антуан Дієппо (Antoine Diéppo). Він був знаковим педагогом та віртуозним виконавцем в XIX ст. Першим його внеском у педагогіку тромбона стала «школа», створена у співавторстві з Фредеріком Берром (Frédéric Berr), під назвою «Méthode de trombone» (Париж: Meissonnier, бл. 1835).

А. Дієппо описує мету цієї роботи у своєму вступі: «Створення класу тромбона в Парижі і честь яку я щойно здобув бути її професором, накладає на мене певний обов'язок опублікувати «школу», яка слугувала б керівництвом для тих, хто візьметься за вивчення цього інструменту».

«Школа» ділиться на дві частини: перша призначена для оркестрових тромбоністів, друга для солістів. Спочатку виконавець має відпрацювати всі позиції окремо і лише після, комбінувати їх. Альт і бас-тромбон не згадуються, хоча коротко згадується помповий тромбон з трьома клапанами. Ця робота була знаковою для студентів Парижської та інших консерваторій того часу. В Парижі вона була прийнята як головне методичне керівництво і була перевидана кілька разів. Також в роботі містяться дев'ять етюдів, що на початку визначені як «прогресивні п'єси». Вони пропонувалися в окремому від методики томі.

Всі вищезгадані роботи дали потужний поштовх для розвитку не тільки тромбонного мистецтва, а й для пошуку нових методичних засобів. Так, наступні роки були дуже плідними по кількості нових видань. На жаль, вони не відрізнялися між собою принципово і здебільшого були побудовані на роботах Й. Фроліха, А. Брауна, Ф. Вобарона, А. Дієппо. Одним із головних доказів є той факт, що деякі «школи» писали навіть не тромбоністи. Як приклад, можна навести роботу «Méthode élémentaire pour le trombone» (Париж, 1844 – Troupenas) Жана Жоржа Кастнера (фр. Jean-Georges Kastner; 1810 – 1867, Париж) – який був французьким композитором і музикознавцем, але аж ніяк не тромбоністом. Найцікавіше, що велика кількість цих робіт такого типу, була видана саме в Парижі, з чого стає зрозумілою особлива популярність тромбона, чим користувалося багато музикантів.

«Елементарна школа гри на тромбоні для використання оркестрами та коледжами» («Méthode élémentaire de trombone à coulisse à l'usage des fanfares et des collèges») П'єр-Франсуа Матьє де Боррі (1815-1884), псевдонім Клодомір (Pierre-François Mathieu de Borrit, Clodomir), Париж 1866 – Leduc;

Наступна школа що заслуговує більш детального розбору – «Велика школа гри на корнеті та саксгорні» (Grande Méthode complète pour cornet à pistons et saxhorn, Париж – 1864 р.) Жана Батиста Арбана (Joseph Jean-Baptiste Laurent Arban, 1825-1889 рр.). Ця школа була революційною у свій час, так як автор переосмислив гру на інструменті і створив відмінний від попередників метод. Головні відмінності полягали у більш досконалому способі декламації, детальному опису абсолютно всіх процесів, що проходять під час гри на духовому інструменті та акцентуванні різних вправ для всіх виконавських прийомів на трубі.

Сам Ж. Б. Арбан, був диригентом, композитором, педагогом і, найголовніше, першим відомим віртуозом гри на корнеті пістоні (педальна труба). Він часто говорив про те, що на нього мала великий вплив гра на скрипці Ніколо Паганіні, що й визначило мету розвинути техніку труби до таких же висот.

В даному контексті статті нас цікавить не скільки сама робота маестро Ж. Б. Арбана, скільки перекладення, що зробив відомий видавець Карл Фішер (Carl Fischer) в 1936 році, в Нью-Йорку. Вже ця редакція, що отримала світове визнання серед тромбоністів і використовується донині – була вдосконалена і перевидана Джозефом Алессі (Joseph Alessi) – одного із найкращих тромбоністів сучасності, соліста віртуоза, концертмейстера групи тромбонів Нью Йоркської філармонії разом із баритоністом доктором Леслі Брайяном Боуменом (Brian Leslie Bowman), США – 2002 р. Таким чином можна спостерігати вплив французької духової традиції на виконавську культуру США із подальшим домінуванням у світовій практиці.

Найбільшим новаторством Ж. Б. Арбана слід вважати введення базінгу, не тільки як методу постановки і розуміння роботи амбушуру, а й як засобу розігрування для духовиків усіх рівнів підготовки.

Відкриття Паризької консерваторії і її діяльність сильно вплинула на європейську виконавську тромбонуву традицію гри. Такі ключові фігури як А. Браун, Р. Гебауер, Ф. Вобарон та Ж. Арбан відіграли неабияку роль в цьому. Виховавши плеяду професіоналів та написавши свої праці, вони дали великої сили поштовх для розвитку і популяризації тромбона, як одного з ключових духових інструментів симфонічної групи.

Список використаних джерел:

1. Sluchin, Benny, and Lapie, Raymond (1997). Slide trombone teaching and method books in France (1794-1960). *Historic Brass Society Journal* 9: 4-29.
2. Weiner, Howard (1999). André Braun's *gamme et méthode pour les trombones revisited*. *Historic Brass Society Journal* 11: 93-106.
3. Weiner, Howard (1993). André Braun's *Gamme et Méthode pour les Trombones: The Earliest Modern Trombone Method Rediscovered*. *Historic Brass Society Journal* 5: 288-308.
4. Velazquez, Rolando (2019). *Antoine Dieppo, Felix Vobaron, and Their Influence on the 19th Century French Style*. Diss. Indiana University: 21-57.
5. Weiner, Howard (1999). *Francois René Gebauer's 50 Lecons pour la trombonne basse, alto & tenor: the earliest book of études for the trombone, na*. *Historic Brass Society Journal* 11: 107-112.

РОЛЬ «KULTUR HILFT KULTUR» В РОЗВИТКУ ЕСТЕТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ СУСПІЛЬСТВА

Хохлов Артем Сергійович

*Східноукраїнський національний
університет імені Володимира Даля
ORCID: 0000-0002-5452-0875*

Науковий керівник: Шевченко Галина Павлівна

*доктор педагогічних наук, професор, академік
Національна академія педагогічних наук України*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4058/>

Світ сучасності з його геополітичними реаліями вирізняється постійними змінами. Людство знаходиться в процесах трансформації, які охоплюють всі сфери соціально-гуманітарного й соціально-культурного життя. Неможливо не підкреслити важливість переосмислення сьогодення й майбутнього, адже, спостерігаючи пріоритетність політичних, економічних й військових траєкторій держав, значущість культури і мистецтва у суспільстві зменшується. Всебічний розвиток, зокрема художньо-естетичного спрямування у цій фазі епохального зламу, мають відігравати важливу роль у підтримці духовних, моральних, культурних, світоглядних та естетичних орієнтацій особистості кожного члена суспільства.

Художньо-естетичне життя завдяки розвитку чуття прекрасного й здатності творіння нового уможливорює розуміння того, що «прекрасне є символом морально доброго» [1, с. 197], і як результат – формування в суспільства естетичної свідомості, духовно-моральних, культурних цінностей. Український учений-педагог М. М. Фіцула у своїх працях визначає, що «естетична свідомість – форма суспільної свідомості, що реалізується як художньо-емоційне освоєння дійсності через естетичні почуття, переживання, оцінки, смаки, ідеали тощо і концентровано виражається в мистецькій творчості та естетичних поглядах. Формується вона на основі естетичної практики упродовж історичного розвитку суспільства. Важливими її елементами є естетичні почуття – особливі почуття насолоди, які відчуває людина, сприймаючи прекрасне в дійсності й у творах мистецтва; естетичний смак – здатність людини правильно оцінювати прекрасне, відокремлювати справді прекрасне від неестетичного; естетичний ідеал – уявлення людини про прекрасне, до чого вона прагне, на що рівняється. Саме вони обумовлюють естетику поведінки особистості – ознаки прекрасного у вчинках і діях людини

(ставленні до праці й до суспільства, в манерах і зовнішньому вигляді, у формах спілкування з людьми)» [2, с. 293-294].

Герхард Рудольф Баум задається питанням, що війна в Україні робить з мистецтвом, зі свободою. Автор статті зазначає, що мистецтво – це еліксир життя у вільному суспільстві, яке забезпечує його виживання, але й потребує подиху саме вільного, космополітичного суспільства [4]. Враховуючи думки Герхарда Р. Баума та прагнення Культурної ради Північного Рейну-Вестфалії допомагати орієнтуватися українцям-біженцям в культурному житті, необхідно виокремити проєкт «Культура підтримує культуру» (нім. «Kultur hilft Kultur»), який можна визначити «інструментом» розвитку естетичної свідомості. Проєкт всебічно допомагає українським митцям, діячам культури, які втекли із зони бойових дій. В електронному ресурсі проєкту вказано, що «в інформаційній добірці Ви знайдете рекомендації та посилання щодо культурного життя Північного Рейну-Вестфалії, які містять перші контактні дані, зв'язки та координатні пункти. Поза тим, Ви знайдете тут подальші посилання на різноманітні допоміжні портали. На платформі оголошень можна подивитися конкретні пропозиції та пошукові запити приватних осіб та організацій, а також розмістити своє оголошення» [5]. Завдяки різноманітності напрямків, уможливорюється співпраця в напрямках танцю, музики, літератури, образотворчого мистецтва, фільму та медіа, театру, міждисциплінарної культури. Основна мета полягає в тому, щоб розповсюдити мистецьку діяльність, у тому числі шляхом включення її в існуючі структури, наприклад в гуртках, хорах, ансамблях, галереях. Із статті Крістіане Хоффманс можна винести, що «Kultur hilft Kultur» – це унікальна мистецька платформа, рекламний портал, на якому пошукові запити та пропозиції викладаються німецькою та українською мовами. З одного боку, наприклад, український музикант шукає приміщення для репетицій, художник – студію, акордеоніст – грати в гурті. З іншого боку, театр шукає українсько-німецького перекладача, пропонуються репетиційні зали для танцюристів, є запити на асистентів оркестру тощо [3].

Дослідивши положення мистецтва та його художньо-естетичний вплив на мапі пріоритетів сучасності, можна зробити висновок, що проєкт «Kultur hilft Kultur», підтримуючи культуру й біженців, відіграє важливу роль у розвитку естетичної свідомості українців і сучасного суспільства в соціально-гуманітарній й соціально-культурній сферах життя. Це пояснюється тим, що через мистецтво і творчість, які мають бути доступними всім і всюди, формується естетичне сприйняття дійсності, прекрасне й морально добре в кожній особистості, її моральні, естетичні, інтелектуальні, екологічні, світоглядні та громадянські цінності, що уможливорює культурне й мирне майбутнє суспільства.

Список використаних джерел:

1. Кант І. Естетика / Пер. з нім. Б. Гавришкова. – Львів: Аверс, 2007. – 360 с.
2. Фіцула М. М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – К., Видавничий центр «Академія». 2002. – 528 с.
3. Die Kultur hilft der Kultur. // Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://www.welt.de/regionales/nrw/article239525045/NRW-Kunsthilfe-fuer-Ukrainer-Die-Kultur-hilft-der-Kultur.html>
4. Gerhart R. Baum. Der Krieg und die Kultur. Die Rolle der Künste in dieser Phase des Epochenbruchs. // Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://www.kulturrat.de/themen/texte-zur-kulturpolitik/der-krieg-und-die-kultur/>
5. Kultur hilft Kultur. Культура підтримує культуру. // Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://kultur-hilft-kultur.de>

IMPORTANCE OF PHYSICAL ACTIVITY DURING THE WAR 2022 IN UKRAINE

Daria Kharytonova

*PhD, Lecturer of Foreign Philology and Translation Department,
State University of Trade and Economics, Kyiv
ORCID: 0000-0003-4806-3572*

Mariia Onofriichuk

*Student of Restaurant-Hotel and Tourist Business Faculty,
State University of Trade and Economics, Kyiv*

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4080/>

The war in Ukraine has changed the lives of millions of people and it is understandable why. Citizens of more peaceful areas have feelings that they don't deserve to have a normal life and refuse to live like ordinary people. Most of us are still stressed and don't know how to move on. And, of course, we are ignoring sports and other physical activities. However, it is extremely important for our physical and mental health.

Scientists found that regular participation in aerobic exercise has been shown to decrease overall levels of tension, elevate and stabilize mood, improve sleep, and improve self-esteem. Even five minutes of aerobic exercise can stimulate anti-anxiety effects [1]. It doesn't matter what kind of sports or physical activities you decide to do. It can be yoga, stretching, bicycling, aerobics, swimming, workout, dance, etc. Moreover, some of them help you to get more energy and increase your productivity.

When you focus on doing exercises your brain doesn't think about problems or other things that are bothering you. You are fully concentrated on your body, breathing, and sometimes little pain. And as a result, if you do exercises regularly, you will receive strong stamina, a beautiful body, and a healthy mentality.

Dancing is one of the most popular physical activities. Lots of people have decided to visit dance classes since 24 February. They find this activity distracting from real life. When you dance you think only about moves, rhythm, and music (photo 1). In addition, dance helps you to show all of your emotions through the performance and at the same time to get rid of negative ones. So this is a great way to reduce the amount of stress and forget about some bad stuff from reality.

Photo 1

We have a lot of examples of gyms and dance clubs that work during the war in Ukraine. They host many people who have the desire to relax and reduce their stress. One of the examples is “Urban Play” – photo 2 [3].

Also, there is one more thing that is extremely important. Doing exercises with friends, teammates, or people who are with you during the dance classes. They may support you and be your motivation. Spending time together and doing sports is much funnier than alone, so it brings more positive emotions.

Photo 2

Scientists found that participation in team sports, such as basketball or football, compared to those who played no sport, was linked to less anxiety, depression, withdrawal, social problems, thought problems, attention problems, and rule-breaking behavior [2].

To conclude, sport is an important benefit for our physical and mental health. It has lots of useful features which people can not have without exercising. Selecting physical activities that are an appropriate for a person’s fitness level increases the desire to do it and decreases the willingness to quit it. Mental health absolutely depends on physical feelings, so we have to maintain appropriate state of our body and mood. And last, but not least – Ukrainians have to take care of their mind to be strong enough to resist the enemy’s actions.

References:

1. Physical activity reduces stress. URL: <https://adaa.org/understanding-anxiety/related-illnesses/other-related-conditions/stress/physical-activity-reduces-st>
2. Team Sport Participation Beneficial for Youth Mental Health by Annie Lennie. URL: <https://www.labroots.com/trending/neuroscience/22911/team-sport-participation-beneficial-youth-mental-health/amp>
3. Urban Play Dance School. Official Instagram. URL: https://instagram.com/berdychev_dance_urban?igshid=YmMyMTA2M2Y=

ЦІННІСТЬ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ У ЖИТТЄВОМУ УСПІХУ ЛЮДИНИ ЗА ОЦІНКОЮ ШКОЛЯРІВ

Марчик Валентина Іванівна

кандидат біологічних наук, Криворізький

державний педагогічний університет

ORCID: 0000-0003-1087-517X

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4098/>

Минули давні часи в історичному розвитку, коли виживання роду залежало від фізичної підготовленості людини, нині акцент робиться на розумові здібності, вміння, винахідливість та стратегію, що необхідні для досягнення життєвого успіху. Відомо, що фізичні вправи позитивно впливають на розумові здібності людини та стимулюють їх, регулярні заняття фізичною культурою та спортом сприяють підтриманню стійкості інтелекту. І хоча принципи здорового способу життя стають нині не просто популярними, а й невід'ємною частиною життя сучасної людини, фізичній культурі в загальноосвітніх закладах школярі надають другорядне значення. Дослідження оцінки цінності фізичної підготовленості у досягненні життєвого успіху людини сприятиме корегуванню впливів на мотиваційну сферу школярів, що віддзеркалиться на підвищенні ефективності навчально-виховного процесу на заняттях з фізичної культури.

Автори на основі аналізу літературних джерел зробити висновки про вплив фізичних вправ на організм і інтелектуальні здібності людини [1, с. 19]. В роботі зазначається, що цілеспрямована робота по засвоєнню спеціальних знань на уроках фізичної культури підвищує інтенсивність навчальної діяльності [4]. Підтверджено, що у людей, які систематично і активно займаються фізичними вправами, підвищується психічна, розумова і емоційна стійкість при виконанні напруженої розумової або фізичної діяльності [3, с. 17].

Метою роботи стало виявлення розуміння школярами середньої і старшої школи значущості фізичної підготовленості в життєвому успіху людини.

В дослідженні, що було організовано у листопаді 2022 року, взяли участь учні, які навчаються у 9 класі (52 особи) Криворізької загальноосвітньої школи №120 та ліцеїсти 11 класу (50 осіб) Криворізького природничо-наукового

ліцею. Респондентам була запропонована анонімна анкета закритого типу [2]. Для аналізу відповідей результати анкетування були перераховані у відсотки.

Аналіз відповідей анкетування у порівнянні учнів 9 і 11 класів показав такі результати. Про те, що здійснюється вплив занять фізичними вправами на розвиток розумових здібностей зазначили 30% учнів 9 класу і 64% – 11 класу (рис. 1). Трансформація цінностей особистості від підліткового віку до юнацтва зрозуміла, проте, не залежно від класу навчання, п'ята частина всіх респондентів зазначила на відсутність взаємозв'язку між заняттями фізичними вправами і розвитком розумових здібностей.

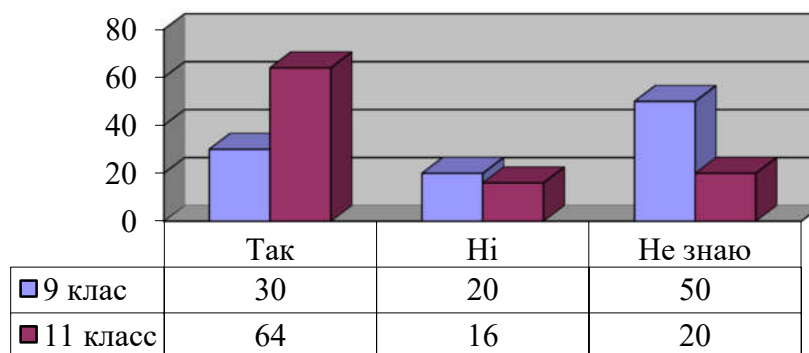

Рис. 1. Вплив занять фізичними вправами на розвиток розумових здібностей за вибором учнів (у відсотках).

Цінність фізичної підготовленості у досягненні життєвого успіху визнає третя частина досліджуваних незалежно від класу навчання (табл. 1). Половина всіх досліджуваних визначили вплив фізичної підготовленості на укріплення здоров'я. Для досягнення життєвого успіху 21% школярів 9 класу вважають значущим інтелектуальний, а не фізичний розвиток, в 11 класі таких – 14%.

Таблиця 1

Цінність фізичної підготовленості у досягненні життєвого успіху (у відсотках)

Класи	Так	Ні	Тільки для здоров'я	Потрібен інтелектуальний розвиток, а не фізичний
9 клас	35	4	40	21
11 клас	33	4	49	14

Отже, в дослідженні цінності фізичної підготовленості у досягненні життєвого успіху за оцінкою школярів виявлено, що з підліткового віку до юнацтва зростає розуміння впливу фізичних вправ на розвиток розумових здібностей від 30% до 64%. Показано, що половина школярів як 9 класу, так і 11 класу не фіксують взаємозалежність понять «здоров'я» і «життєвий успіх». Рекомендується посилення просвітницької роботи серед школярів про вплив фізичної підготовленості на енергетичний потенціал та функціональні резерви організму, що значно підвищить цінність фізичної культури в житті людини.

Література:

1. Акімова Н. О., Соболев Р. І., Скрипник М. А. Вплив фізичних вправ на організм і інтелектуальні здібності людини. *Педагогіка й сучасні аспекти фізичного виховання*, 2021, 17. С. 17-20.
2. Анкетування «Фізичне виховання». URL: <https://naurok.com.ua/anketuvannya-fizichne-vihovannya-191060.html>
3. Большаков Д. С., Белкова Т. О. Вплив фізичного навантаження на розумову працездатність студента / Сучасний стан та перспективи розвитку природничих дисциплін в медичній освіті: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції з міжнародною участю. Донецький національний медичний університет. 2022. 15. С. 15-18.
4. Харуца К. А. Інтелектуальний розвиток учнів ліцеїв засобами фізичної культури. Херсонський держ. ун-т, ф-т фізичного виховання та спорту, кафедра теорії та методики фізичного виховання. Херсон : ХДУ, 2021. 45 с. URI: <http://ekhsuir.kspu.edu/handle/123456789/14583>

СУЧАСНИЙ СТАН МЕДИКО-БІОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Палієнко Ольга Адольфівна

кандидат історичних наук, доцент,

Університет Григорія Сковороди в Переяславі

ORCID: 0000-0002-1832-7154

Матюшок Максим Миколаєвич

магістрант факультету фізичної культури, спорту і здоров'я,

Університет Григорія Сковороди в Переяславі

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4042/>

Потенціал здоров'я і активного довголіття, формується з молодості, і те, що в цьому віці упущено, дуже важко відновити в подальшому житті людини [1, 2]. Тому особливої уваги заслуговує час навчання у вищому навчальному закладі, коли завершується період формування фізичного розвитку, структур і функцій організму. Від того, наскільки використовуються стимулюючі і оздоровчі впливи в цьому періоді, наскільки спосіб життя молоді людини знаходиться у відповідності з фізіологічними процесами. Саме в студентські роки можливості реалізації оздоровчих впливів фізичного виховання є найбільшими. Це визначається декількома факторами: по-перше, тим, що вищі навчальні заклади в порівнянні зі школами, мають у своєму розпорядженні набагато кращу матеріальну базу для занять фізичними вправами; по-друге, набагато більшими можливостями організму, що наближається до завершення вікового розвитку [3, с. 17].

У наукових публікаціях з фізичного виховання досить мало висвітлюється інформації про фізіологічний аналіз фізичних навантажень. Лише невелика частина фізіологічних досліджень присвячена вивченню спортивних, тобто близьких до максимальних навантажень [4]. Необхідно врахувати ще одну обставину, що значна частина досліджень в області фізіології фізичних вправ, виконана на тваринах [5], які не можуть в повній мірі висвітлити загальні закономірності фізіології м'язової діяльності і мають лише непряме значення для розуміння процесів фізичного виховання.

Протиріччя у фізіологічних досліджень рухової функції людини і вкрай недостатня вивченість фізіологічних основ фізичного виховання студентів свідчить про недостатність досліджень, які необхідні для побудови раціональної, фізіологічно обгрунтованої системи фізичного виховання студентів.

Відсутність фізіологічних досліджень в галузі фізичного виховання є наслідком того, що в них немає початкової потреби. Основні проблеми фізичного виховання підростаючого покоління успішно вирішуються за рахунок розробки інших аспектів – наприклад, гігієнічних, педагогічних або медичних. Але саме і тільки фізіології людини належить ключова роль у виборі і обгрунтуванні раціональних форм і умов будь-якої діяльності людини – його праці і відпочинку, харчування та навчання. І, звичайно ж, фізичне виховання не може бути винятком у цьому питанні. Більш того, майже повна відсутність фізіологічних відомостей в галузі фізичного виховання студентів в значній мірі є причиною їх незадовільного стану здоров'я і фізичної підготовленості.

Навіть проблема адаптації, яка для фахівців в області шкільної гігієни і фізичного виховання дітей стала однією з основоположних для розуміння процесу шкільного навчання, не звернула особливої уваги фахівців, що розробляють питання фізичного виховання студентів. Про це свідчить той факт, що у зведеннях і оглядах досліджень з фізіології рухової активності, а ні раніше, а ні в останні роки не знаходив і не знаходить свого місця розділ фізичного виховання молоді [6, с. 93].

Отже, особливе місце у фізичному вихованні належить фізіологічним дослідженням студентської молоді. Важливість цих досліджень визначається декількома факторами. По-перше, саме в цьому віці – в періоді завершення розвитку організму і особистості, формування його функціональних можливостей – можна в найбільшій мірі використовувати засоби і методи фізичного виховання. По-друге, університетська освіта є останнім, завершальним етапом навчання молоді людини. З тим багажем знань і умінь, який студент набуває в університеті, він іде в життя, де самостійно продовжує (якщо ці знання і вміння вірні і достатні) займатися фізичними вправами або припиняє ці заняття (якщо такі знання і вміння невірні або недостатні).

Список використаних джерел:

1. Аршавский И. А. Физиологические механизмы и закономерности индивидуального развития. Киев: Наука, 2001. 282 с.
2. Муравов И. В. Оздоровительные эффекты физической культуры и спорта. Киев: Здоров'я, 2009. 272 с.
3. Кобза, М. Т. Фізіологічний аналіз впливу занять фізичним вихованням на адаптацію до фізичних навантажень та здоров'я студентів: автореф. дис. ... канд. біолог. наук: 03.00.13 / Таврійський НУ ім. В.І. Вернадського. Сімферополь, 2012. 18 с.
4. Мищенко В. С. Функциональные возможности спортсменов. Киев: Здоровья, 2006. 200 с.
5. Калинин М. И., Бокиевский Ф. А., Кононенко В. Я. Содержание катехоламинов и ДОФА в тканях крыс при физических нагрузках и в восстановительном периоде. Докл. АН УССР. Сер. Б., 2001. № 8. С. 68-70.
6. Романенко В. О., Гуржеєва Н. І., Бережна С. Е., Кліменко М. І., Черняк О. П., Альошін С. В., Лешук Т. В., Каліновська Т. М. Структура і рівень фізичного стану студентів-першокурсників: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. Актуальні проблеми фізичного виховання у вузі (II частина). Донецьк, 2005. С. 92-95.

ТЕХНОЛОГІЯ ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Попов Валерій Миколайович

*спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії кафедри
фізичного виховання Прилуцького технічного фахового коледжу*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4060/>

Технологія виховної діяльності це сукупність методологічних і організаційно-методичних установок, що визначають підбір, компонування і порядок за діяння виховного інструментарію. Вона визначає стратегію, тактику і техніку організації процесу виховання у сфері фізичної культури і спорту.

Стратегія виховання задає загальний задум, перспективи та план досягнення цілей виховання в процесі вирішення практичних завдань.

Тактика виховання відповідно до його стратегією визначає систему організації виховної діяльності у навчальному закладі, установі, на підприємстві і з кожною конкретною людиною.

Техніка виховання характеризує сукупність прийомів, операцій та інших дій педагога з фізичної культури і спорту з використання виховного інструментарію у професійній діяльності [3].

Складовими елементами виховної технології є прийом, ланка, ланцюжок. Виховний прийом викладача (тренера) визначає за діяння сил і засобів для досягнення конкретного виховного впливу. Виховна ланка – це окрема,

самостійна частина виховної технології. Ланки об'єднуються спільною метою. Виховний ланцюжок є сукупність взаємопов'язаних, послідовно задіяних прийомів і ланок для формування соціально – ціннісних якостей і звичок.

Основний елемент технології – це методи виховання, які являють собою певні способи однорідного педагогічного впливу на що займаються фізичною культурою і спортом та колективи або взаємодії з ними з метою формування і розвитку у них якостей, необхідних для успішного виконання соціальних ролей і досягнення особистісних значущих цілей.

Кожен з методів виховання спрямований на вирішення специфічних виховних завдань, зумовлених метою виховання, а також особливостями беруть участь суб'єктів виховання. Надаючи виховує вплив на людину, кожен метод виховання виконує цілком певні функції і має властивості переважного розвитку у нього певних якостей. Будь-який метод виховання включає в себе сукупність властивих лише йому засобів і прийомів педагогічного впливу, за допомогою яких вирішуються характерні для даного методу виховні завдання.

Основу методів виховання складають кошти і прийоми, які пов'язані між собою і в практиці виховання застосовуються в єдності.

Засоби виховання – це все те, за допомогою чого викладач (тренер) впливає на вихованців. До засобів виховання відносяться: слово, наочні посібники, кіно і відеофільми, бесіди, зборів, традиції, література, твори образотворчого та музичного мистецтва та ін..

Прийоми виховання – це окремі випадки дій по використанню елементів або окремих засобів виховання відповідно до конкретної педагогічної ситуацією. По відношенню до методу прийоми виховання носять підлеглий характер.

У системі методів виховання не можна розглядати кожен конкретний метод як універсальний, окремо від інших. Тільки застосування сукупності методів виховання в їх технологічного взаємозв'язку дозволяє досягати виховної мети. Жоден метод виховання, узятий ізольовано, не може забезпечити формування у людей високої свідомості, переконаності і високих моральних якостей. Інакше кажучи, жоден з методів не є універсальним і не вирішує всіх завдань виховання.

Найбільш дієвими методами виховання є:

- Традиційно прийняті – переконання, вправа, заохочення, примус і приклад;
- Інноваційно-діяльні (обумовлені впровадженнями нових виховних технологій);
- модельно-цільовий підхід, проектування, алгоритмізація, творча інваріантність та ін.;
- Неформально – міжособистісні (здійснюються через особистісно значущих людей, авторитетних з числа друзів і близьких);
- Тренінгово-ігрові (забезпечують оволодіння індивідуальним і груповим досвідом, а також корекцію поведінки і дій в спеціально заданих умовах).

- соціально – психологічні тренінги, ділові ігри та ін.;
- рефлексивні (засновані на індивідуальному переживанні, самоаналізі і усвідомленні власної цінності в реальній дійсності) [1].

У вітчизняній педагогіці головним методом виховання є метод переконання, так як йому належить визначальна роль у формуванні найважливіших якостей людини – наукового світогляду, свідомості і переконаності.

Метод переконання полягає в тому, щоб роз'яснити займаються норми поведінки, встановлені, сформовані традиції, а при здійсненні будь-яких проступків – їх аморальну сторону з метою усвідомлення її провинилися та попередження проступку в подальший час.

У застосуванні методу переконання використовуються два основні, нерозривно пов'язаних кошти: переконання словом і переконання справою.

Найбільш поширеними прийомами і засобами переконання словом є: роз'яснення, доказ, спростування, порівняння, зіставлення, аналогія, посилення на авторитет і ін. Переконання словом має органічно поєднуватися з переконанням справою, практикою.

При переконанні справою найбільш часто використовуються такі прийоми: показ займається цінності та значущості його дій і вчинків; доручення практичних завдань, що сприяють подоланню сумнівів, помилкових поглядів; аналіз життєвих явищ, що спростовують помилкові погляди; особистий приклад викладача (тренера) та ін.

Метод вправи (метод практичного привчання). Дозволяє кожному викладачеві (тренерові) і самому займається швидше досягти бажаної мети: злити воедино слово і діло, сформувати стійкі якості і риси характеру. Його сутність полягає в такій організації повсякденного життя і діяльності, яка зміцнює їх свідомість, загартовує волю, сприяє формуванню звичок правильної поведінки. В основі привчання лежить вправу в певних морально – вольових проявах.

Вправа як спеціальна, багаторазово повторювана людиною діяльність необхідна для вдосконалення навичок поведінки в різних ситуаціях як результат підвищення свідомості. Вправа у вихованні відрізняється від вправи у навчанні. У першому випадку воно тісно пов'язане з одночасним підвищенням свідомості, а в другому – направлено на відпрацювання навичок і вмінь до високого ступеня автоматизму і роль свідомості в діях дещо знижується.

Для вдосконалення моральних та інших професійно важливих якостей велике значення має системний підхід до вправ, який включає в себе послідовність, плановість, регулярність. Це означає, що педагог з фізичного виховання та спорту повинен планувати обсяг і черговість навантажень, що впливають на розвиток позитивних звичок, на вдосконалення вольових якостей.

Треба не тільки роз'яснювати, а й постійно, наполегливо тренувати займаються в дисциплінованому, культурному поведінці, в точному виконанні спортивних правил, традицій, поки ці норми не стануть звичними.

Наочний приклад. Суть цього методу полягає в цілеспрямованому і систематичному впливі викладача (тренера) на що займаються особистим прикладом, а також всіма іншими видами позитивних прикладів, покликаних служити зразком для наслідування, основою для формування ідеалу поведінки і засобом самовиховання.

Виховна сила прикладу ґрунтується на природному прагненні людей до наслідування, особливо молодих. Приклад легше сприймається і засвоюється тоді, коли він узятий з знайомої всім сфери діяльності. В якості виховних прикладів педагог використовує випадки з життя свого колективу (високі спортивні досягнення його окремих учнів в результаті багаторічного і наполегливої праці на тренуваннях і т.д.), приклади прояву високих моральних якостей видатними спортсменами на відповідальних міжнародних змаганнях та ін.

У виховній роботі слід більше користуватися позитивними прикладами. Якщо викладач (тренер) користується негативним прикладом, то треба вміло показати аморальну сторону прикладу, щоб викликати осуд з боку займаються.

Метод заохочення. Заохочення являє собою специфічну упорядковану сукупність прийомів і засобів морального і матеріального стимулювання. Моральне та матеріальне заохочення активно допомагає людині усвідомити ступінь праці в досягненні загальної задачі, осмислити свою поведінку, закріпити позитивні риси характеру, корисні звички.

У фізичній культурі та спорті до числа заохочень відносяться: схвалення, похвала педагога в ході занять і перед строем, нагородження грамотою, медаллю за високі спортивно-технічні результати, присвоєння звання та ін. [2].

Література:

1. Мудрік В., Леонов О., Мудрік І., Ільченко А., Козак Є. (2010). Організаційно-методичні основи фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів. К. Педагогічна думка. 91-93.
2. Авторський колектив І. Бех, Т. Алексеєнко, Г. Балл, О. Докукіна [та ін.] (2010). Програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні. Шкільний світ. – № 33 (545).
3. Бех І. Д. Виховання особистості. Сходження духовності : [наукове видання] К. : Либідь, 2006. – 272 с.

Соціальні комунікації

ПРІОРИТЕТНІ ЗАВДАННЯ ВЕДУЧОГО У ПІДГОТОВЦІ АВТОРСЬКОГО ТЕЛЕПРОЄКТУ

Коваль Богдан Сергійович

*магістрант факультету філології та журналістики,
Волинський національний університет імені Лесі Українки*

Рожило Марія Андріївна

*кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент,
Волинський національний університет імені Лесі Українки
ORCID: 0000-0001-5112-9822*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4072/>

Професія телеведучого від початку ХХ століття зазнала суттєвих змін. Серед найважливішого – змінилися завдання медійника: людина, що перебуває в кадрі, повинна бути конвергентною, адже вона не лише обличчя тої чи тої програми, але й той, хто її створює, тобто автор. **Актуальність теми** зумовлена потребою вивчити процес створення авторських програм та окреслити значення телевізійного ведучого (як автора проєкту). **Мета** – з'ясувати роль ведучого у підготовці авторської телепередачі.

Авторська програма на телебаченні – телевізійна програма, концептуально розроблена та реалізована як авторський проєкт – від оригінального задуму до керівництва та контролю на всіх етапах колективного програмно-телевізійного виробництва [1]. В основі авторської телевізійної програми лежить оригінальний авторський задум проєкту. Зміст випусків залежить від обраної теми та формату телепередачі, дотримання етичних стандартів журналістики. В авторській програмі цінується нестандартна та компетентна інтерпретація фактів, що залежить від обізнаності й таланту автора, уміння оперативно реагувати на події, представляти героя, організувати дискусію, імпровізувати.

Із початком незалежності України авторські телепроєкти представили О. Герасим'юк, К. Гнатенко, М. Вересень, О. Ткаченко, Ю. Макаров та ін. До розвитку цього телевізійного формату долучилися також І. Пелих, А. Куликов, Т. Щербатюк, Т. Цимбал, А. Безулик, Д. Гордон, К. Стогній, інші знані українські медіапостаті. Розрізняють такі види авторських програм: 1) інформаційно-аналітична («Факти тижня з Оксаною Соколовою», «ТСН тиждень»); 2) публіцистична («Шустер live» Савіка Шустера, «Люди. Hard Talk» Наталії Влащенко); 3) розважально-ігрова («Світське життя з Катериною Осадчою», «Світ навиворіт з Дмитром Комаровим»).

Авторською телевізійна програма вважається тоді, коли початкова ідея її створення та концепція надходить безпосередньо від ведучого програми:

ведучий самостійно виносить на розгляд редакції вже сформовану ідею телепрограми; більшу частину концепції телевізійної програми пропонує саме її вже заздалегідь обраний редакцією ведучий програми, яка ще не була розроблена та обговорена. В інших випадках, якщо ведучого обирають під вже сформовану концепцію програми або автором ідеї виступає хтось із редакції, авторською така програма вважатися не може.

Д. Мой та М. Ордольфф, аналізуючи можливості та межі для тележурналістів, зауважують, що «відеожурналіст може ліквідувати фізичну відстань між іноді громіздкою знімальною групою та дійовими особами. Ця близькість часто дозволяє відеожурналістові створювати особливу емоційність у своїх кадрах» [2, с. 189].

Отже, завдання ведучого авторського телепроєкту – бути посередником між глядачем та гостем програми, зуміти вловити те, що буде цікаве аудиторії, але не забувати про важливе: показати гостя програми таким, яким він є насправді. Автор-ведучий є творцем концепції програми, яку втілює в оптимальному телевізійному форматі, доцільному, з огляду на завдання телекомпанії і запити аудиторії. Здебільшого, концепцію і формат програми, яку пропонує автор, переглядають на засіданні творчих груп телеканалів, аби переконатися, що проєкт забезпечить каналу високі рейтинги, фінансову вигоду.

Список використаних джерел:

1. Довженко О. Як підготуватись до інтерв'ю. 2018. URL: <https://medialab.online/news/questions/>
2. Мой Д., Ордольфф М. Телевізійна журналістика / за заг. ред. В. Ф. Іванова; Пер. з нім. В. Климченка. Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2019. 234 с.

PECULIARITIES OF SOURCES OF RUDIMENTS AND MORPHOGENESIS OF THE PELVICALYCEAL SYSTEM OF THE KIDNEY IN SECOND MONTH OF THE HUMAN PRENATAL ONTOGENESIS

L.A. Andrushchak

*Department of Histology, Cytology and Embryology
Institution of Higher Education Bukovinian State
Medical University, Chernivtsi, Ukraine*

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4090/>

A clear understanding of the main stages of embryogenesis and the temporal dynamics of structural transformations of urinary system sources in the prenatal period of human ontogenesis will allow practicing doctors to clearly understand the features of the eriopathogenesis of malignant neoplasms of its organs and structures, to differentiate the remnants of embryonic tissues in the surgical material from tumors, to rationally apply the immunohistochemistry method in cancer diagnosis (Al-Harbi A. et al., 2016; McBride J.M., 2016).

The aim of the study – to determine the peculiarities of the sources of the rudiments and the chronological sequence of topographical and anatomical transformations of the organs and structures of the human urinary system.

The material for the study was 14 series of consecutive histological sections of specimens of human embryos and prefetuses (4.0-66.0 mm parietal-coccygeal length (PCL)) aged from 4th to 11th weeks of intrauterine development (IUD). A complex of modern methods of morphological research (anthropometry, morphometry, microscopy, 3D computer reconstruction, statistical analysis) were applied.

The first signs of mesonephric duct diverticula formation are determined in human embryos of the 5th week of the IUD (embryos 7.0-7.5 mm PCL). It is represented by an ampoule-like blind expansion of the diverticulum – the primary lining of the renal pelvis, which is surrounded by a condensed mesenchyme, which is the source of the formation of the renal parenchyma – a nephrogenic blastema. Starting from the embryos of the middle of the 5th week of IUD, due to 3D computer reconstruction, the first topographical and anatomical features of the primordia of the structures of the definitive kidney are determined. The rudiments of the renal pelvises – paired ampoule-like blind expansions of the diverticulum of the mesonephric duct – are immersed in the metanephric blastema, which has the shape of a drop due to the upper narrowed end. Starting from the end of the 6th week of IUD, there is an evagination of the wall of the blind end of the diverticulum (the rudiment of the renal pelvis) in the cranial and caudal directions, i.e., the rudiments of major calyces appears. The rudiments of the minor cups is formed by the evagination

of the wall of the major calices and appears in prefetuses at the beginning of the 7th week of IUD. Age-related topographical and anatomical changes of the kidneys were also traced.

Conclusions.

1. On the specimens of embryos 4.7-5.5 mm PCL (4th week of IUD), mesodermal sources of rudiments of structures and organs of the genitourinary system, which originate from the paired genitourinary crest, are determined. At the border of the dorsal and ventral parts of the mesoderm, in the intermediate mesoderm, the source of the urinary tubules is carried out, which form the nephrogenic cord – the only source of all three generations of the kidney. At the end of the 4th week of IUD, an evagination appears on both sides from the dorsal wall of the excretory duct of the mesonephros in its caudal part, which is the rudiment of the epithelial lining of the ureter and renal pelvis.

2. The rudiment of the renal pelvis is observed for the first time in the 5th week of IUD (embryos 7.0-7.5 mm PCL), major cups – at the end of the 6th week of VUR (embryos 12.0-13.5 mm TKD), small calices – at the beginning of the 7th week of IUD (prefetuses 14.0-15.0 mm PCL).

3. In the process of intrauterine development, the kidneys move from their original location in the pelvis, where the source of their blood supply is the common iliac artery, cranial to the primordia of the adrenal glands, giving their own vessels to the aorta, which become renal arteries.

ВПЛИВ СТРЕСУ НА ЕМОЦІЙНИЙ СТАН ТА УСПІШНІСТЬ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ ІФНМУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Гаморак Марта Ігорівна

*студентка 3 курсу медичного факультету,
Івано-Франківський національний медичний університет
ORCID: 0000-0002-3163-3025*

Гришук Максим Остапович

*студент 2 курсу медичного факультету,
Івано-Франківський національний медичний університет*

Гаморак Галина Петрівна

*кандидат медичних наук, доцент кафедри мікробіології,
вірусології та імунології, Івано-Франківський
національний медичний університет
ORCID: 0000-0001-6597-7822*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4025/>

Повномасштабна війна виступає стресовим чинником для психіки людини, навіть якщо знаходиться на фоні її буденного життя. Річ у тім, що кожен із нас все одно читає новини, спілкується з іншими людьми, має знайомих, які пішли

воювати або змушені були покинути дім через бойові дії. Такі фактори мають значний вплив на людину. Тому під тиском усіх обставин та постійних емоційних потрясінь, багато з нас матимуть симптоми хронічного стресу.

Постійний стрес впливає також і на фізичне здоров'я людини. Як мінімум, він може призвести до порушення пам'яті, процесів мислення та сну. Також від хронічних переживань страждають імунна, травна та серцево-судинна системи, оскільки гормони стресу гальмують їхню роботу. Стрес є причиною майже 90 % усіх захворювань. Він послаблює імунітет, порушує роботу всіх систем організму, у стані стресу відбувається порушення обмінних процесів.

Стрес може бути як корисним, так і руйнівним. Він може сприяти мобілізації сил організму, підвищувати її адаптаційні можливості в умовах дискомфорту, небезпеки та війни, а може й руйнувати людину, різко знизити ефективність її роботи і якість життя.

Виділяють різні типи стресів:

- за тривалістю: гострий та хронічний,
- за впливом на організм: деструктивний та конструктивний,
- за об'єктом впливу: фізіологічний або психологічний (емоційний).

У ході розвитку стресу часто спостерігається тривога, що має три стадії: стадія тривоги – це стадія мобілізації захисних сил, у межах якої розрізняють шок і протишок; стадія опору або резистентності – настає тоді, коли стрес-фактор сягає найвищого значення і стадія виснаження, яка настає тоді, коли подразник продовжує діяти і знижуються можливості протистояння стресу внаслідок виснаження резервів людини. Критично знижується загальна опірність організму. Стрес «захоплює» людину і може призвести до розвитку будь-якої психосоматичної хвороби.

Актуальність статті полягає у вивченні особливостей та впливу стресу під час навчального процесу на організм людини в умовах воєнного стану.

Потягом вересня-жовтня нами було проведено дослідження серед здобувачів освіти III курсу Івано-Франківського національного медичного університету. У анкетуванні взяли участь 100 студентів.

У процесі дослідження ми отримали наступні результати. Майже 60% студентів дуже часто відчувають себе втомленими під час навчання та хочуть спати. Це можна пояснити тим, що студенти третього курсу готуються до важливого іспиту «КРОК-1». Такий високий показник свідчить про їх нервову напруженість, виснаженість організму, постійний стрес та недостатність сну. Коли людина постійно відчуває себе втомленою, це може призвести до хронічного синдрому втоми. Натомість майже 30% відсотків опитаних рідко або зовсім не відчувають втоми.

Ще одним важливим фактором стресу є проблема зосередженості на вивченні матеріалу при підготовці до занять. 41% студентів постійно мають з цим проблеми. Причиною найчастіше стає виконання великого обсягу роботи без перерв та достатнього відпочинку. Мозок не здатний впоратися із таким та опрацювати всю інформацію одночасно, тому зосередженість втрачається.

Не менш важливим та актуальним у наш час фактором негативних емоцій є тривога. Причиною можуть бути надмірні переживання щодо навчання чи інші стресори, що впливають на життя. Дуже часто люди з постійною чи дуже частою тривогою є раними, схильними до частих перепадів настрою, депресії та інших психологічних захворювань. Але все ж таки більше спостерігається позитивна динаміка, зокрема менше третини учасників відповіли, що постійно відчувають тривогу, всі інші дуже рідко або ж зовсім ні. Це свідчить про вміння контролювати свої емоції та не піддаватися зайвій паніці.

Погіршення пам'яті – ще один із наслідків стресу. За результатами опитування 37% студентів помічають це часто, 40% – рідше і 23% не мають таких проблем. Щоденні стреси, відсутність здорового сну, незбалансоване харчування – все це може бути причиною погіршення пам'яті студентів.

Під час нервового напруження актуальною проблемою серед молоді є неможливість розслабитися та повноцінно відпочити. Такий стан у подальшому може призвести до неврозів та інших захворювань психіки. За даними опитування 34% студентів відчувають це дуже часто.

Після проведення тестування та його аналізу можна сказати, що близько половини опитаних студентів відчувають стрес, тривогу, занепокоєння, головний біль, тахікардію, проблеми зі сном та апетитом.

Досить важливими є причини стресового напруження: набагато частіше студентам доводиться робити не те, що б хотілося, постійно бракує часу, майже нічого не подобається, відчувається незадоволеність життям, з'являється комплекс неповноцінності, немає з ким поговорити про свою проблему, з'являються хронічні захворювання або постійно турбує біль.

На основі отриманих результатів опитування нами розроблено практичні рекомендації щодо подолання стресу, який впливає на навчальний процес в умовах воєнного стану. Наш організм однаково реагує на фізичний і душевний біль – сльозами. Не соромитися плакати. Емоційний виплеск зменшує вплив психотравмуючих факторів, зменшує ймовірність нервових розладів. Спробувати виробити корисні звички. Починати свій ранок з ложки меду, розведеної у склянці теплої води, або води з лимоном, а також намагатися частіше вживати овочі та фрукти, достатню кількість рідини. Щовечора робити вправи для розслаблення м'язів плечового поясу, дихальні вправи, помірні фізичні навантаження, прогулянки, відпочинок, правильний режим сну не менше 6-8 годин. Допомогти справитись з стресом може пілатес, йога, медитації. Обмежувати кількість інформації, негативного характеру. Необхідно пам'ятати, що сильна людина не соромиться звернутися за допомогою. Дуже часто вирішення складного завдання досягають саме ті, хто вчасно звернувся за допомогою до батьків, друзів, спеціалістів.

Список використаних джерел:

1. Баєва О. Стрес як необхідна умова життєдіяльності організму. Персонал. Київ, 2018, Т.1. С.78-84.
2. Зливков В. Л., Лукомська С. О., Федан О. В. Психодіагностика особливості у кризових життєвих ситуаціях. Київ, Педагогічна думка, 2018, С. 219.
3. Наугольник Л. Б. Психологія стресу. Львів, 2015, С. 324
4. Xu F., Kellermanns F.W., Jin L. Between- and Within-Person Consequences of Daily Entrepreneurial Stressors on Discrete Emotions in Entrepreneurs: The Moderating Role of Personality. *Stress Health*. 2021, P. 115.

ЕПІЗООТИЧНА СИТУАЦІЯ ЩОДО ЛЕЙКОЗУ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ В ХМЕЛЬНИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

Карчевська Тетяна Миколаївна

*кандидатка ветеринарних наук, доцентка кафедри інфекційних та інвазійних наук, Заклад вищої освіти «Подільський державний університет», м. Кам'янець-Подільський
ORCID: 0000-0002-5693-916X*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4032/>

Актуальність. Проблема лейкозів має велике біологічне, економічне і соціальне значення. Захворювання лейкозами і смертність від них, переважно високопродуктивних корів, у багатьох країнах продовжує збільшуватись, що певною мірою відбивається на виробництві продуктів тваринництва та їх якості.

Як показав аналіз літературних даних [1-3] щодо епізоотичної ситуації лейкозу великої рогатої худоби в Україні, не дивлячись на позитивну тенденцію в оздоровленні від лейкозу ВРХ, в країні існує загроза рецидивів епізоотії цієї хвороби в раніше оздоровлених областях і господарствах. Не могли закріпити своє благополуччя ряд областей, в яких після декількох років благополуччя знову почали реєструватись випадки виділення позитивно реагуючих на лейкоз тварин. Не стала в цьому плані виключенням і Хмельницька область.

Мета: вивчити епізоотичну ситуацію щодо лейкозу великої рогатої худоби в Хмельницькій області за 2018 – 2022 роки.

Матеріали і методи дослідження. В роботі використовували та опрацьовували дані звітності Хмельницької регіональної державної лабораторії ветеринарної медицини. Для дослідження великої рогатої худоби на лейкоз застосовувались реакція імунодифузії (РІД) та метод імуноферментного аналізу (ІФА).

Результати досліджень. Всього за період з 2018 року по 2022 рік (за перше півріччя) було досліджено 538599 проб сироватки крові великої рогатої худоби з 20 районів Хмельницької області та м. Хмельницького, в тому числі – 538599 проб в реакції імунодифузії (РІД) та 276970 проб за методом імуноферментного аналізу (ІФА) (таблиця 1).

Таблиця 1.

Динаміка виділення позитивно реагуючих тварин за лейкозу ВРХ
за 2018 – 2022 рр. (1 півріччя)

Роки	Проведено досліджень			Проведено досліджень		
	РІД	Позитивно	%	ІФА	Позитивно	%
2018	194279	114	0,06	21787	33	0,01
2019	118759	37	0,03	66934	52	0,07
2020	96663	27	0,03	68216	32	0,05
2021	88000	17	0,02	72975	20	0,03
2022 (6 міс.)	40898	18	0,04	47058	5	0,01
Всього	538599	213	0,04	276970	142	0,05

Як видно з даних таблиці 1, найбільше випадків виділення позитивно реагуючих щодо лейкозу корів було зареєстровано в 2018 році (147 випадків), дещо менше – в 2019 році (89 випадків), ще менше – в 2020 році (59 випадків). Спостерігається виражена динаміка зменшення виділення випадків позитивно реагуючої щодо лейкозу великої рогатої худоби з кожним наступним роком. Якщо проаналізувати динаміку виділення позитивно реагуючої худоби різними методами, виражену у відсотках, то можна зробити висновок, що великої суттєвої різниці ми не виявили, і за методом РІД, і за методом ІФА відсоток виявлених позитивно реагуючих тварин коливався в межах від 0,1 до 0,7 в залежності від кількості досліджуваного матеріалу і отриманих позитивних результатів.

Щодо ж до районів Хмельницької області, де виділялись позитивно реагуючі на лейкоз тварини на протязі 2018 – 2022 років, найбільше випадків виділення позитивно реагуючих тварин обома методами було зареєстровано в Білогірському (77), Шепетівському (54) та Красилівському (31) районах.

Висновки. Така статистика свідчить про те, що діагностичні дослідження серологічними методами на виявлення позитивно реагуючих на лейкоз тварин необхідно проводити систематично і в повному обсязі з метою недопущення утримання в господарствах та приватному секторі прихованих вірусноносіїв та інфікованих ВЛ ВРХ та повтору рецидиву епізоотії лейкозу ВРХ в Україні.

Список використаних джерел:

1. Мандрига С. С., Ничик С. А., Бусол В. О., Лютар Н. В. Закономірності поширення лейкозу великої рогатої худоби в Україні та фактори, що його обумовлюють: Ветеринарна біотехнологія. № 28. 2016. С.173-181.
2. До вивчення епізоотичної ситуації з лейкозу ВРХ та генетичних особливостей збудника в різних географічних зонах України. С. К. Горбатенко, А. П. Герілович, О. В. Шаповалова: Ветеринарна медицина. Вип. 97. 2013. С. 167-169.
3. Аспекти ветеринарного благополуччя при вирощуванні великої рогатої худоби у Славутському районі Хмельницької області. Ж. В. Рибачук, О. Є. Галатюк, В. Л. Бегас, С. В. Моргун, Л. В. Бездітко: Ветеринарія, технології тваринництва та природокористування. 2020. № 5. С. 143-150.

Сільськогосподарські науки

ВИДОВИЙ СПЕКТР МІКРООРГАНІЗМІВ НАВКОЛОПЛІДНИХ ВОД КОРІВ ЧОРНО-РЯБОЇ ПОРОДИ

Присяний Сергій Борисович

кандидат сільськогосподарських наук, Заклад вищої освіти «Подільський державний університет», м. Кам'янець-Подільський, Україна
ORCID: 0000-0002-4464-2908

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4057/>

Вступ. Відомо, що в процесі внутрішньоутробного розвитку плід зазнає складних морфо-функціональних змін під впливом різноманітних екзогенних та ендогенних (вплив організму матері) факторів. Одним із істотних чинників впливу є попадання в утробу матері різноманітної мікрофлори. Відомо, що багато мікроорганізмів мають здатність долати плацентарний бар'єр. Також існує інформація, що одним із механізмів контамінації плода мікрофорою є можливість її проникнення через навколоплідні оболонки, з наступним розмноженням і накопиченням в алантоїсній та амніотичній рідині та попадання в плід під час заковтування цих рідин [1, 2, 3].

Виходячи з вищезазначеного, за мету наших досліджень було поставлено вивчити видовий спектр мікроорганізмів у навколоплідних водах тільних корів чорно-рябої породи різних генотипів.

Схема науково-виробничого дослідження наведена в табл. 1.

Таблиця 1

Схема науково-виробничого дослідження

№ з/п	Порода, породне поєднання плодів	Група тварин	Кількість тварин
1	Чорно-ряба (контрольна)	I	15
2	5/8 чорно-рябої х 3/8 голштинської	II	15
3	7/16 чорно-рябої х 9/16 голштинської	III	15
4	5/16 чорно-рябої х 11/16 голштинської	IV	15

Матеріалом для дослідження були 60 корів чорно-рябої молочної породи. З них за принципом аналогів було сформовано чотири групи корів по 15 голів в кожній. Групи були сформовані з таким розрахунком: I (контрольна) – тварини, плоди яких були чистопородні чорно-рябі, II (дослідна) – плоди генотипу 5/8 чорно-рябої (Ч) х 3/8 голштинської (Г) породи; III (дослідна) – плоди генотипу 7/16 Ч х 9/16 Г, IV (дослідна) – плоди генотипу 5/16 Ч х 11/16 Г.

При досягненні запланованої тривалості тільності, з кожної групи забивали по 5 корів на третьому, п'ятому та сьомому місяцях тільності. Усі маніпуляції з матками і плодами виконували в умовах боксу лабораторії.

Результати дослідження. Встановлено, що у досліджуваних пробах алантоїсної рідини корів на 3 місяці тільності мікроорганізми були відсутні. Найбільшу кількість мікроорганізмів у цій рідині було виявлено на 5 місяці тільності – у тварин II і III групи по 1 позитивній пробі (20%), а у корів IV – 2 проби (40%). Алантоїсні рідини тварин I (контрольної) групи були стерильні. На 7 місяці тільності лише в одній пробі алантоїсної рідини у корів III дослідної групи були виявлені мікроорганізми, що становило 6,67 % від загальної кількості досліджуваних проб. Загалом, у всіх 15 пробах алантоїсної рідини тварин контрольної групи, які досліджували на 3, 5 і 7 місяцях тільності, мікроорганізми були відсутні, а з 45 проб тварин дослідних груп – лише 5 (11,11%) були контаміновані ними.

Амніотична рідина тільних корів теж досить часто характеризувалася присутністю мікроорганізмів. На 3 місяці тільності мікроорганізми у цій рідині були відсутні. Проте вже на 5 місяці тільності у корів кожної з чотирьох груп виявлено по 20 % проб, контамінованих мікрофлорою. На 7 місяці тільності мікроорганізми спостерігалися у 20 % проб I, II і III груп, а у корів IV групи амніотична рідина була контамінована мікроорганізмами у 40 % проб. Таким чином, на 3, 5 та 7 місяцях тільності з 15 досліджених проб амніотичної рідини корів контрольної групи у двох виявлена мікрофлора (13,33%), а з 45 проб тварин дослідних груп мікроорганізми були виявлені лише у 5 пробах (11,11%).

Одержані результати досліджень свідчать, що як в амніотичній, так і алантоїсній рідинах піддослідних корів були виявлені мікроорганізми. Контамінація мікроорганізмами амніотичної рідини збільшувалася у процесі розвитку тільності. Проте відносно алантоїсної рідини такої закономірності не спостерігалось.

Видовий склад мікрофлори характеризувався наявністю сапрофітної та умовно-патогенної мікрофлори у навколоплідних водах. У контамінованих мікроорганізмами алантоїсних рідинах корів впродовж досліджуваного періоду тільності на кокові форми припадало 60 %, на бацилярні – 20 % і в одному випадку (20 %) виявлено *Proteus vulgaris*. У амніотичній рідині на кокові форми припадало 55,56%, на бацилярні – 22,22% і на мікроорганізми з роду протея – 22,22%. Амніотичні рідини тільних корів значно частіше були обсеменені мікроорганізмами, ніж алантоїсні – відповідно у 8,33 і 15,00 % випадків.

Список використаних джерел:

1. Bother A., Strandbygaard B., Sorensen K. J. et al. Appearance of acute PRRS-like symptoms in sow herds after vaccination with a modified live PRRS vaccine. *Veter. Rec.* 1997. Vol. 141, № 19. P. 497-499.
2. Kranker S., Nielsen J., Bille-Hansen V., Batner A. Experimental inoculation of swine at various stages of gestation with a Danish isolate of porcine reproductive and respiratory syndrome virus (PRRSV). *Veter. Microbiol.* 1998. Vol. 61, № ½. P. 21-31.
3. Lager K. M., Mengeling W. L., Brockmeier S. L. Homologous challenge of porcine reproductive and respiratory syndrome virus immunity in pregnant swine. *Veter. Microbiol.* 1997. Vol. 58, № 2/4. P. 113-125.

RESEARCH OF THE CHEMICAL COMPOSITION OF NAIL POLISHES

Pylypenko Tetiana Mykolayivna

Candidate of Technical Sciences, Faculty of Chemical Technology, National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"
ORCID: 0000-0003-1454-2882

Khussein Kuratulen Imtiazivna

Faculty of Chemical Technology, National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4108/>

Researching the chemical composition of nail polishes is an urgent task in determining their quality and safety of use. This is especially important for cosmetic products, the composition of which is missing or briefly listed on the packaging [1 - 4].

Experimental tests of several nail polishes available on the consumer market of Ukraine have shown the presence of harmful components [5]. Formaldehyde, triphenyl phosphate and toluene turned out to be some of these substances [1 - 3]. The presence of these components in cosmetic products is especially undesirable for people with allergies and sensitive skin.

Formaldehyde is a preservative [1, 2]. It is also added for the purpose of faster drying of nail polishes and strength of their coating. However, this component is a strong allergen.

Triphenyl phosphate is a component that increases the shelf life of nail polishes [1, 2]. However, its presence in cosmetic products has a negative effect on the human body, especially on the endocrine system.

Toluene acts as a solvent [1, 2]. It is a component that gives nail polish smoothness and shine and is responsible for the speed of its drying [1]. At the same time, it negatively affects the work of a liver and kidneys, can lead to hearing loss and the development of color blindness.

Thus, the study of the composition of nail polishes is important in determining their quality and safety of use, especially for allergy sufferers and people with sensitive skin.

References:

1. Пешук, Л. В., Бавіка, Л. І., Демідов, І. М. (2007). *Технологія парфумерно-косметичних продуктів*. К.: Центр учбової літератури.
2. Башура, О. Г., Половко, Н. П., ... Ковальова, Т. М. (2007). *Технологія косметичних засобів: Навчальний посібник для студ. фармац. спец. вищих навчальних закладів*. Вінниця: Нова книга.
3. Пилипенко, Т., Рябчун, Ю., Єфімова, В. (2017). Дослідження якості косметичних кремів для рук. *Технічні науки та технології*, 210 - 216.
4. Пилипенко, Т.М. & Бурдейна, А.М. (2019). Контроль безпеки при виробництві косметичних кремів. *Проблеми охорони праці, промислової та цивільної безпеки*, 278 - 280.
5. Мансурова, А. В. & Пилипенко, Т. М. (2021). Зволожувачі у складі композиційних систем. *Матеріали конференції Молодіжної наукової ліги*, 46-47.

Біологічні науки

ВИБІР ПОЖИВНОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ КУЛЬТИВУВАННЯ *LACTOCASEIBACILLUS RHAMNOSUS GG*

Гриценко Катерина Владиславівна

студент, Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського

Науковий керівник: Богдан Тетяна Зіновіївна

кандидат біологічних наук, доцент,

Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4073/>

Пробіотики вважаються дієвим засобом профілактики та лікування захворювань шлунково-кишкового тракту. Особливо вразливою категорією населення є діти першого року народження, що мають ще досить слабку імунну систему та потребують підтримки у формуванні нормальної мікрофлори кишечника. Найбільш дослідженим пробіотичним мікроорганізмом в напрямку клінічної безпечності є штам родини лактобацил є *Lactocaseibacillus rhamnosus GG*, виділений Горбахом та Голдіном у 1986 році.

Відомо, що кожен рід, вид, і навіть штам лактобактерій вимагає підбору оптимальних умов для культивування, що дозволяють максимально ефективно отримати достатній вихід біомаси. Типова технологія виробництва пробіотику "Лактобактерину" передбачає використання казеїново-дріжджового середовища для виробничого культивування, проте *L. rhamnosus GG* не здатен засвоювати лактозу в його складі. До того ж, високий вміст дріжджового автолізу погіршує якість готового продукту.

Поширеною сировиною для вирощування лактобактерій є молоко та підсирна сироватка. Однак, молоко, як і сироватка, потребує додаткової очистки від коагульованих білків. Сировина тваринного походження, така як пептон, м'ясний, печінковий екстракти, широко використовується як джерело білків та мікроелементів. Проте, тваринна сировина часто є небажаною через необхідність використання високоякісних та дорогих компонентів, адже існує висока ймовірність захворюваності тварин та використання при їх вирощуванні антибіотиків [1].

Перспективним є використання рослинної сировини для розробки та вдосконалення поживних середовищ. Увагу привертають середовища на основі соку капусти, моркви чи буряку, томатів, пивної браги, гідролізатів сої та зернових культур. При виборі сировини для основи поживного середовища важливо враховувати її доступність в умовах України та збалансованість за хімічним складом, що задовольняє харчові потреби продуценту. Перспективною сировиною може бути пшеничне борошно, що містить у своєму складі білки

(до 10% по масі) та крохмаль (56-70% залежно від сорту), які при обробці відповідними ферментами – амілолітичними та протеолітичними – є чудовим джерелом амінокислот та простих вуглеводів. Показано, що вирощування лактобацил на поживному середовищі на основі ферментолізату пшеничного борошна дозволяє отримати до $8.71 \log \text{ КУО/см}^3$ без контролю рН, а при збалансуванні складу та підтримці рН – не менше 10^9 КУО/см^3 [2].

Таким чином, поживне середовище на основі ферментолізату пшеничного борошна може бути перспективним субстратом для культивування *L. Rhamnosus* GG.

Список використаних джерел:

1. Тимченко, Л. Д., Пенькова, Н. И., Катуніна, Л. С. Сравнительный анализ традиционных питательных сред и новая капустная среда для культивирования лактобактерий. Географическая среда и живые системы. 2010. Т. 2. С. 51-55.
2. Способ получения питательных сред для культивирования бифидо- и лактобактерий : пат. RU2713273C1 : C12N 1/20; C12N 9/14; C12N 9/26. № 2018143793 ; заявл. 11.12.2018 ; опубл. 04.02.2020, Бюл. № 4. 10 с.

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ЕКСПРЕСІЙНОЇ СИСТЕМИ *PASTORIS* ДЛЯ ОТРИМАННЯ РЕКОМБІНАНТНОГО ОСНОВНОГО АНТИГЕНУ НВсAg ВІРУСУ ГЕПАТИТУ В

Клим Захар Тарасович

магістр, Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4067/>

Коровий антиген вірусу гепатиту В (НВсAg) є білковою субодиницею ікосаедричної серцевої оболонки вірусу гепатиту В. Внутрішньоклітинно вірусний геном експресується в гетерологічних продукційних системах, таких як бактерії, дріжджі, рослини або культури клітин ссавців. Рекombінантні молекули НВсAg самозбираються в неінфекційні вірусоподібні частинки (VLP). Ці частинки, будучи високо імуногенними та індукуючими значні Т-клітинні відповіді та високі титри антитіл в організмі господаря, були ретельно вивчені та використані для розробки вакцин [1]. Отже, ефективне виробництво очищених НВсAg-VLP є ключовим аспектом як для досліджень, так і для комерційного застосування.

Для отримання рекombінантного білка доступний широкий спектр експресійних систем, і кожна з них має свої переваги. Вибір продукційної платформи значною мірою продиктований властивостями цільового білка. За останні 20-30 років експресійна система *P. pastoris* успішно використовується для виробництва різних рекombінантних білків як для дослідницького, так і для промислового застосування. Зокрема, *P. pastoris* виділяється також

завдяки своїй здатності досягати високої щільності клітин на мінімальному середовищі, виконувати посттрансляційні модифікації та стимулювати експресію рекомбінантних білків на високому рівні. Серед інших характеристик, які роблять ці метилотрофні дріжджі придатними для експресії чужорідного білка, можна виділити легкість генетичних маніпуляцій, високочастотну трансформацію ДНК, клонування за допомогою функціональної комплементации, високий рівень внутрішньо- та позаклітинної експресії білка [2].

В одному з нещодавніх досліджень з використанням рекомбінантного штаму *Pichia pastoris* GS115 Mut⁺, було встановлено найвищий загальний вихід НВсАg серед наявних у науковій та патентній літературі. Високий вихід рекомбінантного НВсАg був досягнутий у всіх культиваціях, однак найкращий показник був отриманий відповідно до рекомендацій Invitrogen без контролю концентрації залишкового метанолу під час індукції, і становить – 1308 мг/л⁻¹ та 11,2 мг/г DCW⁻¹. Другий за величиною показник був зареєстрований Freivalds et al. [3] за використання того самого клону-продуценту НВс і подібної процедури очищення. Для порівняння, вихід рекомбінантного НВсАg за використання системи експресії *E. coli* становить 398 мг/л⁻¹ [4].

Проте до сьогодні виробництво рекомбінантних біонаночастинок у бактеріях на високому рівні в промислових масштабах є складним завданням. Серед основних проблем наприклад: виробництво біомаси клітин відбору специфічних генів, деградація білка протеазами клітин-господарів, ізоляція білка з тілець включення та успішне згортання білка. Таким чином, дослідження різних систем експресії та методів оптимізації виходу частинок НВс необхідні для підвищення продуктивності промислового виробництва.

Список використаних джерел:

1. Moradi Vahdat M, Hemmati F, Ghorbani A // Hepatitis B core-based virus-like particles: A platform for vaccine development in plants // *Biotechnol Reports*, 2021.
2. Owczarek B, Gerszberg A, Hnatuszko-Konka K // A Brief Reminder of Systems of Production and Chromatography-Based Recovery of Recombinant Protein Biopharmaceuticals // *Biomed Res Int.*, 2019.
3. Freivalds J, Dislers A, Ose V // Highly efficient production of phosphorylated hepatitis B core particles in yeast *Pichia pastoris* // *Protein Expr Purif*, 2011.
4. Berza I, Dishlers A, Petrovskis I // Plasmid dimerization increases the production of hepatitis B core particles in *E. coli* // *Biotechnol Bioprocess Eng*, 2013.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПИТАННЯ ВИХОДУ ІЗ МАЛОЇ ДЕПРЕСІЇ

Коц С.М.

кандидат біологічних наук, доцент,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди, м. Харків, Україна
ORCID: 0000-0001-5016-7181

Коц В.П.

кандидат біологічних наук, доцент,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди, м. Харків, Україна
ORCID: 0000-0001-5365-9608

Коц В.В.

аспірант, Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди, м. Харків, Україна

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4092/>

Українці знаходяться під дією сильних психологічних та фізичних стресорів. Невідомість щодо майбутнього створює негативний вплив, призводить до стану тривоги [2]. Значна частина людей живе у страху, у хронічному психоемоційному стресі. Поява тривалої хандри є негативним дзвіночком. В разі, якщо смуток та понурість тривають більше двох тижнів – це вже може бути симптомом так званої “ малої депресії”, попередника великої депресії [3].

Справитися із “гальмуванням” можна самостійно, адже “хандра” – не захворювання, а неврівноважений психічний стан, пов’язаний із зниженням життєвої активності [1]. Є багато способів, які допоможуть не тільки вивести людину із сезонної депресії, але і попередити її виникнення, покращити настрій, а також позбавитися від поганого самопочуття у період переходу до зими.

В період скорочення світлового дня та ще при відключенні світла одна із головних причин необґрунтованого смутку – нестача світла. Мозок виробляє більше мелатоніну – гормону сну. Саме він провокує похмурий настрій, в’ялість, апатію. Необхідні прогулянки. В ідеалі проводьте на свіжому повітрі не менше двох годин на день. Необхідні регулярні заняття спортом. Вони підганяють та бадьорять організм та налаштовують на синтез серотоніну (гормону щастя) і зменшують гормон кортизол (гормон стресу). Виберіть ті справи, які вам подобаються. Заняття спортом дають приємні емоції, гарну фізичну форму та розширюють коло спілкування.

Оскільки організм відчуває світлове голодування, то можна зіграти на кольорах. Якщо є можливість, відмовитися від темних кольорів у помешканні і оточити себе яскравими деталями в інтер’єрі, то це лише на краще. Можуть допомогти, наприклад, чохла на меблі. Обрати краще білі, кремові

чи інші теплі тони. На думку деяких психологів, шопінг покращує настрій на 75%. При цьому ефект зберігається досить довго, так що часто бігати за обновками не прийдеться. Також треба пам'ятати про вітаміни та правильне харчування. Вітамін Д, який синтезується при наявності ультрафіолетового проміння, забезпечує підвищення метаболізму, а, отже, підвищення активності та відчуття бадьорості. Отже, дія штучного освітлення із ультрафіолетовим спектром буде корисною для метаболізму. Добре також на півгодинки перед сном запалити свічки: у кризові моменти споглядання вогню лікує.

При поганому настрої потреба у вітаміні В зростає у 5 разів, тому злаки обов'язково повинні бути у наявності у раціоні. Замість каш підуть цільнозернові хлібці. Організуйте собі вітамініотерапію: більше фруктів та овочей. А ось на міцну каву не налягайте, бої ого надлишок може погано вплинути на серце. Краще хоч на якийсь час полюбити зелений чай – проти нього лікарі нічого не мають. Повернути сили вранці допоможуть також декілька крапель настоянки женьшеню.

Завжди в період хандри треба спати вдосталь. Це, мабуть, основне правило. Сон необхідний організму, щоб відновлювати сили. Якщо його занадто мало, невроз дуже швидко дасть про себе знати. Є низка вимог до правильного та ефективного сну [5]. Також необхідно читати книги. Художня література – прекрасний спосіб зняти стрес [4]. Навіть інколи не важливо сумна чи весела книжка. Беріть те, що вам зараз хочеться дізнатися і над чим подумати. Іноді сюжети книг дають підказку, як вийти із ситуації та справитися із поганими емоціями. Дуже ефективним способом є арт терапія. Просто споглядання картин, художніх ілюстрацій, скульптур – позитивно впливає на душевний стан. А споглядання картин, процес малювання, ще і швидко знімає напруження, покращує настрій... Тому цей спосіб часто використовують у психотерапії. Загалом різні способи формування позитивних емоцій підходять. Дії, які створюють відчуття приємного – теплий плед, тепла ванна з травами чи ароматичними маслами, запаліть свічки, включіть приємний фільм чи музику, замовте або приготуйте якийсь смаколик... створіть навколо себе максимум комфорту і зафіксуйте цей стан. Загалом, будь-яка людина повинна працювати над міцним захистом своєї психіки, над профілактикою порушень [2, 3, 4].

Література:

1. Коц С. М., Коц В. П. Фізіологія вищої нервової діяльності. Навчальний посібник. Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2016. 204 с.
2. Коц С. М., Коц В. П., Крат Є. С., Кобченко С. Р. До питання впливу на психічне здоров'я сучасних підлітків. Здобутки та досягнення прикладних та фундаментальних наук ХХІ століття: матеріали ІІ Міжнародної наукової конференції. (С. 21-24), (Т. 2), 5 листопада, 2021, Рівне. <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/mcnd/issue/view/05.11.2021/632>

3. Коц С. М., Коц В. П., Бойко К. Прихована депресія. Martial Law – Challenges in Modern Science: the 31st International scientific and practical conference. (P. 61-66) p. Warsaw. April 12-13, 2022. Warsaw: Myśl Naukowa, Poland.
4. Коц С. М., Коц В. П., Бахнар Д. С. Бібліотерапія – метод терапії. Innovations of modern science xxi century: for being an active participant in LXXX International Scientific and Practical Conference. (P.63-68), 21 February, 2022, Ukraine, Dnipro.
5. Коц С. М., Коц В. П., Бойко К. В., Бехтер А. А. Організація повноцінного сну. Міжгалузеві диспути: динаміка та розвиток сучасних наукових досліджень: матеріали II Міжнародної наукової конференції. (С. 58-61), 9 вересня, 2022, Рівне. Вінниця: Європейська наукова платформа, Україна.

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Штонда Ірина Юріївна

кандидат технічних наук, старший викладач,

Ужгородський національний університет, Ужгород

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4089/>

На сьогоднішній день, в умовах вторгнення Росії на територію України, важливим аспектом життя людей є впевненість у своїй безпеці. Але не менш важливим є забезпечення екологічної безпеки, негативний вплив на яку здійснюється під впливом війни. Саме тому важливо розуміти наскільки небезпечною є війна не тільки для життя людини, але й для економіки держави та екологічної ситуації в світі [1].

З усіх видів людської діяльності війна найбільше впливає на навколишнє природне середовище, тому в умовах відкритих бойових дій слід розрізняти прямі та непрямі наслідки й втрату можливостей [2]:

1. Прямий вплив включає вибухи, які руйнують екосистеми. Руйнування середовища та шумове забруднення житлових районів негативно впливають на перебіг періоду розмноження. Крім того, прямий вплив снарядів і забруднення згорілою військовою технікою повністю руйнують екосистему. Патрони, що розриваються, неметалевих частин військової техніки, що горять, забруднюють ґрунт та воду важкими металами та токсичними елементами. Не кажучи вже про велику кількість металевого брухту, розкиданого по лісопосадках.

2. Непрямі наслідки бойових дій проти навколишнього природного середовища походять не від пожеж чи вибухів снарядів, а від, наприклад, відключення електроенергії в шахтах, які мають відкачувати воду. Без електроенергії насоси не працювали б, а шахти були б затоплені токсичними та радіоактивними відходами, які могли б просочитися в ґрунтові води.

Під час вторгнення російські війська зайняли Чорнобильську АЕС. З 24 лютого 2022 року фон Чорнобильської АЕС збільшився, оскільки важка бронетехніка та інші транспортні засоби пересувалися через забруднений ґрунт, створюючи радіоактивний матеріал – пил у повітрі. 24-25 лютого 2022 року під час захоплення російськими військами Чорнобильської зони відчуження радіаційний фон перевищував норму в 7,6 рази [3].

Від вторгнення у Чорнобильську АЕС виникли серйозні екологічні проблеми: хімічне забруднення ґрунту та води, руйнування екосистем, скорочення біорізноманіття, які наразі є не такими помітними, але у перспективі матимуть негативні наслідки. Після відходу ворогів в зоні відчуження залишається величезна кількість мін і дротів, які регулярно спричиняють лісові пожежі. Крім величезної шкоди рослинному та тваринному світу, такі пожежі є великим ризиком для підвищення радіаційного фону Київської області та столиці [4].

Цієї весни в Україні сталося в 45 разів більше пожеж, ніж минулого року. Наприклад, у травні згоріла заповідна Кімберська коса Чорного моря, де зберігалось унікальне приморське поселення. Загасити пожежу не вдалося через окупацію та мінні поля [5].

На сьогодні внаслідок війни держави-окупанта проти України близько 900 заповідних територій площею 1,2 млн га, що становить близько третини всіх заповідних територій нашої країни, перебувають у небезпеці. В Україні під загрозою знищення знаходяться 14 Рамсарських водно-болотних угідь площею 397,7 тис. га, близько 200 територій смарагдової мережі площею 2,9 млн га, біосферні заповідники [6].

Щодо отруєнь води, то відбувався і опосередкований вплив масових поховань, прикладом яких слугують братські могили. При розкладанні такої кількості трупів, сконцентрованих в одному місці, утворюються отруйні речовини, котрі виносяться дощовими та ґрунтовими водами у водні об'єкти, які людина використовує в побуті. На сьогоднішній день глобальною стала загроза використання катастрофічних природних явищ і процесів в якості зброї. Йдеться насамперед про біологічну, кліматичну та сейсмічну зброю. Сторона, котра її використає, не застрахована від того, що ця зброя вплине і на неї. До того ж, компоненти природи взаємопов'язані, отже внаслідок певної ланцюгової реакції катаклізм чи епідемія може поширитися по всій планеті [7].

Таким чином, військові дії на території України наносять колосальний негативний вплив довкіллю. Тому пошук вирішення екологічних проблем, у тому числі з залученням сучасних технічних засобів контролю параметрів навколишнього середовища, є актуальним та своєчасним.

Список використанх джерел:

1. Сак Т. В., Більо І. О., Ткачук Ю. Е. Еколого-економічні наслідки російсько-української війни. URL: <https://www.economyandsociety.in.ua>
2. Як війна впливає на довкілля і як можна допомогти його відновлювати – розповідає екологиня. URL: <https://suspilne.media/246529-russia-invades-ukraine-live-updates-suspilne-30/>
3. Інформація про наслідки для довкілля від російської агресії в Україні 24 лютого – 9 березня 2022 року. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. URL: <https://mep.gov.ua/news/39028.html>
4. Возний О. День охорони довкілля в умовах війни. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/06/5/7350341/>
5. Війна і море: як бойові дії загрожують екосистемам Чорного та Азовського морів. URL: <https://ecoaction.org.ua/vijna-imore.html>
6. Заповідні території під час війни. URL: <https://wownature.in.ua/>
7. Кругленко М. М., Сюткін С. І. Екологічні наслідки військових дій / СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. – С. 169-172.

TYPES OF DRONES IN THE COMPARATIVE ASPECT

Daria Kharytonova

PhD, Lecturer of Foreign Philology and Translation

Department, State University of Trade and Economics, Kyiv

ORCID: 0000-0003-4806-3572

Andrii Oshyta

Student of Restaurant-Hotel and Tourist Business Faculty,

State University of Trade and Economics, Kyiv

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4051/>

In today's world drones are known as unmanned aircraft that can be easily designed for different purposes. We can see drones participating in the battlefields or peacefully flying around taking over some packages. The field of their use is rapidly developing. 30 years ago, no one thought that nowadays our packages with food or even medicines can be delivered by flying robots.

Generally, scientists distinguish two main designs of unmanned aerial vehicles (UAVs): military and commercial ones. However, both types of automata continue to cause a lot of contentious controversies. For example, between 1995 and 2004, drone innovations infiltrated the military, and since then, drone strikes are expected to kill 4,700 people, mostly in countries such as Yemen, Somalia, and Pakistan [3].

Photo 1

In terms of commercial novelties of drones, they are currently mainly used for recording, but there have also been reported crimes related to machines. Such cases include automatic espionage and even the robbery of machines. In fact, there are an infinite number of perspectives to consider when discussing drone innovation.

Photo 2

Comparing military drones (photo 1) and commercial ones (photo 2), many differences between them are understandable. But from the point of view consumer drones range from being the size of the palm of a hand to being able to endanger the whole car if they collide with it on a dark street. Military UAVs also start in the palm of your hand but quickly reach the wingspan of a Boeing 737.

In addition to their huge size variability, military UAVs also have more reliable communications, with larger ones linked to satellites. Their sensors have the best accuracy, range, and versatility. Some can be shoulder-launched and turned into weapons that detonate on contact. More advanced models can fly autonomously. Consumer drones are smaller, slower, and lighter than their army brothers.

Drones, like everything in this world, have their strengths and weaknesses. So, the most obvious benefit is to help people explore the area without actually being there. Drones can deliver packages or do some dangerous tasks. For example, law enforcement agencies use drone technology to speed up search and rescue operations, even identifying humans in darkness or in conditions with poor visibility. In some search and rescue operations, particularly in the wilderness, immediate rescue may not be possible. For such cases, drones can be used to deliver food, drinks, and necessary items so that a person can survive while she/he is waiting for rescue [1].

Nowadays, even agriculturists use drones in watering, the irrigation of fields, the application of pesticides, herbicides, etc. Nevertheless, mapping with these machines is so much easier [2].

Speaking about the disadvantages of UAVs, we can mention a few things. Firstly, it is all about safety – public and aircraft. Governments of each country must write direct laws and create services to enforce the regulation of drones. Secondly, this relatively new technology is not mature enough but is already well spread. And finally, these machines can be very dangerous in bad hands, for example, in terrorists.

In conclusion, it should be said that at this point most people probably agree that drones are ubiquitous. As more and more of them are used commercially and for pleasure, there is no doubt that they will continue to be an important part of the industrial landscape and personal recreation. Starting with increasing data collection, today's drones can be used in a wide range.

However, a cursory glance at drone-related news suggests the technology is far from perfect or that the agents pose a security risk. Doing business with drones is also not easy as there are no strict laws for regulating drone using policy. Nevertheless, the evolutionary process of this technology definitely won't stop in the near future, especially as both public and military interests are growing.

References:

1. The Pros and Cons of Drone Technology. (2020, August 26). Pilot Institute. URL: <https://pilotinstitute.com/drone-pros-and-cons/>
2. Advantages & Disadvantages of Drones. Environmental-Conscience Blog. URL: <https://environmental-conscience.com/drones-pros-cons/>
3. Drones: Pros and Cons. (2022, September 01). Edubirdie. Retrieved November 18, 2022. URL: <https://edubirdie.com/examples/drones-pros-and-cons/>

INVESTIGATION OF THE CLOSED DIE FORGING WITH FLASH OF COMPLEX FORGINGS AND TOOL GEOMETRY CONSIDERATION

Volodymyr Borysevych

candidate of technical sciences, ass. professor of Technology of Aircraft Manufacturing Department, National Aerospace University “Kharkiv Aviation Institute”, Kharkiv, Ukraine

Zhang Xiang

*PhD student, Technology of Aircraft Manufacturing Department, National Aerospace University “Kharkiv Aviation Institute”, Kharkiv, Ukraine
ORCID: 0000-0001-6607-4270*

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4088/>

Process of closed die forging is widespread applied due to the improved properties of the ready products. Despite relatively high cost there are approximately 30% of half-finished products are manufactured by closed die forging and nearly 90% are produced with flash so material utilization ratio is decreased by 50%.

Such high percentage of rejected material is explained by difficulties of flash assignment due to complexity of the flash flow, lack of reliable methods for calculation of required lateral resistance to material flow for complete filling die impression and lack of information about different parameters which directly

influence this process and result of forging. Such problem is important especially for oblong forging with big variation in cross-section area.

Closed die forging with flash is the most common method of bulk forming processes. The geometry of the flash grooves directly affects the life of the dies and the production cost. Especially for complex forgings, when the metal flows through the flash land, the contact stress with the upper and lower groove is different, and the flow velocity is also not same, resulting in nonuniform flow of the materials in the flash land. In order to avoid defects caused by nonuniform flow, variable flash gap is recommended for complex "Bracket" type forgings [1]. Additionally, parts of complex shape with variable cross section is accompanied by excessive outflow of the materials of the workpiece into the flash. This is due to the need to ensure that the working impressions of the die are filled. According to the reference literature the flash volume can be defined as the product of its average cross-sectional area and the length of the line passing through the centres of gravity of the flash cross sections:

$$V = S \cdot P$$

S – is the cross-sectional area of the flash, which depends on the complexity of the forging and the area of the flash groove, determined from reference tables;

P – is the perimeter of the forging along the parting line.

Modelling of plastic flow for parts with an extended axis and a significant difference in cross sections of the "Bracket" type can be reduced to a plane problem only for elements of the "rod" and "stiffener" types, where it is permissible to simplify the problem to a plane deformation. Borysevych et al. [2] revealed that when the lower angle 4 degree and the upper 15 degree of the flash land are tilted, the flash detachment occurs almost simultaneously, which leads to the absence of its upsetting until the end of forging.

Hu et al. [3] proposed that final forging with unequal thickness in flash design improved the uniformity of velocity distribution on the key cross section and decreased the velocity difference in the dangerous area. Langner et al. [4] revealed that the influence of a variable flash gap leads to a changed material flow of the steel within the forging process resulting in a higher height of the parts, i.e. an improved filling of the cavity. Mirahmadi et al [5]. proposed that the effect of the flash width to thickness ratio depends on the amount of the excessive material. Gohil [6] presented the computer simulation approach would significantly improve the productivity and reduce the energy consumption of the overall process for the components which are manufactured by the closed die forging. An unequal-thickness billet (UTB) was employed in complex parts forging by Wei [7]. Not only the folding defect was avoided, but also the optimum die filling was obtained. The above studies are all aimed at improving the uniformity of metal flow during the forging process by selecting rational tool geometry, thereby improving the quality of forgings and reducing costs. Next, it is discussed that the selection of the flash grooves geometry in closed die forging with flash.

In fact, a geometry with expanding gap and additional groove has been employed in “Bracket” type forging. The flash groove is asymmetrical (the ratio of clearance is $1.2h_0 / 1.5h_0$; the ratio of the additional groove radius is $4/5$) and the flash land is inclined (upper angle is 15 degree; lower angle is 4 degree). But, the results show that the nonuniform flow of the flash appeared in addition groove as shown in Fig. 1. Thus, further optimization of the flash groove geometry is required.

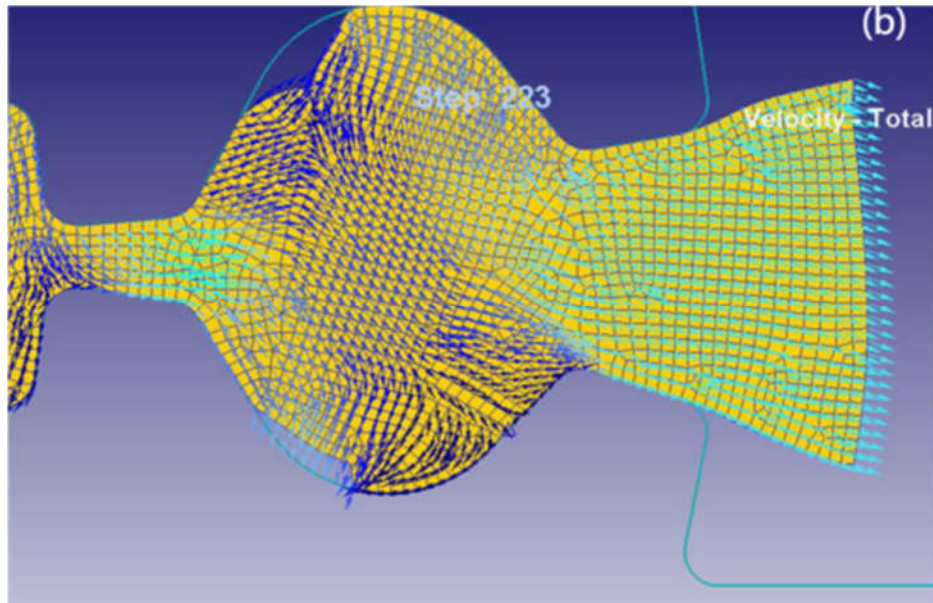

Fig. 1 A geometry with expanding gap and additional groove FEM simulation results

Finally, a new geometry with curved groove was found. It can get more uniform flow of flash and the faster separation of flash and flash land (minimization of upsetting of the flash on flash land as the most important factor of large force required) as shown in Fig. 2.

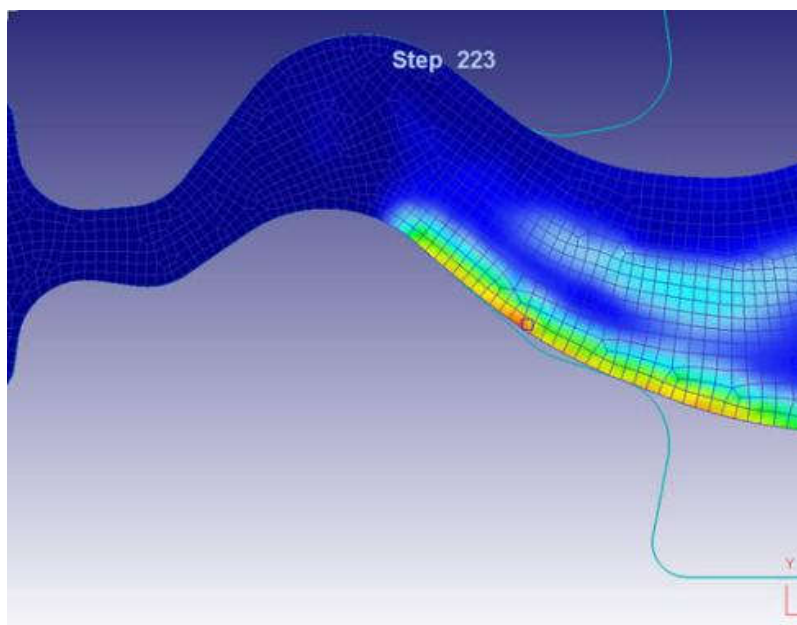

Fig.2 Uniform flow of flash

Due to the flash is subjected to bending enough lateral restriction to the flash outflow is provided and complete filling of extremely deep impression occurred as shown in Fig. 3. Although, the resistance to deformation not lesser during the first stage, in the very end there is lesser force due to expansion of the groove.

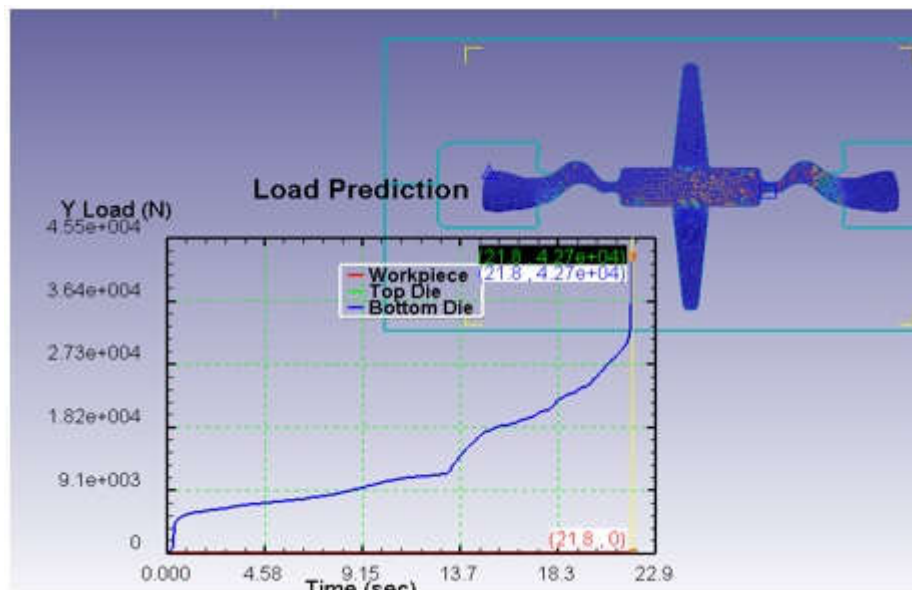

Fig. 3 Complete filling of the extremely deep impression

Conclusion

If one pay attention to the physics and stages of the flow of the flash, the following conclusion may be done that it is necessary to ensure a large resistance at the first stage and a significant reduction of this resistance at the last stage of the forging, i.e. to avoid upsetting of the flash on the flash land. Geometry of the flash land may be varied not only by width and height but by means variations of the angle of expansion and radius of curvature. Such combination of factors provides significant lateral restriction to the flash outflow during the first stage of the process. Further accurate definition is required for geometry of the curved flash land so study of the problem will be continued.

Reference:

1. Langner, J., Stonis, M., & Behrens, B. A. (2015). Experimental investigation of a variable flash gap regarding material flow and influence of trigger forces. *Production Engineering*, 9(3), 289-297.
2. Борисевич В. В., Мохсен Закизаде Байгара. Выбор рациональных параметров мостика облойной канавки при моделировании открытой штамповки. «Открытые информационные и компьютерные интегрированные технологии» вып. 71, 2016, стр.136-144.
3. Hu, C., Zeng, F., Zhao, Z., & Guo, Z. (2015). Process optimization for design of duplex universal joint fork using unequal thickness flash. *International Journal of Precision Engineering and Manufacturing*, 16(12), 2517-2527.

4. Langner, J., Stonis, M., & Behrens, B. A. (2015). Experimental investigation of a variable flash gap regarding material flow and influence of trigger forces. *Production Engineering*, 9(3), 289-297.
5. Mirahmadi, S. J., & Hamed, M. (2017). Flash gap optimization in precision blade forging. *Int. J. Mechanical Engineering and Robotics Research*, 6(3), 200-205.
6. Gohil, D. (2012). The simulation and analysis of the closed die hot forging process by a computer simulation method. *J. Systemics*, 10(3), 88-93.
7. Ke, W. et al. (2018). Unequal-thickness billet optimization in transitional region during isothermal local loading forming of Ti-alloy rib-web component using response surface method. *Chinese Journal of Aeronautics*, 31(4), 845-859.

ВИКОРИСТАННЯ КТАН-ів В СИСТЕМІ УТИЛІЗАЦІЇ ТЕПЛОТИ ДИМОВИХ ГАЗІВ КОТЕЛЬНОЇ

Боженко Михайло Федорович

*кандидат технічних наук, доцент, Національний технічний
університет України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського», м. Київ, Україна
ORCID: 0000-0003-2649-0901*

Гула Степан Васильович

*студент, Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського», м. Київ, Україна*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4029/>

В Україні сьогодні в експлуатації знаходяться багато водогрійних котелень систем централізованого та помірно-централізованого теплопостачання з котлами типу КВ-ГМ, в яких температура відхідних газів при спалюванні природного газу складає 140-190 °С, а коефіцієнт корисної дії (ККД) коливається від 90,5 до 92,5 % [1].

Зниження температури відхідних газів та підвищення ККД котлів можливе при використанні поверхневих чи контактних утилізаторів теплоти, в яких за рахунок охолодження димових газів можна нагрівати, наприклад, воду власних потреб котельні (сиру чи хімічно підготовлену) тощо.

Одним з ефективних теплоутилізаторів є контактний теплообмінний апарат з активною насадкою (КТАН – утилізатор), який відноситься до теплообмінників рекуперативно – змішувального типу. Сам апарат складається із корпусу, камери зрошення, активної насадки і сепараційного пристрою. В складі утилізаційної установки також є бак, фільтр і насос зрошувальної води [2]. В блоці активної насадки можуть нагріватися два або більше потоків води зовнішніх споживачів. Температура димових газів на виході з утилізатора може бути меншою за температуру точки роси димових газів,

тобто від димових газів відводяться потоки так званої «явної» і «прихованої» теплоти. Для виключення конденсації водяних парів з охолоджених димових газів в газовому тракті котла і димовій трубі частина продуктів згоряння обводиться поза утилізатором, яка потім підмішується до охолоджених димових газів, в результаті температура суміші повинна бути не меншою за 60 °С.

Як приклад, розглянемо водогрійну котельню в м. Львові тепловою потужністю 25 МВт, в якій встановлено чотири котли КВ-ГМ-6,5. Витрата хімічно підготовленої води для підживлення теплової мережі складає $G_{\text{хво}} = 3$ кг/с, а сирі на водопідготовку – $G_{\text{с.в}} = 3,6$ кг/с.

Для нагрівання сирі і хімічно підготовленої води замість теплообмінників, в яких нагрівальним середовищем є вода після котлів, пропонується встановити КТАНи-утилізатори, які ефективно працюють за паровими та водогрійними котлами при спалюванні в них природного газу.

За технічними характеристиками одного з водогрійних котлів КВ-ГМ-6,5 обрані витрата природного газу ($B_{\text{к}} = 830$ м³/год) і температура відхідних димових газів ($t'_{\text{г}} = 153$ °С) [1].

За заданим складом природного газу визначені теоретичний об'єм повітря на його спалювання ($V_{\text{пов}}^{\circ} = 9,91$ м³/м³) та теоретичні об'єми утворених димових газів, м³/м³: (трьохатомних газів $V_{\text{RO2}}^{\circ} = 1,06$; азоту $V_{\text{N2}}^{\circ} = 7,84$; водяних парів $V_{\text{H2O}}^{\circ} = 2,2$) [3].

В подальших розрахунках брали коефіцієнт надлишку повітря за котлами ($\alpha_{\text{відх}} = 1,15$), вологовміст повітря ($d_{\text{пов}} = 0,01$ кг/кг с.п), вологовміст палива ($d_{\text{пл}} = 0,01$ кг/кг с.пл), і за методикою [3] визначили: дійсний об'єм водяної пари в димових газах ($V_{\text{H2O}} = 2,22$ м³/м³), дійсний об'єм димових газів ($V_{\text{г}} = 12,6$ м³/м³), масу сухих димових газів ($G_{\text{г}}^{\text{с}} = 13,79$ кг / м³), вологовміст димових газів на виході з котла – на вході в теплоутилізатор ($d'_{\text{г}} = 0,129$ кг/кг с.г).

Ентальпію димових газів на виході з котлів – на вході в утилізатори, кДж/кг, визначали за формулою [3]

$$h'_{\text{г}} = c_{\text{с.г}} t'_{\text{г}} + (2500 + c_{\text{п}} t'_{\text{г}}) \cdot d'_{\text{г}}, \quad (1)$$

де $c_{\text{с.г}}$ і $c_{\text{п}}$ – теплоємність сухих димових газів і водяної пари в димових газах відповідно, кДж/(кг·К).

В розрахунках брали $c_{\text{с.г}} = 1$ кДж / (кг·К), а $c_{\text{п}} = 1,97$ кДж / (кг·К), тоді величина $h'_{\text{г}} = 514,4$ кДж/кг.

Масову витрату сухих димових газів на виході з котла, кг/с, визначали за формулою [3]

$$L_{\text{г}}^{\text{с}} = \frac{B_{\text{к}}}{3600} G_{\text{г}}^{\text{с}}. \quad (2)$$

З урахуванням наведених вище величин V_k і G_r^c , величина $L_r^c = 3,18$ кг/с.

Згідно з рекомендаціями, за котлом КВ-ГМ-6,5 можливе встановлення утилізатора КТАН-0,8 УГ номінальною теплопродуктивністю $Q_{к.т} = 0,8$ МВт, а при їх встановленні за всіма котлами в котельні можлива номінальна теплопродуктивність КТАНів становитиме $\Sigma Q_{к.т} = 3,2$ МВт.

Необхідне навантаження споживачів власних потреб котельні, МВт, визначали за формулою [3]

$$Q_{сп} = [G_{с.в} c_v (t''_{с.в} - t'_{с.в}) + G_{хво} c_v (t''_{хво} - t'_{хво})] 10^{-3}, \quad (3)$$

де c_v – теплоємність води, кДж / (кг·К); $t'_{с.в}$ і $t''_{с.в}$ – температури сирієї води на вході в насадку утилізатора і виході з неї відповідно, °С; $t'_{хво}$ і $t''_{хво}$ – температури хімічно підготовленої води на вході в насадку утилізатора і виході з неї відповідно, °С.

Беремо $c_v = 4,19$ кДж / (кг·К), а температури потоків води, що нагрівається в насадці, за рекомендаціями розробників утилізаторів: $t'_{с.в} = 5$ °С, $t''_{с.в} = 20$ °С, $t'_{хво} = 20$ °С, $t''_{хво} = 50$ °С, тоді величина $Q_{сп} = 0,68$ МВт.

З порівняння величин $\Sigma Q_{к.т}$ і $Q_{сп}$ видно, що для нагрівання води власних потреб котельні достатньо КТАН-утилізатор встановити за одним з водогрійних котлів.

Порівняння величин $Q_{сп}$ і $Q_{к.т}$ для одного котла показує, що $Q_{к.т} < Q_{сп}$, тому беремо дійсну теплопродуктивність встановленого за котлом КТАНа ($Q_{ке}$) такою, що дорівнює тепловому навантаженню споживачів, тобто $Q_{к.е} = Q_{сп}$.

Методом послідовних наближень визначили температуру димових газів за утилізаторам $t''_r = 45$ °С, а за [3] для цієї температури обчислюємо ентальпію $h''_r = 189,92$ кДж/кг та вологовміст $d''_r = 0,056$ кг/кг с.г, і визначаємо коефіцієнт обвода (характеризує частку витрати димових газів, які пропускаються через утилізатор)

$$\eta_{об} = \frac{Q_{к.е} \cdot 0,98 \cdot 10^3}{L_r^c (h'_r - h''_r)}. \quad (4)$$

Величина цього коефіцієнта становить $\eta_{об} = 0,645$.

Основні технічні характеристики обраного КТАНа-0,8УГ: дійсна площа поверхні теплообміну насадки $F = 31,2$ м²; площа поперечного перерізу утилізатора за напрямком руху димових газів $S_r^{пп} = 0,39$ м²; площа поперечного перерізу трубок насадки для руху води, що нагрівається $S_b^{пп} = 0,0055$ м².

Об'ємну витрату димових газів в активній насадці, м³/с, визначали за формулою

$$V = V_{\Gamma} \frac{B_{\kappa}}{3600} \eta_{\text{об}} \frac{273 + \bar{t}_{\Gamma}}{273}, \quad (5)$$

λ

де \bar{t}_{Γ} - середня температура димових газів в активній насадці, °С.

Згідно з рекомендаціями [2] $\bar{t}_{\Gamma} = 70$ °С, тоді величина $V = 2,36$ м³/с.

За методикою [3] визначали еквівалентну витрату води, що нагрівається в насадці ($G_{\text{екв}} = 3,53$ кг/с); швидкість продуктів згоряння в активній насадці ($v_{\Gamma} = 6,05$ м/с); швидкість води в трубках насадки ($\omega_{\text{в}} = 0,64$ м/с); коефіцієнт тепловіддачі від димових газів до зовнішньої поверхні трубок насадки ($\alpha_{\Gamma} = 424,6$ Вт/(м²·К)); коефіцієнт тепловіддачі від трубок насадки до води, що нагрівається, при середній температурі води $\bar{t}_{\text{в}} = 27,5$ °С і внутрішньому діаметрі трубок насадки для обраного утилізатора $d_{\text{вн}} = 21$ мм, ($\alpha_{\text{в}} = 2954,7$ Вт/(м²·К)); дійсний коефіцієнт теплопередачі при коефіцієнту використання поверхні нагрівання $\phi = 0,9$, товщині стінок трубок насадки $\delta_{\text{ст}} = 2$ мм і теплопровідності матеріалу трубок $\lambda_{\text{ст}} = 45$ Вт/(м·К), ($k_{\text{д}} = 328,7$ Вт/(м²·К)); середній температурний напір для протитечійної схеми руху теплоносіїв

$$(\Delta \bar{t}_{\text{прот}} = 66,7 \text{ °С}).$$

З рівняння теплопередачі визначили необхідну площу теплопередавальної поверхні насадки ($F_{\text{к.е}} = 31$ м²), а розбіжність дійсної і необхідної площі поверхні нагрівання складає 0,6 %, що задовольняє умовам вибору за кінцевою температурою димових газів після теплоутилізатора.

Кількість утилізованої теплоти димових газів за опалювальний сезон при встановленні КТАНа за одним з котлів КВ-ГМ-6,5, ГДж/рік, визначали за формулою [3]

$$Q_{\text{ут.оп}} = Q_{\text{к.е}} \frac{t_{\text{вн}} - t_{\text{ср.о}}}{t_{\text{вн}} - t_{\text{р.о}}} n_{\text{о}} \cdot 24 \cdot 3,6, \quad (6)$$

де $t_{\text{вн}}$ – температура внутрішнього повітря опалюваних приміщень, °С;

$t_{\text{ср.о}}$ – середня температура зовнішнього повітря за опалювальний період, °С;

$t_{\text{р.о}}$ – розрахункова температура зовнішнього повітря на опалення, °С;

$n_{\text{о}}$ – тривалість опалювального періоду, діб.

В розрахунках брали $t_{\text{вн}} = 20 \text{ }^\circ \text{C}$, а за кліматологічними даними для м. Львова визначили $t_{\text{ср.о}} = 0,4 \text{ }^\circ \text{C}$, $t_{\text{р.о}} = -19 \text{ }^\circ \text{C}$, $n_o = 179$ діб, тоді величина енергетичного ефекту становитиме $Q_{\text{ут.оп}} = 5286$ ГДж/сезон. З урахуванням вартості одиниці теплоти за даними Львівтеплоенерго 2089,83 грн/ГКал (498,77 грн/ГДж) економічна ефективність утилізації димових газів за одним водогрійним котлом КВ-ГМ-6,5 складе 2636498 грн/сезон.

Список використаної літератури:

1. Алабовський О. М. Проектування котелень промислових підприємств: курсове проектування з елементами САПР : навч. посібник для студентів вузів із спец. «Промислова теплоенергетика» / О. М. Алабовський, М. Ф. Боженко, Ю. В. Хоренженко. – Київ : Вища школа, 1992. – 207 с.
2. Аронов И. З. Контактный нагрев воды продуктами сгорания природного газа / И. З. Аронов. – 2-е изд., перераб. и доп. – Л. : Недра, 1990. – 280 с.
3. Боженко М. Ф. Енергозбереження в теплопостачанні : навч. посіб./ М. Ф. Боженко, В. П. Сало. - Київ. : НТУУ «КПІ», 2008. – 268 с.

МОДЕЛЮВАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСІВ ВИРУБКИ-ПРОБИВКИ ПЕРЕДАВАЛЬНИМИ СЕРЕДОВИЩАМИ

Застела Олександр Миколайович

*кандидат технічних наук, доцент, кафедра технології
виробництва літальних апаратів, Національний
аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4026/>

В умовах підвищення якості продукції та зниження її собівартості, листоштампувальне виробництво, що є базою для авіакосмічної промисловості, має більш інтенсивно впроваджувати сучасні технології виробництва і особливо проектування. Існує досить велика кількість факторів, що впливають на перебіг процесу штампування (особливо деталей зі складною геометрією), більш повний облік яких дозволив би оптимізувати такі процеси, знизивши тим самим собівартість виготовлення і підвищивши якість. В даний час інтерес з точки зору оптимізації та остаточного встановлення природи поведінки матеріалу становлять процеси формоутворення та розподілу складних деталей за допомогою еластичного середовища. Сюди можна зарахувати уточнення таких параметрів, як значення максимальних допустимих величин утонення, міцність матриці. Уточнення цих та інших параметрів дозволить суттєво знизити енергетичні витрати. Визначення цих та інших параметрів процесів листового штампування можливе при використанні сучасних методів аналізу. Для проведення чисельних досліджень у галузі листоштампувального виробництва найбільш підходящими є варіаційний метод або МСЕ.

Комп'ютерне моделювання дозволяє дослідити поведінку матеріалу, кінематику переміщення заготовки в процесі формоутворення, вибрати правильну схему навантаження заготовки, а також дає можливість розглядати кілька варіантів розташування заготовки в матриці, що дуже важливо при штампуванні тонколистових деталей. Це забезпечує значне скорочення часу та витрат на проведення натурних експериментів, зменшення обсягів технологічної підготовки листового штампування. Побудова математичної моделі на основі МСЕ дозволяє визначати не тільки необхідні параметри процесу, а й розглядати процес формозміни на окремих його стадіях, визначати картину напружено-деформованого стану, вказуючи при цьому на небезпечні зони надмірного утонення, втрати стійкості, на необхідність застосування матриці з підпором при вирубуванні тонколистового матеріалу. Це дає можливість оцінити якість відштампованого виробу за розрахованими параметрами, використовувати отримані результати для проектування формблоків еластичного середовища.

Розрахунки і порівняння отриманих результатів, з раніш наведеними в літературі, виконувалися за схемою, яка описана в [1], були використані матеріали загальної постановки і вказівок по роботі в середовищі LS-DYNA [2]. Аналіз результатів проведених розрахунків з використанням метода скінченних елементів показав, що їх відхилення від отриманих при натурних випробуваннях зумовлено нижченаведеними факторами: при моделюванні технологічного процесу вирубки-пробивки матеріал заготовки розглядався як ізотропний; діаграма істинних напружень була апроксимована білінійною кривою; при моделюванні процесу використовувався статичний процес навантаження.

Література:

1. Застела О. М. Моделювання процесу штампування діафрагми згинанням листової заготовки еластичним середовищем / О. М. Застела, О. В. Трифонов, В. П. Водолажський // Відкриті інформаційні та комп'ютерні інтегровані технології: зб. наукових праць Нац. аерокосм. університету ім. М. Е. Жуковського «ХАІ». – Вип. 84. – Харків, 2019. – С. 93-109.
2. Hallquist J. O. LS-DYNA theoretical manual / J. O. Hallquist. Livermore Software Technology Tsorporation: Livermore, TsA, 2006. – 498 p.

THE ROLE OF GREEN PLANTATIONS IN MODERN SETTLEMENTS

Iryna Berezovetska

candidate of architecture, Lviv National

University of Nature Management

ORCID: 0000-0001-9906-1871

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4028/>

It is difficult to imagine a modern city without green spaces. Green islands have always had great importance in people's lives. Green plantations in combination with the relief of the area, hydrological conditions and reservoirs, soils and climate play a decisive role in the formation of the cultural landscape of any settlement.

It is well known about the importance of greenery for residents of settlements during the formation of a microclimate and comfortable living conditions. Another factor of green spaces that is very important for people is its aesthetic benefits. The beauty of the landscape, the attractiveness of the settlement's view is made up of the green areas in micro-districts and quarters, various parks and squares, strips of street landscaping, allotment gardens in the suburbs, as well as suburban forests. A well-greened city is always beautiful, comfortable and cozy. On the contrary, settlements with little greenery will look monotonous and even dead, despite a decent architectural appearance. Therefore, cities and other settlements should be generously landscaped.

Today there is considerable experience in greening and beautification of settlements, a rich assortment of plants and agricultural techniques for their cultivation have been selected, interesting methods of greening and ways of caring for green spaces have been accumulated. Groups of trees and shrubs, their shapes and colors combined with the shapes of buildings can create a harmonious composition with dynamic plastic effects. Greenery forms a lush background for buildings, complements and diversifies the silhouette of settlements, enriches the appearance of streets and buildings [1, 2].

As urban technologies develop, it becomes more and more obvious that the natural resources located in these areas are not enough to maintain the necessary balance between the artificial and natural components of the environment. That is why the landscape designer must constantly analyze the ecological situation of the environment, as well as follow new trends to improve the quality of life of people in the urban space [3, 4].

Green areas in settlements must perform the following functions:

- ecological;
- psychological and relaxation;
- cognitive;
- recreational;
- aesthetic;
- educational.

But the main ones are ecological and recreational. Therefore, green spaces should contribute to the emotional overload of a person.

Conclusions. The role and importance of green spaces in modern cities is very difficult to overestimate. After all, they don't only clean the air, absorb harmful substances and protect people's homes from dust and noise. They also enable a person to connect spiritually with nature.

Landscaping in the external landscaping system is greatly important:

- green spaces significantly reduce the presence of dust and aerosols in the air, play the role of a filter;
- green areas affect the formation of the microclimate, affect the thermal regime, humidity and the degree of air mobility;
- decorative plants create wide opportunities for architectural compositions and city planning;
- green areas are places for active and passive recreation of the population.

In general, landscaping is the main element of measures aimed at ensuring a full-fledged rest of residents from daily stress and bustle.

References:

1. Крижановская Н. Я. Архитектурно-ландшафтные принципы проектирования жилых территорий: учеб. пособие. – Киев: УМК ВО, 1990. – 124 с.
2. Н. Крижановська, М. Вотінов, О. Смірнова. Основи ландшафтної архітектури та дизайну: підручник. – Харків, ХНУМГ ім. О. Бекетова, 2019. – 348 с.
3. С. Риндюк, Т. Семко. Сучасний ландшафтний дизайн як діяльність по організації середовища / Науково-технічний журнал “Сучасні технології, матеріали і конструкції в будівництві”. – Вінниця, 2020. – С. 87-91.
4. Гродзинский М. Д. Основы ландшафтной экологии: учебник. – Київ: Либідь, 1993. – 228 с.

ВИБІРКОВА ДИСЦИПЛІНА «ВІЗУАЛЬНА ЕКОЛОГІЯ АРХІТЕКТУРИ»

Кашуба Оксана Мирославівна
доктор філософії, Національний
університет «Львівська політехніка»
ORCID:0000-0003-1181-5320

Інтернет-адреса публікації на сайті:
<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4105/>

В останнє десятиліття архітектори значну увагу стали приділяти екології середовища перебування людини. Поруч з такими екологічними проблемами, як техногенний вплив архітектурного середовища (забруднення

повітря, теплотехнічні характеристики житла, підвищенні шумові навантаження) не менше значення для створення комфортних умов проживання відіграє візуальна екологія. Емоційний вплив *архітектурного* середовища очевидно вимагає від архітекторів та забудовників перегляду підходів до проектування та будівництва житлових та громадських споруд. (Толстая ЕВ, Козелько НА. 2019)

Вивченням впливу візуального середовища для здоров'я людини займається нова наука – відеоєкологія, в якій визначено негативний вплив на здоров'я гомогенних та агресивних візуальних полів, що оточують нас у міському середовищі. Розуміючи потенційний вплив архітектури на комфорт проживання, можна спостерігати в місті велику кількість гомогенних та агресивних об'єктів. Цьому сприяє велика кількість прямих ліній, прямих кутів і великих площин з монотонними одноманітними вікнами. Відсутність або мінімізація елементів природної флори, мізерне колірне рішення, зруйнований і недоглянутий простір формують вкрай некомфортне середовище та викликають у людей неприємні відчуття пригніченості, незахищеності. (Козлова Н. В. 2019)

Проблеми відеоєкології стають ще більш актуальними з огляду на дискусії щодо повоєнної відбудови України. Є небезпека, що при застосуванні масового типового проектування житла (про що вже заявляється, так як воно є найбільш бюджетним варіантом) не будуть враховуватись принципи візуальної екології.

Досвід викладання архітектурного проектування також показує, що студенти університету приступаючи до створення об'єктів, функціональна структура яких складається з чарункової структури (житло, готелі, гуртожитки, офісні будівлі) мають не достатньо володіють композиційними прийомами з якими вони знайомились на молодших курсах. На формування світогляду та художнього смаку студентів впливають і негативні приклади гомогенної та агресивної архітектури житлових районів великих міст, які їх оточують.

Необхідність більш детального вивчення впливу архітектури на людську психіку стає очевидним. Саме це обумовило пропозицію включення в учбовий план вибіркової дисципліни «Візуальна екологія архітектури» для студентів архітекторів магістерського рівня, як дисципліна, яка дозволить познайомити з напрацюваннями науковців за даною тематикою і спробувати застосувати їх на практиці.

Мета курсу: познайомити з основними принципами побудови візуально гармонійного для людини простору, методами виявлення проблем міського простору та навчити застосовувати на практиці принципів побудови гармонійно цілісного, візуально комфортного архітектурного середовища.

Основні завдання:

- Вивчення основ візуального сприйняття архітектурного простору та форм;
- Вивчення, узагальнення та аналіз проблем формотворення та сприйняття простору;
- Вивчення властивостей поверхонь через фактуру, текстуру та колір та створення евричмічних архітектурних композицій

Даний теоретичний матеріал студенти зможуть протестувати провівши аналіз сучасної архітектури свого міста і аналізуючи світові зразки архітектурних об'єктів останніх років. Вибравши приклад гомогенної чи агресивної архітектури в місті, вони повинні, на основі отриманих знань, запропонувати варіанти покращення міських комплексів та фасадів.

Повторюючи і практично застосовуючи матеріал отриманий на рівні бакалаврату (основи архітектурного формотворення, знань композиції, принципів «золотого січення») та психології сприйняття, знаходити альтернативні рішення фасадів, які створюють позитивне емоційне враження. Написання аналітичної статті, в якості завдання, розвине компетенцій як архітектора науковця. Публічний захист роботи розвине ораторське мистецтво магістрів, а їх рішення можуть розглядатись як можливість підвищення архітектурно-художньої цінності рідного міста. принципи просторової екології повинні відображатися у методиці професійної підготовки архітектора.

В результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен продемонструвати наступні результати навчання:

- Вміти провести аналіз існуючих та проєктованих споруд з точки зору візуального емоційного сприйняття;

- Вміти застосувати композиційні прийоми при вирішенні поверхонь форми споруди;

- Вміти підібрати сучасні матеріали для оздоблення фасадів, зважаючи на їх емоційний вплив на людину;

- Знати основні прийоми застосування кольору та текстури при формуванні комфортного простору для людей.

Висновок. Таким чином запропонована спец. дисципліна «Візуальна екологія» дозволить майбутнім фахівцям в галузі архітектури мати знання та навички формування візуально комфортного архітектурного середовища.

Література:

1. Толстая Е. В., Козелько Н. А. Визуальная окружающая среда как важный экологический фактор. Журнал Белорусского государственного университета. Экология. 2019; 2:13-20.
2. Козлова Н. В. принципы архітектурної організації фасадів багатопверхових житлових будинків з врахуванням візуальної екології. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури. КНУБА. Київ. 2019

Військова справа

РОЗВИТОК ТА СТАНОВЛЕННЯ РОСІЙСЬКИХ ПВК, ТА ЇХ УЧАСТЬ У БОЙОВИХ ДІЯХ В РІЗНИХ РЕГІОНАХ СВІТУ

Журін Сергій Олексійович

*студент-курсант, Військовий інститут київського
національного університету імені Тараса Шевченка*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4086/>

Розвиток та становлення російських ПВК, а також їх участь у бойових діях в різних регіонах світу пояснюється тим, що задля прогнозування тенденції їх подальшого впливу як на хід бойових дій в Україні, так і в геополітичному просторі вони потребують ретельного вивчення.

Необхідно переосмислити розуміння міжнародної ситуації, співвідношення інтересів і можливостей між власною та іншою стороною, виникнення спільних засобів збройного протистояння в розвинутих країнах світу, заснованих на передумові розумної ініціативи наявних форм та методів реалізації спеціальної операції. Тому становлення та розвитку приватних військових компаній росії, їх участь у бойових діях в різних регіонах світу, а також тенденції майбутніх шляхів розвитку є предметом нашого дослідження.

Приватні військові компанії – це недержавні організації, які надають військові послуги фізичним особам, суб'єктам і державам на договірній основі, включаючи спеціалізовані служби, пов'язані з військовими операціями, в тому числі з військовим, стратегічним плануванням, збиранням інформації, технічним або логістичним забезпеченням, підготовкою військовослужбовців, логістикою та іншим [3].

Розглядаючи законодавство росії слід відзначити, що відповідно до 359 статті про “Найманство” Кримінального кодексу заборонено надання військових послуг приватними компаніями (найманство) в росії. Кримінальним кодексом РФ передбачено до семи років ув'язнення; за участь у збройних конфліктах на території іншої країни, а за рекрутинг, навчання та фінансування найманців – до 15 років [4]. Але по факту систематичні порушення закону це є традицією для російської держави, так російські ПВК займаються рекрутингом колишніх військовослужбовців, ветеранів військ спеціального призначення, а з недавніх часів і злочинців які знаходяться у виправних колоніях. Також підготовка та тренування найманців відбувається безпосередньо на територіях військових частин ЗС рф.

Початок історії створення в Росії приватних військових компаній більшість дослідників схильна датувати 2013 роком. Воєнний конфлікт на сході України став для них першим серйозним випробуванням. За даними

СБУ, зокрема російська ПВК «Вагнер» брала участь у боях за Луганський аеропорт та була причетна до збиття українського Іл-76, відмітилася в боях за Дебальцевський виступ. Участь у бойових діях на території України брали не менше 270 бійців цієї компанії. Географія діяльності російських ПВК постійно розширюється. Зокрема вони в останні роки брали активну участь в бойових діях у Сирії і Лівії, активізувалися у низці африканських країн (ЦАР, Судан) [1].

В умовах переходу ситуації на Донбасі до фази інтенсивних бойових дій у 2014 році зросла також потреба у найманцях з відповідною військовою підготовкою. Їх рекрутингом в основному займалися російські ПВК. Окрім рекрутингу, ПВК виконували широке коло завдань – від обслуговування військової техніки і озброєння, ведення розвідки до безпосередньої участі у бойових діях. Схід України став для них своєрідним тренувальним майданчиком для опрацювання концепції своєї участі в локальних збройних конфліктах.

Зараз ПВК росії ведуть активну участь у бойових діях під час повномасштабного вторгнення на територію України з 24 лютого 2022 року, а саме часткового успіху вони зазнали під час штурму Попасної, на Бахмутському та Херсонському напрямках. Отже, це показує що найманців ПВК використовують як авангард для розв'язання проблем на найбільш складних напрямках фронту: взяття або утримання певних рубежів, населених пунктів та стратегічно важливих районів.

Важливо відмітити роль найманців у Сирії. До Сирії особовий склад російських ПВК прибув у вересні 2015 року, де найманці були активно задіяні у боях за Пальміру, займалися бойовою підготовкою та тренуваннями сирійців у ролі інструкторів, здійснювали захоплення нафтородовищ, заводів й інших об'єктів інфраструктури по усій Сирії, а також у операціях коли не можна використовувати регулярні війська. Так при спробі захоплення заводу Сопосо в провінції Дейр-ез-Зор у лютому 2018 році бійці російського ПВК потрапили під сильний авіаудар ВПС США, які захищали зазначений об'єкт та як наслідок втратили більше 100 бійців убитими за одну ніч. Однак за офіційними даними у тому місяці Збройні сили росії в Сирії не мали жодних втрат. Оперативно перевірити з незалежних джерел інформацію про втрату сторін в умовах війни є не можливим, однак експерти наголошують, що супротивники під час війн звжди занижують свої втрати та завищують чужі. Приховування правди стало основним принципом того, як влада в росії взаємодіє з суспільством. Саме завдяки роботі ПВК у самих брудних й важких операціях, росія має таку гарну статистику мінімальної смертності серед військових за час війни у Сирії.

Ще однією сферою свого впливу росія розглядала Центральноафриканську Республіку, де діяла за допомогою найманців з ПВК «Група Вагнера». Де головною метою операції збереження при владі їхнього ставленика президента Фостена-Арканжа Туадера, надаючи своїх інструкторів для підготовки збройних сил ЦАР, а також безпосередньо його охорони й охорони гірnodобувальних підприємств – в обмін на доступ до урану, діамантів та золота. Також, ще одним наслідком даної операції стало те, що росіяни у тому

ж році побудували тренувальний табір в районі Бангі у зруйнованому палаці Беренго [5].

Своїх найманців росія використовувала у Лівії з 2017 року, де було задіяно близько 800 осіб з ПВК «Група Вагнера», які очолювали наступ на столицю країни, що перебували під контролем визнаного світом уряду. Вже у 2019 році, під час наступу Лівійської національної армії на столицю країни Тріполі, росія збільшила свій контингент до 1200 осіб. Найманці росії займались підготовкою бійців ЛНА, охороняли стратегічні об'єкти й проводили та планували наступальні операції. Однак після поразки наступу на столицю із заходу Лівії було евакуйовано більше 1600 найманців.

Таким чином, на даний момент, можна спрогнозувати прискорений розвиток вже наявних ПВК через повномасштабне вторгнення росії на територію України з 24 лютого, збільшення чисельності особового складу, прийняття відповідних законів урядом росії задля узаконення їх діяльності, але зменшення рівня підготовки персоналу через брак часу та поразки на стратегічно важливих напрямках фронту, окрім цього зменшення присутності ПВК у інших країнах світу через першопріоритетність української кампанії. Росії вже не вистачає особового складу який би міг бути авангардом під час стратегічно важливих операцій на складних ділянках фронту, тому буде розширюватися штат, зокрема за рахунок злочинців виправних колоній.

Також можливий варіант, що у випадку поразки росії на території України ПВК можуть зникнути повністю.

Список використаних джерел:

1. Белесков М. Сучасний російський спосіб ведення війни: теоретичні основи і практичне наповнення / М. Белесков. // Національний інститут стратегічних досліджень. – 2021. – С. 29.
2. Кремьянская Е. А., Кузнецова Т. О., Ракитская И. А. (eds) – 2014 Russian Constitutional Law. Cambridge Scholars Publishing. P. 134.
3. Мартиненко Е. В. Феномен приватних вийськових компаній в військово-силовій політиці держав 21 століття [Електронний ресурс] / Е. В. Мартиненко, Н. П. Пархитько, Д. В. Станис // Вісник міжнародних організацій Т 12 № 4. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://cyberleninka.ru/article/n/fenomen-chastnyh-voennyh-kompaniy-v-voenno-silovoy-politike-gosudarstv-v-xxi-v/viewer>.
4. Рокитська І. А. Конституційні основи Російської Федерації: навч. посіб. / За ред. І. Л. Ракитської, Є. А. Кременська, Т. О. Кузнецової. М.: МДІМВ- 2014р Університет. С. 136.
5. ПВК Вагнера [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%92%D0%9A_%D0%92%D0%B0%D0%B3%D0%BD%D0%B5%D1%80%D0%B0.
6. Цепков Н. Приватні військові компанії: короткий огляд світового та російського регулювання. 2015р Режим доступу: https://zakon.ru/blog/2015/12/14/chastnye_voennye_kompanii_kratkij_obzor_mirovogo_i_rossijskogo_regulirovaniya

Наукове видання

«Світ наукових досліджень Випуск 14»
Рік заснування – 2011

Видання виходить 10 разів на рік

Відповідальний за випуск *У.О. Русенко*
Комп'ютерне верстання *О.В. Ковальський*

Підписано до друку 30.11.2022
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк на дублюванні.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 160 прим.

Громадська організація «Наукова спільнота»
46027, Україна, м. Тернопіль, вул. Загребельна, 23
Ідентифікаційний код 41522543
тел. 0979074970
E-mail: rusenkos@ukr.net

Віддруковано ФО-П Шпак В.Б.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції серія ДК№7599 від 10.02.2022р.
Свідоцтво про державну реєстрацію № 073743
СПП № 465644
Тел. 097 299 38 99
E-mail: tooums@ukr.net

